

Kristina BALKIENĖ

DAKTARO DISERTACIJA

Lietuvos verslo plėtrai palankios inovacijų politikos modeliavimas

SOCIALINIAI MOKSLAI, VADYBA
IR ADMINISTRAVIMAS (03 S)
VILNIUS, 2014

MRU
MYKOLO ROMERIO
UNIVERSITETAS

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Kristina Balkienė

LIETUVOS VERSLO PLĖTRAI PALANKIOS INOVACIJŲ POLITIKOS MODELIAVIMAS

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03 S)

Vilnius, 2014

Disertacija rengta 2009–2013 metais Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

doc. dr. Jonas Jagminas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas – 03 S).

Padėka

Tik atsidūrus finišo tiesiojoje ištis suprantu, ko vertos buvo visos bemiegės naktys, stengiantis susivokti nuolatinio ieškojimo labirintuose, į kūrybinę tylą iškeistos artimiausių žmonių dėmesio akimirkos ir pasiryžimas ginti įdėtas pastangas savų idėjų įgyvendinimui...

Tik įveikus visus demotyvaciją sėjančius iššūkius ir nevilties minutes suprantu, koks svarbus šiame kelyje tavo palaikančių ir tinkamus sprendimus padedančių surasti žmonių – artimųjų, kolegų, bendraminčių – vaidmuo siekiamų rezultatų perspektyvoje...

***Todėl norėčiau nuoširdžiai padėkoti visiems,
padėjusiems man siekti šio užsibrėžto tikslo, ypač:***

šeimai ir vyrui Gediminui už kantrybę, visakeriopą palaikymą ir supratimą;

prof. dr. Alvydui Baležėnčiui, visad radusiam laiko taip reikalingai diskusijai, svarstymams ir palaikymo žodžiui;

disertacinio darbo vadovui doc. dr. Jonui Jagminui už pasirinktų įgyvendinti idėjų palaikymą ir susikaupimui reikalingą ramybę;

kolegei Ramunei Kasparavičiūtei už nuoširdų dalijimąsi bendra patirtimi.

TURINYS

PAGRINDINĖS DARBO SĄVOKOS.....	9
DARBE NAUDOJAMOS SANTRUMPOS	10
ĮVADAS.....	11
I. INOVACIJŲ IR ANTREPRENERYSTĖS SĄVEIKOS TEORINIS PAGRINDAS	18
1.1. Inovacijų konceptas ir įvairiapusiškumas.....	18
1.2. Verslo inovacinės veiklos specifika.....	25
1.3. Verslo inovacinės veiklos tyrimai: požiūriai ir rezultatai	31
1.4. Antreprenerystės samprata verslo inovacinės veiklos kontekste	36
1.5. Inovatyvi antreprenerystė kaip inovacijų ir antreprenerystės sąveikos fenomenas	43
II. INOVACIJŲ IR ANTREPRENERYSTĖS POLITIKOS PRIELAUDŲ ANALIZĖ	47
2.1. Viešosios politikos sampratos ir analizės teorinės nuostatos.....	47
2.2. Inovacijų politika kaip pagrindas inovatyvios antreprenerystės skatinimui	50
2.2.1. Inovacijų politikos teoriniai aspektai.....	50
2.2.2. Pagrindiniai Europos Sąjungos inovacijų politikos strateginiai aspektai	52
2.2.3. Lietuvos inovacijų sistema ir politika.....	57
2.2.4. Nacionalinės inovacijų politikos įgyvendinimo rezultatai Europos Sąjungos kontekste	67
2.2.5. Verslo vaidmuo nacionalinės inovacijų politikos strateginėje perspektyvoje	71
2.2.6. Verslo inovacinės veiklos Lietuvoje rezultatai.....	75
2.3. Antreprenerystės politikos vystymas ir inovacijų vaidmuo joje	79
2.3.1. Antreprenerystės politikos vaidmuo ir pagrindiniai bruožai.....	79
2.3.2. Strateginės iniciatyvos globalios antreprenerystės politikos kontekste...82	
2.3.3. Lietuvos antreprenerystės politikos plėtra ir rezultatai	90
2.4. Inovatyvi antreprenerystė kaip viešosios politikos kryptis.....	93
III. VIEŠOSIOS POLITIKOS GALIMYBIŲ, SKATINANT VERSLO INOVACIJAS, ANALIZĖ	98
3.1. Tyrimo metodologija.....	98
3.2. Kokybinis inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis tyrimas: tarptautinė inovacijų ekspertų apklausa.....	103
3.3. Pasirinktų šalių inovacijų versle skatinimo patirties atvejų analizė.....	116
3.3.1. Inovacinės veiklos rezultatų pasirinktose šalyse analizė.....	117
3.3.2. Danijos atvejo analizė.....	123
3.3.3. Suomijos atvejo analizė	135

3.3.4. Švedijos atvejo analizė	145
3.3.5. Norvegijos atvejo analizė	153
3.3.6. Latvijos atvejo analizė.....	161
3.3.7. Atvejų analizės apibendrinimas inovacijų versle skatinimo atžvilgiu ...	168
3.4. Kiekybinis inovacijų versle skatinimo Lietuvoje tyrimas: inovatyvių įmonių apklausa.....	172
IV. LIETUVOS INOVACIJŲ POLITIKOS INOVATYVIOS ANTREPRNERYSTĖS PLĖTRAĮ TOBULINIMO MODELIS.....	188
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	193
LITERATŪRA.....	198
PRIEDAI	212
SANTRAUKA.....	221
SUMMARY	236

LENTELIŲ SRAŠAS

1 lentelė. Inovacijų sąvokos sampratos raida	21
2 lentelė. Inovacijas įmonėje įtakojantys veiksniai	26
3 lentelė. Antreprenerystės koncepcijos evoliucija	38
4 lentelė. Antreprenerystės privačiame sektoriuje modelis	42
5 lentelė. Antreprenerystės ir inovatyvios antreprenerystės palyginimas	44
6 lentelė. Inovacijų skatinimo argumentai makro lygiu	50
7 lentelė. Inovacijų strateginių iniciatyvų ir problemų raida Europos Sąjungoje 1993–2010 m.	53
8 lentelė. Į inovacijas orientuotų strateginių iniciatyvų vystymasis Lietuvoje 2002–2011 m.	63
9 lentelė. LIS priemonių verslui finansavimas	73
10 lentelė. Antreprenerystės modelio ir tradicinio MVĮ veiklos modelio palyginimas	80
11 lentelė. Antreprenerystės ir MVĮ politikų palyginimas	81
12 lentelė. Antreprenerystės politikos prioritetai įvairiuose strateginiuose dokumentuose	84
13 lentelė. Pagrindiniai iššūkiai ir iniciatyvos ES antreprenerystės politikos srityje	85
14 lentelė. Antreprenerystės rodikliai	86
15 lentelė. Antreprenerystės politikos iniciatyvos įvairiuose Lietuvos strateginiuose dokumentuose	91
16 lentelė. Antreprenerystės ir inovacijų politikų sąveika: bendros strateginės veiksmų sritys	95

17 lentelė. Skirtumai tarp viešosios politikos antrepneriams ir inovatyviems antrepneriams	95
18 lentelė. Institucijų, su kuriomis siejama ekspertų veikla inovacijų srityje, sąrašas ...	100
19 lentelė. Inovacijų ir antrepnerystės politikų integracijos strateginis pagrindas	113
20 lentelė. Inovacijų politikos tobulinimo kryptys inovacijų versle plėtrai pagal tyrimo duomenis	115
21 lentelė. Lietuvos ir atvejų analizei pasirinktų šalių inovacijų aplinkos bruožai	121
22 lentelė. Danijos inovacijų skatinimo strateginiai dokumentai	131
23 lentelė. Danijos inovacijų politikos priemonės inovacijoms versle skatinti	132
24 lentelė. Suomijos inovacijų skatinimo strateginiai dokumentai	142
25 lentelė. Suomijos inovacijų politikos priemonės inovacijoms versle skatinti	143
26 lentelė. Švedijos inovacijų skatinimo strateginiai dokumentai	150
27 lentelė. Švedijos inovacijų politikos priemonės inovacijoms versle skatinti	151
28 lentelė. Norvegijos inovacijų skatinimo strateginiai dokumentai	156
29 lentelė. Norvegijos inovacijų politikos priemonės inovacijoms versle skatinti	158
30 lentelė. Latvijos inovacijų skatinimo strateginiai dokumentai	166
31 lentelė. Latvijos inovacijų politikos priemonės inovacijoms versle skatinti	167
32 lentelė. Šalių verslo inovacinės veiklos skatinimo iniciatyvos ir jų svarbos vertinimas	169
33 lentelė. Nagrinėtų šalių inovacijų versle skatinimo gerosios patirties pavyzdžiai	171
34 lentelė. Pavyzdiniai Švedijos, Danijos ir Suomijos inovacijų versle skatinimo bruožai	172
35 lentelė. Lietuvos inovatyvių įmonių apklausos klausimyno struktūra	173
36 lentelė. Kiekybinės apklausos imties ir jos paklaidos nustatymas	174
37 lentelė. Inovacijų ir inovatyvios antrepnerystės plėtrai reikalingų veiksmų santykis	188
38 lentelė. Lietuvos inovacijų politikos verslo atžvilgiu bruožai ir jos valdymo ypatumai	189
39 lentelė. Inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis rekomendacijos	191

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Disertacinio tyrimo loginė schema	14
2 pav. Inovacijų klasifikacija pagal paskirties kontekstą	23
3 pav. Teorinė inovacijų versle veiksmų sistema	29
4 pav. Antrepnerystės tyrimų sričių klasifikacija	42
5 pav. Teorinis inovatyvios antrepnerystės sampratos pagrindas	45

6 pav. Pagrindiniai ES inovacijų politikos strateginiai prioritetai ir iniciatyvos	56
7 pav. Lietuvos inovacijų sistema	59
8 pav. Dabartinė nacionalinė inovacijų plėtros sistema	66
9 pav. ES27 šalių klasifikacija pagal SII 2012 metais	68
10 pav. ES27 bendros vidaus išlaidos MTEP-ai 2009 metais	68
11 pav. Lietuvos ir ES27 šalių SII tendencijų palyginimas	69
12 pav. Lietuvos inovatyvumo rezultatai lyginant su ES27 vidurkiu	70
13 pav. LT ir ES27 investicijos į MTEP	70
14 pav. LIS priemonių pasiskirstymas pagal veiksmų sritį	71
15 pav. LIS įgyvendinimui numatytų lėšų pasiskirstymas pagal finansavimo šaltinius	73
16 pav. LIS priemonių dalis pagal atskiras prioritetines kryptis	74
17 pav. Įmonių inovacinės veiklos kaitos tendencijos Lietuvoje	75
18 pav. Įmonių, 2008–2010 m. diegusių inovacijas, dalis pagal ekonominės veiklos rūšį	76
19 pav. Įmonių, 2008–2010 m. diegusių inovacijas atskiruose apdirbamosios pramonės sektoriuose, dalis	77
20 pav. Tyrėjų skaičiaus pasiskirstymas pagal sektorius 2010 m.	78
21 pav. Antreprenerystės ir MVĮ politikų ryšys	82
22 pav. Antreprenerystės rodiklių pagrindinės kategorijos	86
23 pav. Naudojimasis internetu ES valstybėse narėse	88
24 pav. Įmonių atsiradimo ir uždarymo tendencijoms ES27 valstybėse narėse	89
25 pav. ES įmonių pasiskirstymas pagal įvairius jų veiklos rodiklius	90
26 pav. Konceptualus požiūris į inovatyvios antreprenerystės politiką	96
27 pav. Inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis tyrimo loginė schema	98
28 pav. Tyrime dalyvavusių ekspertų pasiskirstymas pagal šalis	104
29 pav. Tyrime dalyvavusių ekspertų pasiskirstymas pagal veiklos sektorių	105
30 pav. Tyrime dalyvavusių ekspertų pasiskirstymas pagal veiklos kryptis	105
31 pav. Ekspertų pasiskirstymas pagal patirties inovacijų srityje trukmę	106
32 pav. Inovacijų versle veiksmų grupės	107
33 pav. Inovacijas versle skatinantys veiksniai	108
34 pav. Inovacijas versle stabdantys veiksniai	109
35 pav. Viešosios politikos iniciatyvų inovacijoms versle skatinti grupės	110
36 pav. Viešosios politikos iniciatyvos inovacijoms versle skatinti	111
37 pav. Inovacijų ir antreprenerystės politikų sąsajos poreikis	112
38 pav. Ekspertų, nurodžiusių inovacijų ir antreprenerystės politikų sąsajos reikalingumą, pasiskirstymas pagal šalis	113

39 pav. Šalių inovatyvumo vertinimas pagal skirtingus inovacijų indeksus	118
40 pav. Lietuvos ir atvejų analizei pasirinktų šalių vertinimas pagal SII	119
41 pav. Lietuvos ir atvejų analizei pasirinktų šalių vertinimas pagal GII kategorijas	119
42 pav. Lietuvos ir atvejų analizei pasirinktų šalių vertinimas pagal GCI	120
44 pav. Problematiškiausi veiksniai verslo veiklai	122
45 pav. Danijos inovacijų sistemos struktūra	124
46 pav. Suomijos inovacijų sistema	138
47 pav. Švedijos inovacijų sistemos struktūra	146
48 pav. Norvegijos inovacijų ir mokslo sistemos principinė schema	155
49 pav. Latvijos inovacijų sistema	162
50 pav. Latvijos inovacijų paramos sistema	165
51 pav. Inovacijų versle skatinimo iniciatyvos pagal svarbą	170
52 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal vykdomos inovacinės veiklos kryptis	175
53 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal jų vykdomos inovacinės veiklos trukmę	176
54 pav. Inovacinės veiklos vykdymo priežastys pagal jas įvardinusių įmonių skaičių	176
55 pav. Kliūtys įmonių inovacinei veiklai	177
56 pav. Verslo inovacinės veiklos kliūčių reikšmingumas pagal šios veiklos trukmę	178
57 pav. Sritys, kuriose valstybė turėtų imtis iniciatyvų/veiksmų, siekdama padėti įmonei vystyti inovacinę veiklą	179
58 pav. Įmonių bendradarbiavimas inovacinės veiklos tikslais	180
59 pav. Viešosios politikos iniciatyvų/veiksmų aktualumas verslo inovacinei veiklai	181
60 pav. Viešosios politikos veiksmų svarba verslui pagal vykdomos inovacinės veiklos trukmę	183
61 pav. Įmonių atstovų nuomonė apie esamos inovacijų skatimo politikos naudingumą	184
62 pav. Lietuvos inovacijų strategijos įgyvendinimo priemonių aktualumas įmonių inovacinei veiklai	185
63 pav. Įmonių atstovų pareigos	186
64 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių	186
65 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių pasiskirstymas pagal veiklos sritis	187
66 pav. Lietuvos inovacijų politikos inovatyviai antreprenerystei plėtoti tobulinimo modelis	190

PAGRINDINĖS DARBO SĄVOKOS

Antreprenerystė – veikla, kuri apima galimybių atradimą, įvertinimą ir naudojimą, siekiant kurti naujas prekes ir paslaugas, veiklos, rinkų, procesų ir žaliavų organizavimo metodus iki tol neegzistavusiais būdais (Shane, 2003).

Inovacija – tai naujo ar iš esmės patobulinto produkto (prekės ar paslaugos) ar proceso, naujo rinkodaros ar organizacinio metodo įgyvendinimas verslo praktikoje, darbo vietoje ar išoriniuose santykiuose (Oslo Manual, 2005: 46).

Inovacijų veiksnys – faktorius, teigiamai ar neigiamai įtakojantis inovacinę veiklą.

Inovacijų politika – viešosios politikos iniciatyvos ir veiksmai, kurių įgyvendinimu siekiama skatinti inovacinės veiklos plėtrą tiek makro (šalies, visuomenės), tiek mikro (įmonės) lygmenyse.

Inovacinė veikla – įmonei ar rinkai naujo ar iš esmės patobulinto produkto, paslaugos, gamybos metodo ar naujos veiklos organizavimo formos kūrimo, vystymo ir diegimo/komercializavimo procesų visuma, kurioje esminis vaidmuo tenka naujų žinių taikymui.

Inovatyvi antreprenerystė šiame darbe prilyginama verslo inovacinei veiklai, atsižvelgiant į konceptualią inovacijų ir antreprenerystės sąvokų sąsają, ir apibrėžiama kaip verslo veikla, grįsta naujomis žiniomis ir/ar MTEP rezultatais, siekiant kurti naujus produktus ir/ar procesus.

Inovatyvi įmonė – įmonė, kuri įgyvendino mažiausiai vieną inovaciją tiriamuoju laikotarpiu, įskaitant sėkmingas, vis dar plėtojamas ir baigtas vykdyti inovacines veiklas (Oslo Manual, 2005: 47, 59).

Įmonė – juridinis asmuo, vykdamas ūkinę komercinę veiklą (Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas, 2008, 2013).

Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra – sistemiškai atliekamas kūrybinis darbas, siekiant pagilinti pažinimo visumą, įskaitant žmogaus, kultūros ir visuomenės pažinimą, ir naudoti šias žinias kuriant naujus jų pritaikymo būdus (Frascati Manual, 2002).

Smulkus ir vidutinis verslas – labai maža įmonė, maža įmonė ar vidutinė įmonė, kurioje dirba iki 250 darbuotojų, o jos metinės pajamos neviršija 138 mln. litų arba/ir įmonės balanse nurodyto turto vertė neviršija 93 mln. litų (Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas, 2008, 2013).

Verslo inovacinė veikla – naujų ar iš esmės patobulintų produktų, paslaugų, gamybos metodų ar verslo organizavimo formų kūrimo, vystymo ir komercializavimo procesų visuma, kurianti aukštesnę pridėtinę vertę rinkai ar užtikrinanti geresnius įmonės vidinės veiklos rezultatus. Naujų žinių naudojimas ir antrepreneriniai įgūdžiai gali būti įvardinti šios veiklos centriniais elementais.

DARBE NAUDOJAMOS SANTRUMPOS

BVP	– bendras vidaus produktas
ES	– Europos Sąjunga
GII	– globalus inovatyvumo indeksas
LIS	– Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategija
MTEP	– moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra
MVI	– maža ir vidutinė įmonė
NVO	– nevyriausybinės organizacijos
OECD	– Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
SII	– suminis inovatyvumo indeksas
SVV	– smulkus ir vidutinis verslas

IVADAS

Temos aktualumas ir mokslinės problemos formulavimas. Visuotinai sutariama, kad inovacijos yra ekonominio vystymosi ir kokybinio progreso įvairiose srityse pagrindas (Schumpeter, 1911; European Commission, 2002; Brown, 2010; United Nations University, 2011) bei daugeliu atveju vienas iš esminių reikalavimų įvairių visuomeninių problemų sprendimui (European Commission, 2010). Būtent dėl tokių pozityvių efektų, kaip ekonominis ir konkurencingumo augimas, technologinė pažanga, darbo vietų kūrimas ir socialinė integracija, inovacijų skatinimas ir tam reikalingų valstybės iniciatyvų valdymas ilgainiui tapo vienu svarbiausių tiek atskirų šalių, tiek Europos Sąjungos viešosios politikos prioritetų.

Europos Komisija, 2010 metais patvirtindama Europos strategiją pažangiam, tvariam ir integraciniam augimui „Europa 2020“ (European Commission, COM(2010) 2020), vienu iš trijų veiksmų prioritetinių krypčių nurodė pažangų augimą – žiniomis ir inovacijomis grįstos ekonomikos vystymą, o šio prioriteto įgyvendinimą apibrėžiančioje „Inovacijų Sąjungos“ iniciatyvoje (European Commission, COM(2010) 546 final) deklaravo poreikį tobulinti bendras sąlygas ir finansavimo prieinamumą moksliniams tyrimams ir inovacijoms, siekiant užtikrinti, kad inovatyvios idėjos būtų paverstos produktais ir paslaugomis, kas garantuotų augimą ir darbo vietų kūrimą. Taigi, matyti, kad žiniomis ir inovacijoms grįstos ekonomikos ir visuomenės vystymo tematikos aktualumas europinėje politikoje neblėsta jau daugiau nei kelis dešimtmečius (pradedant Europos Bendrijų baltąja knyga (1993) ir Inovacijų žaliaja knyga (1995)), kas rodo tęstines optimaliausių sprendimų paieškas.

Lietuva, pripažindama inovacijų plėtros svarbą šalies ekonominiam ir socialiniam vystymuisi, 2010 metais patvirtintoje savo pirmoje holistiniu požiūriu grįstoje inovacijų strategijoje taip pat įtvirtino siekį – kurti kūrybingą visuomenę, sudaryti sąlygas plėtoti verslumą ir inovacijas (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Žin., 2010, Nr. 23-1075). Tačiau, nepaisant šios ir kitų šalies strateginių iniciatyvų inovacijų skatinimo politikos formavimo ir įgyvendinimo srityse, Lietuvos inovacijų srities rezultatų vertinimo rodikliai išlieka vieni žemiausių Europos Sąjungoje, kas neišvengiamai kelia įgyvendinamų veiksmų vertinimo ir tobulinimo minėtoje srityje klausimus.

Kaip žinoma, pagrindinis vertės per inovacijas kūrimo vaidmuo tenka verslo sektoriui, kurio gebėjimai, interesas ir galimybės žinias ir mokslinių tyrimų rezultatus paversti rinkos poreikius atitinkančiais arba poreikį sukuriančiais naujais produktais ir paslaugomis kartu lemia ir visos šalies inovacinį pajėgumą bei rezultatyvumą. Tuo tarpu Lietuvos verslo sektoriuje inovacinę veiklą vykdo tik apie 30 proc. įmonių (Lietuvos statistikos departamentas, 2012), verslo investicijos į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą išlieka daugiau nei penkis kartus mažesnės nei bendras Europos Sąjungos šalių vidurkis (Europos Sąjungos statistikos tarnyba Eurostat, 2011), o Lietuvos verslo sektoriuje dirba keturis kartus mažiau mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros darbuotojų nei vidutiniškai Europos Sąjungos šalyse (Europos Sąjungos statistikos tarnyba Eurostat, 2010). Taigi, nepaisant nacionalinių strateginių dokumentų, deklaruojančių inovacijų plėtros svarbą, gausos, verslo inovacinės veiklos skatinimo efektyvumo užtikrinimas išlieka vienu didžiausių viešosios politikos formavimo ir įgyvendinimo iššūkių. Atsižvelgiant į tai, **mokslinė problema**, analizuojama šioje disertacijoje, susijusi su klausimu – **kaip tobulinti Lietuvos viešosios politikos iniciatyvas verslo inovacinei veiklai skatinti?** Tobulinimas formuluojamos problemos kontekste suprantamas kaip valstybės politikos veiksmų įgyvendinimo rezultatyvumo ir atitikimo abiejų suinteresuotųjų pusių (verslo ir valdžios sektorių) poreikius užtikrinimo siekis.

Siekiant spręsti suformuluotą mokslinę problemą, disertacijoje verslo inovacinės veiklos skatinimo procesas analizuojamas kompleksiskai, vertinant tiek nacionalines, tiek ir tarptautines viešosios politikos nagrinėjamoje srityje iniciatyvas, inovacijų srityje pažangiausių Europos šalių patirtį bei inovatyvaus verslo sektoriaus Lietuvoje poreikius ir iššūkius.

Taip pat, atsižvelgiant į mokslinėje literatūroje argumentuojamą inovacijų ir antreprenerystės koncepcijų sąveiką, pagrindžiančią inovatyvios antreprenerystės svarbą vertės kūrimo, produktyvumo ir tvarumo kontekstuose (Schumpeter, 1934; Drucker, 1985, 2002; Baumol, 1990; Shane, 2003; Lundström and Stevenson, 2005; Blakemore, 2006; Michael and Pearce, 2009; Naudė, 2011; kt.), tiriama prielaida, kad viena iš galimybių kurti inovacijoms versle palankias sąlygas galėtų būti inovacijų ir antreprenerystės politikų integravimas – vieningos inovatyvios antreprenerystės plėtros politikos formavimas, siekiant užtikrinti kryptingą ir tęstinių veiksmų įgyvendinimą verslo inovacinei veiklai skatinti.

Pažymėtina ir tai, kad nacionaliniame lygyje panašaus kompleksinio tyrimo inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis atžvilgiu iki šiol nebuvo atlikta, taip pat netirtas inovacijų ir antreprenerystės politikų ryšys nagrinėjamos tematikos pjuviu, kas, tikėtina, galėtų būti įvardinta ir kaip viena iš nacionalinės viešosios politikos verslo inovacinės veiklos skatinimui formavimo ir įgyvendinimo neefektyvumo priežasčių.

Mokslinės problemos ištyrimo lygis. Nors paskutiniu metu pastebimas į inovacijas orientuotų mokslinių tyrimų populiarumo augimas, su inovacijų versle skatinimu viešosios politikos priemonėmis susiję moksliniai tyrimai, ypač nacionaliniame lygyje, gana fragmentiški, dažnai koncentruoti į pavienių inovacijų politikos įgyvendinimo instrumentų ar atskirų nacionalinės inovacijų sistemos elementų veiklos analizę. Apibendrintai galima įvardinti šiuos dažniausiai moksliniuose straipsniuose nagrinėjamus su verslo inovacine veikla susijusius klausimus: inovacijų reikšmė ir šios veiklos šaltiniai; inovatyvių ir neinovatyvių įmonių bruožai; veiksniai, įtakojančys verslo inovacinę veiklą; asmeninių ir aplinkos charakteristikų poveikis inovacijoms; inovacijų įtaka verslo veiklos rezultatams; įmonių inovaciniai gebėjimai; ir valdžios parama verslo inovacinei veiklai. Vis didesnis dėmesys skiriamas inovatyvių mažų ir vidutinių įmonių veiklos tyrimams. Taip pat, kaip jau buvo minėta, mokslinėje literatūroje gana plačiai diskutuojamas antreprenerystės vaidmuo ir raiškos ypatumai inovacijų plėtros kontekste.

Pagal savo pobūdį esami verslo inovacijų tyrimai galėtų būti suskirstyti į dvi pagrindines grupes: 1) moksliniai tyrimai, susiję su verslo vidine aplinka ir veiksmais (inovacijų mikro lygmens klausimai); 2) moksliniai tyrimai, orientuoti į išorinės aplinkos faktorius, įtakojančius verslo sektoriaus inovacinę veiklą, įskaitant politinius, ekonominius, socialinius ir technologinius aspektus (makro lygmens klausimai).

Paminėtina ir tai, jog viešosios politikos veiksmai ir jų įtaka verslo inovacinei veiklai daugiausia nagrinėjami viešojo sektoriaus institucijų ir tarptautinių organizacijų (pvz., Europos Komisijos, OECD, Jungtinių Tautų, nacionalinių vyriausybių ir kt.) inicijuotose mokslinėse studijose ar analitinio pobūdžio užsakomųjų tyrimų ataskaitose. Stebimas sisteminių analizuojamos srities mokslinių tyrimų, apimančių tiek valstybės politikos, tiek verslo poreikių klausimus bei atskirų politikų (pvz., inovacijų, antreprenerystės, mokslo ir švietimo, investicijų ir kitų politikų) kryptių ir veiksmų suderinamumo inovacinės veiklos plėtros atžvilgiu trūkumas.

Su verslo inovacine veikla susijusius empirinius tyrimus aktyviai vykdė šie užsienio autoriai: Acs, Audretsch ir kiti (1987, 1988, 2009, 2010); Lundström ir Stevenson (2005); McAdam,

Reid, Harris ir Mitchell (2008); Oksanen ir Rilla (2009); Chamberlin, Doutriaux ir Hector (2010); Jørgensen ir Ulhøi (2010); Kaufmann, Tsangar ir Vrontis (2012); kt.

Nacionaliniame lygmenyje verslo inovacinės veiklos klausimus savo moksliniuose darbuose nagrinėjo šie Lietuvos mokslininkai: Melnikas, Jakubavičius, Strazdas (2000); Tvaronavičienė ir Korsakienė (2007, 2008); Jakubavičius, Jucevičius ir kiti (2008); Masiulis, Sudnickas ir kiti (2009); Sutkus, Vilys ir kiti (2009); Kriaucionienė (2009); Baležentis (2011); Stripeikis ir Ramanauskas (2011); kt.

Plačiau nurodytų mokslininkų darbai nagrinėjamos mokslinės problematikos kryptyje aptariamai tolimesniuose šio disertacinio darbo skyriuose.

Savo disertaciniuose darbuose su inovacijų versle ir inovacijų politikos tematikomis susijusius klausimus analizavo: M. Kriaucionienė („Nacionalinės inovacijų sistemos vystymo metodologija“, 2002); A. Miliūtė („Mokslo ir technologijų parkų plėtra“, 2004); M. Keršys („Ekonominių veiksmų įtaka inovacijoms versle: Lietuvos atvejis“, 2008); O. Stripeikis („Antrepreneriškumo formavimas Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse“, 2008); A. Kiškienė („Mokslo žinių ir technologijų perdavimo politika Lietuvoje“, 2009); J. Greblkaitė („Antrepreneriškumo raiškos raida ir šiuolaikiniai bruožai inovatyviose smulkiose ir vidutinėse įmonėse, 2011); E. Leichteris („Mokslo ir technologijų parkų konkurencingumo vertinimo modelis“, 2011); V. Tvaronavičius („Inovacijų ir materialųjų investicijų poveikis šalies ekonominiam augimui: Lietuva Europos Sąjungos šalių kontekste“, 2011); M. Vilys („Viešosios inovacijų paramos veiksmingumo didinimas Europos Sąjungos ekonominėje erdvėje“, 2011). Tačiau, pažymėtina, jog nei viename iš minėtų disertacinių darbų nebuvo kompleksškai nagrinėta viešojo politikos inovacijoms versle skatinti, analizuojant tiek valstybės iniciatyvas, tiek verslo inovacinės veiklos Lietuvoje specifiką. Taigi, šis disertacinis darbas papildys esamus mokslinius darbus inovacijų skatinimo srityje, pateikdamas vertingus teorinius ir empirinius duomenis nacionalinės inovacijų politikos iniciatyvų verslo atžvilgiu vertinimui ir tobulinimui.

Šio disertacinio darbo mokslinio tyrimo objektas yra inovacijas versle sąlygojantys veiksniai ir jų santykis su viešosios politikos iniciatyvomis inovacijų versle skatinimui. Pagrindinis dėmesys darbe skiriamas verslo inovacinės veiklos skatinimo galimybių analizei.

Disertacinio darbo tikslas – suformuoti Lietuvos inovacijų politikos inovatyviai antreprenerystei plėtoti tobulinimo modelį, atsižvelgiant į inovacijas versle įtakančius veiksnius bei esamas ir galimas viešosios politikos iniciatyvas inovacijoms versle skatinti.

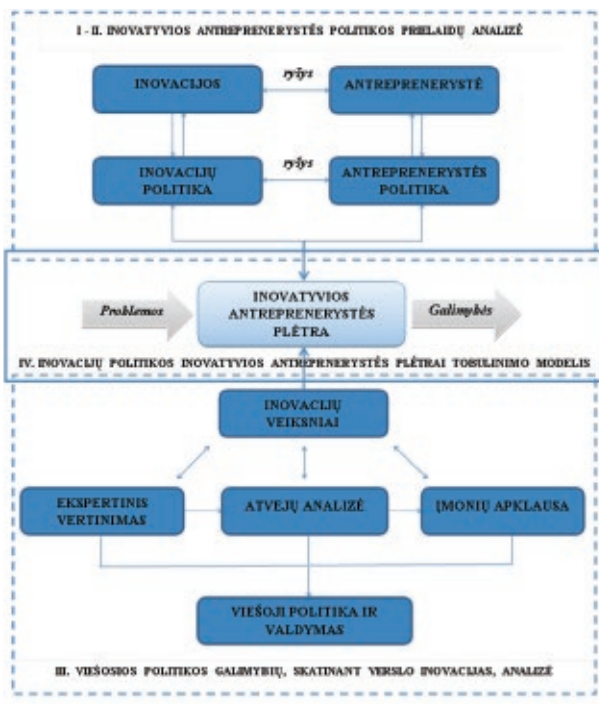
Siekiant šio tikslo išskirtini sekantys pagrindiniai disertacinio darbo **uždaviniai**:

1. Mokslinės literatūros analizės pagrindu pagrįsti inovacijų ir antreprenerystės koncepcijų tarpusavio sąveiką kaip prielaidą inovatyvios antreprenerystės sąvokos formavimui.
2. Remiantis Lietuvos ir ES inovacijų ir antreprenerystės politikų iniciatyvų, jų tarpusavio ryšio ir įgyvendinimo rezultatų analize, įvertinti inovatyvios antreprenerystės plėtros politikos formavimo poreikį ir galimybes.
3. Empiriniais tyrimais nustatyti pagrindinius inovacijas versle sąlygojančius veiksnius ir galimus viešosios politikos veiksmus jų atžvilgiu.
4. Atsižvelgiant į atlikto teorinio ir empirinio tyrimo rezultatus, pasiūlyti nacionalinės inovacijų politikos inovatyviai antreprenerystei plėtoti tobulinimo modelį.

Tyrimo metodai:

- *Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė*, taikoma nagrinėjamos mokslinės problemos teorinei analizei. Šio tyrimo metodo pagrindu buvo atlikta įvairios mokslinės ir viešosios politikos informacijos sisteminė ir lyginamoji analizė bei sintezė.
- *Kiekybinė statistinių duomenų analizė*, reikalinga esamai situacijai ir pokyčių tendencijoms inovacijų ir antreprenerystės skatinimo srityse įvertinti. Analizė atliekama nacionalinių ir tarptautinių statistinių rodiklių, jais remiantis apskaičiuotų indeksų bei kitų, su inovacinės veiklos duomenų matavimu susijusių analitinių priemonių pateikiamų rezultatų vertinimo pagrindu. Rodiklių analizei naudojami duomenys, pateikti Europos Sąjungos statistikos tarnybos „Eurostat“ ir Lietuvos statistikos departamento duomenų bazėse.
- *Metaanalizė*, skirta anksčiau atliktų tyrimų nagrinėjamoje srityje apibendrinimui.
- Inovacijų srities *ekspertų apklausa* nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyse.
- Pasirinktų šalių inovacijų skatinimo *atvejų analizė*.
- Lietuvos inovatyvių įmonių *anketinė apklausa*.

Disertacinio tyrimo logika grįsta inovatyvios antreprenerystės politikos prielaidų analize (I ir II dalys); inovacijų versle skatinimo galimybių empirine analize (III dalis); ir nacionalinės inovacijų politikos inovatyvios antreprenerystės plėtrai tobulinimo modelio formavimu (IV dalis) (1 pav.).

1 pav. Disertacinio tyrimo loginė schema

Disertacinio darbo teorinis reikšmingumas ir mokslinis naujumas:

- Pagrįstas inovacijų ir antreprenerystės koncepcijų ryšys verslo inovacinės veiklos atžvilgiu, apibrėžta inovatyvios antreprenerystės koncepcija.
- Suformuota verslo inovacinės veiklos specifiką atspindinti teorinė inovacijų versle veiksmų sistema.
- Išanalizuotos ir susistemintos Lietuvos ir Europos Sąjungos inovacijų ir antreprenerystės politikų iniciatyvos, įvertintas jų tarpusavio ryšys ir faktiniai įgyvendinimo rezultatai.
- Išanalizuotas Lietuvos strateginis požiūris į inovacijų versle skatinimą, įvertintas verslo inovacinės veiklos skatinimo priemonių „svoris“ bendrame nacionalinės inovacijų strategijos įgyvendinimo priemonių rinkinyje tiek turinio, tiek finansavimo atžvilgiu.
- Vykdytas kompleksinis inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis tyrimas, paremtas kokybinių ir kiekybinių tyrimų metodų deriniu, įgalinęs:
 - nustatyti inovacijas versle įtakančius veiksmus ir galimus viešosios politikos veiksmus jų atžvilgiu bei įvertinti inovatyvios antreprenerystės politikos formavimo poreikį ir galimybes;
 - išanalizuoti ir apibendrinti penkių užsienio šalių patirtį inovacijų versle skatinimo srityje, išskirti gerosios praktikos pavyzdžius;
 - išsiaiškinti verslo inovacinės veiklos Lietuvoje iššūkius ir poreikius viešosios politikos iniciatyvų atžvilgiu.

Praktinis darbo reikšmingumas:

- Esamų Lietuvos inovacijų strategijos įgyvendinimui numatytų veiksmų turinio, formulavimo pobūdžio bei užsibrėžtų įgyvendinimo rezultatų analizės pagrindu pateiktos pastabos, į kurias siūlytina atsižvelgti rengiant naujo laikotarpio strategijos veiksmų planą.
- Nustatyti pagrindiniai Lietuvos inovacijų politikos verslo atžvilgiu privalumai, trūkumai ir valdymo ypatumai, pagrindžiantys esamos viešosios politikos tobulinimo poreikį ir identifikuojantys reikalingų veiksmų sritis.
- Remiantis empirinio tyrimo rezultatais, pasiūlytas nacionalinės inovacijų politikos inovatyvios antreprenerystės plėtrai tobulinimo modelis.
- Atsižvelgiant į nagrinėtų šalių inovacijų versle skatinimo gerosios patirties pavyzdžius bei strateginio ir vykdomojo lygmens pavyzdinius bruožus, pateiktos rekomendacijos Lietuvai inovacijų versle skatinimui viešosios politikos priemonėmis. Pateiktos rekomendacijos orientuojamos į konkrečių Lietuvos inovatyvių įmonių empirinio tyrimo metu įvardintų verslo inovacinės veiklos kliūčių šalinimą.

Ginamieji disertacijos teiginiai:

1. Inovatyvios antreprenerystės sąvokos praktinį taikymą suponuoja konceptualiai pagrįsta inovacijų ir antreprenerystės sąveika.
2. Inovacijų versle specifiką, poreikį ir galimybes lemia įmonės vidinės ir išorinės aplinkos veiksmų rinkinys, kurio teigiamai ir neigiamai įtakai valdyti esminį vaidmenį vaidina viešosios politikos iniciatyvos versle skatinti iniciatyvos.
3. Nacionaliniai inovacijų skatinimo ir valdymo pajėgumai išlieka nepakankami ir reikalauja tolimesnių tobulinimo iniciatyvų. Verslo inovacinės veiklos plėtra yra aktualus ir esminių sprendimų reikalaujantis viešosios politikos uždavinys.

4. Originalus, kokybinių ir kiekybinių tyrimo metodų deriniu paremtas, kompleksinis inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis tyrimas, apimantis inovacijų ekspertų, Lietuvos inovatyvių įmonių ir pasirinktų šalių inovacijų versle skatinimo patirties analizę, įgalina visapusiškai ir išsamiai įvertinti nacionalinės viešosios politikos verslo inovacinės veiklos skatinimo atžvilgiu tobulinimo poreikį:
 - 4.1. Ekspertinio tyrimo metu nustatyti inovacijų versle veiksniai ir galimos viešosios politikos iniciatyvos jų valdymo atžvilgiu formuoja strateginį viešosios politikos nagrinėjamoje srityje formavimo pagrindą.
 - 4.2. Lietuvos inovatyvių įmonių apklausos tyrimo metu identifikuotos faktinės inovacinės veiklos nacionaliniame lygmenyje kliūtys bei verslo atstovų nuomone grįstas galimų ir esamų inovacijų versle skatinimo iniciatyvų aktualumo vertinimas leidžia argumentuotai pagrįsti esamos viešosios politikos tobulinimo poreikį.
 - 4.3. Pasirinktų šalių inovacijų skatinimo atvejų analizės metu išskirti šalių gerosios patirties pavyzdžiai įgalina pateikti konkrečius pasiūlymus nacionalinės inovacijų politikos verslo inovacinės veiklos skatinimo atžvilgiu tobulinimui.
5. Suformuotas Lietuvos inovacijų politikos inovatyvios antreprenerystės plėtrai tobulinimo modelis suteikia galimybę kompleksiskai pažvelgti į esamų nacionalinės inovacijų politikos trūkumų ir verslo inovacinės veiklos kliūčių Lietuvoje šalinimą per siūlomų veiksmų penkiose pagrindinėse inovatyvios antreprenerystės skatinimo kryptyse (1) Pakankamas ir diversifikuotas verslo MTEP ir inovacijų projektų finansavimas; 2) Palanki teisinė aplinka ir reguliavimas inovatyviam verslui vystyti; 3) Glausdas verslo ir kitų su inovacijų plėtra suinteresuotų pusių bendradarbiavimas; 4) Į pramonę orientuoti moksliniai tyrimai ir jų rezultatų komercializavimas; 5) Stiprios verslo inovacinei veiklai reikalingos kompetencijos ir inovacijų versle kultūra) įgyvendinimą.

Disertacinio darbo tyrimų rezultatų aprobavimas bei sklaida vyko per pagrindinių darbo nuostatų publikavimą Lietuvos mokslo tarybos pripažintuose leidiniuose ir konferencijų medžiagoje (žr. autorės publikacijų sąrašą žemiau), taip pat skaitant pranešimą tarptautinėje mokslinėje konferencijoje (2013 m. rugsėjo 4–6 d., Vilnius, International Entrepreneurship Forum: Balkienė K. Development of the Innovative Entrepreneurship: From Business Challenges to Policy Actions.).

Prie duomenų disertaciniam tyrimui rinkimo ir autorės kompetencijos nagrinėjamoje tematikoje prisidėjo stažuotė Europos Komisijos Įmonių ir pramonės generalinio direktorato Politikos vystymo pramoninėms inovacijoms skyriuje (Briuselis, Belgija) 2012 m. kovo 1 – liepos 31 d., taip pat darbo patirtis Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Inovacijų ir žinių visuomenės departamento Inovacijų politikos skyriuje.

Mokslinės publikacijos:

1. Balkienė, K. Sustainable Innovativeness: Issues and Public Policy. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 2013, Tomas 3, Nr. 2, p. 53–76. ISSN 2029-7017, ISSN 2029-7025 (online).
2. Balkienė, K. The State of Play of Business Innovation Promotion in Lithuania: Theoretical, Strategic and Statistical Aspects. *Intelektinė ekonomika*, 2013, Tomas 7, Nr. 2(16), p. 230–244. ISSN 1822-8011, ISSN 1822-8038 (online).

3. Balkienė, K. Development of the Innovative Entrepreneurship: From Business Challenges to Policy Actions. Proceedings of International Scientific Conference – 12th International Entrepreneurship Forum, University of Essex, UK et al. ISSN 2222-7318 (online), ISSN: 2070-6944 (DVD/CD).
4. Balkienė, K., Jagminas, J. Up-To-Date Awareness of Entrepreneurship Policy: Focus on Innovation. *Viešojo politika ir administravimas*, 2011, Tomas 10, Nr. 4, p. 501-521. ISSN 1648-2603, ISSN 2029-2872 (online).
5. Baležentis, A., Balkienė, K. Analysis of Lithuanian Innovation Policy Priorities in the Context of European Union Initiatives. *Viešojo politika ir administravimas*, 2011, Tomas 10, Nr. 2, p. 212-230. ISSN 1648-2603, ISSN 2029-2872 (online).
6. Balkienė, K., Jagminas, J. Allusion to Public Policy: Innovative Entrepreneurship. *Viešojo politika ir administravimas*, 2010, Nr. 34, p. 32-46. ISSN 1648-2603, ISSN 2029-2872 (online).

Disertacinį darbą sudaro: įvadas, 4 dalys, pagrindinės darbo išvados ir pasiūlymai. Tiriamoji problema išdėstyta 197 puslapiuose (be priedų, literatūros sąrašo ir santraukos anglų kalba), įskaitant 66 paveikslus ir 39 lenteles. Darbo pabaigoje pateikti 2 priedai (atliktų tyrimų anketos), naudotos literatūros šaltinių sąrašas, apimantis 263 pozicijas ir darbo santrauka anglų kalba.

I. INOVACIJŲ IR ANTREPRENERYSTĖS SĄVEIKOS TEORINIS PAGRINDAS

Teigiama, kad XXI amžiaus inovacijų procesas radikalai skiriasi nuo prieš tai buvusiojo. Pagrindiniu pokyčiu įvardinamas perėjimas iš „valdomos ekonomikos“ į „antreprenerinę ekonomiką“. Anksčiau esminiais elementais laikytus mokslą ir sisteminius didžiųjų įmonių atliekamus mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą (toliau – MTEP; angl. R&D) pakeitė antreprenerystė, kuri šiuo metu įvardinama kaip viena iš pagrindinių inovacijų sąlygų. Dar daugiau – teigiama, kad antreprenerystė veda į vertės kūrimą per inovacijas (OECD, 2010).

Kiekviena inovacija, nesvarbu ar ji grynai technologinė, ar glūdi vienoje iš modifikacijų kuria remiantis yra tvarkoma pramonė, reikalauja antreprenerinės iniciatyvos jos pristatymui (Baumol, 1968: p. 8). Tuo tarpu antreprenerystė apima individo motyvaciją ir sugebėjimus, savarankiškai ar organizacijos viduje, identifikuoti galimybę ir ją išnaudoti siekiant naujos vertės sukūrimo ar ekonominės sėkmės. Ji pasitelkia kūrybiškumą ar inovacijas, siekiant įeiti ir konkuruoti esamoje rinkoje, pakeisti ar netgi sukurti naują rinką (Commission of the European Communities, COM (2003) 27 final).

Ir vis dėlto, antreprenerystė ir inovacijos reikalauja palankios aplinkos, kuri skatintų individų ir organizacijų veiksmus šiose srityse, kas pabrėžia valdžios iniciatyvų svarbą bei kryptingos ir sisteminiu požiūriu grįstos viešosios politikos poreikį.

Taigi, siekiant identifikuoti ir pagrįsti integralios inovatyvios antreprenerystės politikos formavimo teorines prielaidas, toliau analizuojamas inovacijų ir antreprenerystės sąvokų ryšys, vertinamas inovatyvios antreprenerystės koncepcijos integravimo viešosios politikos srityje poreikis, įskaitant inovacijų ir antreprenerystės politikų turinio ir įgyvendinimo rezultatų analizę nacionalinių ir Europinių iniciatyvų kontekste.

1.1. Inovacijų konceptas ir įvairiapusiškumas

Inovacija šiomis dienomis nėra naujas reiškinys, o tiksliau galėtų būti įvardinama kaip neatsiejama kasdieninio gyvenimo dalis, kuomet seną keičiant nauju stengiamasi užtikrinti pridėtinę vertę tiek jos kūrėjui, tiek gavėjui. Kūrėju bendrąja prasme dažniausiai laikomas verslas, atviras pokyčiams, naujiems moksliniams tyrimams bei jų pagrindu gautų žinių praktiniam pritaikymui, kai tuo tarpu gavėju galėtų būti įvardinamas ne tik pavienis produkto ar paslaugos vartotojas, bet ir valstybė, joje kuriama ekonominė ir socialinė aplinka.

Nors įvairūs šaltiniai inovacijų sampratą apibrėžia šiek tiek skirtingai, priklausomai nuo veiklos srities, **inovacijos** dažniausiai aiškinamos kaip įmonei ar rinkai nauji ar iš esmės patobulinti produktai, paslaugos, gamybos metodai ar naujos veiklos organizavimo formos, sukurti ir komercializuoti naujų žinių pagrindu.

Atitinkamai, **inovacinė veikla** – įmonei ar rinkai naujo ar iš esmės patobulinto produkto, paslaugos, gamybos metodo ar naujos veiklos organizavimo formos kūrimo, vystymo ir diegimo/komercializavimo procesų visuma, kurioje esminis vaidmuo tenka naujų žinių taikymui.

Apskritai, interpretuojant skirtingų šaltinių pateikiamus inovacinės veiklos motyvus ir sampratas, galima teigti, kad naujas ar iš esmės patobulintas produktas, paslauga, gamybos ar kitas veiklos organizavimo metodas gali būti laikomas inovacija tik tuomet, jei jis gali būti siejamas su tam tikrų kokybinių ar/ir kiekybinių parametrų pokyčiais įmonės vidinėje ar išorinėje aplinkoje. Taigi, šiuo atveju inovaciją galima būtų tiesiogiai susieti su materializuotu

pokyčių. Makro lygmenyje tai reikštų įtaką šalies ekonominiams, socialiniams ar net technologiniams parametrams, tokiems kaip ekonomikos augimo tempai, darbo vietų skaičiaus kūrimas, technologinė pažanga ir pan. Tuo tarpu mikro lygmenyje inovacija gali būti siejama su įmonės pelningumu lygiu, reputacija, konkurencingumu vietinėje ar tarptautinėje aplinkoje, produktyvumu ir kitais įmonės veiklos vertinimo kriterijais.

Daugelis mokslinių šaltinių ir praktinių liudijimų inovacijoms klijuoja teigiamo/pozityvaus pokyčio ilgalaikėje perspektyvoje etiketę. Tačiau, šiuo atveju svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad inovacija ne tik pati kuria pokyčius, bet ir yra inicijuojama bei plėtojama dėl vykstančių pokyčių, kaip atsakas į juos. Taigi, šiuo atveju išorinės aplinkos pokyčiai kuria naujas galimybes inovacijoms. Ne veltui P. Drucker (1985) teigė, kad didžioji dalis inovacijų, o ypač sėkmingos inovacijos, yra sąmoningo ir tikslingo galimybių inovacijoms paieškos rezultatas. Galimybės inovacijoms jis sugrupavo į septynias pagrindines kategorijas suskirstydamas jas į vidines ir išorines:

- Galimybės, egzistuojančios įmonės ar pramonės viduje:
 - netikėti atsitikimai;
 - neatitikimai;
 - procesiniai poreikiai;
 - pramonės ir rinkos pokyčiai.
- Galimybės, atsirandančios įmonės išorinėje socialinėje ar intelektinėje aplinkoje:
 - demografiniai pokyčiai;
 - suvokimo pokyčiai;
 - naujos žinios.

Inovacijų teorijos pradininkas J. Schumpeter (1934, 1939) inovacijas aiškino kaip elgseną ir veiksmus, grįstus nusistovėjusio mąstymo ir veiksmų normų griovimu, vedančiu į naujų ar naujos kokybės produktų kūrimą, naujų gamybos metodų vystymą, naujų rinkų kūrimą, naujų tiekimo kanalų naudojimą ar pramonės reorganizaciją.

P. Drucker (1985) inovacijas įvardino kaip specifinę antreprenierių priemonę, įgalinančią pokytį paversti galimybe skirtingiems verslams ir paslaugoms kurti.

P. Herbig ir kt. (1994) pastebi, kad inovacija reikalauja trijų pagrindinių elementų: infrastruktūros (įrangos), kapitalo ir antreprenieriškų gebėjimų, reikalingų įgalinti veikti pirmuosius du.

Europos Komisijos Žaliojoje knygoje (1995) inovacijos charakterizuojamos kaip sėkminga gamyba, asimiliacija ir naujovės eksploatacija ekonominėje ir socialinėje sferose. Tai apima: produktų ir paslaugų spektro bei susijusių rinkų atnaujinimą ir išplėtimą; naujų gamybos, tiekimo ir paskirstymo metodų įvedimą; pokyčių diegimą darbo organizavime, valdyme ir darbo sąlygose bei darbo jėgos įgūdžiuose. Inovacijos siūlo naujus problemų sprendimus ir taip įgalina tinkamai reaguoti į individualius ir visuomenės poreikius.

C. Livingstone (2000) inovacijas interpretuoja kaip procesą, kurio metu naujos idėjos per ekonominę veiklą transformuojamos į tvarius, vertę kuriančius rezultatus. Čia verta pabrėžti du pagrindinius raktažodžius, iš kurių pirmasis – „procesas“: inovacija nėra vien idėja – idėja tampa inovacija, kai ji paverčiama vertę turinčiu rezultatu. Antrasis – „tvarus“: tvarumas reikalauja gero suderinamumo su tuo, kas nustato vertę, t. y. klientai, rinka, ir numato kruopštų ir nuolatinį matavimą.

B. Melnikas, A. Jakubavičius ir kt. (2011) atkreipia dėmesį į poreikį skirti dvi termino „inovacija“ reikšmes: inovacija kaip procesas ir kaip to proceso rezultatas.

Atsižvelgiant į bendros inovacijų sąvokos aiškinimo įvairovę, galima teigti, kad **inovacijos yra kompleksinis ir daugialypis reiškiny**s, dažniausiai apibrėžiamas tokiomis bendromis privalomų požymių kategorijomis kaip *naujumas* (vidinėje ar išorinėje aplinkoje), *žinios* (gautos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros pagrindu ar įgytos remiantis kitais šaltiniais) ir pasiteisinęs jų *praktinis pritaikymas* (esamos ar naujos rinkos paklausos atžvilgiu).

Tačiau, nors dauguma autorių inovacijų apibrėžimuose aiškiai nurodo inovacijos įgyvendinamumo reikalavimą, dar kitaip vadinamą komercializavimo aspektą, diskusijų objektu iki šiol išlieka šie inovacijų koncepcijos aspektai:

- **Inovacijų prigimties šaltinis.** Nors visuotinai sutariama dėl esminio žinių vaidmens inovacijų kūrimui, skirtingai nurodomi jų galimi šaltiniai. Dažniausiai kaip pagrindinis inovacijoms reikalingų naujų žinių generavimo šaltinis įvardinami moksliniai tyrimai, kas patvirtina praktikoje ypač pabrėžiamą mokslo ir verslo bendradarbiavimo svarbą bei globaliai akcentuojamą pakankamų investicijų į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą (MTEP) poreikį. Tačiau taip pat esama nuomonės, kad inovacijos gali remtis ir jau esamų žinių nauju pritaikymu nepaisant jų prigimties šaltinio arba svarbiausiu aspektu tiesiog nurodomas naujos idėjos pavertimas aukštesnę pridėtinę vertę jos vartotojui/naudotojui turinčiu rezultatu neakcentuojant mokslo vaidmens šiame procese. Taigi šioje vietoje kyla klausimas dėl inovacijų prigimties šaltinio svarbos, ypač kalbant apie netechnologines inovacijas.
- **Galutinio rezultato naujumo laipsnis.** Dalis šaltinių inovacijos sampratą sieja su reikšmingais pokyčiais esamos situacijos atžvilgiu, įvardindami naujo ar iš esmės patobulinto produkto, paslaugos ar veiklos metodo sukūrimą, kiti gi inovaciją sieja su naujos idėjos pavertimu verslui sėkmingu rezultatu, nenurodydami naujumo reikalavimo. Tuo tarpu pagal Oslo Manual (1996) inovacijų koncepcija verslo įmonių atžvilgiu siejama su nauju arba iš esmės patobulintu produktu, gamybos ar tiekimo procesu, kur neesminiai pokyčiai, pokyčiai be naujumo ar kūrybiniai patobulinimai negali būti laikomi inovacija. Šis šaltinis pabrėžia technologinių inovacijų ar esminių technologinių patobulinimų svarbą, nurodydamas, kad kiti nežymūs patobulinimai dažniausiai yra įtakoti subjektyvaus vartotojo „skonio“, mados tendencijų ir pan.

Taigi, identifikuojančią reiškinį kaip inovaciją, naujumo elementas dažnai suprantamas skirtingai. Nepaisant to, teigiama, kad mažiausias reikalavimas, kurį turi tenkinti inovacija – naujumas pačiai įmonei (inovacijos kūrėjai/diegėjai). Apskritai skiriami trys naujumo lygiai: naujumas įmonės lygyje; naujumas šalies mastu; ir naujumas pasaulio mastu.

Pastebėtina, jog kartais naujumas inovacijos koncepcijoje pabrėžiamas jos prigimties šaltiniuose, o ne galutiniame rezultate, kas taip pat kelia sumaištį – juk naujos idėjos ar net naujos žinios ne visada garantuoja naują ar iš esmės patobulintą produktą, sukuriantį pridėtinę vertę jos vartotojui/rinkai ar tiekėjui/įmonei.

Žemiau pateikiama lentelė, iliustruojanti skirtingą minėtų aspektų įvairiuose inovacijų apibrėžimuose interpretavimą.

1 lentelė. Inovacijų sąvokos sampratos raida

Autorius/ šaltinis (metai)	Inovacijos samprata	Pagrindiniai bruožai			
		Šaltinis/ pagrindas	Naujumas		Forma/ rezultatas
			Įeiga	Išeiga	
Užsienio autoriai					
Schumpeter (1934)	Elgsena ir veiksmai, grįsti nusistovėjusio mąstymo ir veiksmų normų griovimu, vedančiu į naujų ar naujos kokybės produktų kūrimą (...)	Elgsena ir veiksmai	-	Nauji ar naujos kokybės produktai (...)	Produktai, gamybos metodai, rinkos, tiekio kanalai, pramonės reorganizacija
Rogers (1983)	Idėja, praktika ar objektas, suvokiamas kaip naujas individualiame ar kitame pritaikymo lygyje	-	-	Nauja idėja, praktika, objektas	Pritaikyta idėja, praktika, objektas
Drucker (1985)	Specifinė antreprenerių priemonė, įgalinanti pokytį paversti galimybe skirtingiems verslams ir paslaugoms kurti	Pokytis	-	-	Skirtingi verslai ir paslaugos
Livingstone (2000)	Procesas, kurio metu naujos idėjos per ekonominę veiklą transformuojamos į tvarius, vertę kuriančius rezultatus	Idėjos ir ekonominė veikla	Naujos idėjos	-	Tvarūs, vertę kuriantys rezultatai
Lazonick (2010)	Aukštesnės kokybės ir/ar mažiau kaštų reikalaujančių produktų kūrimas, lyginant su prieš tai buvusiais	-	-	-	Aukštesnės kokybės ir/ar mažiau kaštų reikalaujantys produktai
Lietuvos autoriai					
Gečas; Jakubavičius (2011)	Verslo procesas, susijęs su rinkos galimybių panaudojimu naujiems produktams, paslaugoms ir verslo procesams	Rinkos galimybės	-	Nauji produktai (...)	Produktai, paslaugos ir verslo procesai

Autorius/ šaltinis (metai)	Inovacijos samprata	Pagrindiniai bruožai			
		Šaltinis/ pagrindas	Naujumas		Forma/ rezultatas
			Įeiga	Išeiga	
Lietuvos teisės aktai					
Investicijų įstatymas (1999)	Naujų technologijų, idėjų, metodų kūrimas ir komercinis pritaikymas pateikiant rinkai naujus arba patobulintus produktus ir procesus	Technologijų, idėjų, metodų kūrimas ir komercinis taikymas	-	Rinkai nauji arba patobulinti produktai ir procesai	Produktai ir procesai
Inovacijų versle programa (2009, negalioja)	Kompleksinis procesas, kurio metu įmonė sukurta, sukauptas ar įgytas žinias paverčia technologiskai naujais ar technologiskai iš esmės patobulintais produktais (gaminiais, paslaugomis) arba procesais, tampa preke ar panaudojamais prekėmis gaminti.	Sukurtos, sukauptos ar įgytos žinios	-	Technologiškai nauji ar technologiskai iš esmės patobulinti (...)	Produktai (gaminiai, paslaugos) arba procesai, tampa preke ar panaudojami prekėmis gaminti
Lietuvos inovacijų strategija (2010)	Procesas, kai naujomis idėjomis atsielpiama į visuomeninius ir ekonominius poreikius ir kuriami nauji produktai, paslaugos ar verslo ir organizaciniai modeliai, kurie sėkmingai pateikiami į esamas rinkas arba geba sukurti naujas rinkas.	Visuomeniniai ir ekonominiai poreikiai	Naujos idėjos	Nauji produktai, paslaugos (...)	Produktai, paslaugos ar verslo ir organizaciniai modeliai

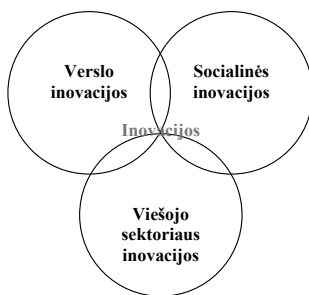
Šaltinis: sudaryta autorės

Mokslinė literatūra taip pat pateikia įvairias inovacijų klasifikacijas. Vienas iš universalių inovacijų klasifikacijos modelių inovacijas pagal turinį skirsto į: produkto (naujų galutinių produktų kūrimas, gaminimas ir naudojimas), technologines (naujų technologijų kūrimas ir taikymas įvairiose srityse), socialines (naujų ekonominių, valdymo, organizacinių ir kitų struktūrų ir formų kūrimas ir diegimas įvairiose veiklos srityse) ir kompleksines (kelių produktų, technologinių ir socialinių inovacijų sintezė) (B. Melnikas, A. Jakubavičius ir kt., 2011).

P. Drucker (2001) inovacijas versle skirsto į tris pagrindines inovacijų rūšis: inovacijos produktuose ir paslaugose; inovacijos rinkoje ir vartotojų elgesyje bei vertėje; inovacijos

įvairiuose įgūdžiuose ir veiklose, reikalingose produktų gamybai ir paslaugoms bei jų pristatymui į rinką. Atitinkamai minėtos inovacijų rūšys gali būti įvardinamos kaip produkto inovacijos, socialinės inovacijos ir valdymo inovacijos.

Tačiau, nepaisant nusistovėjusios klasifikacijos, inovacijų koncepcija vis dažniau siejama su konkrečiu savo paskirties kontekstu. Turint omenyje tai, kad paskutiniu metu inovacijų sąvoką įprasta sieti su trimis pagrindiniais jos taikymo lygmenimis – verslo, valdžios ir visuomenės, galima išskirti sekančias tris, ypač didelio dėmesio mokslo ir politikos debatuose sulaukiančias inovacijų formas, kurios tarpusavyje glaudžiai sąveikauja: *verslo inovacijas*, *viešojo sektoriaus inovacijas* ir *socialines inovacijas* (2 pav.). Šios trys pagrindinės inovacijų kategorijos dažniausia savyje apima ir pagal savo pobūdį gali būti išskaidytos į kitas daugelyje literatūros šaltinių minimas inovacijų formas.

2 pav. Inovacijų klasifikacija pagal paskirties kontekstą

Šaltinis: sudaryta autorės

Nagrinėjant **inovacijų versle** tematiką, reikia pažymėti, kad yra visuotinai sutariama, jog būtent verslas ir yra pagrindinis inovacijų variklis. Pagal P. Drucker (1959), verslo įmonė veikia kaip pokyčių agentas pramoninėje visuomenėje ir privalo sugebėti sukelti tikslingą evoliuciją, siekiant prisitaikyti prie kintančių aplinkos sąlygų, taip pat kaip ir pasiūlyti tikslingą inovaciją, siekiant pakeisti esančias sąlygas.

Vienas iš Lietuvos šaltinių inovacijas versle apibrėžia kaip į rizikingus pokyčius orientuotą procesą, kurio metu žinios kultūrinėje aplinkoje paverčiamos konkurencingais produktais ir paslaugomis (Lietuvos inovacijų centras, 2007). Kitas šaltinis inovacijas versle labiau sieja su žinių pavertimu technologiškai naujais ar technologiškai iš esmės patobulintais produktais, o netechnologinių inovacijų atžvilgiu išryškina šiam inovacijų tipui keliamą sąlygą – šiuos pokyčius turi būti galima išreikšti įmonės veiklos rodiklių (tokių kaip produktyvumas, pardavimas ar pelnas) didėjimu (Inovacijų versle programa, 2009).

Išskiriami trys pagrindiniai įmonės **inovacinės veiklos vykdymo tipai**: a) strateginis, susijęs su tam tikrais veiklos pobūdžio ir krypčių pasirinkimo sprendimais; b) grįstas moksliniais tyrimais ir eksperimentine plėtra; ir c) inovacine veikla be mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros, orientuota į naujų produkto koncepcijų vystymą ar gamybos technologijas per santykį su klientais, naujų komercializavimo galimybių jau vykdytų strateginių tyrimų pagrindu identifikavimą, technologinių žinių įsigijimą, žmogiškųjų įgūdžių, reikalingų vykdomai veiklai, vystymą ir kt. (Oslo Manual, 1996: p. 23).

Moksliniai šaltiniai ir politiniai dokumentai taip pat vis dažniau akcentuoja **viešojo sektoriaus inovacijų** svarbą, kaip būdą užtikrinti aukštesnę viešojo intereso poreikių tenkinimo

kokybę ir efektyvumą. Šio tipo inovacijos siejamos ne tik su viešojo administravimo paslaugomis, bet taip pat orientuotos ir į kitas viešojo sektoriaus veiklos sritis, tokias kaip švietimą, mediciną, kultūrą, teisėtvarką ir pan. Inovatyvus viešojo sektoriaus siekiamybė tampa vis svarbesnė visuomenei dėl kokybiškų, lengvai pasiekiamų, mažiau finansinių ir laiko išteklių reikalaujančių paslaugų, kas ypač svarbu norint adekvačiai reaguoti į sparčiai kintančias ekonominės, socialinės, technologinės ir kitas aplinkos sąlygas.

Reikia pažymėti ir tai, jog inovatyvus viešasis sektorius vaidina svarbų vaidmenį privataus sektoriaus atžvilgiu dėl glaudžios viešojo ir privataus sektorių sąveikos įvairiose srityse ir dėl viešojo sektoriaus rolės kuriant privačiam sektoriui reikalingą infrastruktūrą (pvz., žinių plėtrą per švietimą ir tyrimus, komunikacijas tokias kaip keliai, geležinkeliai, informacinės ir ryšių technologijos bei pramonės politikos instrumentus). Viešųjų pirkimų praktika taip pat gali pristatyti svarbias iniciatyvas, kurios gali turėti didžiulį poveikį inovacijoms privačiame sektoriuje (Kelly, Mulgan ir Muers, 2002: p. 6-7).

Kelly ir kiti (2002) įvardina tris vertės kūrimo viešajame sektoriuje formas:

- paslaugas per jų teikimo veiksmingumą, aukštesnę kokybę, vartotojų pasitenkinimą, didesnę naudojimąsi paslaugomis, su paslaugų teikimu susijusį teisingumą, didesnę paslaugų įvairovę;
- socialinius rezultatus, tokius kaip socialinė sanglauda, lygybė, sumažintas nusikaltamumas, skurdo mažinimas, geriau išsilavinusi ar sveikesnė visuomenė ir kitus, kurie atstovauja pagrindinius viešųjų paslaugų tikslus.
- pasitikėjimą ir teisėtumą, kurie taip pat įvardinami kaip svarbūs viešojo sektoriaus tikslai, įtakojantys vartotojų pasitenkinimą teikiamomis paslaugomis bei viešojo sektoriaus gebėjimus siekti platesnių socialinių tikslų (Kelly, Mulgan ir Muers, 2002: p. 6-7).

Ypač didelį vaidmenį viešojo sektoriaus inovacijų plėtroje vaidina spartus informacinių ir ryšių technologijų taikymas ir tobulinimas, kas suteikia vis daugiau galimybių naudotis viešojo sektoriaus teikiamomis paslaugomis virtualioje aplinkoje – internete.

Šiais laikais **socialinės inovacijos** sulaukia vis daugiau ne tik mokslininkų, bet ir valdžios bei verslo atstovų dėmesio kaip vienas iš būdų socialinių poreikių ir problemų sprendimui.

Jau 2001 metais P. Drucker teigė, kad socialinė inovacija gali turėti žymiai didesnę reikšmę ir žymiai didesnę poveikį nei bet kuris kitas mokslinis ar techninis išradimas (Drucker, 2001).

Socialinėmis inovacijomis laikomos inovacijos, turinčios socialinę vertę tiek savo rezultatu, tiek turiniu. Jos gali būti apibrėžiamos kaip naujos idėjos (produktai, paslaugos ir modeliai), orientuotos į socialinių poreikių patenkinimą (efektyviau nei esamos alternatyvos) ir kuriančios naujus socialinius santykius ar bendradarbiavimą. Šios inovacijos ne tik orientuotos į socialinę visuomenės gerovę, bet taip pat stiprina visuomenės gebėjimus veikti (European Commission, 2011).

OECD¹ (2010) pažymi, kad ši inovacijų rūšis siekia naujų atsakymų į socialines problemas, identifikuojant ir teikiant naujas paslaugas, kas pagerina individų ir bendruomenių gyvenimo kokybę ir nustato bei įgyvendina naujus darbo rinkos integracijos procesus, naujas kompetencijas, naujas darbo vietas ar naujas dalyvavimo formas, kurių kiekvienas iš elementų prisideda prie bendrų socialinių sąlygų gerinimo.

Be jau aptartų dažniausiai šiuo metu diskutuojamų inovacijų formų, mokslinėje literatūroje ir praktinio pobūdžio tyrimų studijose vis dažniau sutinkamas „atvirų inovacijų“ (angl.

¹ The Organisation for Economic Cooperation and Development

open innovation) terminas. Sakoma, kad inovacijos šiandien vyksta ne tik dėl vidaus idėjų („uždaros inovacijos“, angl. *close innovation*), bet taip pat yra įtakojamos ir išorėje esančių idėjų šaltinių bei rinkos veiksmų („atviros inovacijos“) (Chesbrough, 2006).

Tai siejama su inovacijų paradigmos pokyčiais, orientuotais į perėjimą iš „uždarų inovacijų“ į „atvirų inovacijų“ ir „tinklaveikos inovacijų“ modelius (Sladjana ir Leposava, 2012), pagal kuriuos inovacijų koncepcija siejama su aktyviu dalyvavimu žinių perdavimo tinkluose ir įvairiomis bendradarbiavimo visuose lygmenyse formomis. Informacijos, žinių ir gerosios patirties sklaida ne tik padeda adekvačiai reaguoti į sparčiai kintančias aplinkos sąlygas, efektyviau kurti naujas ar plėtoti jau esamas veiklas, bet taip pat siūlyti naujus sprendimus esamiems visuomenės ir rinkų poreikiams tenkinti.

Taigi, nepriklausomai nuo inovacijų formos ar įvairių šios koncepcijos interpretacijų, šiuo metu vis dažniau pabrėžiama bendradarbiavimo tiek kuriant, tiek diegiant ir skleidžiant inovacijas svarba, o aktyvi verslo-mokslo-valdžios bei visuomenės sąveika tampa vienu iš pagrindinių viešosios politikos siekių.

1.2. Verslo inovacinės veiklos specifika

Visuotinai sutariama, kad inovacijos yra būtina ekonominio vystymosi sąlyga. Atsižvelgiant į tai, teigiama, kad ekonominio vystymosi teorija turi remtis ne „įmonių optimizavimo teorija“, bet „inovacinę veiklą vykdančių įmonių“ teorija, kur strategijos organizavimo ir finansinių išteklių dinamiška sąveika lemia ar įmonės produktyvių veiklų transformacija rezultate tampa inovacija. Laikoma, kad įmonė yra inovatyvi, jeigu ji sugeba kurti aukštesnę kokybę ir/ar mažiau kaštų reikalaujančius produktus, lyginant su prieš tai buvusiais (United Nations University, 2011: p. 18).

Pažymėtina ir tai, kad pagal inovacinę veiklą vykdančių įmonių teoriją, antreprenieris kuria naujas pelningas galimybes, investuodamas į naujas veiklų kombinacijas, ir taip sutrikdo esančių pusiausvyrą. Taip pat čia didelis vaidmuo tenka antreprenierio turimoms specializuotoms žinioms, susijusioms su ta pramonės sritimi, kurioje įmonė siekia būti inovatyvi.

Tyrinėjant specifines veiklas, kuriomis įmonės plėtoja ar įgyja inovacijas, išskiriamos šios veiklų grupės:

- *Su MTEP susijusi veikla*: (1) įsitraukimas į bazinius ir taikomuosius mokslinius tyrimus siekiant gauti naujų žinių ir nukreipti tyrimus į specifinius išradimus ar egzistuojančių technikų/metodų modifikacijas; (2) naujų produkto ar proceso koncepcijų ar kitų naujų metodų jų tinkamumui įvertinti plėtojimas, kas apima vystymą ir bandymus bei tolimesnius tyrimus dizaino ar techninėms funkcijoms modifikuoti.
- *Kita inovatyvi veikla*, nesusijusi su MTEP, tačiau galinti sustiprinti gebėjimus, įgalinančius inovacijų vystymą įmonės viduje, ar sėkmingą jau sukurtų inovacijų pritaikymą: (3) naujų koncepcijų produktams, procesams, marketingo metodams ar organizaciniams pokyčiams identifikavimas per: rinkodarą ir ryšius su tiesioginiais vartotojais; komercializavimo galimybių identifikavimą remiantis savo ar kitų atliktų tyrimų rezultatais; plėtos sugebėjimus; konkurentų stebėjimą; ir naudojimąsi konsultantų paslaugomis; (4) techninės informacijos ar gerosios patirties ir įgūdžių per inžinerines, projektavimo ar konsultavimo paslaugas įsigijimas; (5) žmogiškųjų išteklių vystymas; (6) investavimas į įrengimus, programinę įrangą ar kitos tarpinės sąnaudos įgalinančios kitų inovatyvų darbą; (7) valdymo sistemų ar kitų verslo veiklų reorganizavimas; (8) naujų marketingo ar pardavimo metodų vystymas (Oslo Manual, 2005: p. 36).

Apskritai, inovacinė veikla kaip kompleksinis ir įvairialypis procesas kartu kalba ir apie savo specifikos sudėtingumą, pasireiškiantį skirtingų ir vienas kitą papildančių požymių, įtakos veiksmų bei vidinių ir išorinių aplinkos sąlygų sąveika.

Pagal Oslo Manual (1996: p. 49) išskiriamos šios pagrindinės įmonių **inovacinės veiklos vykdymo priežastys**, išreikštos per inovacijų ekonominius tikslus produktų² ar rinkų atžvilgiu:

- pakeisti esamus produktus;
- išplėsti produktų asortimentą pagrindinėje produkto linijoje ar už jos ribų;
- plėtoti aplinkai draugiškus produktus;
- išlaikyti užimamą rinkos dalį;
- padidinti užimamą rinkos dalį;
- įeiti į naujas rinkas: užsienyje ar vidaus rinkoje;
- tobulinti gamybos lankstumą;
- sumažinti gamybos kaštus per darbo kaštų, produkto dizaino kaštų mažinimą, medžiagų, energijos sunaudojimo mažinimą ir kt.
- tobulinti produkto kokybę;
- tobulinti darbo sąlygas;
- sumažinti žalą aplinkai.

Matyti, jog įmonių inovacinė veikla siejama tiek su kiekybinių, tiek su kokybinių rezultatų siekiais, kuriuos įprasta apibendrinti tokiais verslui teigiamais efektais kaip konkurencin-gumas, plėtra ir produktyvumas.

Tačiau inovacinė veikla nėra izoliuota veikla ir jos sėkmę dažniausia įtakoja įvairūs **vi-dinės ar išorinės aplinkos veiksniai**. Oslo Manual (1996: p. 51) šiuos veiksnius skirsto į: a) inovacijoms padedančius įvairius informacijos šaltinius ir b) inovacijoms galinčius trukdyti ekonominius ir kitus faktorius (2 lentelė).

2 lentelė. Inovacijas įmonėje įtakojančys veiksniai

Padedantys veiksniai	Informacijos šaltiniai (vidaus ir užsienio)	Vidiniai įmonės šaltiniai: MTEP įmonės viduje; marketingas, gamy-ba ir kt.
		Išoriniai rinkos/komerciniai šaltiniai: konkurentai; įgyvendintų ir neįgyvendintų technologijų įsigijimas; klientai ir užsakovai; konsul-tacinės įmonės; įrangos, įskaitant programinę įrangą, medžiagų ir kitų komponentų tiekėjai
		Švietimo ir tyrimų institucijos: aukštojo mokslo institucijos; viešieji tyrimų institutai; privatus tyrimų institutai
		Bendrai prieinama informacija: patentų paskelbimai; konferencijos, susitikimai ir žurnalai; mugės ir parodos
Trukdantys veiksniai	Ekonominiai faktoriai	Pernelyg didelė rizika
		Dideli kaštai
		Tinkamų finansinių šaltinių stygius
		Per ilgas inovacijų atsipirkimo periodas

² Produktas traktuojamas kaip prekė ar paslauga (Oslo Manual, 1996)

Trukdantys veiksniai	Įmonės faktoriai	Nepakankamas inovacijų potencialas (MTEP, dizainas, kt.)
		Kvalifikuotų darbuotojų trūkumas
		Informacijos apie technologijas trūkumas
		Informacijos apie rinkas trūkumas
		Sunkiai kontroliuojamos inovacijų išlaidos
		Pasipriešinimas pokyčiams įmonės viduje
		Prieinamų išorinių paslaugų trūkumas
		Bendradarbiavimo galimybių stoka
	Kiti faktoriai	Technologinių galimybių stoka
		Infrastruktūros stygius
		Nėra poreikio vykdyti inovacinę veiklą dėl ankstesnių inovacijų
		Nuosavybės teisių silpnumas
		Teisės aktai, normos, reglamentavimas, standartai, apmokestinimas
		Klientai nereaguojantys į naujus produktus ir procesus

Šaltinis: sudaryta pagal Oslo Manual (1996)

Papildomai nurodomi šie bendri **institucinės aplinkos sudėtiniai elementai**, veikiantys įmonės inovacinę veiklą:

- švietimo sistema bendrai populiacijai, kuri lemia minimalius darbo jėgos mokymo standartus bei vidaus vartotojų rinką;
- universitetų sistema;
- specializuota techninių mokymų sistema;
- mokslo ir tyrimų bazė;
- bendri susistemintų žinių fondai, tokie kaip publikacijos, techniniai, aplinkos ir valdymo standartai;
- inovacijų ir kitos valdžios politikos, įtakančios inovacinę veiklą įmonėse;
- teisės aktų leidybos ir kiti makroekonominiai nustatymai;
- komunikacijų infrastruktūra, įskaitant kelių ir telekomunikacijų tinklus;
- finansinės institucijos;
- rinkos prieinamumas, įskaitant galimybes užmegzti glaudžius ryšius su vartotojais, rinkos dydį ir panašius klausimus;
- pramonės struktūra ir konkurencinga aplinka (Oslo Manual, 2005: p. 37).

Kitas šaltinis nurodo šiuos išorinės aplinkos inovacijų veiksnius (Government Offices of Sweden, 2012):

- žinių ir kompetencijų bazė, plėtojama per tyrimus, švietimą ir savarankišką mokymąsi;
- investicijų į žinias ir antreprenerinę veiklą iniciatyvos;
- paklausa ir rinkos;
- taisyklės ir nuostatai, organizacinės formos bei ryšiai tarp įvairių inovacijų proceso dalyvių: verslo, viešojo sektoriaus, universitetų, visuomenės bei atskirų individų;
- ištekliai, reikalingi technologijų, metodų, organizacijos ar procesų vystymui.

M. Keršys (2008) savo disertacijoje įvairių autorių įvardintus inovacijų veiksnius grupuoja į šias penkias kategorijas: **technologijos** (technologijų įsigijimas, perdavimas); **ištekliai** (finansiniai, rizikos kapitalas, materialiniai ištekliai, žinios, idėjų šaltiniai, vidiniai ištekliai);

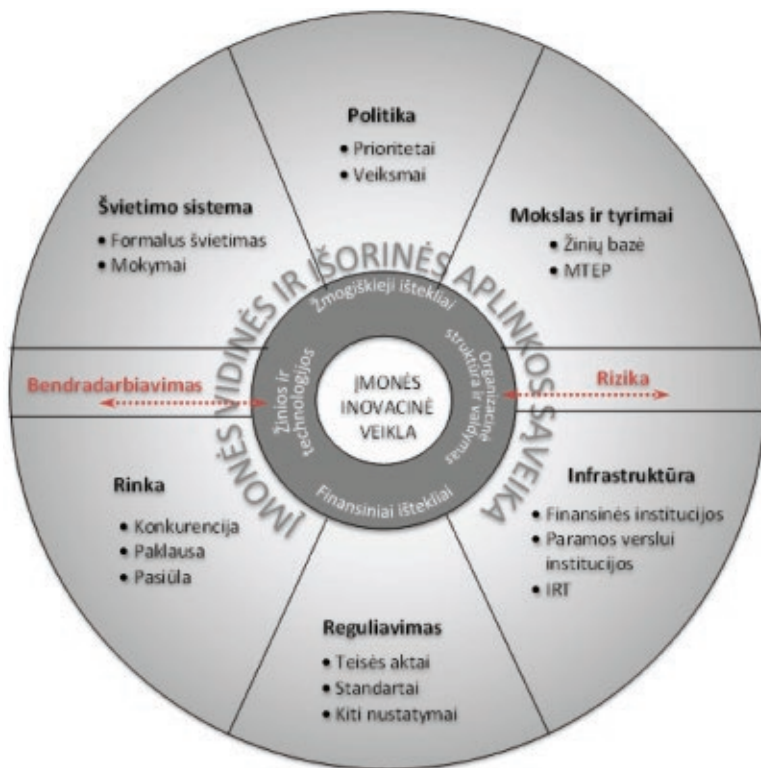
žmonės (lyderystė, žmonės, komanda ir komandų koordinavimas, darbuotojų skaičius ir mobilumas, verslumas); **organizacija, procesai** (sistemos, įrankiai ir produktų vystymas, technologijų mainai ir žinių vadyba, vadyba ir organizavimas, struktūros, organizacijos kultūra, strateginė orientacija, ryšių vadyba, nuolatinis naujų produktų kūrimo procesas ir produktų portfelis, sisteminiai inovacijų procesai, sprendimų priėmimo metodai); **bendradarbiavimas** (didėjančios tiekėjų galimybės ir atvirumas naujoms idėjoms, bendradarbiavimas ir koordinavimas).

Tačiau, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad tiek inovacijų vykdymo tikslai/priežastys, tiek jiems trukdantys veiksniai varijuoja priklausomai nuo vykdomo inovacijų tipo. Pavyzdžiui, produkto ar marketingo inovacijų tikslai pirmiausia bus susieti su paklausa (produkto kokybės tobulinimas, užimamos rinkos dalies didinimas, įėjimas į naujas rinkas), kai tuo tarpu proceso ar organizacinės inovacijos bus labiau siejami su pasiūla (kaštų mažinimas, gamybos pajėgumų tobulinimas). Kalbant apie kliūtis inovacijoms, kai kurios iš jų yra susijusios su visais inovacijų tipais (sąnaudų veiksniai), kai tuo tarpu dalis iš jų siejamos tik su tam tikromis inovacijų tipų grupėmis (Oslo Manual, 2005: p. 106). Taip pat, kliūtys verslo inovacinei veiklai gali būti susijusios su priežastimis iš vis nepradėti inovacinės veiklos ar veiksniais, kurie stabdo inovacinę veiklą bei veiksniais, turinčiais neigiamą poveikį rezultatams, kurių tikėtasi vykdant šią veiklą. Tai apima: ekonominius faktorius, tokius kaip aukštos sąnaudos ar paklausos trūkumas; su įmone susijusius faktorius – kvalifikuoto personalo ar žinių stoka; bei teisinius veiksnius, tokius kaip reglamentai ir mokesčių nuostatos (Oslo Manual, 2005: p. 112).

Taigi, atsižvelgiant į skirtinguose moksliniuose šaltiniuose įvardintų verslo inovacinę veiklą vienaip ar kitaip galimai įtakančių veiksnių įvairovę ir nevienodą „svorį“ bei „apimtį“, svarbu pažymėti teorines nuostatas pagrindžiančių empirinių tyrimų poreikį. Šiuo atveju darytinos prielaidos, jog **verslo inovacinės veiklos specifiką atspindintys veiksniai žymiai priklauso nuo šių aspektų:**

- *Verslo lygyje:* (i) įmonės dydžio, (ii) amžiaus, (iii) veiklos specifikos bei (iiii) rinkos, kurioje veikiama (geografinis aspektas);
- *Valstybės lygyje:* (i) ekonominių, socialinių ir technologinių sąlygų šalyje; (ii) valstybės vykdomos politikos.

Aptarti skirtingų autorių išskirti inovacijų versle veiksniai apibendrintai susisteminti 3 paveiksle, tačiau, kaip jau buvo minėta, reikalauja empirinio patikrinimo, atsižvelgiant į aukščiau įvardytus su įmonės veiklos specifika ir galimybėmis susijusius aspektus.

3 pav. Teorinė inovacijų versle veiksnų sistema

Šaltinis: sudaryta autorės

Pateiktoje teorinėje inovacijų versle veiksnų sistemoje laikomasi požiūrio, jog įmonės inovacinę veiklą įtakoja ir tarpusavyje sąveikauja dviejų tipų veiksniai:

- **Įmonės vidinės aplinkos veiksniai:** (i) žmogiškieji ištekliai (jų kūrybingumas, inovatyvumas, igūdžiai bei kvalifikacija); (ii) finansiniai ištekliai (inovacijų finansavimo vidinės galimybės); (iii) turimos žinios ir technologijos; (iiii) organizacinė struktūra ir valdymas (orientacija į naujoves ne tik technologiniuose, bet ir netechnologiniuose įmonės vidaus procesuose).
- **Išorinės aplinkos veiksniai:** (i) švietimo sistema (formalus ir neformalus mokymas); (ii) viešojo politika (įvairių politikų strateginiai prioritetai ir vykdomi veiksmai); (iii) mokslas ir tyrimai (esama žinių bazė bei MTEP); (iiii) infrastruktūra (įskaitant šalyje veikiančias finansines institucijas, paramos verslui institucijas bei jų teikiamų paslaugų pobūdį ir prieinamumą; informacines ir ryšių technologijas (IRT); (iiiii) reguliacinė sistema (teisės aktai, standartai bei kiti verslą įtakojojantys nustatymai (pvz., mokestinės nuostatos)); (iiiii) rinka (esantis pasiūlos ir paklausos santykis bei konkurencija).

Pažymėtina, jog aptartoje inovacijų versle veiksnų sistemoje bendradarbiavimo ir rizikos veiksniai yra priskirtini tiek įmonės vidinei, tiek išorinei aplinkai. Bendradarbiavimo veiksnio atžvilgiu svarbus įmonės atvirumas bendradarbiavimui kuriant ir diegiant inovacijas bei esami šios veiklos partneriai, kas tuo pačiu įtakojama bendros šalyje esančios bendradarbiavimo kultūros (pvz., verslo ir mokslo bendradarbiavimo tradicijos ir galimybės). Rizikos veiksnio atžvilgiu pažymėtinos visos su įmonės inovacinės veiklos galimybėmis ir sąlygomis susijusios vidinės ir išorinės aplinkos jėgos su neigiamo poveikio/rezultato prielaidomis.

Nagrinėjant atskiras veiksnų grupes, vienas iš esminių nuolat verslo sektoriaus atstovų praktikoje akcentuojamų veiksnų yra **finansiniai ištekliai**. Oslo Manual (1996) išskiria šiuos pagrindinius inovacijų finansavimo šaltinius: savas lėšas; susijusių įmonių lėšas (pvz. dukterinių įmonių); kitų verslo įmonių lėšas; viešąjį finansavimą (paskolos, grantai, kt.); tarptautinių organizacijų lėšas (pvz. Europos Komisijos skiriamos lėšos) ir kt.

Dažnai inovacijų finansavimo klausimas tiesiogiai siejamas su aukšta **veiklos rizika** ir neapibrėžtumu, kas apsunkina išorinės finansinės paramos vykdymui inovacinei veiklai paieškas.

Tačiau, kaip teigė P. Drucker (1959), stengtis pašalinti su verslu susijusią riziką yra beprasmiška. Rizika yra visuomet būdinga įsipareigojimui esamais ištekliais ateities lūkesčiams, o ekonominis progresas šiame kontekste įvardinamas gebėjimu prisiimti didesnę riziką. Taigi, remiantis P. Drucker požiūriu, verslas turi gebėti prisiimti su savo veikla susijusią riziką ir ją valdyti, išvelgdamas tiek skirtingas rizikas, tiek lūkesčių alternatyvas, identifikudamas reikiamus išteklius ir pastangas trokštamiems rezultatams pasiekti, vertindamas gautus rezultatus pagal buvusius lūkesčius, tokiu būdu įgydamas galimybę laiku reaguoti ir koreguoti netinkamus sprendimus.

M. Keršys (2008) apibendrindamas su inovacijomis susijusią literatūrą nurodo šias pagrindines su inovacijų rizikos veiksniais įmonėse susijusias inovacijų kliūčių grupes: (i) finansavimo problemos, susijusias su finansavimo šaltinių prieinamumo užtikrinimu; (ii) organizacinės kliūtys kaip silpnos vidinės ar išorinės komunikacijos pasekmė; (iii) stagnuojantys arba neegzistuojantys procesai, aprašomų kaip reikiamų sistemų ir pajėgumų inovacinei veiklai nebuvimas; (iiii) technologijų poreikio ir panaudojimo suvokimo stoka.

Kitas greta finansinių išteklių pagal savo svarbą įmonės gyvavimui ir veiklos tendencijoms įtaką turintis veiksnys – **žmogiškieji ištekliai**. Logiška, kad žinios, reikalingos inovacijoms kurti ir diegti yra generuojamos žmonių, o jų panaudojimas tiesiogiai priklauso nuo įmonės darbuotojų išsilavinimo, patirties, įgūdžių ir kompetencijos.

Teigiama, kad inovacijos gimsta iš žmonių, sugebančių apjungti skirtingas idėjas, įgūdžius ir kapitalą naujiems produktų gamybos ir paslaugų teikimo būdams sukurti kartu tiek privačiame, tiek viešajame sektoriuje (European Commission, 2009).

Ir, nors mokslinėje literatūroje taip pat sutinkama nuomonė, kad asmens bruožai, susiję su idėjos generavimu (pvz., kūrybingumas) neturi jokio poveikio, o kartais netgi turi neigiamą poveikį verslo veiklos rezultatams, susijusiems su idėjos įgyvendinimu (Miron, Erez ir kiti, 2004), pabrėžtinas ypač svarbus žmogiškojo veiksnio vaidmuo kuriant inovacijoms palankią kultūrinę aplinką.

Štai Miron, Erez ir kiti (2004) empiriniais duomenimis parodė, kad kūrybingumas pats savaime be žmogiškųjų iniciatyvų įgyvendinti naujas idėjas nėra pakankama sąlyga inovacijoms, tačiau tuo pačiu metu nustatė, jog egzistuoja tiesioginis ryšys tarp inovacijų ir kūrybingumo kultūrinių aspektų – kūrybiškos idėjos paverčiamos inovacijomis kultūrinėje aplinkoje, kuri skatina inovacijas.

Atsižvelgiant į žmogiškųjų išteklių svarbą sėkmingos inovacinės veiklos kontekste, inovacijų koncepcija taip pat glaudžiai siejama su antrepreneryste, kuri dažnai laikoma lemiamu veiksmu transformuojant tradicinę verslininkystę į inovacinę veiklą grįstą verslo sektorių.

Remiantis su inovacijomis susijusiais tyrimais, svarbu paminėti ir tris pagrindines Sundbo (1998) įvardintas, tarpusavyje besivaržančias paradigmas³, akcentuojamas įvairiose su inovacijų teorija susijusiose diskusijose:

- antreprenerio paradigma;
- technologijų ekonomikos paradigma;
- strateginė paradigma.

Dabartinėse diskusijose antreprenerio paradigma laikoma svarbiausia. Jos pradžia gali būti laikomi 1930 metai, kai J. Schumpeter pirmasis teorijoje pabandė susieti antreprenerius ir inovacijas ir įvardino antreprenerius kaip inovatorius, teigdamas, kad būtent jie sukelia inovacijas, kurios daro įtaką ekonomikos augimui. Vadovaujantis šia paradigma, tik asmuo, kuris grindžia naują įmonę naujos idėjos pagrindu gali būti vadinamas antrepreneriu (Zhao, 2005: p. 25-41).

P. Drucker (1985) savo knygoje „Inovacijos ir antreprenerystė“ tvirtino, kad inovacija yra specifinė antreprenerio priemonė, kuria naudojantis pokytis paverčiamas galimybe naujam verslui ar paslaugai. Todėl antrepreneriai turi nuolatos ieškoti naujų šaltinių, pokyčių ir jų simptomų, kurie leistų identifikuoti naujas galimybes sėkmingoms inovacijoms vystyti.

Kalbant apie **žinių ir technologijų grupės veiksmus** pabrėžtinas jų prieinamumo, kūrimo ir pritaikomumo problematikos kompleksiskumas. Įmonė, veikdama tam tikro technologinės pažangos ir bendradarbiavimo lygio aplinkoje, dažnai susiduria su žinių gavybos dilema, kurios sprendimas vienaip ar kitaip įtraukia MTEP veiklos bei žmogiškųjų išteklių kompetencijų klausimų aspektus. Įmonės pasirinkimui vykdyti vidinę MTEP veiklą bei taikyti naujai sukurtas mokslines žinias didelę įtaką daro jos turimų darbuotojų išsilavinimas ir įgūdžiai bei įmonės finansinės galimybės reikiamos kvalifikacijos bei specializacijos darbuotojų įdarbinimui. Svarbiais diskusijų aspektais šių veiksmų kontekste taip pat tampa tyrėjų įdarbinimo versle ar kitų verslo ir mokslo bendradarbiavimo formų plėtros poreikis ir galimybės.

Teigiama, jog įmonės, įdarbinusios aukštos kvalifikacijos darbuotojus bei vykdančios MTEP veiklą sukuria 40 proc. didesnę vertę nei tos, kurios MTEP veiklos nevykdo (Innovation Denmark 2007–2010).

1.3. Verslo inovacinės veiklos tyrimai: požiūriai ir rezultatai

Pastaraisiais dešimtmečiais inovacijos, kaip pagrindinis ilgalaikio ekonominio vystymosi faktorius, tapo centrine ekonominių tyrimų intereso sričių. Dažniausiai išsamių inovacijų studijų pradžia yra siejama su Joseph Schumpeter, vienu iš įtakingiausių dvidešimto amžiaus ekonomistų. Tačiau, teigiama, jog su inovacijomis susijusių klausimų ir jų vaidmens ekonominio vystymosi kontekste populiarumas įvairių mokyklų socialinių mokslų atstovų tarpe išaugo po antrojo pasaulinio karo (Freeman, 2008). Pažymima, jog inovacijų studijos išryškino ryšį tarp inovacijų, mokslinių tyrimų ir antreprenerinių pastangų, siekiant komercializuoti MTEP rezultatus, taip pat pabrėžė, kad daugeliu atveju inovacijos tampa įmonės

³ Paradigma – teorinių ir metodologinių prielaidų, kuriomis remiasi konkretus mokslinis tyrimas, visuma [<http://www.tzz.lt/p/paradigma>].

sugebėjimo įgyti konkurencinį pranašumą prielaida (United Nations Economic Commission for Europe, 2012).

OECD (2009: p. 11-13) teigia, kad įvairi su mokslu ir technologijomis susijusi statistika buvo renkama jau 40 metų, tačiau rinkti informaciją didelio masto statistiniais tyrimais apie tai, kaip įmonės vykdo inovacinę veiklą tapo įmanoma tik atsiradus platesnei inovacijų koncepcijai, apimančiai visas su inovacijomis susijusias sritis ir orientuotai ne tik į technologines, bet ir į netechnologines inovacijas. Pavyzdžiui, su MTEP susijusios apklausos yra labiau naudingos su technologijomis susijusių veiklų matavimui, nes gali suteikti informaciją apie tam tikrą indėlį (angl. *input*) į inovacijas, tačiau negali pateikti pakankamai duomenų apie šių procesų išeišis (angl. *output*) rezultatus. Taigi, atsižvelgiant į visus panašius buvusių tyrimų ribotumus, buvo siekiama, kad nauji tyrimai duotų daugiau informacijos apie skirtingus inovacijų tipus, inovacinės veiklos vykdymo arba nevykdymo priežastis, bendradarbiavimo praktiką, žinių srautus bei inovacijų įeišis ir išeišis duomenis. Todėl, siekiant išplėsti žinias apie inovacijas įmonėse ir, tuo remiantis, plėtoti efektyvią inovacijų politiką, buvo išvystytos „inovacijų apklausos“.

Oslo Manual (1996: p. 29) nurodo šias galimas su duomenų apie inovacinę veiklą įmonėse rinkimu susijusių tyrimų požiūrio alternatyvas:

- „Subjekto požiūriu“ grįstas tyrimas, kurio pagrindinė idėja – analizuoti veiksmus, įtakančius įmonės inovatyvų elgesį (strategijas, iniciatyvas ir kliūtis inovacijoms) ir įvairias inovacines veiklas, bei gauti su inovacijų padariniais susijusią informaciją. Šie tyrimai leidžia analizuoti atskirų pramonės sektorių specifiką ir lyginti juos.
- „Objekto požiūriu“ paremtas tyrimas, kuris orientuotas į aprašomųjų, kiekybinių ir kokybinių duomenų apie specifines inovacijas rinkimą. Šis tyrimas pradedamas nuo sėkmingų inovacijų identifikavimo, dažnai remiantis ekspertų vertinimo rezultatais ar skelbimais apie naują produktą žurnaluose.

Miron, Erez ir kiti (2004) teigia, kad literatūra išskiria dvi pagrindines atskiras inovacijų tyrimų sritis: 1) į individualų lygį sukoncentruoti tyrimai, analizuojantys individualias charakteristikas, kurios sustiprina ar slopina kūrybiškumą; 2) tyrimai, orientuoti į organizacijos lygį, siekiantys nustatyti organizacinius faktorius, kurie padeda ar trukdo inovacijoms.

Tuo tarpu *viešosios politikos įtaka inovacijoms versle gali būti tiriama per įmonių suvokimą apie įvairių veiksmų įtaką jų inovacinei veiklai*. Šiuo atveju turėtų būti vertinami sekantys galimi įmonių inovacinę veiklą skatinantys ar ribojantys faktoriai: viešasis MTEP finansavimas; bazinių tyrimų rezultatų, gautų universitetuose ir viešai finansuojamose laboratorijose pritaikomumas; švietimas ir tam tikrų įgūdžių darbo rinkoje pasiūla; mokestinė politika ir apskaitos taisyklės; pramonės reguliavimas, įskaitant aplinkos apsaugos reguliavimą, sveikatos standartus, kokybės kontrolę, standartizaciją ir pan.; intelektinės nuosavybės teisių sistema ir kt. (Oslo Manual, 1996: p. 27).

Pagal OECD (2009: p. 19-20), inovacijų tyrimai turėtų atsižvelgti į šios viešajai politikai naudingos informacijos apie įmonių inovacinę veiklą poreikį:

- Informacijos, kuri leistų geriau suprasti įmonių inovacinės veiklos vykdymo priežastis – kodėl vienos įmonės vykdo inovacinę veiklą, o kitos ne.
- Daugelis į inovacijas orientuotų apklausų inovacinės veiklos nevykdančias įmones išfiltruoja/atiskiria jau klausimyno pradžioje, kas trukdo suprasti skirtumus tarp inovatorių ir neinovatorių.

- Ne visada užtenka gauti informaciją tik apie kliūtis inovacijoms versle, juolab, kad tai dažnai identifikuojama remiantis jau pradėta veikla. Šiuo atveju svarbu gauti nuomonę ir iš tų įmonių, kurios šios veiklos dar nepradėjo.
- Reikalinga platesnė informacija apie inovacijų šaltinius (vidinius ir tarptautinius).
- Informacijos, kuri leistų geriau nustatyti inovacijų poveikį įmonės vykdomai veiklai.
 - Daugiau informacijos apie inovacijų proceso įtakotus įmonės rezultatus (pvz., išlaidų sumažinimą, didesnę produktyvumą ir kt.) leistų geriau suprasti inovacijų įtaką pačiai ekonomikai.
 - Tam tikruose sėkmingose apklausose klausimas dėl inovacijų poveikio galėtų tapti nuolatiniu, siekiant galimybės vertinti tam tikras pokyčių tendencijas tarp inovatyvių ir neinovatyvių įmonių.
 - Duomenis gautus inovacijų tyrimuose turėtų būti galima suderinti su kitų šaltinių duomenimis. Turėtų būti formuojami viešai prieinami suderintų duomenų šioje srityje rinkiniai.
- Informacijos apie netechnologines inovacijas (rinkodaros, organizacines ir kt.), atsižvelgiant į tai, kad šio tipo inovacijų sritys tik neseniai imtos minėti bendroje inovacijų koncepcijoje ir todėl nedaug žinoma apie šių inovacijų padarinius/poveikį.

Kalbant apie jau atliktus ankstesnius tyrimus, stebimas į verslo, ypač SVV, inovacinę veiklą orientuotų mokslinių tyrimų populiarumo augimas. Taigi, toliau šiame darbo skyriuje pateikiama pastarojo laikotarpio jau atliktų mokslinių tyrimų nagrinėjamoje srityje apžvalga.

Lundström ir Stevenson (2005: p. 144–146), analizuodami įvairių šalių valdžios praktiką skatinant verslo inovacinę veiklą, identifikavo šias naujų inovatyvių įmonių veiklai trukdančias kliūtis: intelektinės nuosavybės klausimai; tinkamų patalpų trūkumas; finansinio kapitalo pradinėse verslo stadijose trūkumas; antreprenerinių ir valdymo įgūdžių trūkumas; tarpusavio sąveikos tarp galimų inovacijų ir potencialių antreprenerių stygius; ir dinamiškos aplinkos bendrai antreprenerinei veiklai stimuliuoti trūkumas. Jie tai pat teigė, jog esama įrodymų, kad inovatyvi antreprenerystė yra efektyvesnė tose aplinkose, kur visuomenė ypač vertina ir remia antreprenerystę.

McAdam, Reid, Harris ir Mitchell (2008) vykdė empirinį tyrimą apie inovacijų inkorporavimą į MVĮ-es kaip pagrindinį konkurencinio pranašumo tvarumo šaltinį, stebėdami technologinius ir organizacinius determinantus. Tyrimo rezultatai remiasi 2086 MVĮ-ių, įsikūrusių Jungtinėje Karalystėje, analizės duomenimis. Autoriai nustatė, kad inovacijos buvo labiausiai susijusios su: valstybės finansine pagalba; įmonės dydžiu; pramonės sektoriumi; ir požiūriu, kurio įmonės laikosi plėtodamos produktus ir procesus (McAdam ir kiti).

Oksanen ir Rilla (2009) iš Suomijos VTT Technologinių tyrimų centro analizavo inovacijų vaidmenį mažose Suomijos antrepreneriškose įmonėse. Tyrimas rėmėsi anketine apklausa (220 Suomijos įmonių, pristačiusių rinkai inovacijas 1999–2004 metų laikotarpyje) ir iš dalies struktūruotu interviu (70 Suomijos MVĮ-ių). Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad inovacijos yra esminis verslo egzistavimo veiksnys. Rinkos nišos identifikavimas ir klientų poreikiai buvo nustatyti kaip pagrindiniai inovacijų šaltiniai. Pelningumo padidėjimas ir konkurencingumas buvo įvardinti kaip svarbiausi inovacijų poveikiai visose tirtose įmonėse. Tuo pat metu labai vertinami, ypač mikro firmose, buvo nauji kontaktai ir bendradarbiavimas, atsiradę inovacinės veiklos procesuose.

Chamberlin, Doutriaux ir Hector (2010) tyrinėjo ryšį tarp inovacijų ir įvairių verslo sėkmės faktorių 3701 įmonėje 34 Kanados paslaugų sektoriuose. Tyrimo rezultatai patvirtino,

kad inovatyvios įmonės yra labiau linkusios vystyti savo žmogiškąjį talentą, aktyviai valdyti jų organizacines žinias ir taikyti naujas technologijas nei neinovatyvios įmonės, kai tuo tarpu neinovatyvios įmonės daugiau nei inovatyvios įmonės yra linkusios palaikyti glaudžius ryšius su klientais ir tiekėjais.

Jørgensen ir Ulhøi (2010) nustatinėjo, kaip įmonės vysto savo inovacinius gebėjimus per dalyvavimą tinklaveikoje. Rezultatai parodė, jog tinklaveikos ryšiai, užmegzti pradinėje įmonės veiklos stadijoje vaidino esminį vaidmenį vystant MVĮ-ių gebėjimus tvarioms inovacijoms.

Kaufmann, Tsangar ir Vrontis (2012) nagrinėjo esamas kliūtis inovacijoms ir skirtingų vadybos funkcijų, svarbių inovacijų valdymui, taikymą 204 Europos MVĮ-ėse. Tyrimas buvo vykdomas 6 Europos šalyse: Jungtinėje Karalystėje (apklausta 30 MVĮ-ių), Kipre (30), Ispanijoje (28), Italijoje (30), Graikijoje (23: Thessaloniki mieste ir 33: Atėnuose), Lietuvoje (30). Gauti šie pagrindiniai rezultatai:

- Dvi pagrindinės priežastys, kurios stabdo inovacijas yra finansinių išteklių ir laiko trūkumas, kai finansavimo trūkumas buvo ypač pabrėžiamas Italijoje, Graikijoje ir Lietuvoje.
- Svarbiausiais veiksniais, vedančiais į sėkmingas inovacijas įvardinti: kultūra įmonėje; įmonės turimas inovacijų departamentas ar vykdomas formalus inovacijų procesas; darbuotojų skaičius, t.y. įmonės dydis (nustatyta, kad kuo daugiau įmonė turi darbuotojų, tuo didesnis joje yra inovacijų lygis); faktas, ar esami produktai, net ir tie, kurie sėkmingi, laikas nuo laiko yra atnaujinami.
- Nustatytas labai mažas MVĮ bendradarbiavimo su universitetais visose šešiose šalyse lygis: net 62,2 proc. visų įmonių, vykdydamos inovacinę veiklą, nebendradarbiauja su universitetais.
- Pagrindinėmis priežastimis įvairiems tobulinimams buvo įvardintos: geresnės technologijos, naujos rinkos galimybės ir klientų keliami reikalavimai.
- Naujos produktų idėjos dažniausiai kyla įmonės savininkams, kas parodė esamą prieštaravimą tarp klientų reikalavimų suvokimo svarbos ir faktinio klientų įtraukimo į inovacijų ir kūrybingumo procesą.
- Įmonės teikia pirmenybę daugiau neesminiams nei radikaliems produktų pokyčiams.
- MVĮ-ės nejaucia valdžios pagalbos jų vykdomai inovacinei veiklai. Šios įmonių nuomonės priešasčių tyrimas nurodomas kaip reikalingų tolimesnių tyrimų galimybė.

Nacionaliniame lygmenyje taip pat auga į verslo inovacinę veiklą orientuotų tyrimų populiarumas.

Tvaronavičienė ir Korsakienė (2007, 2008) tyrinėjo 1264 Lietuvos įmonių požiūrį į inovacijas, atsižvelgiant į ekonomines sąlygas ir viešąją politiką. Tyrimas atskleidė ribotą valdžios vaidmenį inovacijų skatinime: verslo įmonės nurodė nejauciančios valstybės aktyvios inovacijų skatinimo politikos poveikio savo vykdomai veiklai ir nežinojo apie valstybinius ir kitus išorinius prieinamus inovacijų finansavimo šaltinius. Autorės taip pat nustatė silpną verslo įmonių ir universitetų bendradarbiavimą, kas buvo įvardinta kaip vienas iš veiksnių, įtakojančių žemą inovacijų pridėtinę vertę.

Masiulis, Sudnickas ir kiti (2009) nustatinėjo inovacijų politikos poveikį MVĮ-ių vystymuisi Vilniaus (Lietuva) regione. Tyrimas parodė, jog inovacijų politika Vilniaus regione nėra tinkamai įgyvendinama. Finansinė parama ir parama MTEP veiklai buvo nurodyta kaip svarbiausios minėtos politikos sritys MVĮ-ėms, kai tuo tarpu verslo inkubatorių ir technologijų perdavimo centrų kūrimas buvo įvardyti kaip mažiausiai svarbūs. Autorių

vykdytas tyrimas taip pat pažymėjo silpną įmonių ir viešojo administravimo institucijų bendradarbiavimą.

Baležentis ir Žalimaitė (2011) savo tyrimu siekė nustatyti inovacijų plėtros veiksnius Lietuvoje. Rezultatai, atspindintys septynių Lietuvos inovatyvių įmonių nuomonę, parodė, jog pagrindiniais įmonių inovacinę veiklą stabdančiais veiksniais yra šie: dideli inovacijų kaštai (finansavimo problemos); kūrybingų ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumas; motyvacijos problemos. Remiantis įmonių nuomone, pagrindiniai veiksniai, įtakojantys lėtą inovacijų plėtrą Lietuvoje apima: nepakankamą bendradarbiavimą tarp verslo ir mokslo; ir ekonomikos orientaciją į žemos pridėtinės vertės produktų ir paslaugų kūrimą ir vystymą.

Kasmet Europos Komisijos inicijuojamas į inovacijų srities klausimus orientuotas tyrimas „Innobarometer“ (2001, 2002, 2003, 2004, 2007, 2009, 2013) pateikia šiuos su įmonių inovacine veikla susijusius duomenis:

- Europoje veikiančių įmonių diegiamų inovacijų tipai:
 - 2007: Su prekėmis susijusios inovacijos yra labiausiai paplitusi inovacijų forma Europos Sąjungoje, kai tuo tarpu paslaugų inovacijos yra mažiausiai minimos. Tuo pačiu metu, mažiausiai paplitusi su įmonių inovacijomis susijusi veikla yra paraiškos patentams gauti.
 - 2013: Įmonės 2009–2011 metų laikotarpiu buvo labiausiai linkusios diegti naujus ar iš esmės patobulintus produktus, paslaugas ir procesus nei kitas inovacijų formas (organizacines, vadybines, rinkodaros inovacijas).
- Inovacinės veiklos priežastys ir iniciatyvos:
 - 2001: 1) troškimas užsitikrinti rinkos dalį ar įmonės pelningumą; 2) noras išsaugoti įmonės nepriklausomybę; 3) troškimas kurti darbo vietas; 4) atsižvelgimas į aplinkosaugos standartus.
 - 2003: 1) klientų poreikiai; 2) didėjanti konkurencija pagal kainą; 3-4) poreikis tobulinti darbuotojų produktyvumo lygį ir turimos įrangos efektyvumą; 5) didėjanti produktų konkurencija; 6) atsakas į naujus reguliavimo ar teisinius reikalavimus.
 - 2009: 1) išaugęs konkurentų spaudimas; 2-3) išaugusi paklausa iš esamų komercinių klientų pusės bei naujos galimybės plėstis esamose rinkose arba įeiti į naujas rinkas.
- Veiksniai, prisidedantys prie įmonės inovacijų stipriųjų pusių:
 - 2002: 1) darbuotojų kvalifikacija ir profesionalumas; 2) geras bendradarbiavimas su tiekėjais, klientais ar prekybos asociacijomis; 3) lankstumas ir gebėjimas pritaikyti savo produkciją rinkos poreikiams; 4) veiksmingi gamybos metodai, leidžiantys geriausiai panaudoti turimus išteklius; 5) lyderystė ieškant ir plečiant naujas rinkos kryptis; 6) technologine pažanga ir MTEP kompetencijos.
- Įmonių nepatenkinti poreikiai inovacijoms:
 - 2001, 2002: 1) inovatyvių klientų ir/ar rinkų prieinamumas; 2) žmogiškųjų išteklių suradimas ir mobilizavimas; 3) finansiniai ištekliai; 4) naujų technologijų suradimas ir naudojimas; 5) žinių perdavimas ir tinklaveika; 6) žinių apsauga.
- Inovatyvių įmonių tinklaveika ir bendradarbiavimas:
 - 2002, 2003: Inovatyvios įmonės yra labiau linkusios siekti patarimo dėl naujų vadybos požiūrių diegimo iš privačių išorės konsultantų ar savo tiekėjų, ar klientų nei iš mokslinių tyrimų institucijų ar viešųjų konsultacijų centrų.

- 2004: Įmonių, kurios patvirtino savo dalyvavimą inovacijų tinkluose, įskaitant kitas įmones, universitetus ar mokslinių tyrimų institutus, proporcija buvo labai maža.
- 2007: Įmonės yra labiau linkusios MTEP veiklą vykdyti savo viduje nei turėti kontraktinius METP susitarimus su kitomis įmonėmis, konsultantais, universitetais ir mokslinių tyrimų institutais.
- Viešojo parama ar iniciatyvos įmonių inovacinei veiklai:
 - 2003: Nacionalinės valdžios parama įmonių inovacinei veiklai buvo įvertinta kaip daugiau nepakankama nei pakankama.
 - 2004: Devynios iš dešimties įmonių, kurios diegė naujus ar iš esmės patobulintus procesus nesulaukė jokios viešosios paramos šiai veiklai. Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Lenkija, Estija ir Čekija buvo identifikuotos kaip šalys, kuriose viešosios paramos MTEP veikloms arba iš vis nebuvo, arba apie jos prieinamumą įmonės nežinojo, nes beveik visos inovatyvios įmonės šiose šalyse negavo jokios viešosios paramos minėti veiklai.
 - 2004: Viešojo parama darbuotojų mokymui, siekiant tobulinti inovacinius gebėjimus, remiantis įmonių nuomone, buvo vertingiausia forma, po kurios įmonių vertinime sekė viešojo parama naujų ar iš esmės patobulintų procesų diegimui.
 - 2007: Tik mažiau nei pusė visų inovatyvių įmonių Europos Sąjungoje gavo viešąją paramą savo vykdomai inovacinei veiklai, kur didelės įmonės turėjo geresnį prieinamumą prie viešosios pagalbos. Labiausiai paplitusios viešosios pagalbos formos neapima tiesioginės ir netiesioginės finansinės naudos, kai tuo tarpu dalyvavimas prekybos mugėse ar prekybos misijose ir informacijos teikimas buvo labiausiai paplitusios gautos viešosios pagalbos formos.

Apibendrinant galima teigti, jog, nepaisant skirtingų geografinių ir metodologinių aspektų, anksčiau atlikti tyrimai aiškiai rodo du pagrindinius iššūkius, susijusius su verslo inovacine veikla: (i) silpną bendradarbiavimą tarp verslo, ypač SVV, ir mokslo bei bendro suinteresuotumo dalyvauti inovacijų tinkluose trūkumą; ir (ii) viešosios paramos verslo inovacinei veiklai trūkumą, įskaitant finansines iniciatyvas.

Bendrai matyti, jog ankstesnių mokslinių tyrimų sritys nagrinėjamoje tematikoje labai įvairuoja. Nepaisant to, jos gali būti suskirstytos į šias dvi pagrindines grupes: 1) moksliniai tyrimai, susiję su verslo vidine aplinka ir veiksmais (mikro lygmens inovacijų klausimai); ir 2) moksliniai tyrimai, orientuoti į išorės faktorius, įtakančius verslo inovacinę veiklą, įskaitant politinius, ekonominius, socialinius ir technologinius aspektus (makro lygmens klausimai).

1.4. Antreprenerystės samprata verslo inovacinės veiklos kontekste

Visuotinai pripažįstama, kad antreprenerystės svarba ekonominio vystymosi ir socialinės gerovės atžvilgiu yra neginčijama. Jos plėtra dažniausiai siejama su šiais teigiamais efektais kaip: ekonominis augimas per naujų verslų, grįstų inovacine veikla ir orientuotų į naujas galimybes, kūrimą; įmonės ir šalies konkurencingumo sustiprinimas nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu; užimtumo augimas bei produktyvumas ir nesuvaržytas asmeninis potencialas.

Nepaisant to, kad mokslininkai antreprenerystę kaip daugiadimensinį tyrimų objektą nagrinėja jau gana seniai, sąvokos „antrepreneris“ ir „antreprenerystė“ vis dar traktuojamos ir vertinamos labai įvairiai – iki šiol nėra vieningo šių koncepcijų apibrėžimo.

Mokslinėje literatūroje sąvoka „antreprenerystė“ dažniausiai siejama su tam tikrais naujos ekonominės veiklos vystymo naujoje arba jau egzistuojančioje įmonėje/organizacijoje procesais, kurių esminiais bruožais galima įvardinti kūrybiškumą, inovacijas bei rizikos priėmimą. Kiek kitaip šis terminas traktuojamas praktikoje, kur sąvokos „antrepreneris“ ir „antreprenerystė“ neretai tapatinamos ir aiškinamos tariamais lietuvių kalbos atitikmenimis „verslininkas“ ir „verslininkystė“ ar „verslumas“.

Taigi, siekiant pagrįsti ar paneigti esamą koliziją tarp teorinio ir praktinio minėtos terminologijos suvokimo, toliau pateikiama detali šios srities sąvokų analizė.

Termino „antreprenerystė“ (angl. *entrepreneurship*) pradžia dažniausiai siejama su prancūzu ekonomistu R. Cantillon, pirmuoju pasiūliusiu šį terminą 1730 metais. Jis antreprenerystę apibrėžė kaip bet kokio pobūdžio savarankišką veiklą, o antreprenerius kaip asmenį, prisiimančią riziką, kuri patiriama nežinant už kokią kainą bus galima parduoti anksčiau įsigytus produktus (OECD, STD/CSTAT(2006)9). Laikoma, kad nuo Cantillon publikacijos „Essai sur la Nature du Commerce en Général“, išspausdintos 1755 metais jau po autoriaus mirties, antrepreneriai buvo inkorporuoti į ekonomikos teoriją kaip prisidedantys prie visuotinės ekonominės vertės kūrimo (Van Praag, 1999).

Austrų-amerikiečių ekonomistas Joseph Schumpeter (1934) taip pat padarė didelį indėlį į antreprenerystės sampratą vystymąsi išryškindamas antreprenerio kaip inovatoriaus rolę. Pagal Van Praag (1999), jis atmetė vyraujančią antreprenerystės kaip įmonės valdymo paradigmą, pakeisdamas ją alternatyvia: antrepreneris yra įmonės lyderis ir inovatorius, ir todėl pagrindinis ekonominės sistemos „stūmėjas“. Schumpeter taip pat labai aiškiai įvardino su kuo antrepreneriai negali būti siejami: jie nėra išradėjai, bet yra asmenys, kurie nusprendžia panaudoti turimus išteklius šių išradimų eksploatacijai; jie nėra rizikos nešėjai, nes ši funkcija priklauso kapitalistams, kurie skolina lėšas antrepreneriams (Kuper and Kuper, 1996: 428-429).

Miller (1983), siekdamas nustatyti pagrindinius antreprenerišką elgesį organizacijoje įtakančius veiksnius, esminiais antreprenerystės elementais įvardino rizikos priėmimą, proaktyvumą ir inovacijas.

Slevin ir Covin (1990: p. 43) įrodinėjo, kad sėkminga įmonė ne tik grindžia savo veiklą antreprenerišku elgesiu, bet taip pat veikia atitinkamoje kultūrinėje terpėje bei organizacinėje struktūroje, palankioje šiam elgesiui.

Europos Komisija viename iš savo dokumentų (*Fostering Entrepreneurship in Europe: priorities for the future*, 1998) antreprenerystę apibrėžė kaip dinamišką procesą, kuriuo individai identifikuoja galimybes ir veikia pagal jas vystydami, gamindami ir parduodami prekes ir paslaugas. Šis procesas reikalauja tokių savybių kaip pasitikėjimas savo jėgomis, sugebėjimas priimti riziką ir asmeninis įsipareigojimas.

Shane (2003) antreprenerystę apibūdino kaip veiklą, apimančią galimybių pristatyti naujas prekes, paslaugas, organizacinius ar marketingo būdus, procesus ir žaliavas atradimą, įvertinimą ir panaudojimą.

Arizonos valstijų universiteto profesorius Blakemore (2006) atkreipė dėmesį į inovatyvių ir replikatyvių antreprenerių daromą įtaką ekonomikos augimui. Pagal jį, inovatyvūs antrepreneriai kuria ir komercializuoja naujus produktus, paslaugas ir verslo praktikas, kai tuo tarpu replikatyvūs antrepreneriai vykdo verslo veiklą, orientuotą į bendrus rinkos įpročius. Blakemore pabrėžė, kad antreprenerystė be inovacijų gali sąlygoti teigiamą efektą

tik trumpalaikėje perspektyvoje, nes ilgalaikis ekonomikos augimas reikalauja inovacijų (Arizona State University, 2006).

A. N. Hoffmann (2007) įvardino šiuos penkis pagrindinius antreprenerinę veiklą įtakančius veiksnius: ištekliai (prieėjimas prie technologijų ir lėšų); įgūdžiai (gebėjimai ir prieėjimas prie kvalifikuotos darbo jėgos); kultūriniai faktoriai; galimybės (rinkos sąlygos); reguliavimo sistema.

S. Radosevic (2007: p. 50) teigė, kad antreprenerystė yra šių trijų, vienu metu atsirandančių galimybių rezultatas: rinkos, technologijų ir organizacijos.

Baran ir Veličkaitės (2008) pasiūlyta teorinė antreprenerystės sistema remiasi šešiais pagrindiniais komponentais: antreprenieriu (asmuo), antreprenerinė komanda (grupė), organizacija, kūrybiškas/antreprenieriškas procesas (vertės kūrimas), uždara aplinka ir nuotolinė aplinka.

Stam (2008) pažymėjo šias sekančias sąlygas, kurioms esant antreprenerystės koncepcija yra apibrėžiama: 1) antreprenierių galimybių egzistavimas (išorinės aplinkos pokyčiai: technologiniai, politiniai/reguliavimo, socialiniai/demografiniai); 2) skirtumai tarp žmonių (noras ir sugebėjimas reaguoti į esamas galimybes); 3) rizikos prisiėmimas ir neapibrėžtumas; 4) organizavimas (nauji būdai esamų galimybių panaudojimui); 5) inovacijos: esamų išteklių rekombinacija (perdirbimas) į naujas formas, orientuojantis ne į imitaciją, bet į tai, kas sąlygoja pokyčius rinkoje.

Stripeikis (2008: p. 165–174) akcentavo, kad antreprenerystės koncepcija turi platesnę reikšmę nei tik verslas bei nėra sąvokos „verslininkystė“ sinonimas. Jis tvirtino, kad antreprenerystė vyksta ne tik verslo veikloje, bet taip pat ir kitose asmeninėse veiklose bei stipriai priklauso nuo asmeninių bruožų, tokių kaip sugebėjimas pastebėti palankias galimybes naujiems pokyčiams. Jis taip pat išskyrė šias specifines antreprenieriškos organizacijos veiklas: inovacijos, naujų galimybių identifikavimas verslo aplinkoje, proaktyvumas ir pokyčių valdymas.

Jau paminėtos ir kitos antreprenerystės sampratos bei jų ryšys su inovacijomis susistemintos 3 lentelėje.

Kaip matyti, iš vienos pusės, dalis mokslinių šaltinių ir viešosios politikos dokumentų antreprenerystės koncepciją sieja su naujo verslo kūrimu ir vystymu. Tačiau, iš kitos pusės, didžioji jų dalis (Schumpeter, 1934; Baumol, 1968; Drucker, 1985; kt.) taip pat pabrėžia antreprenierio kaip inovatoriaus vaidmenį, kuris sugeba surasti ir išnaudoti naujais atsirandančias ekonomines galimybes, prisiimti riziką ir šiuo būdu transformuoti naujas žinias į praktiką.

3 lentelė. Antreprenerystės koncepcijos evoliucija

Šaltinis	Antreprenerystės samprata	Nuoroda į inovacijas
Moksliniai šaltiniai		
Cantillon (1730)	Bet kokia savarankiško darbo rūšis	-
Schumpeter (1934)	Veikla, grįsta kryptingomis ir sisteminėmis inovacijomis	+
Kirzner (1973)	Balansuojanti (angl. <i>equilibrating</i>) jėga, kuria antreprenieris atranda iki tol nepastebėtas pelno galimybes ir jas išnaudoja	-

Šaltinis	Antreprenerystės samprata	Nuoroda į inovacijas
Wennekers and Thurik (1999)	Akivaizdus asmenų gebėjimas ir noras savo jėgomis ar komandoje jau esančioje organizacijoje ar už jos ribų: (i) pastebėti ir kurti naujas ekonomines galimybes (naujus produktus, naujus gamybos metodus, naujas veiklos organizavimo schemas ar naujų produktų rinkų kombinacijas); ir (ii) įvesti savo idėjas į rinką, nebijant esamo neaiškumo ar kliūčių, bet darant atitinkamus sprendimus dėl vietos, formos ir išteklių bei esamų institucijų panaudojimo	+
Drucker (2002)	Tam tikra veiklos rūšis, orientuota į inovacijas	+
Shane (2003)	Veikla, kuri apima galimybių atradimą, įvertinimą ir naudojimą, siekiant kurti naujas prekes ir paslaugas, veiklos, rinkų, procesų ir žaliavų organizavimo metodus iki tol neegzistavusiais būdais	+
Stam (2008)	Naujos ekonominės veiklos įvedimas individo, kuris valdo pokyčius rinkoje, atsižvelgiant į būtinas antreprenerystės sąlygas, iš kurių viena – inovacijos	+
Politikos dokumentai ir kiti šaltiniai		
Europos Komisija (1998)	Dinamiškas procesas, kuriuo individai nuolat identifikuoja ekonomines galimybes ir pagal jas veikia, vystydami, gaminami ir parduodami prekes ir paslaugas	-
Europos Komisija (2003)	Mąstysena ir procesas, orientuotas į ekonominės veiklos kūrimą ir vystymą prisiimant riziką bei vadybiškai panaudojant kūrybingumą ir inovacijas naujoje ar jau egzistuojančioje organizacijoje	+
Jungtinės Tautos (2004)	Inovacijų ir pokyčių šaltinis, skatinantis produktyvumui ir ekonominiam konkurencingumui reikalingus patobulinimus	+
OECD (2005)	Veiksmas, procesas ar veikla, kurioje kūrybingumas, rizikos prisiėmimas ir inovacijos vaidina lemiamą vaidmenį	+
OECD (2007)	Fenomenas, asocijuojamas su antreprenerine veikla, kuri aprašoma kaip žmogaus veiksmų iniciavimas naujos vertės kūrimui per ekonominės veiklos vystymą identifikuojant ir išnaudojant naujus produktus, procesus ir rinkas	+
Enciklopedija (angl. <i>Encyclopedia of Business in Today's World</i>) (2009)	Naujo verslo iniciavimo ar jau esamo atgaivinimo praktika	-
Globalus antreprenerystės monitorius (angl. <i>Global Entrepreneurship Monitor</i>) (2012)	Bet koks atskirų individų ar jų grupių bandymas kurti naują verslą ar naują įmonę, ar jau esamo verslo išplėtimas	-

Šaltinis: sudaryta autorės

Kadangi visi šaltiniai sutaria, kad pagrindinis dėmesys antreprenerystės procese tenka asmens savybių ir gebėjimų visumai, įgalinančiai atitinkamai reaguoti į vidines (organizacijos) ir išorines aplinkos sąlygas, toliau pateikiamas atskirų autorių indėlis į antreprenerio sąvokos sampratą.

Kai kurie iš autorių antreprenerio sąvoką sieja tiesiog su naujos įmonės steigėju, nepriklausomai nuo inicijuojamos/vykdomos veiklos pobūdžio. Kiti, kaip antai J. Schumpeter, antreprenieriu laiko inovatorių, kuris visuomet užsiima nauja, iki tol nevykdyta veikla.

Chell ir kiti (1991) pažymėjo šias antreprenierių elgesio charakteristikas:

- turi polinkį kurti verslo įmones;
- aktyviai stebi verslo aplinką, ieškodami naujų galimybių;
- siekia inovatyvių atsakymų į problemas ir galimybes;
- savarankiškai ir strategiškai identifikuoja, organizuoja ir panaudoja išteklius tam, kad galimybes paverstų į rinkai patrauklias prekes ir paslaugas;
- energingai siekia pelno ir verslo augimo;
- yra pasirengę prisiimti riziką, susijusią su tokiu elgesiu.

Pagal profesorių, ekonomistą D. Audretsch (2006), antreprenieris yra trūkstama grandis tarp žinių ir inovacijų. Jis teigė, kad tai yra mechanizmas, kuriuo žinios komercializuojamos ir, tikėtina, kai kuriais atvejais atneša veiklos sėkmę.

Akcentuodamas antreprenerystės svarbą, Audretsch (2006) taip pat atkreipė dėmesį į Švedijos paradoksą, kuriuo apibudinamas reiškinys, kada turimos žinios dėl kažkokių priežasčių nepaverčiamos inovacijomis ar augimu. Jis teigė, jog šiomis dienomis toks reiškinys jau galėtų būti įvardijamas Europos paradoksu.

Pažymima, kad egzistuoja ryšys tarp antreprenerio, inovacijų ir daugialypių vertės kūrimo šaltinių. Tačiau ekonominiame potenciale ne visi antreprenieriai yra lygūs. Teigiama, kad antreprenieriai, kurie nevykdo inovacinės veiklos, nekuria vertės. Dauguma esamų valdžios programų siekia, kad bedarbiai taptų antreprenieriais, bet jų antreprenerystė dažnai nėra inovatyvi: šie antreprenieriai tiesiog teikia paslaugas, kurios jau yra siūlomos kitų (Michael ir Pearce, 2009: p. 290-291).

Baumol (2004) tvirtino, kad antreprenerio tikslas yra vertės, įtakos ir prestižo įgijimas ir kaupimas, panaudojant inovacijas kaip svarbiausią ginklą minėtiems tikslams pasiekti.

Pagal Baumol (1990), nors antreprenerio pastangos gali būti perskirstytos įvairiems vaidmenims atlikti, kai kurie iš šių vaidmenų neatitinka konstruktyvaus ir inovatyvaus scenarijaus, kuris tradiciškai siejamas su šiuo asmeniu. Taip jis atkreipė dėmesį į produktyvios, ne-produktyvios ir destruktivos antreprenerystės egzistavimą, kas priklauso nuo visuomenės gerovės kūrimo. Ne visi antreprenieriai tuo rūpinasi.

Remiantis Baumol (1993), produktyvia antreprenieriška veikla gali būti vadinama bet kokia veikla, kuri tiesiogiai ar netiesiogiai prisideda prie grynųjų ekonomikos išėigos rezultatų. Ne produktyvus antreprenieris ištraukia į inovacinę veiklą, bet neprisideda prie realių ekonomikos rezultatų. Destruktyvus antreprenieris ištraukia į inovacinę veiklą, kuri orientuota į vertingų išteklių persikirstymą į ekonominiu požiūriu nenaudingus užsiėmimus, vykdomus tik vadovaujantis savanaudiškais antreprenerio tikslais.

Dalohoun ir kiti (2009) teigė, kad antreprenierinės pastangos sužadina ir kitus, siūlo jiems galimybes ir pastūmėja į inovacinį procesą. Egzistuoja bendras supratimas, kad antreprenerystė gali paskatinti inovacijas, valdyti inovacinį procesą ir priversti kurti inovacijas įgalinančią aplinką.

Stripeikis (2008) pažymėjo šias keturias pagrindines antreprenerio elgesio kryptis organizacijoje:

- antreprenierinės komandos formavimą;
- antreprenierinės kultūros kūrimą organizacijoje (pvz., kūrybiškumas, komandinis darbas, tolerancija rizikai, sugebėjimas spręsti problemas);

- įmonės strategijos pritaikymą verslo aplinkos pokyčiams;
- galimybių pastebėjimą išorinėje verslo aplinkoje.

Židonis (2008: p. 10) atkreipė dėmesį į skirtumus tarp antreprenerio ir vadybininko. Jis teigė, kad antreprenerio veikla daugiau susijusi su perversmu ir trumpalaikiškumu, kai tuo tarpu vadybininko darbo stilius yra evoliucinis ir ilgalaikis. Viena iš pagrindinių antreprenieriškos veiklos priežasčių yra verslo galimybių įgyvendinimas.

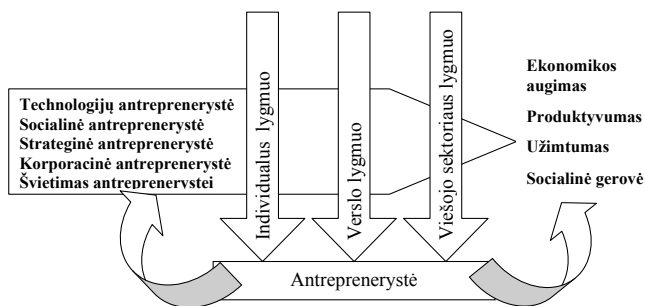
Vadybininkai apibudina antreprenerystę tokiais terminais kaip inovatyvus, lankstus, dinamiškas, prisiimantis riziką, kūrybingas ir orientuotas į augimą. Be to, pabrėžiama, kad egzistuoja glaudus ryšys tarp galimybių ir individualių poreikių (Stevenson ir Gumpert, 1985: p. 85-94).

Individualiame lygmenyje antreprenerystė nukreipta į žinias, mokymąsi ir įgūdžius, tokius kaip antreprenieriški sugebėjimai. OECD (2010) pažymėjo, kad būtent mokymosi procesai yra antreprenerystės ir MVĮ inovacijų pagrindas. Iki šiol daugelis besiformuojančio ir potencialaus verslo kūrėjų stokoja antreprenerystės įgūdžių, tokių kaip rizikos vertinimas, strateginis mąstymas, bendradarbiavimas ir motyvavimas. Šie įgūdžiai taip pat būtini ir jau esamų MVĮ darbuotojams, siekiantiems inovacijų.

Lindholm-Dahlstrand (2006) analizavo išorines idėjas, grįstas universitetinėmis žiniomis ir jas komercializavusiais antreprenieriais, veikiančiais universiteto sistemos išorėje. Jos preliminarūs rezultatai parodė, kad šios įmonės iš tikrųjų yra sparčiau augančios ir labai sėkmingos. Atsižvelgiant į tai, ji padarė išvadą, kad inovacijų politika privalo sugebėti apjungti inovacijas, konkurencingumą, internacionalizaciją, antreprenerystę ir švietimą. Ji taip pat atkreipė dėmesį į inovacijų spartinimo poreikį, bet tuo pačiu metu ir į antreprenerystę ir aukštos kvalifikacijos darbuotojus šiame procese (The Innovation Imperative Globalization and National Competitiveness, 2006).

Analizuojant visuomenės lygmenį, egzistuoja sąvoka „socialinė antreprenerystė“. Šis terminas dažniausiai naudojamas, kalbant apie sparčiai augantį organizacijų skaičių, kurių veikla nukreipta įvairių modelių geresniam visuomenės poreikių rinkoje ar organizacijose patenkinimui kūrimą (Seelos ir Mair, 2005: p. 241-246). Pagrindinė socialinės antreprenerystės charakteristika yra sugebėjimas pasiūlyti inovatyvų neišspręstų socialinių problemų sprendimą per tam tikrą verslo formą. Tai dažnai eina kartu socialinių inovacijų procesais (OECD, 2010).

Apibendrinant tai, kas buvo aptarta anksčiau, galima pasiūlyti egzistuojančių antreprenerystės koncepcijų įvairovės klasifikaciją, pateiktą 4 paveiksle. Pagal tai, kuriame lygmenyje antreprenerystė pasireiškia, galima išskirti individualų, verslo ir viešąjį sektorius. Visi šie lygiai apima šias skirtingas antreprenerystės kategorijas: technologijų antreprenerystę, socialinę antreprenerystę, strateginę antreprenerystę, korporacinę antreprenerystę ir švietimą, orientuotą į antreprenerystę. Svarbu paminėti ir tai, kad nepriklausomai nuo antreprenerystės tipo, antreprenerinė veikla siejama su šiais teigiamais socialiniais ir ekonominiais poveikiais kaip: ekonomikos augimas, produktyvumas, užimtumas ir socialinė gerovė.

4 pav. Antreprenerystės tyrimų sričių klasifikacija

Šaltinis: sudaryta autorės

Atsižvelgiant į tai, kad antreprenerystė reiškiasi ir viešajame sektoriuje, reikia pažymėti ir esančius žymius aplinkos sąlygų, kuriuose antreprenieriai veikia, skirtumus viešajame ir privačiame sektoriuose. Viešasis sektorius pasižymi socialine atsakomybe ir atskaitomybe kartu su labai skirtingais bendradarbiavimo tinklais, kas sudaro įvairias kliūtis ir paskatas inovacijų sklaidai (Windrum ir Koch, 2008: p. 251).

Stevenson ir Gumpert (1985: p. 251) pasiūlytame privataus sektoriaus antreprenerystės modelyje išskiriamos šešios pagrindinės verslo praktikos dimensijos: strateginė orientacija, atsidavimas galimybėms, atsidavimas procesui, išteklių kontrolė, valdymo struktūra ir atlygio sistema (4 lentelė).

4 lentelė. Antreprenerystės privačiame sektoriuje modelis

Antreprenerystės proceso definicija		
Antrepreneris	Pagrindinės verslo dimensijos	Administratorius
Valdomi galimybių suvokimo	Strateginė orientacija	Valdomi šiuo metu kontroliuojamų išteklių
Greitas įsipareigojimas	Atsidavimas galimybėms	Ilgalaikė evoliucija
Daugiapakopis su minimaliu buvimu kiekviename etape	Atsidavimas procesui	Vienpakopis su pilnu įsipareigojimu sprendimui
Epizodinis naudojimas reikalingų išteklių nuoma	Išteklių kontrolė	Reikalingų išteklių nuosavybės turėjimas
Neformalus bendradarbiavimo tinklai	Valdymo struktūra	Formalizuota hierarchija
Grįsta vertė ir komanda	Atlygio sistema	Individuali, grįsta ištekliais ir orientuota į skatinimą

Šaltinis: pritaikyta pagal Stevenson ir Gumpert, 1985.

Morris ir Jones (1999) nurodė šiuos penkis pagrindinius antreprenerystės viešajame sektoriuje žingsnius: 1) galimybių identifikavimas; 2) koncepcijos vystymas; 3) reikiamų išteklių vertinimas; 4) išteklių įsigijimas; 5) rizikos valdymas ir derliaus nuėmimas.

Sahlman (1996: p. 138–176) taip pat pasiūlė pagrindiniais komercinei antreprenerystei būtinais elementais grįstą modelį. Šis modelis sukoncentruotas į dinaminės pusiausvyros tarp susijusių elementų kūrimą (angl. PCDO (*people, context, deal, opportunity*)):

- 1) *žmonės*: įgūdžiai, pažinimas, žinios, kontaktai, tikslai ir kitos vertės, kurios tiesiogiai įtakoja sėkmę;
- 2) *kontekstas*: elementai antreprenerio kontroliuojamos aplinkos išorėje, kurie įtakoja sėkmę ar nesėkmę – ekonominė aplinka, mokesčių politika, užimtumo lygis, technologinė pažanga, reguliavimo struktūra ir socio-politinė aplinka;
- 3) *susitarimas*: ekonominė nauda, socialinis pripažinimas, autonomija ir sprendimo teisė, patenkinimas vidinių asmeninių poreikių, socialinė sąveika;
- 4) *galimybė*: bet kokia veikla, reikalaujanti ribotų išteklių investavimo, tikintis jų grąžos ateityje.

Apskritai, antreprenerystė yra mąstysena ir procesas, skirtas sukurti ir vystyti ekonominę veiklą, apjungiant rizikos prisiėmimą, kūrybingumą ir/ar inovacijas kartu su valdymu naujoje arba jau veikiančioje organizacijoje. Ji kalba apie žmones, jų pasirinkimus ir veiksmus, pradedant, perimant ar tvarkant verslą, ir jų įtraukimą į įmonės strateginių sprendimų priėmimą (Commission of the European Communities, COM (2003) 27 final).

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad, nepaisant skirtingų požiūrių į antreprenerystę įvairovės, jos pagrindu laikytina inovacijų dimensija. Todėl galima drąsiai teigti, kad tarp inovacijų ir antreprenerystės sąvokų egzistuoja tiesioginis ryšys, kas tuo pačiu metu rodo tolimesnės šių terminų sąveikos analizės poreikį. Atsižvelgiant į tai, tolimesniame skyriuje pateikimas galimas sisteminis požiūris į inovacijų ir antreprenerystės sąvokų sąsają.

1.5. Inovatyvi antreprenerystė kaip inovacijų ir antreprenerystės sąveikos fenomenas

Teigiama, kad inovacijos yra specifinė antreprenerystės priemonė, kuria antrepreneriai pokytį paverčia galimybe naujam verslui ar paslaugai. Inovacijos ir antreprenerystė suprantami kaip vienas kitą papildantys ir yra glaudžiai susiję elementai (Schumpeter, 1934, Drucker, 1994, Sundbo, 1998, Zhao, 2005). Taigi, laikoma kad antreprenerystės ir inovacijų apjungimas yra raktas į organizacijos tvarumą, ypač šiais sparčių pokyčių laikais (Zhao, 2005: p. 25-41).

Pirmasis ryšį tarp inovacijų ir antreprenerystės nagrinėjo J. Schumpeter (1934). Jo klasikinėje teorijoje antrepreneris yra valdančioji jėga, kuri inicijuoja inovacijos vystymą ir sėkmingai valdo jos sklaidą (Windrum ir Koch, 2008: p. 251). Jis išskyrė penkias skirtingas inovacijų rūšis, kurios taip pat prilyginamos skirtingoms antreprenerio veiklos galimybėms:

- naujo ar patobulinto produkto pristatymas;
- naujo gamybos metodo pristatymas;
- naujų rinkų atvėrimas;
- naujų tiekimo kanalų išnaudojimas;
- verslo valdymo procesų reorganizavimas.

Todėl verslo prasme Schumpeter antreprenerystę sulygina su inovacijomis, teigdamas, kad tai yra naujų rinkos galimybių identifikavimas ir jų išnaudojimas, pasitelkiant inovatyvius metodus (OECD, STD/CSTAT(2006)9). Sakoma, kad, kol antreprenerystė grindžiama antreprenerio sugebėjimu pastebėti naujas galimybes ir paversti jas įdomiais verslo

projektams, inovacijos remiasi šių galimybių pavertimu tam tikra pokyčio rūšimi: produktu, paslauga, organizaciniu pokyčiu ar nauju procesu (Harkema ir Henk, 2008: p. 513).

Drucker (1985) teigė, kad terminas „antreprenerystė“ nekalba apie įmonės dydį ar gyvavimo laikotarpį, bet yra siejamas su tam tikra veiklos rūšimi, kurios centrinis elementas yra inovacijos – pastangos kurti tikslingą, į įmonės ekonominį ir socialinį potencialą orientuotą pokytį.

Hindle ir Yencken (2004) taip pat pritarė Drucker teiginiui, kad būtent antreprenerystė yra inovacijų pagrindinė varomoji jėga. Jie įvardino antreprenerio sukauptas žinias ir kultūrą kaip svarbiausius išteklius vertės kūrimui iš mokslinių tyrimų komercinimo, vedančio į technologines inovacijas ir naujų technologijomis grįstų įmonių kūrimą.

Atsižvelgiant į tai, kas aptarta anksčiau, galima drąsiai teigti, kad tarp inovacijų ir antreprenerystės egzistuoja tiesioginis ryšys. Iš vienos pusės, verslo sektoriui tenka pagrindinis vaidmuo vystant inovacinę veiklą. Iš kitos pusės, inovacijų kūrimas, vystymas ir komercinis pritaikymas reikalauja antreprenerinio potencialo. Tai leidžia daryti prielaidą apie naujos koncepcijos, integruojančios visus tirs esminius elementus: inovacijas, antreprenerystę ir verslą, įvedimo poreikį.

Taigi, sąvokos „**inovatyvi antreprenerystė**“ įvedimas ir taikymas praktikoje, ypač viešojoje politikoje, galėtų prisidėti prie kryptingo, sisteminių požiūriu grįsto, sąlygų verslo inovacinei veiklai kūrimo. Šios sąvokos taikymas leistų susiaurinti antreprenerystės kaip reiškinių interpretacijų įvairovę, esminiu jos elementu nurodant verslo inovacinę veiklą. Atitinkamai, atsižvelgiant į tai, kas jau minėta, 5 lentelėje pateiktas antreprenerystės ir inovatyvios antreprenerystės sampratų ir jų sudėtinių elementų palyginimas.

5 lentelė. Antreprenerystės ir inovatyvios antreprenerystės palyginimas

		Antreprenerystė	Inovatyvi antreprenerystė
Bruožai	• Žinios • Kompetencijos • Kultūra • Mokslas • Finansavimas	• Esamų žinių naudojimas • Verslo kompetencijos • Antreprenerinė kultūra • Tradicinė veikla be MTEP • Tradiciniai finansavimo šaltiniai	• Naujų žinių naudojimas ar nauji būdai panaudoti jau esamas žinias • Į inovacijas orientuotos kompetencijos ir kūrybingumas • Inovacijų kultūra • MTEP veikla ir MTEP veikloms reikalingi žmogiškieji ištekliai • Nauji finansavimo šaltiniai ir formos
Orientacija		Sėkminga praktika ir rinkos įpročiai	Naujovės komercializavimas
Poveikis/efektas		Darbo vietų kūrimas; savęs įdarbinimas	Socialinė ir ekonominė pažanga
Apibrėžimas		Verslo veikla, grįsta jau esamos ekonominės veiklos pakartojimu naujoje ar jau esamoje įmonėje	Verslo veikla, grįsta naujomis žiniomis ir/ar MTEP rezultatais, siekiant kurti naujus produktus ir/ar procesus

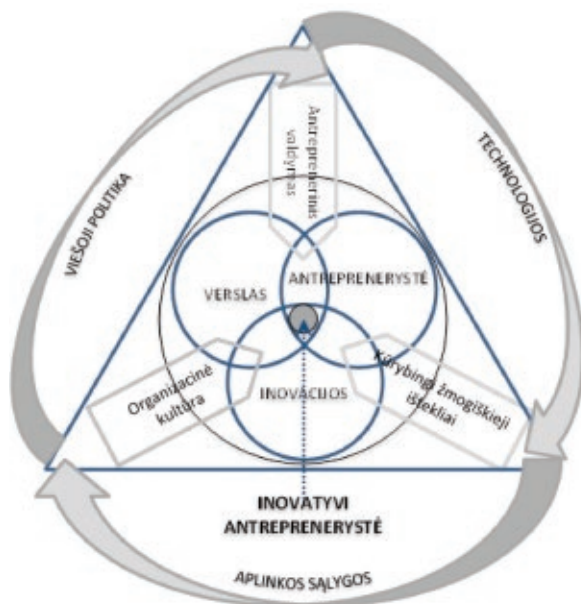
Šaltinis: sudaryta autorės

Paminėtina ir tai, jog siūloma inovatyvios antreprenerystės koncepcija nėra izoliuotas reiškinys ir yra įtakojama įvairių vidinės ir išorinės aplinkos veiksnių, kurie reiškiasi ne tik įmonės, bet ir valstybės, nacionaliniame ar tarptautiniame lygmenyse.

Atsižvelgiant į antreprenerystės ir inovacijų sąvokas, galima išskirti tris pagrindinius įmonės vidinės aplinkos veiksnius, tarpusavyje taip pat įtakojančius vienas kitą:

- organizacinę kultūrą, kuri gali sužadinti kūrybingumą ir yra orientuota į nuolatinius pokyčius bei inovacinę veiklą;
- žmogiškieji ištekliai, kurių žinios ir gebėjimai gali būti įvardyti kaip esminiai faktoriai, sąlygojantys įmonės sėkmę ir gyvavimo ciklą;
- valdymo stilius, kuriuo stengiamasi sustiprinti verslą ir užtikrinti jo klestėjimą per inovacinę veiklą, apimant naujų galimybių ieškojimą, lankstų personalo valdymą ir palankios aplinkos kūrybingumo raiškai įmonės viduje formavimą.

Kaip pavaizduota 5 paveiksle, išorinė aplinka, įskaitant viešąją politiką, technologinę pažangą ir kitas aplinkos sąlygas, taip pat daro didelę įtaką inovatyvios antreprenerystės plėtrai.

5 pav. Teorinis inovatyvios antreprenerystės sampratos pagrindas

Šaltinis: sudaryta autorės

Reiktų paminėti ir tai, kad viešoji politika šiuo atveju suprantama kaip mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros, inovacijų, švietimo ir verslo plėtros politikų visuma, tuo pačiu metu pabrėžiant horizontaliu požiūriu paremtos inovatyvios antreprenerystės politikos vystymo poreikį. Remiantis šiuo požiūriu, laikoma, kad technologinis progresas ir kitos išorinės aplinkos sąlygos (tokios kaip: reguliavimo ir mokesčių sistema, investicijos į švietimą

ir mokslinius tyrimus, mokymosi visą gyvenimą lygis ir kt.) iš esmės taip pat priklauso nuo viešosios politikos.

Kaip teigė Arizonos universiteto profesorius Blakemore: „mažai tikėtina, kad politikos formuotojai galėtų tiesiogiai valdyti inovacijas, tačiau jie gali formuoti tam tikrą aplinką, kuri jas skatintų“ (The Two Faces of Entrepreneurship, 2006). Todėl toliau pagrindinis dėmesys šiame darbe skiriamas viešosios politikos veiksmų nagrinėjamoje srityje analizei ir vertinimui.

II. INOVACIJŲ IR ANTREPRENERYSTĖS POLITIKOS PRIELAUDŲ ANALIZĖ

Visuotinai sutariama, kad inovacijų plėtra – tai svarbi sąlyga, siekiant užtikrinti nuolatinį ekonominį, socialinį ir kitų sričių progresą bei kurti visuotinę gerovę. Todėl politikos lygmenyje skiriama vis daugiau dėmesio būtent šios srities iniciatyvų vystymui ir įgyvendinimui.

Nurodoma, kad inovacijos yra esminis įmonių konkurencingumo veiksnys, o palankios aplinkos inovatyviam verslui kūrimas turėtų būti vienas iš prioritetinių verslo politikos uždavinių (European Commission, COM(2000) 567 final).

2.1. Viešosios politikos sampratos ir analizės teorinės nuostatos

Viešosios politikos samprata. Viešosios politikos mokslas, kaip atskira akademinė veiklos sritis, susiformavo septintojo dešimtmečio pabaigoje, kai Amerikos socialinių mokslinių tyrimų tarybos iniciatyva buvo surengtos dvi konferencijos ir jų pagrindu išleistos straipsnių rinkinys. Kadangi viešosios politikos problemos kerta disciplinų skiriamąsias ribas, dėmesys joms tapo visų socialinių mokslų bruožu (Parsons, 2001: p. 40-41).

Nors viešosios politikos sąvoka jau savaime atrodytų turėtų būti siejama su viešojo intereso tenkinimui nukreiptais valstybės veiksmais bei jų įgyvendinimui būtinų teisinių sąlygų kūrimu, šio koncepto aiškinimas skirtinguose literatūros šaltiniuose įvairuoja.

Pagal profesorių Raipą (2012: p. 51), dalis socialinių mokslų literatūroje sutinkamų apibrėžimų viešąją politiką laiko valstybinių institucijų santykiais su aplinka, kiti valdžios pasirinkimu ką nors daryti ar kam nors priešintis, tretį – ilgalaikiais, strateginiais sprendimais ir veiksmais, tam tikros veiklos kursu bei tikslų ir uždavinių įgyvendinimu. Kaip svarbiausią viešosios politikos požymį autorius įvardina tikslingą elgseną, veiksmą, veiklos pasirinkimą ir įgyvendinimą, politinių problemų sprendimą.

Viešosios politikos turinį ir veiklos kryptis geriausiai atskleidžia priimami sprendimai. Todėl viešosios politikos tvirtumą daugiausia lemia sprendimų rengimas ir jų įgyvendinimas, kadangi viešoji politika dažniau suvokiama remiantis tuo, ką valdžios institucijos atlieka, o ne tuo, ką yra numačiusios ar rengiasi atlikti (Įvadas į viešąjį valdymą, 2009: p. 18).

Kalbant apie viešąją politiką, paminėtina ir jos bei viešojo administravimo ir viešojo valdymo sampratų ryšys.

Ne retai viešosios politikos ir viešojo administravimo sąvokas bandoma dirbtinai atskirti. Užmirštama, kad viešosios politikos ir viešojo administravimo modeliai, veiklos metodai, procedūros yra per daug bendros, kad būtų galima tarp jų nubrėžti ryškia takoskyrą (Raipa ir kiti, 2012: p. 26).

Mokslinėje literatūroje terminas „viešasis administravimas“ apibrėžiamas kaip plati valdžios ir valdymo institucijų veikla, skirta politikai formuoti, sprendimams priimti ir jiems įgyvendinti vykdant viešąsias programas ir projektus (Įvadas į viešąjį valdymą, 2009: p. 6).

Nurodoma, kad analizuojant viešosios politikos ir viešojo administravimo sąveiką turėtų būti remiamasi racionalistinėmis Š. Monteskje ir Dž. Loko XVII a. idėjomis apie valdžių padalijimą, t. y. bet kurios rūšies valdymo valstybinės struktūros yra sudarytos iš legislatūros (įstatymų leidimo), egzekutyvos (vykdomosios) ir legal (teisinės) valdžių. Taigi, viešasis valdymas suprantamas kaip dviejų sudėtinų dalių, viešosios politikos ir viešojo administravimo, sąveika, kur viešoji politika yra itin svarbus faktorius rengiant projektus ir programas, priimant ir įgyvendinant visų rūšių sprendimus, administruojant visų rūšių išteklių

racionalų išdėstymą ir paskirstymą, subalansuojant valstybės biudžetą ir užtikrinant jos finansų sistemos veiklą, siekiant visuomenės lūkesčių patenkinimo (Raipa ir kiti, 2012: p. 20-21).

Vertinant viešosios politikos ir valdymo ryšį taip pat pažymima, jog viešosios vadybos požiūriu vadyba neprasideda tiksliai ten, kur baigiasi politika, o apima abiejų sričių interakciją (Thom ir Ritz, 2004: p. 66; Arimavičiūtė, 2005: p. 86). Be to, paminėtina ir tai, jog, viešojo valdymo atžvilgiu, strateginis planavimas (t.y. sistemingas procesas programos tikslams nustatyti, strateginei situacijos analizei, susijusiai su veikla ir aplinka, atlikti, strateginiams sprendimams priimti), kurio principais remiasi viešosios politikos formavimas, laikomas svarbiausia valdymo praktikos dalimi ir viena iš valdymo funkcijų (Arimavičiūtė, 2005: p. 17, 62). Teigiama, kad naujojo viešojo valdymo struktūrinės dalies – viešosios politikos formavimo ir įgyvendinimo pagrindinis tikslas – produktyvesnės viešosios politikos paieškos (Rosen, 2007: p. 52–53; Raipa, 2011: p. 175).

Viešosios politikos analizė. Politikos analizė apibudinama kaip tam tikrų žinių apie politikos procesą, jį sąlygojančius faktorius, suma. Atliekant politikos analizę, tiriamos priežastys, sąlygos, pasekmės ir viešosios politikos programų praktinė veikla (Raipa ir kiti, 2012: p. 49). Kartais viešosios politikos analizė dar aiškinama kaip turimų alternatyvų svarstymas, strategijos pasirinkimas, priemonių ir užduočių nustatymas siekiant tam tikrų tikslų (Parsons, 2001: p. 345).

Kaip teigė Wildavsky (1979: p. 15), viešosios politikos analizė yra taikomųjų tyrimų sritis, kurios turinį lemia ne disciplinų ribos, bet tai, kas praverčia sprendžiant tam tikrą problemą tam tikru laiku. Akcentuojama, jog, nors intelektualinis žinojimas vertinamas kaip tikslo siekimo priemonė, tačiau tikrasis tikslas yra kurti žinias, kurios būtų naudingos praktinėms problemoms spręsti (Dunn, 2006, p. 18).

Gordon ir kt. (1977) išskyrė šias pagrindines politikos analizės rūšis:

1. Politikos analizė:
 - 1.1. politikos determinančių analizė, kuriai rūpi, kaip, kodėl, kada ir kam formuojama politika;
 - 1.2. politikos turinio analizė, kurią gali dominti konkrečios politikos aprašymas, jos santykis su anksčiau vykdyta politika; ji gali ir kritikuoti tokią politiką.
2. Politikos monitoringas ir vertinimas. Tokios analizės tikslas – išsiaiškinti, ar politika pasiekia užsibrėžtus tikslus ir kokią poveikį ji daro sprendžiamai problemai.
3. Analizė politikai:
 - 3.1. informacija politikai: argumentacija (valdžioje ir už jos ribų), kuria mėginama pakeisti politinę darbotvarkę.
 - 3.2. politikos propagavimas: analizė, kurios rezultatai skiriami politikos formavimo veiklai. Tai gali būti vidiniai/išoriniai tyrimai arba patariamojo pobūdžio informacija. Ji gali padėti atsirinkti vieną iš esamų politikos alternatyvų arba ieškoti naujų (Parsons, 2001: p. 63-64).

Bulmer (1990) nurodė šiuos penkis politikos analizės tyrimų etapus:

- 1) socialinės problemos apibrėžimas;
- 2) trūkstamų žinių identifikacija;
- 3) socialinių tyrimų žinių įgijimas;
- 4) sprendimų priėmėjo interpretacija;
- 5) politikos kaita.

Tai yra linijinis modelis: egzistuoja problema à trūksta informacijos kaip tą problemą spręsti arba kaip rinktis tarp alternatyvių jos sprendimų à tyrimo duomenys pateikia trūkstamų žinių à pasiekiamas sprendimas (Bulmer, 1990: p. 125).

Tuo tarpu Dunn (2006: p. 21-22) išskyrė sekančias penkias pagrindines politikos analizės procedūras:

- Monitoringas (aprašymas) sukuria informaciją apie stebimus politikos rezultatus.
- Prognozavimas (numatymas) sukuria informaciją apie laukiamus politikos rezultatus.
- Vertinimas (vertės nustatymas) sukuria informaciją apie stebimų ir laukiamų politikos rezultatų vertę ir naudingumą.
- Rekomendavimas (nurodymas) sukuria informaciją apie tinkamiausią politiką.
- Problemos formulavimas (apibrėžimas) sukuria informaciją apie tai, kokią problemą reikia spręsti. Problemos formulavimas lemia informacijos, kuri buvo gauta kitais metodais, kūrimą, aiškinimą ir pristatymą.

Raipa (2011: p. 175) atkreipė dėmesį į mišrios kompleksinės analizės (mišrios analitinės sintezės, mišrios analitinės interpretacijos ir įvairių analitinių variacijų, metodų taikymo) reikšmingumą viešosios politikos ir viešojo administravimo kaip naujojo viešojo valdymo visumos problemoms tirti, išryškindamas kokybiškos viešosios politikos procesų analizės (kaip *ex post* varianto) ir analizės politikos procese (daugiau suprantamą kaip *ex ante* variantą) poreikį.

Remiantis Fischer ir kitais (2007: p. 394), *ex-ante* politikos vertinimas, atliekamas priimamiems sprendimams paremti, reiškia numatyti ir iš anksto vertinti galimus planuojamos ar numatytos politikos efektus ir padarinius bei veiksmus. Taip pat analizuojamos įvairios alternatyvos politikos veiksams ir procesams.

Tuo tarpu *ex-post* politikos analizė vertina esamos politikos ir priemonių tikslų pasiekimą ir rezultatus. Dažniausiai ji nukreipta į įvairias politikos įgyvendinimo programas. Politikos vertinimas šiuo požiūriu dažniausiai apima dvi pagrindines užduotis: pirmą, teikia informaciją/vertina įgyvendintos/esamos politikos tikslų pasiekimo lygį (dažniausiai vertinama remiantis numatytais indikatoriais šių tikslų pasiekiamumui vertinti); antra, politikos ir programų vertinimas taip pat siekia atsakyti į priežastinius klausimus, susijusius su stebimais rezultatais ir pokyčiais, siejant juos su pagrindiniais įgyvendinamos politikos ar programos klausimais (Fischer ir kiti, 2007: p. 394).

Kadangi analizuojant viešąją politiką ar atskirus jos procesus dažniausia vertinamos įvairios tos srities valstybės iniciatyvas ir veiksmus nurodančios strategijos ir programos, paminėtina, jog, kaip teigė Svetikas ir Arimavičiūtė (2012: p. 140), programų vertinimas yra sistemingas ir objektyvus planuojamų vykdyti, vykdomų ar baigtų vykdyti programų įvertinimas vienu ar keliais šiais pagrindiniais programų vertinimo aspektais:

- tinkamumo – vertinama, kaip programos tikslai ir uždaviniai atitinka visuomenės poreikius;
- efektyvumo – vertinama, ar rezultatai pasiekti su mažiausiomis sąnaudomis (nustatomas rezultatų ir jiems pasiekti būtinų ar panaudotų sąnaudų (išteklių) santykis);
- rezultatyvumo – vertinamas programos tikslų ir uždavinių pasiekimo santykis (jų pasiekimo tikimybė), lyginant planuotus rodiklius su faktiniais;
- naudingumo – vertinama, ar planuoti (ir gauti) programos rezultatai atitinka tiesioginių ir netiesioginių naudos gavėjų poreikius;
- tęstinumo – vertinama, ar programos rezultatai ir poveikis yra ilgalaikiai.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytus programų vertinimo kriterijus, šiame disertaciniame darbe, analizuojant Lietuvos strategines iniciatyvas inovacijų versle skatinimo atžvilgiu, orientuojamasi į jų tinkamumo ir naudingumo (verslo poreikiams ir iššūkiams spręsti) vertinimą. Taip pat, toliau šio darbo dalyje siekiama įvertinti pagrindines ES ir Lietuvos viešosios politikos inovacijų ir antreprenerystės skatinimo srityse formavimo (strateginiai aspektai: prioritetai ir nuostatos) ir įgyvendinimo (faktiniai rezultatai) tendencijas kaip prielaidas bendros inovacijų ir antreprenerystės politikos formavimui.

2.2. Inovacijų politika kaip pagrindas inovatyvios antreprenerystės skatinimui

2.2.1. Inovacijų politikos teoriniai aspektai

Teigiama, kad inovacijų politika iškilo kaip mokslo ir technologijų politikos ir pramonės politikos mišinys. Jos atsiradimas signalizavo augantį visų žinių formų svarbos ekonominiam progresui pripažinimą. Inovacijas imta laikyti žiniomis grįstos ekonomikos pagrindu, o pačią sąvoką interpretuoti kaip kompleksiską ir sisteminių fenomeną (Oslo Manual, 1996).

Inovacijų politika dar kartais prilyginama politikai, nukreiptai į technologinio vystymosi rėmimą, o aiškus jos formulavimo pradžia bei „nacionalinės inovacijų sistemos“ koncepcijos išplėtojimas siejamas su 1960 metais (World Bank Institute, 2004).

Taip pat teigiama, jog inovacijų politika – tai iniciatyvų, skatinančių spartesnę įmonių inovacinę veiklą visose veiklos srityse, kūrimas, atsižvelgiant į tai, jog inovacijos gali būti vykdomos įvairiuose sektoriuose, pramonės šakose ir įmonėse (Innovation Denmark, 2007-2010).

Galima teigti, kad inovacijų kaip teigiamų ekonominių ir socialinių tendencijų kaitos priežastinio veiksnio suvokimas davė aiškų impulsą viešosios politikos inovacijoms skatinti vystymui. Skirtingų šaltinių įvardinami inovacijų skatinimo argumentai pateikiami 6 lentelėje.

6 lentelė. Inovacijų skatinimo argumentai makro lygiu

Inovacijų skatinimo argumentai	Šaltinis
Inovacijos – ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo varomoji jėga	Zimmermann (1999); Brown (2010); OECD (2010)
Inovacijos kuria pagrindą ekonomikos vystymuisi per sugebėjimą įdėtas pastangas/išteklius paversti didesniais išiegos rezultatais	Lazonick (2010)
Inovacijos yra centrinis ekonominės veiklos elementas	EK (2002)
Inovacijos yra viena iš pagrindinių priemonių išeiti iš ekonominės stagnacijos	EK (2004)
Inovacijos yra pagrindinis išiegos rezultatų augimo ir produktyvumo veiksnys	OECD, Oslo Manual (2005)
Inovacijos – ekonominių ir socialinių pokyčių variklis	OECD (2009)
Inovacijos – geriausia priemonė sėkmingai spręsti pagrindinius visuomeninius uždavinius	EK (2010)

Tačiau, nors mokslinėje ir politinėje erdvėje visuotinai sutariama dėl inovacijų skatinimo svarbos, iki šiol tiek nacionaliniu, tiek globaliu lygiu ieškoma optimalių atsakymų į klausimą

„Kokia inovacijų politika turėtų būti formuojama ir įgyvendinama?“, siekiant pageidaujamų ekonominių efektų tiek mikro, tiek makro lygmenyse.

Optimalių sprendimų ir tinkamiausios inovacijų politikos veiksmų paieškas atspindi ir šios politikos kartų evoliucija. E. Leichteris(2012), cituodamas Romananen (2004), nurodė tris inovacijų politikų kartas, paremtas skirtingų inovacijų modelių bruožais:

- 1) I-os kartos linijinė politika, besiremianti linijiniu inovacijų procesu (fundamentiniai tyrimai à taikomieji tyrimai ir technologinė plėtra à galutinių produktų pateikimas rinkai). Politikos priemonės orientuotos į institucinį ir MTEP finansavimą.
- 2) II-os interaktyvi (sisteminė) politika, grindžiama bendradarbiavimu ir sąveikomis sistemose ir infrastruktūrose, kurios palaiko inovacijas. Politikos priemonės atspindi bendradarbiavimo schemas.

Svarbu akcentuoti, kad būtent ši inovacijų politikos karta išryškino „inovacijų sistemų“ (nacionalinių, regioninių, sektorialių, kt.) sampratą ir svarbą bei koordinavimo jose poreikį (European Commission, 2002: p. 10–11).

- 3) III-os kartos holistinė politika, pabrėžianti plačią inovacijų sampratą, apimančią ne tik technologines, bet ir ne technologines inovacijas įvairiose srityse. Politikos priemonės apima tarpsektorines schemas ir tarptautinius klasterius. Ši inovacijų politikos karta taip pat pabrėžė būtinybę įtraukti inovacijas kaip tikslą į įvairių sričių politikas (European Commission, 2002: p. 10–11).

Inovacijos kaip plati koncepcija apima platų veiklų ir procesų spektrą, įskaitant rinkas, antreprenerystę, tinklus ir konkurenciją, įgūdžius ir organizacijas, kūrybingumą ir žinių perdavimą (OECD, 2009). Tai leidžia daryti prielaidą, kad, siekiant efektyviai skatinti inovacijų plėtrą tiek mikro, tiek makro lygyje, būtina užtikrinti darnios ir sisteminiu požiūriu grindžiamos viešosios politikos veiksmų minėtose įtakos srityse įgyvendinimą.

Pagal Oslo Manual (1996) inovacijų politika apima keturias pagrindines tarpusavyje susijusių elementų sritis:

- 1) *bendras aplinkos sąlygas*, įtakančias taisyklių ir galimybių inovacijoms nustatymą, įskaitant švietimo sistemą, komunikacijos infrastruktūrą, finansinių institucijų veiklą, teisinę ir reguliacinę aplinką, rinkos prieinamumą, pramonės struktūrą ir konkurencinę aplinką;
- 2) *mokslo ir inžinerinę bazę*, apimančią specializuotą techninę mokymo sistemą, universitetinę bazę, mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą bei tam skiriamą paramą;
- 3) *informacijos ir įgūdžių perdavimo galimybes*, susijusias su įvairiais nacionaliniais ir tarptautiniais bendradarbiavimo tinklais, informacijos bei viešosios mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros bazės prieinamumu, kitais šalies etiniais, vertybių, pasitikėjimo kultūros aspektais;
- 4) *inovacijų generavimo veiksniai* įmonės viduje ar išorinėje aplinkoje, tiesiogiai įtakančius verslo inovatyvumą.

Kitas šaltinis pateikia trijų sluoksnių inovacijų politikos modelį, įvardindamas šiuos pagrindinius jo komponentus (GII, 2012: p. 111):

- 1) *Inovacijų strategijos*, esančios ekonominiuose sektoriuose ir įtakančios kūrybiškumą specifiniuose verslo srityse. Idėja grindžiama tuo, jog kiekvienas sektorius turi savo reikalavimus inovacijoms ir reikalauja skirtingų institucinių sąrangų. Taigi, šio komponento srityje išskiriama:

- inovacijų tipai;
 - antreprenerystė ir įmonės modelis;
 - verslo sritys.
- 2) *Inovacijų varomosios jėgos* (angl. *drivers*) kaip politikų, apimančių visus sektorius, rinkinys, nukreiptas į:
- finansinį kapitalą;
 - fizinį kapitalą (ekonomikoje įvardinamą kaip įrengimai, statiniai ir kompiuteriai ir kitas turtas, įgalinantis įmonę kurti/gaminti prekes ir paslaugas vartotojams);
 - žmogiškąjį kapitalą;
 - MTEP.
- 3) *Inovacijų aplinka* – politikos, siekiančios sukurti naujų idėjų generavimui palankią socio-ekonominę aplinką. Šis komponentas apima:
- reglamentus;
 - paramą veikimui/veiklai;
 - valdymą ir koordinavimą (angl. *orchestration*).

Teigiama, jog aiškiai įvardinta institucija privalo būti atsakinga už visus tris įvardintus inovacijų politikos komponentus ir su jais susijusių veiksmų koordinuotą įgyvendinimą, o veikla grindžiama bendradarbiavimu su visomis suinteresuotomis šalimis (t.y. akademinais ir MTEP centrais, finansinėmis organizacijomis, verslo įmonėmis ir valdžios institucijomis). Taip pat akcentuojama, kad šalys, kurdamos savo inovacijų strategijas turi atsižvelgti į nacionalines stiprybes/privalumus, siekiant naudotis savo konkurenciniais pranašumais (GII, 2012: p. 113).

2.2.2. Pagrindiniai Europos Sąjungos inovacijų politikos strateginiai aspektai

Jau 1993 metais Europos Komisija Augimo, konkurencingumo ir užimtumo Baltojoje knygoje (European Commission, COM (93) 700 final) akcentavo pramonės ir aukštojo mokslo institucijų bendradarbiavimo svarbą, siekiant užtikrinti inovacijų ir technologinių laimėjimų perdavimą. Didelis dėmesys taip pat skiriamas įmonių inovacinės veiklos gebėjimams, pabrėžiant poreikį remti įvairias mokymo schemas, tobulinti jų kokybę ir skatinti inovacijas švietime.

Remiantis Inovacijų Žaliaja knyga (European Commission, 1995), inovacinių gebėjimų stiprinimas apima įvairių politikų sritis: pramonės, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtos, švietimo ir mokymo, mokesčių, konkurencijos, regioninės politikos, MVĮ rėmimo, aplinkos politikos ir kt.

Pirmasis veiksmų planas inovacijoms (1996) lemiamu veiksniu inovacinei veiklai nurodo sąsają tarp tyrimų (žinių produkcijos), mokymų, mobilumo ir sąveikos (žinių sklaidos) ir įmonių sugebėjimo įsisavinti naujas technologijas ir gerąją patirtį.

Naujasis veiksmų planas inovacijoms (2004) atkreipė dėmesį į visų su inovacijomis susijusių veiksmų skatinimo svarbą, kas apima: inovacijų valdymo metodus, organizacinius pokyčius, gamybos metodų plėtrą, ekonominį intelektą, augimo ir plėtos galimybių identifikavimą, technologijų ir žinių prieinamumą, intelektinę nuosavybę, nematerialaus turto valdymą ir kt.

Pirmoji Lisabonos strategija (Lisbon European Council, 2000), orientuota į siekį ES padaryti konkurencingiausią pasaulį ir žiniomis grįstą ekonomiką, pabrėžė mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtos politikos svarbą, kas kartu su švietimu ir inovacijomis sudaro

žinių trikampį. Šiuo dokumentu buvo nustatytos dvi pagrindinės ES iniciatyvos: (1) sukurti Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų sritį, apimant tinkamus mechanizmus nacionalinių ir jungtinių mokslinių tyrimų programų tinklaveikai ir aplinkos privataus sektoriaus investicijoms į tyrimus tobulinimą, kliūčių mokslininkų mobilumui šalinimą ir kt.; (2) sudaryti palankias sąlygas pradėti ir plėtoti inovacinį verslą, ypatingą dėmesį skiriant MVĮ-ėms.

2005 metais Lisabonos strategija buvo peržiūrėta, atsižvelgiant į nepakankamą ankstesnių Lisabonos tikslų įgyvendinimo pažangą. Buvo nuspręsta daugiau dėmesio skirti žinioms, inovacijoms ir žmogiškojo kapitalo optimizavimui bei stiprinti bendras sistemos sąlygas inovacijoms.

2010 metais EK patvirtino naują strategiją „Europa 2020“, kurioje įvardinti trys pagrindiniai ateities veiksmų prioritetai:

- 1) Pažangus ekonomikos augimas, vystant žiniomis ir inovacijomis grįstą ekonomiką.
- 2) Tvarus augimas, skatinant veiksmingiau išteklius naudojančią, ekologiškesnę ir konkurencingesnę ekonomiką.
- 3) Integracinis ekonomikos augimas, skatinant didelio užimtumo ekonomiką, kurioje užtikrinta socialinė ir teritorinė sanglauda.

Atitinkamai nustatytų prioritetų įgyvendinimui Komisija pasiūlė septynias pavyzdines iniciatyvas (angl. *flagship initiatives*), iš kurių viena „Inovacijų Sąjunga“, skirta tobulinti bendras sąlygas ir finansavimo galimybes moksliniams tyrimams ir inovacijoms, siekiant, kad inovatyvios idėjos būtų paverstos produktais ir paslaugomis augimui ir darbo vietų kūrimui užtikrinti (European Commission, COM(2010) 2020).

Detalesnis pagrindinių ES strateginių iniciatyvų ir iššūkių inovacijų srityje aprašymas pateiktas žemiau.

7 lentelė. Inovacijų strateginių iniciatyvų ir problemų raida Europos Sąjungoje 1993–2010 m.

Strateginės iniciatyvos inovacijų skatinimui	Silpnybės/problemos, kurios turėtų būti sprendžiamos
Šaltinis: Baltoji knyga (1993)	
- Mokymų tobulinimas ir inovacijų švietime skatinimas - Tęstinis MVĮ personalo mokymas - Bendradarbiavimo tarp švietimo institucijų ir pramonės stiprinimas	- Žemas investavimo ir tyrimus ir technologinę plėtrą lygis - Riboti gebėjimai mokslinius laimėjimus ir technologinius pasiekimus paversti pramoniniais ir komerciniais pasiekimais
Šaltinis: Inovacijų Žalioji knyga (1995)	
- Plėtoti technologijų priežiūrą ir įžvalgą - Vystyti įvairių stadijų mokymus (mokymasis visą gyvenimą) - Užtikrinti studentų ir mokslininkų mobilumą - Tobulinti inovacijų finansavimą - Skatinti intelektinę ir pramoninę nuosavybę - Supaprastinti administracines procedūras - Remti inovacijas įmonėse, ypač MVĮ, ir stiprinti inovacijų regioninę dimensiją	- Pastangų fragmentiškumas - Per mažas kiekis pramoninių tyrimų - Prognozavimo/planavimo stygius - Prastai pritaikytos švietimo ir mokymo įstaigos - Per mažas žmogiškųjų išteklių mobilumas - Finansinės sistemos, kurios vengia inovacijų - Nepalanki reguliuojamoji aplinka - Per mažas intelektinės apsaugos taisyklių naudojimas

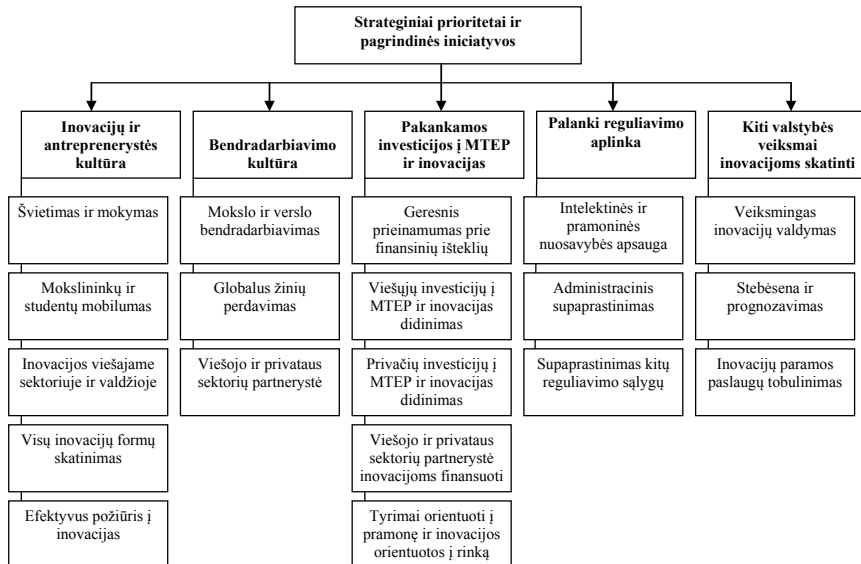
Strateginės iniciatyvos inovacijų skatinimui	Silpnybės/problemos, kurios turėtų būti sprendžiamos
Šaltinis: Pirmasis veiksmų planas inovacijoms (1996)	
<u>Inovacijų kultūros skatinimas:</u> - Švietimas, mokymas ir mokslininkų mobilumas - Veiksmingo požiūrio į inovacijas ekonomikoje ir visuomenėje demonstravimas - Inovacijų viešajame sektoriuje ir valdžioje skatinimas <u>Palankios teisinės, reguliavimo ir finansinės sistemos inovacijoms kūrimas:</u> - Intelektinės ir pramoninės nuosavybės apsauga - Administravimo supaprastinimas <u>Geresnė tyrimų ir inovacijų raiška:</u> - Stiprus technologijomis grįstų įmonių kūrimosi rėmimas - Bendradarbiavimo tyrimuose tarp viešojo sektoriaus, universitetų ir pramonės stiprinimas - MVĮ-ių gebėjimo įsisavinti naujas technologijas ir gerą patirtį stiprinimas	Analogiškai kaip Inovacijų Žaliojoje knygoje
Šaltinis: Naujasis veiksmų planas inovacijoms “Inovacinės veiklos vykdymas konkurencingai Europai kurti” (2004)	
- Inovacinės veiklos vykdymas visur - Reguliavimo aplinkos tobulinimas inovacijų skatinimui - Nacionalinės, regioninės ir vietos inovacijų sistemų sąryšio užtikrinimas - Aktyvios intelektinės nuosavybės kultūros skatinimas - Technologijų identifikavimo, perdavimo ir įsisavinimo versle skatinimas - Viešojo ir privataus sektoriaus partnerystė inovacijų finansavimui - Švietimo ir mokymo sistemų pritaikymas inovacinės veiklos įmonėse poreikiams	Dėmesio stoka netechnologinėms inovacijoms

Strateginės iniciatyvos inovacijų skatinimui	Silpnybės/problemos, kurios turėtų būti sprendžiamos
Šaltinis: Lisabonos strategija (2000; 2005–2008; 2008–2010)	
2000: - Europos tyrimų ir inovacijų erdvės sukūrimas - Draugiškos aplinkos inovatyvaus verslo, ypač MVĮ, kūrimui ir vystymui formavimas 2005–2008: <u>Padidinti ir tobulinti investicijas, ypač privataus sektoriaus, į MTEP (bendros investicijos į MTEP turi siekti 3 proc. nuo BVP):</u> - Tobulinti bendras sistemos ir aplinkos sąlygas - Vystyti viešojo ir privataus sektorių partnerystę - Vystyti bendradarbiavimą ir technologijų perdavimą tarpo viešųjų tyrimų institute ir privačių įmonių - Užtikrinti pakankamą kvalifikuotų tyrėjų pasiūlą <u>Remti visas inovacijų formas:</u> - Tobulinti inovacijų paramos paslaugas - Stiprinti tarptautinį žinių perdavimą - Užtikrinti geresnį prieinamumą prie vidaus ir tarptautinių finansavimo šaltinių <u>Skatinti antreprenerišką kultūrą ir kurti palankią aplinką MVĮ-ėms:</u> - Tobulinti finansavimo galimybes - Sustiprinti antreprenerystės švietimą ir mokymą 2008–2010: - Kurti Europos mokslinių tyrimų erdvę - Tobulinti bendras sąlygas inovacijoms	- Nepakankamos investicijos į MTEP - Žemas privataus sektoriaus MTEP lygis - Žemos kvalifikacijos darbuotojai - Nacionalinių tyrimų ir inovacijų politikų fragmentacija
Šaltinis: Europos strategija pažangiam, tvariam ir integraciniam augimui “Europa 2020“ (2010)	
- 3 proc. BVP turi būti investuojama į MTEP - Dėmesys tyrimų finansavimo struktūrai ir poveikiui - Švietimo kokybės tobulinimas - Tyrimų veiklos stiprinimas - Inovacijų ir žinių perdavimo skatinimas	- Per mažos investicijos į MTEP ir inovacijas - Priešiškumas inovacijoms visuomenėje - Įėjimo į rinką barjerai ir nepakankamai dinamiška verslo aplinka

Strateginės iniciatyvos inovacijų skatinimui	Silpnybės/problemos, kurios turėtų būti sprendžiamos
Šaltinis: Strategijos “Europa 2020“ pavyzdinė iniciatyva: Inovacijų Sąjunga (2010)	
- Tęsti ir stiprinti investicijas į švietimą, MTEP, inovacijas ir informacines ir ryšių technologijas - Susieti tarpusavyje ES ir nacionalines tyrimų ir inovacijų sistemas bei tobulinti jų veiklą - Užtikrinti mokslininkų ir inovatorių gebėjimus bendradarbiauti tarptautinėje erdvėje - Sustiprinti mokslo ir verslo bendradarbiavimą - Šalinti kliūtis antrepneriams įvesti naujas idėjas į rinką (geresnis prieinamumas prie finansų, prieinamos intelektualinės nuosavybės teisės, pažangesnis ir ambicingesnis reguliavimas ir užsibrėžti siekiai, kt.) - Europos inovacijų partnerystės kūrimas - Socialinių inovacijų rėmimas	- Prastas finansinių šaltinių prieinamumas - Brangus patentavimas - Pasenęs reguliavimas ir procedūros - Lėtas standartų nustatymas - Nesuderintos nacionalinės ir regioninės tyrimų ir inovacijų sistemos

Šaltinis: suformuota autorės

Atsižvelgiant į jau aptartas Europos strategines iniciatyvas inovacijų srityje, buvo išskirtos šios pagrindinės inovacijų skatinimo strateginių prioritetų sritys: inovacijų ir antreprenyrių kultūra; bendradarbiavimo kultūra; investicijos į MTEP ir inovacijas; reguliavimo aplinka; kiti viešojo sektoriaus veiksmas, orientuoti į inovacijų skatinimą (6 pav.).

6 pav. Pagrindiniai ES inovacijų politikos strateginiai prioritetai ir iniciatyvos

Šaltinis: Suformuota autorės, atsižvelgiant į informaciją, pateiktą 7 lentelėje

Svarbu paminėti ir tai, kad vienas iš šaltinių visas 2011 metais aktualias bendros ES mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos priemones suskirstė į šias pagrindines aštuonias grupes:

- bendradarbiavimas moksliniuose tyrimuose ir eksperimentinėje plėtroje (bendri projektai; viešojo ir privataus sektorių partnerystė su tyrimų institutais);
- strateginės mokslinių tyrimų politikos;
- tiesioginė parama verslo MTEP veiklai (mokesčių iniciatyvos ir garantijos);
- priemonės, susijusios su universitetuose vykdomų mokslinių tyrimų tinkamumu, svarba ir valdymu;
- parama inovatyvioms start-up tipo įmonėms, įskaitant „gazeles“;
- parama rizikos kapitalui;
- parama inovacijų vadybos ir konsultacijų paslaugoms;
- žinių perdavimas (kontrakciniai moksliniai tyrimai; licencijos; mokslinių tyrimų ir intelektinės nuosavybės teisių klausimai) (PRO INNO EUROPE, 2011: p. 14).

Kitas šaltinis nurodo penkias pagrindines ES inovacijų politikos instrumentų sritis:

- Valdymas ir horizontalios inovacijų priemonės: parama politikos planavimui ir įžvalgoms; stipri orientacija į klasterių politiką ir strategines tyrimų iniciatyvas; horizontali sąsaja tarp atskirų politikų.
- Moksliniai tyrimai ir technologijos (tiesioginis ir netiesioginis finansavimas): struktūrinė parama tyrimų infrastruktūrai ir tiesioginio finansavimo schemos.
- Žmogiškieji ištekliai inovacijoms: orientacija daugiau į tyrėjų mobilumą nei į plačią paramą „inovacijų“ žmogiškiesiems ištekliams.
- Įmonių inovacijos: politikos pamokos ir plėtra per inovacijų bendradarbiavimo priemones, įskaitant paramos inovacijoms paslaugas; rizikos kapitalas; parama Europos įmonių tinklui (angl. *Enterprise Europe Network*).
- Rinkos ir į paklausą orientuotos iniciatyvos: standartizavimas; intelektinės nuosavybės teisės; viešieji pirkimai, kt. (European Commission, 2009: p. 48).

Taigi, kaip matyt, atskirų šaltinių įvardinamos ES strateginių inovacijų politikos prioritetų bei jų įgyvendinimo priemonių grupės įvairuoja. Atsižvelgiant į tai, kad dauguma ES politikos dokumentų šalių narių nacionalinių veiksmų atžvilgiu yra tik rekomendacinio pobūdžio, nacionaliniame lygmenyje svarbu užtikrinti ne tik inicijuojamų veiksmų „skambius“ ketinimus, bet taip pat ir jų atitikimą tos šalies probleminėms realijoms.

2.2.3. Lietuvos inovacijų sistema ir politika

Lietuva, suprasdama inovacinės veiklos skatinimo ir pažangos šioje srityje svarbą taipogi prisideda prie europinių iniciatyvų įgyvendinimo. Ir vis dėlto, Lietuvos inovacijų rodikliai ir jų pokyčių tendencijos pagal skirtingas analitines priemones rodo nepakankamas nacionalines pastangas inovacijų plėtros pažangai šalyje užtikrinti. Daugelis Lietuvos statistinių rodiklių inovacijų srityje nesiekia ES vidurkio ir žymiai atsilieka nuo europinių siekių.

Iš vienos pusės, Lietuva pasižymi į inovacijų plėtrą orientuotų strateginių iniciatyvų, įtvirtintų įvairiuose viešosios politikos dokumentuose, gausa. Iš kitos pusės, realūs inovacinės veiklos rezultatai Lietuvoje iki šiol išlieka toli nuo oficialiais siekais įtvirtintų valdžios lūkesčių.

Taigi, siekiant detaliau nagrinėti inovacijų skatinimo Lietuvoje strateginius ir valdymo ypatumus, šiame disertacinio darbo poskyryje pateikiama Lietuvos inovacijų sistemos apžvalga ir nacionalinės inovacijų politikos raidos analizė.

Inovacijų sistema.

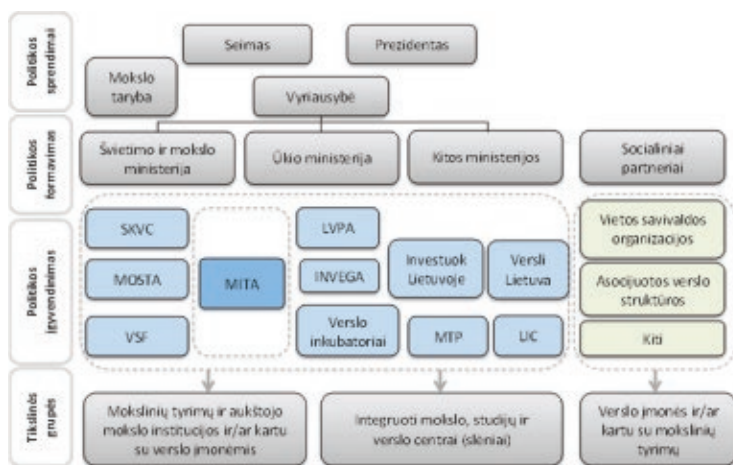
Esamos Lietuvos inovacijų sistemos bruožus įvardina šie skirtingų autorių įvairiuose šaltiniuose pateikiami teiginiai:

- 2003: Silpni ryšiai tarp inovacijų sistemos sudėtinių dalių, kas rodo, kad sistema nefunkcionuoja ir susideda iš atskirų fragmentų (Snitka, 2003).
- 2006: Lietuvoje yra sukurti beveik visi nacionalinės inovacijų sistemos elementai, tačiau pati sistema neveikia (Jucevičius ir kt., 2006: p. 84).
- 2006: Išlaikoma ilgalaikė sąsaja tarp visų politikos lygių stygiaus problema. Pagrindiniai inovacijų skatinimo iššūkiais įvardintini: šiuolaikinių įgūdžių inovacijoms vystymas; patentavimo kultūros įvedimas; efektyvių ryšių tarp MTEP sektoriaus ir verslo kūrimas; viešojo ir privataus sektoriaus investicijų į MTEP didinimas (European Commission, 2006).
- 2007: Išvystytas sistemos intelektinis potencialas (aukštos kvalifikacijos žmonės), tačiau jų panaudojimą inovaciniam augimui apsunkina silpnai išvystyta naujų mokslinių ir taikomųjų žinių, orientuotų į inovacijas, kūrimo ir sklaidos infrastruktūra, nepakankami bendrieji absorbciniai gebėjimai sistemoje, neišvystyta inovacijų finansavimo sistema, nepakankamai skatinama intelektualios antreprenerystės kultūra, inovacijų politikos, skatinančios verslo „socialinių tinklų“ vystymąsi, stoka, ir teisinės administracinės aplinkos pasyvumas inovacijų vystymo atžvilgiu (Lietuvos inovacijų centras, 2007: p. 26).
- 2008: Lietuva neturi skaidrios ir gerai veikiančios nacionalinės inovacijų sistemos – Lietuvos inovacijų sistema daugiausiai orientuota į institucijų, atsakingų už inovacijų politikos įgyvendinimą, pozicijas, tačiau trūksta konkrečių procedūrų ir taisyklių, kaip įgalinti inovacijas „gyvuoti“, kuriant naujus produktus ir paslaugas (Daugėlienė, 2008).
- 2010: Pagrindinės Lietuvos inovacijų sistemos stiprybės apima: aukštąjį mokslą turinčių žmonių skaičių; santykinai didelę dalį mokslo ir technologijų absolventų; dalyvavimą tarptautinėse programose; ir santykinai aukštą investicijas į žinių kūrimą ir inovacijų infrastruktūrą. Tuo tarpu pagrindinėmis nacionalinės inovacijų sistemos silpnybėmis įvardinama: ribotas MTEP veiklą vykdančių įmonių skaičius, kas veda į menką žinių įsisavinimą; ribotas ryšys tarp mokslo ir pramonės, ką rodo mažas MTEP darbuotojų skaičius versle; skurdus mokslinių tyrimų ir aukštojo mokslo valdymas (įskaitant išteklių paskirstymą); žema antreprenerystės ir inovacijų kultūra (Ziegenbalg ir Munteanu, 2010).
- 2010: Lietuvos inovacijų paramos politika daugiausiai orientuota į pasiūlą, tuo tarpu paklausa inovacijoms nestimuliuojama. Trys pagrindiniai iššūkiai, į kuriuos turėtų būti orientuota Lietuvos parama inovacijoms: inovacijoms ir antreprenerystei reikalingų įgūdžių gerinimas; įmonių MTEP gebėjimų ir MTEP veiklai reikalingos infrastruktūros vystymas; žinioms imlių klasterių visuomeniniuose žinių poliuose vystymas (Ziegenbalg ir Munteanu, 2010).
- 2010: Lietuvos inovacijų sistema fragmentuota, silpni inovacijų sistemos dalyvių vidiniai ryšiai (Lietuvos inovacijų strategija, Žin., 2010, Nr. 23-1075).

- 2011: Lietuvos inovacijų sistemai būdingi tiek inovacijų pasiūlos, tiek ir jų paklauskos trūkumai:
 - Inovacijų paklauskos stoka: žema inovacijų paklausa versle ir visuomenėje, menki inovacijų įsisavinimo gebėjimai – menka inovatyvių įmonių dalis, mažai įkuriama naujų MVĮ, didelė dalis įmonių, ypač tradiciniuose sektoriuose nejaučia poreikio ne tik technologinėms, bet ir vadybinėms proceso inovacijoms, menkai suvokiami inovaciniai procesai, inovacinės veiklos privalumai. Prie ribotos inovacijų paklauskos trūkumo prisideda ir nepakankamai išplėtotą inovacijų paramos infrastruktūrą. Viena vertus, formaliai veikia pagrindinės inovacijų skatinimo ir paramos infrastruktūros Lietuvoje dalys (technologijų perdavimo centrai, mokslo parkai ir inkubatoriai, inovacijų paramos paslaugos). Kita vertus, inovacijų infrastruktūros mastas yra pernelyg menkas (pasinaudoja labai menka dalis įmonių), kol kas susitelkta į „kietąsias“ priemones, bet ne paslaugas ir jų turinio kokybę.
 - Atotrūkis tinklaveikos ir žinių sklaidos srityje: inovacijoms reikalingų naujų žinių kūrimą ir jų sklaidą stabdo palyginti žema MTEP ir aukštojo mokslo kokybė.
 - Inovacijų politikos gebėjimai yra nepakankami kokybiškam inovacijų politikos turiniui ir efektyviam priemonių derinio įgyvendinimui (sistemingos stebėsenos ir vertinimo, institucinės struktūros ir tarpinstitucinio koordinavimo stoka) (Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2011).

Taigi, apibendrinant pateiktą mokslinių ir politikos studijų šaltinių pateiktus Lietuvos inovacijų sistemos funkcionavimo vertinimus, galima teigti, jog nacionaliniai inovacijų skatinimo ir valdymo pajėgumai išlieka nepakankami ir reikalauja tolimesnių tobulinimo iniciatyvų.

Siekiant detaliau nagrinėti nacionalinėje inovacijų sistemoje sąveikaujančių institucijų vaidmenį ir funkcijas, toliau aptariama šios sistemos institucinė struktūra (7 pav.).

7 pav. Lietuvos inovacijų sistema

Šaltinis: suformuota pagal MITA pateiktą informaciją (Interested in Innovations? 2011)

Lietuvos inovacijų politikos formavimo ir koordinavimo procesuose pagrindinį vaidmenį atlieka dvi ministerijos: Ūkio ministerija kartu su Švietimo ir mokslo ministerija. Ūkio ministerija kompetencijos apima su pramone ir verslu bei bendros inovacijų aplinkos gerinimu susijusias inovacijų politikos sritis, kai tuo tarpu švietimo, mokslo ir MTEP klausimai priskirtini Švietimo ir mokslo ministerijai. Abi ministerijos savo struktūrose turi atskirus inovacijų skyrius.

Nacionalinės inovacijų politikos įgyvendinimo lygmenyje pagrindinė institucija yra 2010 metais bendra Ūkio ministerijos ir Švietimo ir mokslo ministerijos iniciatyva įkurta Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra (MITA) (iki 2010 metų veikusi kaip Tarptautinių mokslo ir technologijų plėtros programų agentūra). Agentūros veiklos sritys apima tiek su mokslu, tiek su verslu susijusius nacionalinės inovacijų politikos įgyvendinimo klausimus. Kaip pagrindinės MITA funkcijos gali būti įvardintos (Lietuvos Respublikos ūkio ministro ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2010):

- o nacionalinių ir tarptautinių MTEP ir inovacijų programų administravimas bei šių programų projektų finansavimas valstybės biudžeto, užsienio ir tarptautinių fondų bei institucijų lėšomis;
- o tarptautinio mokslinio ir technologinio bendradarbiavimo kuriant inovatyvius produktus skatinimas ir finansavimas;
- o Lietuvos kosmoso politikos įgyvendinimas;
- o į inovacijų paklausą orientuotų priemonių įgyvendinimas;
- o verslo ir mokslo bendradarbiavimo projektų finansavimas ir koordinavimas;
- o inovacijų paramos paslaugų teikimas (informacijos sklaida, bendradarbiavimo partnerių paieška, konsultacijos ir mokymai);
- o administruojamų MTEP ir inovacijų programų bei jų priemonių įgyvendinimo stebėsenos vykdymas, jų poveikio vertinimas ir su technologine plėtra susijusių išvalgų rengimas; ir kt.

Tarp kitų nacionalinėje inovacijų sistemoje svarbų vaidmenį atliekančių ir su parama verslui tiesiogiai susijusių institucijų paminėtinos šios:

- Lietuvos verslo paramos agentūra (LVPA) – pelno nesiekianti viešoji įstaiga, atskaitinga Ūkio ministerijai. Agentūros pagrindinės funkcijos apima dvi pagrindines sritis: ES struktūrinės paramos lėšų Lietuvos verslo, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros, turizmo ir energetikos sektorių plėtrai paskirstymą bei projektų minėtose srityse administravimą ir jų įgyvendinimo priežiūrą.
- Uždaroji akcinė bendrovė „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA) – 2001 metais Vyriausybės įsteigta, tačiau Ūkio ministerijai pavaldi garantijų institucija, įgyvendinanti ir administruojanti finansinės ir kito pobūdžio paramos priemones SVV-ui. Prie pagrindinių bendrovės funkcijų galima paminėti garantijų ir paskolų teikimą; rizikos kapitalo investavimą; finansinės inžinerijos priemones; kontroliuojančiųjų fondų valdymą; ir kt.
- Viešoji įstaiga „Investuok Lietuvoje“ – nuo 1993 metų veikianti tiesioginių užsienio investicijų plėtros agentūra prie Ūkio ministerijos, teikianti informaciją ir konsultacijas užsienio įmonėms, ieškančioms naujų investavimų galimybių.
- Viešoji įstaiga „Versli Lietuva“ (iki 2011 metų veikusi kaip VŠĮ “Eksportuojančioji Lietuva”) – organizacija, orientuota į verslo Lietuvoje skatinimą, per pagalbos verslo pradžia ir vystymui teikimą (pvz., inovatyvaus verslo pradžios krepšeliai; pagalba

rengiant teisinius dokumentus, seminarai, konsultacijos, informacijos teikimas ir kt.). Įstaigos dalininko teises ir pareigas įgyvendina Ūkio ministerija.

Kaip pagrindiniai paramos paslaugų inovacijoms teikėjai įvardintini:

- Viešoji įstaiga „Lietuvos inovacijų centras“ (LIC) – 1996 metais įsteigta organizacija, teikianti inovacijų paramos paslaugas (konsultacijos, mokymai, partnerių paieška ir pan.) verslo įmonėms, mokslo ir studijų institucijoms, Lietuvos verslo asocijuotoms struktūroms ir verslo paramos organizacijoms. Centro veikla organizuojama projektų įgyvendinimo pagrindu, o jo steigėjais ir dalininkais yra Ūkio ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija ir Lietuvos pramonininkų konfederacija.
- Mokslo ir technologijų parkai (MTP) – viešosios įstaigos, įsikūrusios šalia aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų institucijų, orientuotos į paramos įmonių taikomiesiems moksliniams tyrimams ir eksperimentinės plėtros darbams teikimą, mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimą bei mokslo ir verslo bendradarbiavimo stiprinimą. Parkų teikiamos paslaugos apima: technologijų perdavimo paslaugas, konsultacijas, mokymus, reikalingos technologinės ir kitos informacijos teikimą, verslo patalpų ir įrangos nuomą, verslo inkubavimą, pagalbą rengiant paraiškas ES struktūrinių fondų paramai gauti, pagalbą projektų finansavimo paieškai ir kt. Šiuo metu Lietuvoje veikia 10 mokslo ir technologijų parkų (Inovacijų portalas):
 - o Vilniuje (4): *Saulėtekio slėnio mokslo ir technologijų parkas* (įkurtas 2003 metais; tyrimų kryptys: lazeriai ir šviesos technologijos, medžiagotyra ir nanotechnologija, puslaidininkių fizika, elektronika ir organinė elektronika, civilinė inžinerija); *Mokslo ir technologijų parkas* (įkurtas 1993 metais; parke įsikūrusių įmonių veiklos kryptys: telekomunikacijos, duomenų perdavimas, programinės įrangos kūrimas, lazerių ir elektroninių prietaisų projektavimas ir konstravimas, aplinkos technologijos, verslo paslaugos ir mokymai); *Šiaurės miestelio technologijų parkas* (įkurtas 2002 metais; didžioji dalis parke įsikūrusių įmonių veikia aukštųjų technologijų srityje); *Visorių informacinių technologijų parkas* (įkurtas 2002 metais; parko tikslai orientuoti į: palankios infrastruktūros inovacinių ir technologinių įmonių steigimuisi ir augimui kūrimą, mokslo pasiekimų taikymą, kuriant naujas technologijas, vystant ir plėtojant smulkias bei vidutines IT įmones, IT produktų ir paslaugų bei naujų technologijų eksporto skatinimą, naujų darbo vietų IT sektoriuje kūrimą ir kt.).
 - o Kaune (4): *Kauno technologijos universiteto regioninis mokslo ir technologijų parkas* (nuo 1998 metais įsteigtas kaip pirmasis verslo inkubatorius Lietuvoje, o nuo 2006 metų reorganizuotas į mokslo ir technologijų parką; parko veikla siejama su SVV įmonių plėtra Kaune ir Kauno regione, mokslo ir technologijų pasiekimų taikymu regiono plėtrai, aukštųjų technologijų sektoriaus vystymu ir kt.); *Kauno aukštųjų ir informacinių technologijų parkas* (įkurtas 2002 metais; parke įsikūrusių įmonių veiklos kryptys: IT, automatika, atsinaujinantys energijos šaltiniai); *Lietuvos žemės ūkio universiteto Žemės ūkio mokslo ir technologijų parkas* (parko paskirtis – kelti bendrą kaimo kultūros lygį propaguojant mokslo naujoves ir diegiant naujas technologijas, tobulinti žemės, vandens ir miškų ūkio specialistų ir Lietuvos ūkininkų kvalifikaciją, įgyvendinti Universiteto misiją subalansuotoje kaimo plėtroje); *Mokslo ir technologijų parkas „Technopolis“* (įkurtas 2004 metais; parkas rengia ir įgyvendina įvairius nacionalinius ir tarptautinius projektus, kurie orientuoti į inovacijų paramos sistemos stiprinimą, dalyvių tarpusavio

bendradarbiavimą, inovacijų kultūros, verslumo, kūrybiškumo ugdymą, žinių ir informacijos sklaidos terpės gerinimą).

- o Klaipėdoje (1): *Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas* (įkurtas 2002 metais; parkas vykdo intensyvią projektinę veiklą, skatinančią verslumą, aktyviai dirba technologijų perdavimo bei transporto plėtros srityse).
- o Panevėžyje (1): *Panevėžio mokslo ir technologijų parkas* (įkurtas 2006 metais; parkas siekia kurti į pramonę orientuoto mokslo ir technologijų infrastruktūrą ir paskatinti aukštųjų technologijų verslo vystymąsi Panevėžio mieste ir regione).

Paminėtinos ir šios nacionalinėje inovacijų sistemoje neįvardintos, tačiau svarbų vaidmenį paramos paslaugų verslui srityje atliekančios organizacijos (Inovacijų portalas):

- Verslo inkubatoriai – vienos apskrities, vienos ar kelių savivaldybių teritorijoje veikiančios viešosios įstaigos, orientuotos į verslo paramos paslaugas naujai įsisteigusių įmonių vystymui. Verslo inkubatoriuose iki penkerių metų laikotarpiui gali būti inkubuojami gyventojai, įsigiję verslo liudijimą (šio verslo liudijimo galiojimo laikotarpiu), mikroįmonės ir mažos įmonės. Verslo inkubatorių teikiamos paslaugos artimos mokslo ir technologijų parkų veiklai: patalpų ir įrangos lengvatinėmis sąlygomis nuoma, konsultacijos, mokymai ir informacijos teikimas. Šiuo metu Lietuvoje veikia 7 verslo inkubatoriai: Alytaus, Kazlų Rūdos, Šiaulių, Telšių, Vilnios, Ignalinos AE regiono ir Kauno technologijos universiteto regioninio mokslo parko verslo inkubatoriai.
- Verslo informaciniai centrai – vienos ar kelių savivaldybių teritorijoje veikiančios viešosios įstaigos, kurios tos teritorijos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams ir fiziniams asmenims, ketinantiems pradėti verslą, lengvatinėmis sąlygomis teikia verslo informaciją ir konsultavimo paslaugas, organizuoja mokymus, informacijos sklaidos renginius, įvairias verslumo skatinimo kampanijas, tarpininkauja ieškant verslo partnerių Lietuvoje ir užsienio šalyse. Šiuo metu Lietuvoje veikia 42 verslo informacijos centrai.

Mokslo ir mokslinių tyrimų srities klausimus nacionalinėje inovacijų sistemoje atstovauja:

- Lietuvos Mokslo taryba – Lietuvos Respublikos Seimo įsteigta valstybės biudžeto institucija, atsakinga už mokslo politikos įgyvendinimą per ekspertinę veiklą, mokslinės veiklos vertinimą, mokslo ir eksperimentinės plėtros programų konkursinį finansavimą ir Lietuvos interesų savo kompetencijose srityse atstovavimo tarptautiniame lygmenyje organizavimą. Be jau minėtų funkcijų, Taryba yra patariamoji institucija Lietuvos Respublikos Seimui ir Vyriausybei mokslo, studijų ir eksperimentinės plėtros politikos klausimais.
- Valstybinis studijų fondas (VSF) – 1993 metais Vyriausybės įsteigta valstybės biudžetinė įstaiga, įgyvendinanti valstybės studijų politiką per finansinės paramos (paskolų, stipendijų, pašalpų ir kt.) studentams administravimą.
- Studijų kokybės vertinimo centras (SKVC) – 1995 metais įkurta valstybės biudžetinė įstaiga, prisidedanti prie Lietuvos aukštojo mokslo kokybės gerinimo per aukštojo mokslo institucijų ir jų studijų programų vertinimą, kvalifikacijų pripažinimo veiklą, informacijos apie aukštąjį mokslą Lietuvoje teikimą ir pan. Centras veikia Švietimo ir mokslo ministerijos pavaldume.
- Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA) – valstybės biudžetinė įstaiga, vykdanči mokslo ir studijų sistemos stebėseną, organizuojanti ir atliekanti mokslo ir studijų sistemos būklės analizę, teikianti mokslo ir studijų politikai

įgyvendinti reikalingą informaciją ir rekomendacijas dėl mokslo ir studijų politikos tobulinimo.

- Paminėtinos ir svarbų vaidmenį mokslinių tyrimų plėtros bei mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimo srityse atliekančios viešosios įstaigos – 5 integruoti mokslo, studijų ir verslo centrai (slėniai), kuriami bendra Lietuvos universitetų, mokslinių tyrimų institutų, mokslo ir technologijų parkų, įmonių, asocijuotų verslo struktūrų bei kitų organizacijų iniciatyva pagal 2007 metais Vyriausybės patvirtintą slėnių kūrimo ir plėtros koncepciją (šioje koncepcijoje slėnis apibrėžiamas kaip mokslinių tyrimų, studijų ir imlaus žinioms verslo subjektų visuma, sutelkta vienoje teritorijoje, turinti bendrą arba susijusią infrastruktūrą ir kryptingai prisidedanti prie žinių ekonomikos ir žinių visuomenės kūrimo ir Lietuvos ūkio konkurencingumo didinimo) (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Žin., 2012, Nr. 129-6484):
 - o Vilniuje: „Saulėtekio“ slėnis, kuriame vykdomi šių sričių moksliniai tyrimai: lazeriai ir šviesos technologijos; medžiagotyra ir nanotechnologijos; puslaidininkių fizika ir elektronika; civilinė inžinerija; „Santaros slėnis“, kuriame numatytos mokslinių tyrimų kryptys: biotechnologijos; inovatyvios medicinos technologijos, molekulinė medicina ir biofarmacija; ekosistemos ir darnus vystymasis; informatika ir komunikacijų technologijos.
 - o Kaune: „Santakos“ slėnis, kuriame planuojama atlikti šių sričių mokslinius tyrimus: darnioji chemija; mechatronika ir susijusios elektroninės technologijos; atities energetika; informacinės ir telekomunikacijų technologijos; „Nemuno“ slėnis, orientuotas į agrobiotechnologijos, bioenergetikos ir miškininkystės, maisto technologijų, saugos ir sveikatingumo mokslinius tyrimus.
 - o Klaipėdoje: „Baltijos“ slėnis, kuriame numatyta vystyti jūros aplinkos ir jūros technologijų mokslinius tyrimus.

Taip pat, kalbant apie Lietuvos mokslo sektorių, akcentuotinas ypač didelis Lietuvoje veikiančių aukštųjų mokyklų skaičius – šiuo metu šalyje veikia 46 aukštosios mokyklos – 27 valstybinės (14 universitetų ir 13 kolegijų) ir 19 nevalstybinių (8 universitetai ir 11 kolegijų).

Nacionalinės inovacijų politikos strateginiai aspektai.

Lietuva siekia kurti žinių ekonomiką ir žinių visuomenę, norėdama užtikrinti nuolatinę visuotinės gerovės plėtrą ir stiprias pozicijas globalioje konkurencijos erdvėje. Atitinkamai, daugelis Lietuvos strateginių iniciatyvų yra nukreiptos į MTEP ir inovacinės veiklos spartinimą kaip vieną iš svarbiausių uždavinių siekiant spartaus ir pastovaus progreso kitose srityse (8 lentelė).

8 lentelė. Į inovacijas orientuotų strateginių iniciatyvų vystymasis Lietuvoje 2002–2011 m.

Metai	Dokumentas	Strateginis tikslas
2002	Valstybės ilgalaikės raidos strategija	Sukurti aplinką plėtoti šalies materialinei ir dvasinei gerovei, kurią apibendrintai nusako žinių visuomenė, saugi visuomenė ir konkurencinga ekonomika
2003	Lietuvos mokslo ir technologijų baltosios knygos nuostatų įgyvendinimo programa (<i>negaliojanti</i> : 2003-2005)	Siekti šalies suderintos plėtros – užtikrinti ilgalaikę sistemingą mokslo ir technologijų plėtrą, sudaryti sąlygas kurti moksliniais tyrimais, technologijų plėtra ir inovacijomis pagrįstą visuomenę Lietuvoje.

Metai	Dokumentas	Strateginis tikslas
2003	Ilgalaikė mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategija	Stiprinti šalies mokslinį technologinį potencialą, siekti, kad jis kuo efektyviau būtų naudojamas šalies pažangai spartinti ir konkurencingumui didinti atsižvelgiant į ribotus Lietuvos išteklius. Strateginiai tikslai: - Lietuva iki 2015 metų turi tapti žinių visuomene. - Per artimiausius 7 metus turi būti pasiekta, kad mokslo ir gamybos sąveikos sistema atitiktų europinę inovacijų diegimo praktiką. - Iki 2010 metų MTEP išlaidos iš visų finansavimo šaltinių turi padidėti iki 3 procentų BVP taip, kad privačios MTEP išlaidos sudarytų 2 procentus BVP. - Per artimiausius 10 metų aukštųjų technologijų gamybos dalis turi pasiekti iki 20 procentų BVP. - Per artimiausius 5 metus turi būti pasiektas 70 procentų gyventojų kompiuterinis raštingumas; Lietuvos MTEP sistema turi integruotis į ES mokslo technologinę erdvę. - MTEP plėtra turi tapti neabejotinu Europos Sąjungos struktūrinių fondų naudojimo prioritetu.
2007/ 2011	Aukštųjų technologijų plėtros 2007–2013 metų programa (<i>negaliojanti</i>) / Aukštųjų technologijų plėtros 2011–2013 metų programa	Padėti plėtoti Lietuvoje jau esamas aukštųjų technologijų kryptis, perspektyvias pasaulio mastu ir turinčias mokslinį potencialą, kuris įgalina gaminti produktus, konkurencingus pasaulinėje rinkoje.
2008	Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008–2010 metų programa (<i>negaliojanti</i>)	Didinti Lietuvos konkurencingumą 2008–2010 metais. Į inovacijas orientuotas uždavinys: Skatinti inovacijas ir mokslinių tyrimų ir eksperimentinę (technologinę) plėtrą (MTEP), plėtojant privataus ir viešojo sektorių partnerystę ir sudarant privataus verslo investavimo į MTEP paskatas. Pagrindiniai į inovacijas orientuoti siekiai iki 2010: bendros investicijos į MTEP turi pasiekti 2 proc. nuo BVP, iš kurių 1 proc. nuo BVP turi sudaryti privataus sektoriaus investicijos ir 1 proc. nuo BVP – viešojo sektoriaus investicijos.
2009	Inovacijų versle 2009–2013 metų programa (<i>negaliojanti</i>)	Pasiekti, kad Lietuvos ūkio produktyvumas ir kuriama pridėtinė vertė būtų artimi ES valstybių vidurkiui: - Didinti inovacijas diegiančių įmonių dalį pramonės ir paslaugų sektoriuose. - Didinti aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų įmonių dalį pramonės ir paslaugų sektoriuose. - Didinti Lietuvos įmonių produkcijos eksporto (įskaitant išvežimą į ES valstybes) mastą.
2006/ 2011	Pramoninės biotechnologijos plėtros Lietuvoje 2007–2010 metų programa (<i>negaliojanti</i>) / Pramoninės biotechnologijos plėtros Lietuvoje 2011–2013 metų programa	Spartinti biotechnologijos srities pramonės plėtrą Lietuvoje.

Metai	Dokumentas	Strateginis tikslas
2010	Lietuvos inovacijų 2010-2020 metų strategija ir jos įgyvendinimo 2010-2013 metų priemonių planas	Kurti kūrybingą visuomenę, sudaryti sąlygas plėtoti verslumą ir inovacijas: - didinti Lietuvos integraciją į globalias rinkas („Lietuva be sienų“). - ugdyti kūrybingą ir inovatyvią visuomenę. - plėtoti įvairias inovacijas. - diegti sisteminį požiūrį į inovacijas.
2011	Nacionalinė reformų darbotvarkė	Nacionalinė reformų darbotvarkė apibendrina pagrindines struktūrines reformas šalinant Lietuvos ekonomikos augimui trukdančias kliūtis ir siekiant kiekybinių strategijos „Europa 2020“ tikslų. Pagrindinis su inovacijomis susijęs siekis: iki 2020 metų bendros šalies investicijos į MTEP turi sudaryti 1,9 proc. nuo BVP

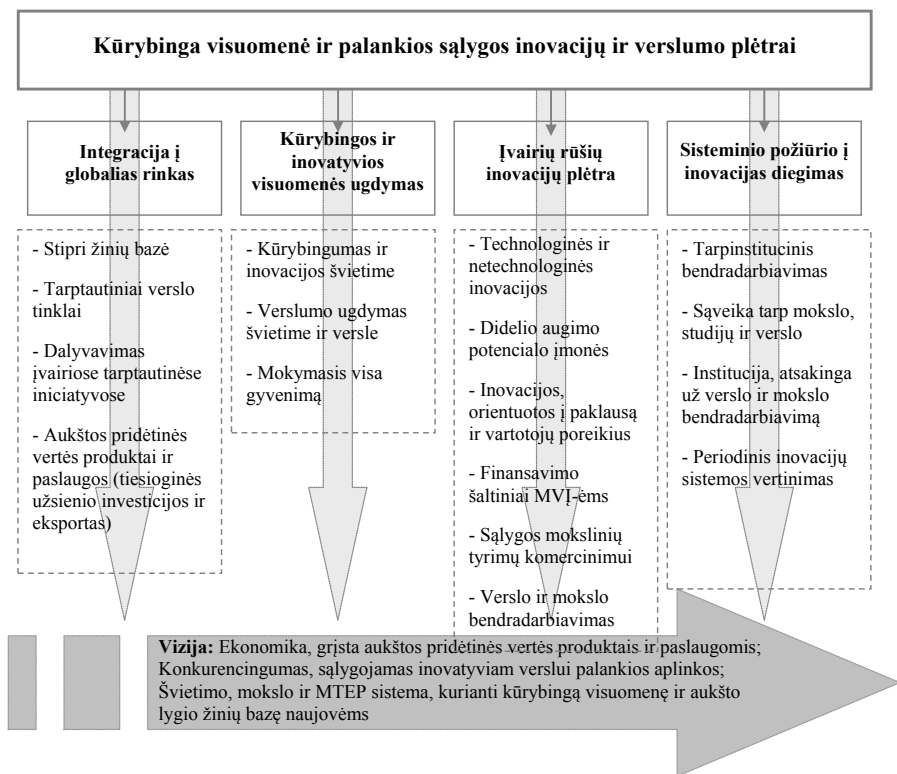
Šaltinis: suformuota autorės

Nepaisant visų ambicingų, į inovacijų plėtrą orientuotų siekių, Lietuvos inovacinės veiklos rodikliai išlieka žemi, o visuotinė gerovė kuriama per lėtai. Tai išryškina intensyvesnių ir kryptingesnių valdžios veiksmų inovacijų srityje poreikį.

Taigi, siekiant paspartinti inovacijų pažangą, 2010 metais buvo patvirtinta pirmoji plačiu požiūriu į inovacijas grįsta, ilgalaikė **Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategija** (LIS), kuri, tikimasi, sukurs sąlygas horizontalios inovacijų politikos įgyvendinimui.

Minėtame dokumente identifikuojamos šios spręstinos su inovacijų plėtra susijusios problemos: per menka žmogiškųjų išteklių ir materialinės bazės kokybė; kūrybingumo ir verslumo stoka privačiame ir viešajame sektoriuose; sisteminio požiūrio į inovacijas stoka, menka tarpinstitucinė bendradarbiavimo kultūra, verslo ir mokslo bendradarbiavimo tradicijų stygius.

Lietuvos inovacijų strategijoje nustatytas tikslas – kurti kūrybingą visuomenę, sudaryti sąlygas plėtoti verslumą ir inovacijas. Šio tikslo numatoma siekti įgyvendinant veiksmus šiose pagrindinėse srityse: Lietuvos tarptautiškumo didinimas per įvairių bendradarbiavimo tinklų kūrimą ir dalyvavimą juose; kūrybingos ir inovatyvios visuomenės ugdymas per įvairių lygių švietimą; įvairių rūšių inovacijų skatinimas, skiriant dėmesį ne tik technologinėms, bet ir netechnologinėms inovacijoms vystyti; sisteminio požiūrio į inovacijas diegimas, užtikrinant glaudų bendradarbiavimą tiek tarporganizaciniu lygiu, tiek vystant glaudžią sąveiką žinių trikampyje (švietimas-moksliniai tyrimai/mokslas-verslas). Detaliau naujasis strateginis požiūris į inovacijų plėtrą ir jos užtikrinimo kryptis Lietuvoje pavaizduotas 8 paveiksle.

8 pav. Dabartinė nacionalinė inovacijų plėtros sistema

Šaltinis: Suformuota autorės remiantis LIS nuostatomis

Apibendrintai galima teigti, kad ši strategija atkreipė dėmesį į sisteminio požiūrio grįsto inovacijų Lietuvoje valdymo poreikio svarbą pradedant nuo atskiro individo įgūdžių ir savybių ugdymo ir baigiant glaudaus bendradarbiavimo tarp atskirų žinių trikampio elementų užtikrinimo. Tikėtina, jog šia strategine iniciatyva buvo sukurtos prielaidos sisteminiams, kryptingiems ir esminiams veiksams inovacijų Lietuvoje skatinimui valstybiniu lygiu.

Tačiau, siekiant įvertinti šių užsibrėžtų iniciatyvų įgyvendinimo rezultatyvumą, būtina užtikrinti nuolatinę įgyvendinamų veiksmų priežiūrą, jų įtaką kitoms ekonominėms ir socialinėms dimensijoms bei savalaikį pasiektų rezultatų ir jų kaitos tendencijų vertinimą.

Svarbu pažymėti tai, kad dabartinė Lietuvos inovacijų strategija įtvirtino ypatingai ambicingą tikslą, susijusį su veiksmų inovacijų srityje vertinimu. Teigiama, kad Lietuvos suminis inovatyvumo indeksas (SII), kuriuo remiantis Europos Komisija kasmet vertina šalių inovatyvumo lygį, 2020 metais pasieks ES vidurkį. Tačiau, atsižvelgiant į paskutinių metų Lietuvos SII tendencijas, kurios bus aptariamos sekančiame skyriuje, šis siekis gali būti vertinamas kaip itin ambicingas ir neadekvatus realiai situacijai.

2.2.4. Nacionalinės inovacijų politikos įgyvendinimo rezultatai Europos Sąjungos kontekste

ES inovacinė veikla. Europos Komisija kartu su šalimis narėmis nuolat ieško priimtiniausių ir efektyviausių būdų inovacinės veiklos Europoje ir už jos ribų tendencijoms stebėti bei rezultatams vertinti, kas įgalintų užtikrinti valdžios veiksmų šioje srityje veiksmingą koordinaciją bei savalaikį reikiamų sprendimų priėmimą.

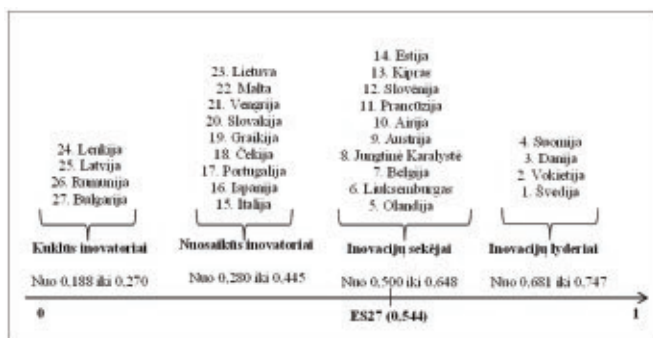
2006–2009 metais viena iš pagrindinių inovacijų politikos įgyvendinimo ES lygmenyje stebėsenos ir vertinimo priemonių buvo Europos inovacijų švieslė – kasmetinė analitinė šalių inovatyvumo vertinimo ataskaita. Kasmet joje Europos Komisija skelbia kiekvienos ES šalies narės Suminį inovatyvumo indeksą (SII), kas leidžia įvertinti ir tarpusavyje palyginti šalių inovacinės veiklos rezultatus bei jų kaitos tendencijas. Vertinimas paremtas 29 statistinių rodiklių stebėseną šiose srityse: žmogiškieji ištekliai (angl. *human resources*); finansavimas ir parama (angl. *finance and support*); įmonių investicijos (angl. *firm investments*); ryšiai ir antreprenerystė (angl. *linkages and entrepreneurship*); našumas (angl. *throughputs*); inovatoriai (angl. *innovators*); ekonominiai efektai (angl. *economic effects*).

2010 metais Europos inovacijų švieslės metodologija buvo peržiūrita ir atnaujinta, atsižvelgiant į naujas ES iniciatyvas strategijoje „Europa 2020“. Atitinkamai, ši priemonė buvo pervadinta į Inovacijų Sąjungos švieslę ir šiuo metu apima 25 indikatorius, įskaitant 7 naujus, iš kurių trys priskirti naujai vertinimo sričiai „atvira, aukštos kokybės ir patraukli tyrimų sistema“.

Atsižvelgiant į inovacinės veiklos vertinimo rezultatus, visos ES27 šalys pagal jų SII, kurio mažiausia vertė yra lygi 0, o didžiausia – 1, yra suklasifikuotos į keturias pagrindines grupes: inovacijų lyderės; inovacijų sekėjos; nuosaikios inovatorės ir kuklios inovatorės (9 pav.).

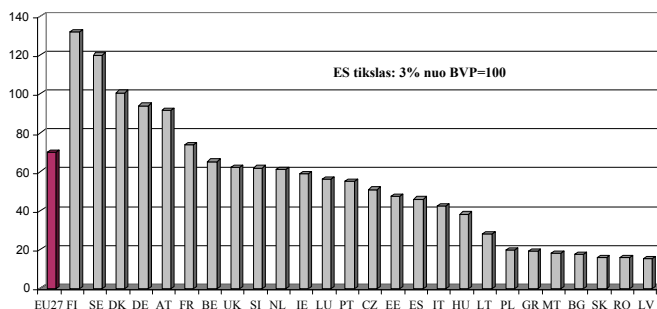
2012 metais progresyviausios inovacijų srityje šalys, vertinant pagal SII, buvo Švedija (0,747), Vokietija (0,720), Danija (0,718) ir Suomija (0,681) kurios priklauso inovacijų lyderių grupei. Prasčiausi inovacinės veiklos rezultatai buvo šiose, kuklių inovatorių grupei priklausančiose, šalyse kaip: Bulgarija (0,188), Rumunija (0,221), Latvija (0,225) ir Lenkija (0,270).

Nepriklausomai nuo skirtingų pozicijų inovacinės veiklos vertinimo skalėje, visos valstybės narės, vystydamos savo nacionalinius inovacijų prioritetus, atsižvelgia į EK strategines iniciatyvas. Atitinkamai, atsižvelgiant į vieną iš seniausių, tačiau vis dar ypač aktualių, ES tikslų – pasiekti, kad iki 2020 metų bendros investicijos į MTEP siektų 3 proc. nuo BVP, tai išlieka vienu iš svarbiausių inovacinės veiklos vertinimo rodiklių visose ES valstybėse narėse. ES šalių narių pasiskirstymas pagal minėto siekio įgyvendinimo rezultatus pateiktas žemiau 10 paveiksle.

9 pav. ES27⁴ šalių klasifikacija pagal SII 2012 metais (SII reikšmės intervalas: nuo 0 iki 1)

Šaltinis: Suformuota autorės remiantis Inovacijų Sąjungos Švieslente 2013

10 pav. ES27 bendros vidaus išlaidos MTEP-ai 2009 metais

Pastaba: Duomenys pateikiami kaip siektino optimalaus investicijų į MTEP lygio dalis, laikant, kad 3 proc. nuo BVP yra lygu 100

Šaltinis: Suformuota autorės remiantis Eurostat pateikiamais duomenimis

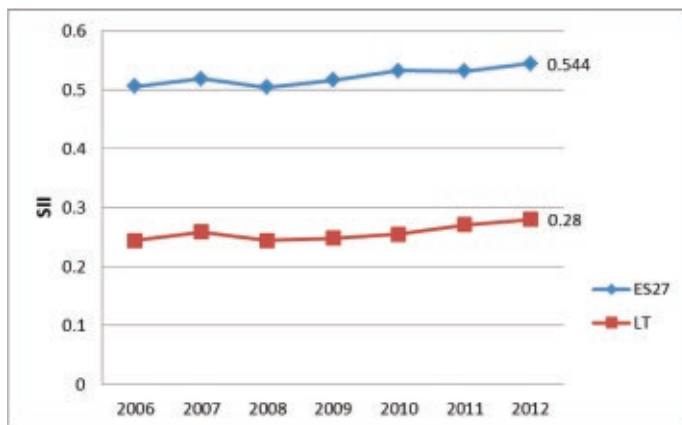
Kaip matyti, ES tikslą investicijų į MTEP srityje iki šiol pavyko pasiekti tik Suomijai, Švedijai ir Danijai, kurios taip pat yra lyderės ir pagal SII. Taigi, galima daryti prielaidą, kad investicijų į MTEP lygis turi didelę įtaką bendram šalies inovatyvumui.

Lietuvos inovatyvumas. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuva pagal inovacinės veiklos rezultatus tik 2012 metais pirmą kartą buvo priskirta „nuosaikių“ inovatorių grupei (iki 2012 metų – „kuklių“ inovatorių pozicija), ypatingai svarbu įvardyti ir prioritetizuoti pagrindines

⁴ EU27 šalys: Belgija (BE), Bulgarija (BG), Čekijos Respublika (CZ), Danija (DK), Vokietija (DE), Estija (EE), Airija (IE), Graikija (GR), Ispanija (ES), Prancūzija (FR), Italija (IT), Kipras (CY), Latvija (LV), Lietuva (LT), Liuksemburgas (LU), Vengrija (HU), Malta (MT), Olandija (NL), Austrija (AT), Lenkija (PL), Portugalija (PT), Rumunija (RO), Slovėnija (SI), Slovakija (SK), Suomija (FI), Švedija (SE), Jungtinė Karalystė (UK).

sritis, kurios reikalauja didžiausių valdžios pastangų esamos situacijos gerinimui ir tęstinio progreso užtikrinimui.

Remiantis paskutinių metų duomenimis, pastebėtina, jog nuo 2006 iki 2012 metų Lietuvos SII buvo beveik du kartus mažesnis lyginant su bendru ES27 šalių vidurkiu ir nepasižymėjo spartaus augimo tendencijomis (11 pav.), kas, galima daryti prielaidą, rodo nepakankamą įgyvendinamų viešosios politikos veiksmų inovacijų srityje efektyvumą.

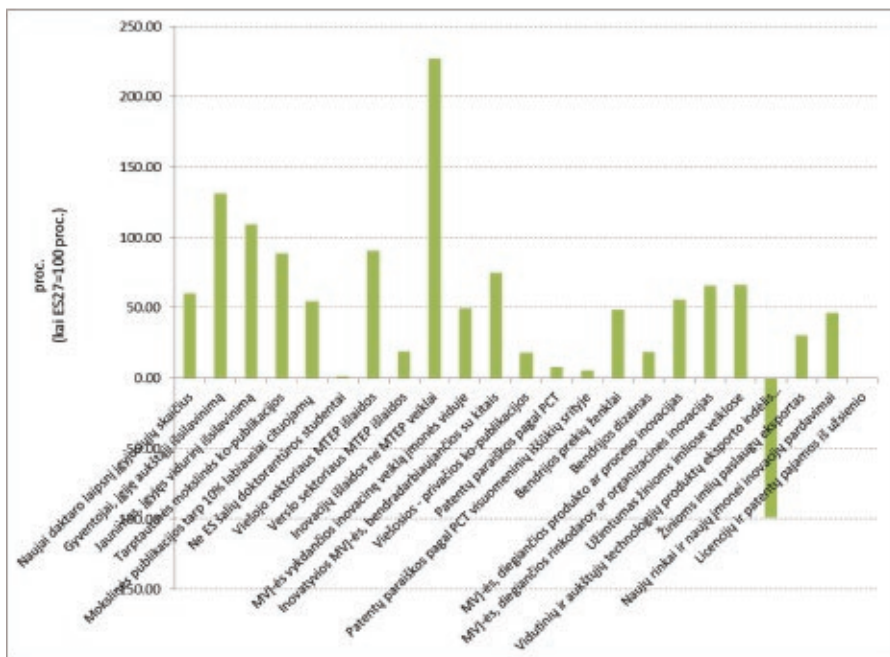

11 pav. Lietuvos ir ES27 šalių SII tendencijų palyginimas

Šaltinis: Suformuota autorės remiantis Inovacijų Sąjungos Švieslente 2013

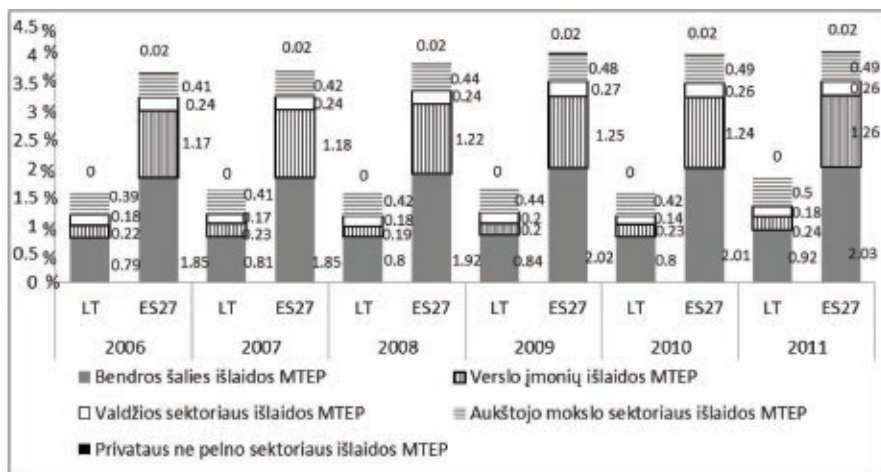
Detaliau Lietuvos inovatyvumo rezultatų palyginimas su ES27 šalių vidurkiu pagal atskirus inovacinės veiklos vertinimo rodiklius pavaizduotas 12 paveiksle.

Matyti, kad 2012 metais Lietuva turėjo stiprų pranašumą žmogiškųjų išteklių išsilavinimo srityje (rodikliai: „gyventojai turintys aukštąjį išsilavinimą“ ir „jaunimas su viduriniu-ju išsilavinimu“) ir inovacijų išlaidų ne MTEP veiklai srityje. Tuo tarpu, kaip pagrindines inovacinės veiklos silpnąsias vietas galima įvardinti šias sritis: įmonių investicijos (rodiklis „verslo MTEP išlaidos“); intelektinis turtas (rodikliai: „patentų paraiškos pagal Patentinės kooperacijos sutartį (angl. PCT)“, „patentų paraiškos pagal PCT visuomenės iššūkiams spręsti“, „Bendrijos dizainas“).

12 pav. Lietuvos inovatyvumo rezultatai lyginant su ES27 vidurkiu (proc., kai ES27 = 100 proc.)

Šaltinis: Suformuota autorės remiantis Inovacijų Sąjungos Švieslente 2013

13 pav. LT ir ES27 investicijos į MTEP (proc. nuo BVP)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Eurostat pateikiamus duomenis

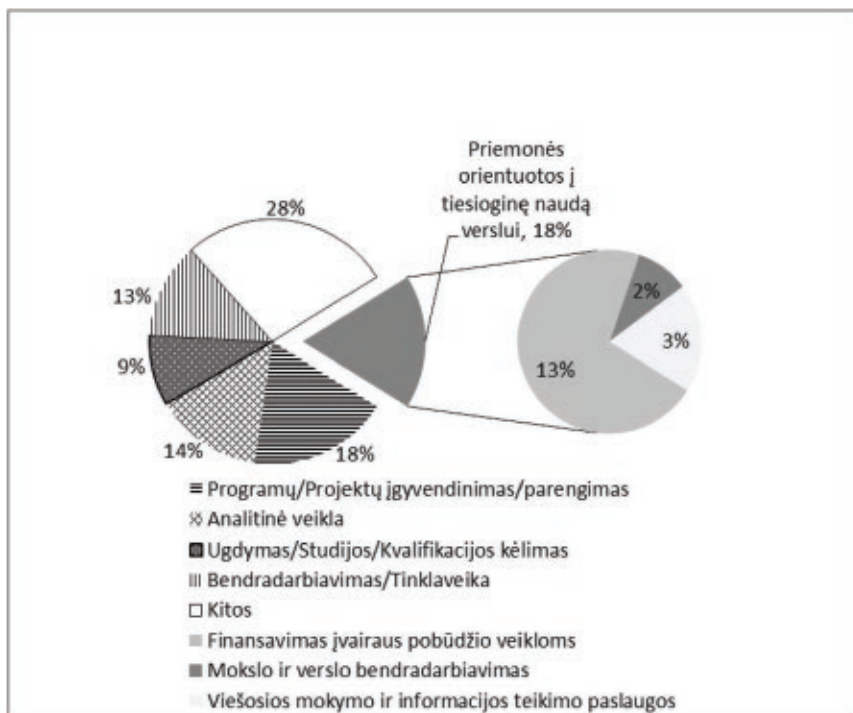
Atitinkamai, pagal ES iniciatyvą pasiekti, kad investicijos į MTEP sudarytų 3 proc. nuo BVP, Lietuva privalo padidinti savo bendrų išlaidų šiai sričiai lygį daugiau nei tris kartus. Ypatingai svarbu padidinti verslo investicijas į MTEP, kurios Lietuvoje yra daugiau nei penkis kartus mažesnės nei ES vidurkis (žr. aukščiau 13 pav.).

Apibendrinant Lietuvos inovacijų plėtros rezultatus, būtina pabrėžti valdžios pastangų efektyvesnei inovacijų politikai įgyvendinti poreikį, kas būtina ne tik stiprioms konkurencinėms pozicijoms tarptautinėje erdvėje užtikrinti, bet taip pat ir spartesniam visuotinio nacionalinio klestėjimo kūrimui.

2.2.5. Verslo vaidmuo nacionalinės inovacijų politikos strateginėje perspektyvoje

Nagrinėjant Lietuvos inovacijų strategiją, matyti, kad verslo inovacinės veiklos skatinimas nėra aiškiai išreikštas prioritetas, o daugiau numanomas nurodytų uždavinių visose įvardintose prioritetinėse kryptyse įgyvendinimo rezultatas. Atsižvelgiant į tai, kad būtent verslo inovacinė veikla siejama su didesnės ekonominės vertės kūrimu, tai ilgainiui gali tapti šios strategijos neefektyvumo priežastimi.

Konkrečių iniciatyvų inovatyvaus verslo sektoriaus vystymui stygių patvirtina ir minėtos strategijos įgyvendinimo 2010–2013 priemonių plane įvardintų veiksmų analizė.

14 pav. LIS priemonių pasiskirstymas pagal veiksmų sritį (proc. nuo visų priemonių)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal LIS įgyvendinimo priemonių plano duomenis

Iš 14 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad tik 18 proc. visų LIS-oje numatytų priemonių yra tiesiogiai susijusios su siektina nauda verslo sektoriui. Įvertinus veiksmų, orientuotų į inovatyvaus verslo sektoriaus plėtrą, svorį visų priemonių atžvilgiu, minėtina procentinė dalis dar labiau sumažėtų.

Iš viso pateiktame paveiksle pavaizduotas visų 119 LIS įgyvendinimo 2010–2013 priemonių plane nurodytų priemonių pasiskirstymas, kur:

- 21 priemonė, orientuota konkrečiai į tiesioginę naudą verslui, iš kurių:
 - 15 priemonių numato finansavimą įvairaus pobūdžio veikloms (klasterizacijos veikla, MTEP projektai, tarptautiškumo skatinimas, intelektinės nuosavybės apsauga, MTEP infrastruktūros kūrimas, kt.).
 - 2 priemonės skirtos mokslo ir verslo bendradarbiavimui skatinti.
 - 4 priemonės nukreiptos į viešąsias mokymų ir informacijos teikimo paslaugas.
 - Tik 11 priemonių orientuotos į inovacinę veiklą vykdančių verslą.
 - 5 priemonės skirtos išimtinai smulkiam ir vidutiniam verslui (toliau – SVV⁵).
 - Iš viso 21 priemonei numatyta tik 30% visų LIS įgyvendinimo priemonių finansavimui skirtų lėšų, t.y. 2,47247 mlrd. Lt, iš kurių: 0,04039 mlrd. Lt sudaro valstybės biudžeto lėšos, 2,36908 mlrd. Lt – ES struktūrinės paramos lėšos, 0,063 mlrd. Lt – jungtinės lėšos (valstybės biudžetas + ES parama + įmonių ir kt. lėšos). Detalesnis verslo veiklai numatytų lėšų pasiskirstymas pateiktas 9 lentelėje.
- 22 priemonės, nurodančios esamų ar naujų projektų/programų įgyvendinimą/parengimą.
- 17 priemonių, orientuotos į analitinę veiklą (galimybių studijos, analizės, vertinimai).
- 11 priemonių, nukreiptos į žmogiškųjų išteklių ugdymą ir gebėjimų vystymą/tobulinimą kitur nei verslo įmonėse.
- 15 priemonių, skatinančios bendradarbiavimą ir tinklaveiklą.
- 33 priemonės, apimančios kitas veiksmų sritis.

Bendra visoms LIS įgyvendinimo priemonėms numatyta lėšų suma siekia **daugiau nei 8 milijardus litų** ir pagal finansavimo šaltinius pasiskirsto sekančiai:

- 29 priemonėms lėšų nenumatoma;
- 29 priemonės finansuojamos iš Lietuvos valstybės biudžeto;
- 36 priemonėms numatyta 2007–2013 metų ES struktūrinė parama;
- 25 priemonės finansuojamos įvairių finansavimo šaltinių (jungtinėmis) lėšomis.

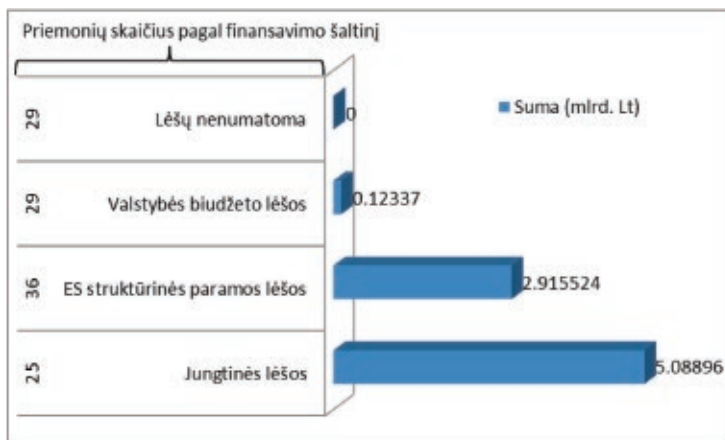
Išsamesnis šių priemonių pasiskirstymas pagal iš skirtingų finansavimo šaltinių skirtas lėšų sumas pavaizduotas 15 paveiksle.

⁵ Disertaciniame darbe laikomasi SVV subjektų sampratos, apibrėžtos Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme (nauja redakcija įsigaliojo 2008 m. sausio 1 d.). Pagal šį įstatymą SVV kategoriją atitinka labai maža įmonė, maža įmonė ar vidutinė įmonė, kurioje dirba iki 250 darbuotojų, o jos metinės pajamos neviršija 138 mln. litų arba/ir įmonės balanse nurodyto turto vertė neviršija 93 mln. litų.

9 lentelė. LIS priemonių verslui finansavimas

Pr. sk.	Kategorija	Paskirtis	Finansavimo šaltinis ir suma (mln. Lt)		
			Valstybės biudžetas	ES struktūrinė parama	Jungtinės lėšos
15	Finansavimas	Klasterizacija		✓ 187	
		Tarptautiškumas	✓ 2,4	✓ 152	
		Inkubacinė veikla	✓ 1		
		Galimybių studijos		✓ 35,37	
		MTEP projektai		✓ 160	
		MTEP infrastruktūra		✓ 324,7	
		Verslo pradžia ir plėtra		✓ 60	
		SVV rizikos kapitalas		✓ 124,3	
		SVV techn. inovacijos		✓ 408,2	
		SVV kreditai		✓ 707,6	
		SVV paskolų palūkanų kompensavimas		✓ 104	
		Intelektinė nuosavybė	✓ 15,83		
2	Mokslo ir verslo bendradarbiavimas	Tyrėjų įdarbinimas SVV			✓ 63
		Mokslo sprendimai verslui per inov. čekių	✓ 21		
4	Viešosios paslaugos verslui	Informacijos sklaida		✓ 75,91	
		Mokymai	✓ 0,16	✓ 30	
Iš viso lėšų į verslą orientuotiems veiksmams: 2472.47			40,39	2369,08	63

Šaltinis: sudaryta autorės pagal LIS įgyvendinimo priemonių plano duomenis

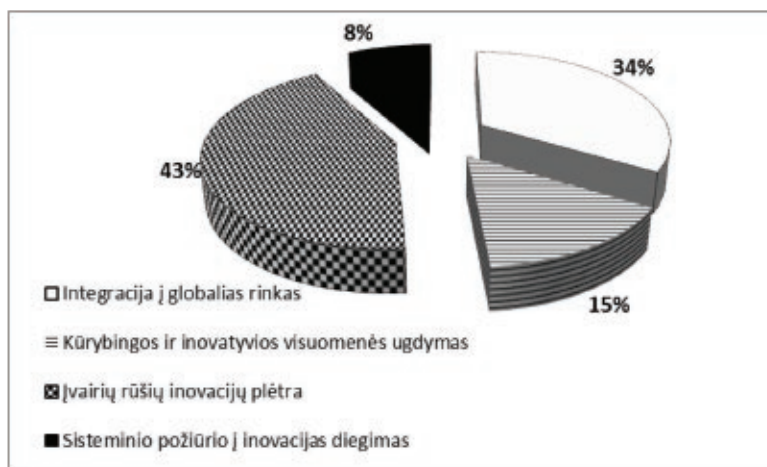

15 pav. LIS įgyvendinimui numatytų lėšų pasiskirstymas pagal finansavimo šaltinius

Šaltinis: sudaryta autorės pagal LIS įgyvendinimo priemonių plano duomenis

Analizuojant LIS įgyvendinimui numatytų veiksmų/priemonių turinį, formulavimo pobūdį bei užsibrėžtus jų įgyvendinimo rezultatus, darytinos šios pastabos, į kurias siūlytina būtų atsižvelgti rengiant naujo laikotarpio veiksmų planą:

- Dalis esamų LIS įgyvendinimo priemonių yra nekonkrečios ar labai plačios, apimančios skirtingų veiklų įvairovę ir nenumatančios aiškių jų įgyvendinimo rezultatų (pvz., 3.2.4. Teikti finansavimą įmonių verslo pradžiai, verslo augimui, darbo vietų kūrimui ir užsienio rinkų plėtrai reikalingų renginių organizavimui, ekspertų samdymui, galimybių studijų parengimui).
- Stinga akivaizdžios numatytų priemonių naudos verslo inovacinei veiklai pagrindimo.
- Įvertinus numatomus kai kurių priemonių įgyvendinimo rezultatus, neaiški jų sąsaja su inovacijų plėtra (pvz., priemonė „3.1.21. Atsižvelgiant į bandomojo pažangiosios apskaitos projekto rezultatus, nustatyti nuoseklų pažangiųjų (išmaniųjų) skaitiklių diegimo laiko grafiką šalies mastu. Numatyti priemones, reikalingas numatytam grafikui įgyvendinti“ arba „1.5.6. Kurti konkurencingą intermodalią Rytų – Vakarų transporto ir logistikos grandinę, einančią per Lietuvos teritoriją“ ir kt.).
- Gausu priemonių, susijusių su jau esamų programų įgyvendinimu, stebėseną arba galimybių naujiems projektams įgyvendinti analize (39 priemonės).
- Silpnai išreikštas mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimas (pvz., numatytas mokslininkų ir kitų tyrėjų, išskyrus studentus, įdarbinimas įmonėse (priemonė Nr. 3.6.2.), tačiau nekalbama apie doktorantūros studijų programas ir jų metu atliekamų mokslinių tyrimų naudingumo verslui užtikrinimą).
- Stebimas nemažas priemonių skaičiaus pasiskirstymo pagal skirtingas LIS prioritetines kryptis (16 pav.) bei jų įgyvendinimo uždavinius disbalansas (pvz., trečio tikslo uždavinys „3.1. skatinti technologines, netechnologines, socialines, viešąsias inovacijas“ apima net 25 priemones, kai tuo tarpu to paties tikslo uždavinys „3.3. skatinti inovacijas, orientuotas į paklausą ir vartotojų poreikius“ numato tik 4 priemones).

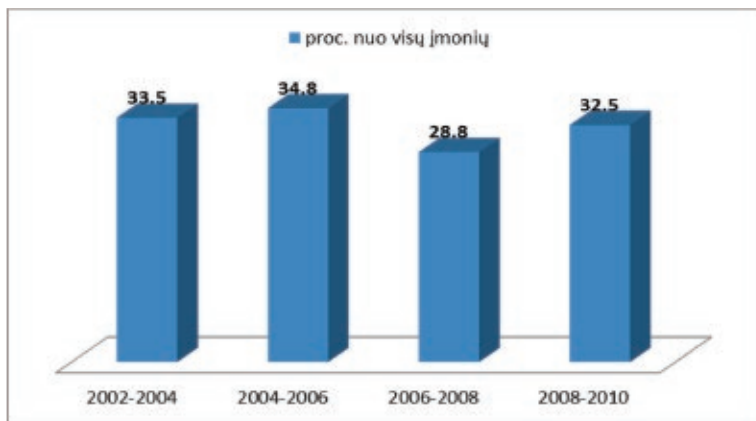
16 pav. LIS priemonių dalis pagal atskiras prioritetines kryptis (proc. nuo visų priemonių)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal LIS įgyvendinimo priemonių plano duomenis

Apibendrinant galima teigti, kad LIS įgyvendinimo priemonių analizė atskleidė esamų inovacijų skatinimo veikslių nurodytose prioritetinėse inovacijų politikos srityse persvars-tymo poreikį jų turinio ir įgyvendinimo rezultatų išmatuojamumo atžvilgiu. Iš vienos pusės, esamas strateginis požiūris kuria prielaidas sistemškai integruotiems veiksliams, būtiesiems horizontalios inovacijų politikos įgyvendinimui. Tačiau, iš kitos pusės, dėmesio realioms inovacijų plėtros Lietuvoje iššūkiams stoka ilgalaikėje perspektyvoje gali tapti strateginio neefektyvumo priežastimi, vedančia į ribotus ar netgi neigiamus inovacinės veiklos šalyje rezultatus. Atsižvelgiant į tai, nacionalinės inovacijų politikos nuostatos bei jų įgyvendinimo priemonės turėtų tinkamai atliepti esamą verslo inovacinės veiklos padėtį Lietuvoje.

2.2.6. Verslo inovacinės veiklos Lietuvoje rezultatai

Analizuojant verslo inovacinės veiklos Lietuvoje tendencijas, matyti, kad procentinė inovacinių įmonių dalis nuo visų Lietuvos įmonių skaičiaus varijuoja ir išlieka nepakankama. Lietuvos statistikos departamento atliekamo įmonių inovacinės veiklos tyrimo duomenimis, 2008–2010 metais tik 32,5 proc. visų Lietuvos įmonių vykdė inovacinę veiklą, iš kurių 20,3 proc. diegė technologines (produkto, proceso) inovacijas ir 26,8 proc. – netechnologines (organizacines, rinkodaros) inovacijas. Lyginant su 2006–2008 metų laikotarpiu, įmonių inovacinės veiklos rodiklis padidėjo 3,7 procentiniais punktais, tačiau didelio optimizmo tai nesuteikia, įvertinus faktą, jog bendra inovacinių įmonių skaičiaus kaita pastovia augimo tendencija nepasižymi (17 pav.).

17 pav. Įmonių inovacinės veiklos kaitos tendencijos Lietuvoje (proc. nuo visų įmonių)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

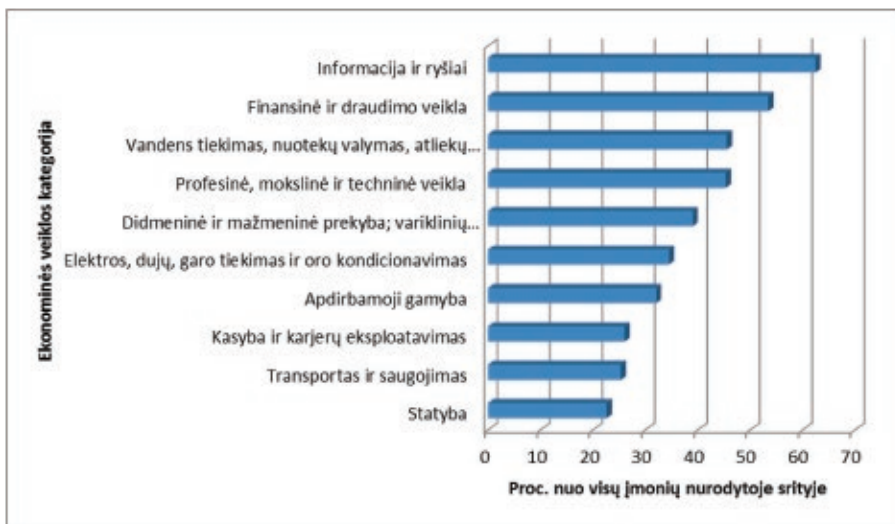
Tačiau, nors verslo inovacinę veiklą vykdančių įmonių dalis išlieka nedidelė, svarbu pažymėti tai, jog šių įmonių apyvarta, lyginant su visų šalies įmonių apyvarta, 2010 metais sudarė net 65,8 proc. ir jose dirbo 51,2 proc. visų Lietuvos įmonių darbuotojų (Lietuvos statistikos departamentas, 2012).

Iš viso inovacinę veiklą 2008–2010 metų laikotarpiu Lietuvoje vykdė 69,6 proc. didelių įmonių, kuriose dirba 250 ir daugiau darbuotojų, 43,1 proc. vidutinių (nuo 50 iki 249

darbuotojų) ir 27,9 proc. mažų įmonių (nuo 10 iki 49 darbuotojų) (Lietuvos statistikos departamentas, 2012). Iš to galima teigti, kad būtent SVV inovacinės veiklos aktyvinimas išlieka nelengvu iššūkiu bei uždaviniu, siekiant ekonominiu atžvilgiu veiksmingos inovacinės plėtos šalyje užtikrinimo.

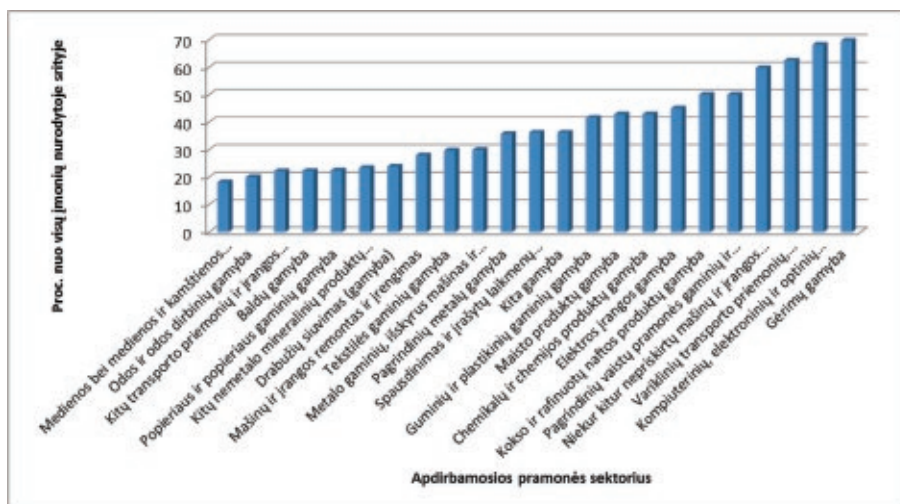
Vertinant pagal atskiras ekonominės veiklos rūšis, inovatyviausiais gali būti įvardinti informacijos ir ryšių (t.y. leidybinė veikla; filmų ir televizijos programų gamyba; telekomunikacijos; informacinės paslaugos; kompiuterių programavimas ir kt.) bei finansinės ir draudimo veiklos sektoriai, kuriuose įmonių, diegusių inovacijas, procentinė dalis nuo visų atitinkamame sektoriuje veikusių įmonių buvo didžiausia (18 pav.).

Taip pat, atsižvelgiant į tai, jog Lietuvos inovacijų strategija pabrėžė didelės pridėtinės vertės produktų kūrimo svarbą bei tradicinės pramonės šakų turimą potencialą šiuo atžvilgiu, svarbu atkreipti dėmesį ir į atskirų apdirbamosios pramonės sektoriaus sričių inovatyvumą (19 pav.). Statistiniai duomenys rodo, kad didžiausia inovacijas diegusių įmonių dalis buvo gėrimų gamybos (69,6 proc. šio sektoriaus įmonių) ir kompiuterinių, elektroninių ir optinių gaminių gamybos (68,2 proc.) srityse, kai tuo tarpu mažiausiai įmonių inovacinę veiklą vykdė medienos bei medienos gaminių (18,2 proc.) ir odos gaminių (20 proc.) gamybos srityse.

18 pav. Įmonių, 2008–2010 m. diegusių inovacijas, dalis pagal ekonominės veiklos rūšį (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

19 pav. Įmonių, 2008–2010 m. diegusių inovacijas atskiruose apdirbamosios pramonės sektoriuose, dalis (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

Lietuvos įmonės vis dar išlieka silpnai orientuotos į MTEP-os veiklą. 2011 metais Lietuvos verslo sektoriaus išlaidos MTEP-ai sudarė tik 0,24 proc. nuo BVP (kai tuo tarpu ES27 šalių vidurkis siekė 1,26 proc. BVP) (Eurostat, 2011) (detalesnis verslo bei kitų sektorių išlaidų MTEP palyginimas pavaizduotas 2.2.4 skyriuje pateikiamame 13 paveiksle).

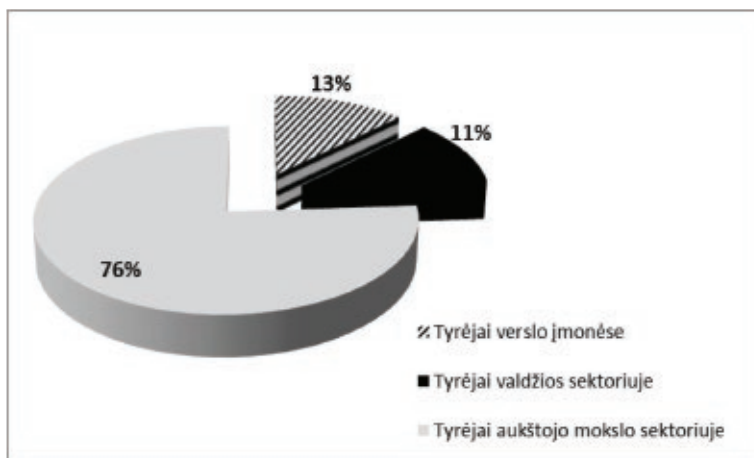
Bendroje įmonių išlaidų inovacinei veiklai struktūroje vidinės ir išorinės MTEP išlaidos 2008–2010 metais sudarė tik 21 proc. (atitinkamai: vidinės MTEP išlaidos – 13,7 proc.; išorinės MTEP išlaidos – 7,3 proc.). Net 77,4 proc. visų įmonių išlaidų inovacinei veiklai buvo skirta mašinų, įrenginių ir įrangos įsigijimui ir tik 1,6 proc. šių išlaidų teko išorinių žinių įsigijimui (Lietuvos statistikos departamentas, 2012).

Darytina prielaida, jog viena iš žemo Lietuvos įmonių investicijų į MTEP lygio priežasčių gali būti įvardintas verslo ir mokslo bendradarbiavimo tradicijų trūkumas. Analizuojant Lietuvos statistikos departamento pateikiamus duomenis, matyti, kad 2008–2010 metų laikotarpyje tik 9,3 proc. visų technologines inovacijas diegusių įmonių bendradarbiavo su valstybės mokslinių tyrimų įstaigomis ir tik 14,9 proc. jų bendradarbiavimo partneriais buvo aukštosios mokyklos, universitetai. Daugiausia įmonių šioje inovacinės veiklos kategorijoje nurodė bendradarbiavimą su įrenginių, medžiagų, sudėtinųjų dalių, programinės įrangos tiekėjais (36,9 proc. technologines inovacijas diegusių įmonių). Įmonių bendradarbiavimo partneriais taip pat buvo įvardyti: klientai ar vartotojai (33,1 proc.); konkurentai ar kitos įmonės (22,9 proc.); konsultantai, laboratorijos (21 proc.); ir kitos įmonės susijusių įmonių grupėje (19,7 proc.) (Lietuvos statistikos departamentas, 2012). Bendrai 2008–2010 metais tik 46,7 proc. Lietuvos inovacinių įmonių, vykdydamos inovacinę veiklą, teigė bendradarbiavę su kitomis įmonėmis ar organizacijomis (Lietuvos statistikos departamentas, 2012).

Silpną Lietuvos verslo sektoriaus orientaciją į su MTEP susijusią veiklą rodo ir nedidelis tyrėjų įmonėse skaičius – 2010 metais versle dirbo tik 1771 tyrėjas, kas sudarė tik 13 proc. visų šalyje dirbusių tyrėjų (20 pav.).

Bendras tyrėjų skaičius visuose sektoriuose 2010 metais siekė 14056 ir, lyginant su 2009 metais, padidėjo 174 tyrėjais. Tačiau, atkreiptinas dėmesys į tai, jog, vertinant pilną darbo laiką dirbančių tyrėjų skaičių, pateikti skaičiai sumažėtų – pilną darbo laiką dirbančių tyrėjų skaičius 2010 metais siekė 8600, iš kurių: verslo sektoriuje dirbo 1242 tyrėjai, 1468 – valdžios sektoriuje, 5890 – aukštojo mokslo sektoriuje (Eurostat, 2010).

Svarbu pažymėti ir tai, jog lyginant pilną darbo laiką verslo sektoriuje dirbančių tyrėjų skaičių 2010 ir 2011 metais, stebima teigiamo pokyčio tendencija – tyrėjų skaičius minėtu laikotarpiu išaugo 127 ir 2011 metais siekė 1369.

20 pav. Tyrėjų skaičiaus pasiskirstymas pagal sektorius 2010 m. (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Eurostat duomenis

Taip pat paminėtina, jog, remiantis Lietuvos statistikos departamento atlikto inovacinės veiklos plėtros 2008–2010 metais tyrimo duomenimis, pagrindiniais verslo inovacijas Lietuvoje ribojančiais veiksniais įvardinami (Lietuvos statistikos departamentas, 2012):

- per didelė inovacijų kaina (29,6 proc. įmonių);
- lėšų trūkumas įmonėje ar įmonių grupėje (28,7 proc.);
- pripažintų įmonių dominavimas rinkoje (22,2 proc.);
- finansavimo iš kitų šaltinių trūkumas (21 proc.);
- mažas inovacinių prekių ir paslaugų poreikis (19,2 proc.);
- sunkumai ieškant partnerių inovacijoms (14,4 proc.);
- kvalifikuoto personalo trūkumas (14,2 proc.);
- informacijos apie technologijas trūkumas (7,2 proc.);
- informacijos apie rinkas trūkumas (6,9 proc.).

Taigi, pateikta statistinių duomenų verslo inovacijų srityje analizė rodo kryptingų ir aiškia strategine orientacija į inovatyvaus verslo sektoriaus vystymą Lietuvoje grįstų inovacijų

politikos priemonių poreikį. Labai svarbu, kad verslo inovacinės veiklos skatinimo priemonės spręstų esamas šios srities problemas, užtikrinant ne tik didelių, bet ir smulkių bei vidutinių verslo įmonių aktyvų dalyvavimą inovacijų ekonomikos kūrimo.

2.3. Antreprenerystės politikos vystymas ir inovacijų vaidmuo joje

2010 metais Europos Komisija identifikavo poreikį pastangas nukreipti į žiniomis ir inovacijomis grįstos ekonomikos vystymą kaip vieną iš esminių prioritetų viešosios politikos srityje, siekiant paversti Europos Sąjungą pažangia, tvaria ir integralia ekonomika, pasižyminčia aukštu užimtumo lygiu, produktyvumu ir socialine sanglauda (European Commission, COM(2010) 2020).

Tuo pačiu metu naujoji Europos strategija pažangiam, tvariam ir integraciniam augimui nustatė pavyzdinę iniciatyvą „Inovacijų Sąjungą“, kurioje pagrindinis dėmesys skiriamas bendrų aplinkos sąlygų inovacinei veiklai versle vykdyti tobulinimui, siekiant užtikrinti ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą per inovatyvių idėjų pavertimą produktais ir paslaugomis (European Commission, COM(2010) 546 final). Taigi, visuotinai pripažįstama, kad įmonės vaidina itin svarbią rolę inovacijų plėtroje, o dinamiškas verslo sektorius laikomas pagrindiniu tiek technologinių, tiek netechnologinių inovacijų šaltiniu (OECD, 2010: p. 89). Visa tai kartu pabrėžia antreprenerystės kaip pagrindo inovacinės veiklos vystymui svarbą.

Nepaisant įvairių siekių ir oficialių deklaracijų viešosios politikos erdvėje, nacionalinės į antreprenerystę orientuotos iniciatyvos dažnai yra siejamos tiesiog su verslo iniciavimu ar vystymu, apimančias visas jo gyvavimo fazes, tačiau be aiškios sąsajos su inovacijomis. Galima daryti prielaidą, kad būtent tai lemia žemą verslo inovacinės veiklos lygį tokiose besivystančiose šalyse kaip Lietuva.

2.3.1. Antreprenerystės politikos vaidmuo ir pagrindiniai bruožai

Įvairūs ES politikos strateginiai dokumentai ir moksliniai tyrimai pabrėžia svarbų antreprenerystės vaidmenį ekonominiame ir socialiniame kontekstuose kaip pagrindą antreprenerystės politikos vystymui.

Audretsch (2003) teigė, kad yra nustatyta teigiama ir tvirta koreliacija tarp antreprenerystės ir ekonominės veiklos efektyvumo, kalbant apie augimą, įmonės išlikimą, inovacijas, užimtumo kūrimą, technologinius pokyčius, produktyvumo augimą ir eksportą.

Antreprenerystės veiksmų plane (2004) antreprenerystė yra įvardinama kaip pagrindinis inovacijų, konkurencingumo ir augimo variklis.

Remiantis tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (angl. *The Organization for Economic Co-operation and Development* (OECD)) (2008) šaltiniais, antreprenerystės politika stiprina inovacijas per įmonių kūrimo ir ekspansijos skatinimą bei produktyvumo verslo sektoriuje didinimą.

Globaliame antreprenerystės monitoriuje (dar Lietuvoje verčiamas kaip „Globalus verslumo monitoringas“, angl. GEM) (2010) yra pabrėžiama, kad sparčiai auganti antreprenerystė yra pagrindinis faktorius, įtakojantis ekonominio užimtumo kūrimą, o nacionalinis konkurencingumas priklauso nuo inovatyvių ir tarpvalstybinių verslo sumanymų.

Dar daugiau, GEM antreprenerystės vystymą susiejo su anksčiau Pasaulio ekonomikos forumo (angl. *World Economic Forum* (WEF)) įvardintomis ekonomikos vystymosi fazėmis

(Global Competitiveness Report 2010–2011), kur teigiama, kad, siekiant tobulinti antreprenerystę, reikia atsižvelgti į ekonomikos išsivystymo lygį.

Atsižvelgiant į nurodytas ekonomikos vystymosi fazes, antreprenerystė gali būti įvardinta kaip būtinybė inovacijomis grindžiamos ekonomikos kūrimui. Dar daugiau, šiuo atveju dėmesys atkreipiamas į inovatyvios antreprenerinės veiklos svarbą, kas gali būti įvardinta kaip užuomina viešajai politikai daugiau pastangų skirti inovatyvaus verslo sektoriaus vystymui.

Apskirtai, antreprenerystė kaip gana plati viešosios politikos sritis reikalauja vystyti integruotą ir sisteminiu požiūriu grįstą valdžios veiksmų sistemą, kurioje svarbūs visi išorinės aplinkos elementai, įskaitant atskirus individus, verslo įmones ir kitas organizacijas. Nepaisant to, antreprenerystės politika ne visada yra nukreipta į visų jos elementų ir proceso fazių stimuliavimą. Daugelyje paskutinių strateginių dokumentų antreprenerystės politika yra sutapatinama su mažų ir vidutinių įmonių politika. Taigi, tai rodo antreprenerystės ir MVĮ politikų apibrėžimo ir jų tarpusavio sąveikos įvardinimo poreikį.

MVĮ suprantama kaip tai buvo apibrėžta 2003 metų Europos Komisijos rekomendacijų, susijusių su MVĮ-ėmis, dokumente (European Commission, 2003) – tai kategorija įmonių, kurioms priklauso mikroįmonės, mažos ir vidutinės įmonės, kuriose dirba mažiau kaip 250 darbuotojų, o metinė apyvarta neviršija 50 milijonų eurų ir (arba) metinė bendro balanso suma neviršija 43 milijonų eurų.

Pripažįstama, kad antreprenerystės politika yra mažų ir vidutinių įmonių politikos pagrindas. Be pastangų skatinti pozityvaus požiūrio vystymą, motyvuotus individus, pradedančiuosius verslininkus (angl. *start-ups*) bei jaunas sparčiai augančias įmones, efektyvios MVĮ politikos kūrimas tampa labai ribotas (Lundstrom ir Stevenson, 2005: p. 310).

Kaip pažymėjo profesorius ekonomistas D. Audretsch (2003), MVĮ politika yra išimtinai nukreipta į esamų įmonių egzistavimą ir, iš esmės, visi instrumentai šios politikos srityje yra nukreipti į MVĮ-ių gyvavimo skatinimą ir rėmimą. Tuo tarpu antreprenerystės politika yra apibrėžiama kaip platesnė sritis ir nukreipta į antrepreneriško elgesio šalyje ar regione skatinimą.

Svarbu paminėti ir tai, jog, siekdamas atskirti įprastinę verslo veiklą nuo antreprenerystės ir taip akcentuodamas šių veiklų skirtumus, į kuriuos turėtų atsižvelgti viešosios politikos formuotojai, Audretsch (2006) taip pat pateikė mažos ir vidutinės įmonės (MVĮ) veiklos modelio palyginimą su antreprenerystės modeliu (10 lentelė). Jis teigė, kad MVĮ modelis yra daugiau įprastas ir saugesnis veiklos vykdymo būdas, kai tuo tarpu antrepreneriškas modelis yra orientuotas į naujos idėjos, grįstos naujomis žiniomis, įgyvendinimą ir pavertimą sparčiu augimu (The Innovation Imperative Globalization and National Competitiveness, 2006).

10 lentelė. Antreprenerystės modelio ir tradicinio MVĮ veiklos modelio palyginimas

MVĮ modelis	Antreprenerystės modelis
▪ Tradiciniai sektoriai ▪ Šeimos tradicija ▪ Silpna MTEP veikla ▪ Silpnas žmogiškasis kapitalas ▪ Žemi atlyginimai ▪ Stabilumas ▪ Tradiciniai finansavimo šaltiniai	▪ Nauji atsirandantys sektoriai ▪ Stipri MTEP veikla ▪ Stiprus žmogiškasis kapitalas ▪ Aukšti atlyginimai ▪ Turbulencija ▪ Nauji finansavimo šaltiniai ▪ Spartus augimas

Šaltinis: Audretsch, 2006.

Stevenson ir Lundstrom (2001, 2002) nurodė, kad egzistuoja du pagrindiniai būdai atskirti antreprenerystės politiką nuo MVĮ politikos. Pirmasis yra sietinas su politikos orientacijos apimtimi ir instrumentais. Kol MVĮ politika koncentruojasi į įmones (daugiausiai jau egzistuojančias MVĮ), antreprenerystės politika daugiau dėmesio skiria antrepreneriams, kurie gali būti įvairiose naujų įmonių kūrimo ar ankstyvose jų plėtros stadijose.

Kitas būdas grįstas faktu, kad beveik kiekviena šalis turi atskirą ministeriją ar vyriausybinių agentūrą, kurios veikla nukreipta į MVĮ sektoriaus gyvybingumo skatinimą. Ir priešingai antreprenerystės srityje – tokios struktūros antreprenerystės skatinimui neegzistuoja (Audretsch, 2003: p. 47).

Atsižvelgiant į šiuos du ką tik įvardintus skirtumus, Stevenson and Lundstrom (2001) antreprenerystės politiką apibrėžė kaip: (1) politikos priemones, skirtas antreprenerystei stimuliuoti, (2) kurios yra nukreiptos į prieš-startinę, pradžios ir po-startinę antreprenerystės proceso fazes, (3) nustatytos ir vykdomos motyvacijos, galimybių ir įgūdžių srityse, (4) su tikslu – padrąsinti žmones imtis nuosavo verslo.

Be to, motyvacija (per suvokimą), įgūdžiai (per žinias ir gebėjimus pasinaudoti galimybėmis) ir galimybės (per paramą verslo pradžiai) čia išryškinami kaip kertiniai antreprenerystės politikos pagrindo elementai (Lundstrom ir Stevenson, 2005: p. 45-46).

Taigi, antreprenerystės politika yra labiau nukreipta į antrepreneriškos visuomenės vystymą kaip galimą antreprenerinės veiklos potencialą. Ji išryškina „minkštąsias“ politikos priemones (Lundstrom ir Stevenson, 2005), įskaitant antreprenerinį švietimą, konsultacijas, įgūdžių ir gebėjimų tobulinimą, antreprenerystės kultūros skatinimą ir panašias veiklas, siekiant sustiprinti žmonių norą ir galimybes pradėti nuosavą verslą. Tuo pačiu metu antreprenerystės politika kalba ir apie bendros verslo aplinkos tobulinimą, siekiant visų verslo veiklų gyvavimo.

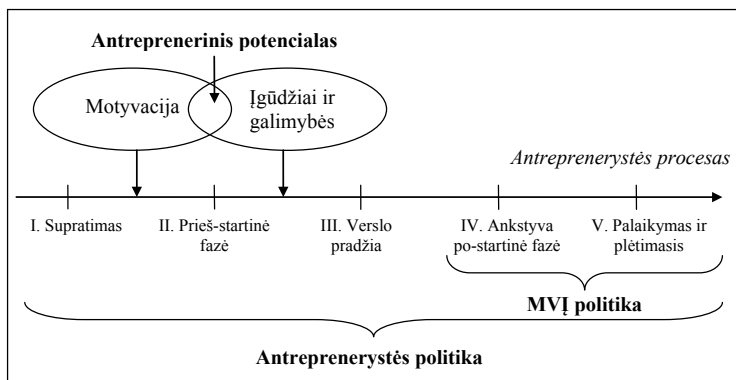
Tuo tarpu MVĮ politika dažnai yra orientuota į jau egzistuojančias įmones tam tikroje jų riboto dydžio skalėje ir remiasi daugiau „kietosiomis“ politikos priemonėmis, tokiomis kaip finansavimas, infrastruktūra ir įrengimai.

Atsižvelgiant į tai, kas aptarta, pagrindiniai skiriamieji bruožai ir esami ryšiai tarp antreprenerystės ir MVĮ politikų nurodyti žemiau pateiktoje lentelėje ir 21 paveiksle.

11 lentelė. Antreprenerystės ir MVĮ politikų palyginimas

Pagrindinės kryptys		
Bruožai	Antreprenerystės politika ←	→ MVĮ politika
Apimtis	Plati ir horizontali politikos sritis	Antreprenerystės politikos dalis
Dėmesio centras	Pagrindinis dėmesys sutelktas į potencialius antreprenerius (asmenis) nei į jau esamas įmones	Didesnis dėmesys esamoms įmonėms nei asmenims
Paramos kryptis	Parama prieš-startinėje, pradžios ir po-startinėje antreprenerystės proceso stadijose	Parama jau įsteigtoms įmonėms
Priemonės	„Minkštosios“ politikos priemonės	„Kietosios“ politikos priemonės
Koordinavimas	Neegzistuoja viena institucija, besirūpinti antreprenerystės politika	Egzistuoja valdžios struktūra, atsakinga už MVĮ politiką

Šaltinis: Suformuota remiantis Lundstrom ir Stevenson (2001, 2002, 2005); Audretsch (2003)

21 pav. Antreprenerystės ir MVĮ politikų ryšys

Šaltinis: Suformuota remiantis Lundstrom ir Stevenson (2001, 2002, 2005)

Apibendrinant darytina išvada, kad antreprenerystės politika yra daugiadimensinis ir horizontalus procesas, glaudžiai besisiejantis su kitomis viešosios politikos sritimis, kur MVĮ politikai tenka išskirtinis dėmesys.

Tačiau, tuo pačiu metu svarbu paminėti ir tai, jog atsižvelgiant į antreprenerystės teorinę sampratą, svarbus vaidmuo antreprenerystės politikoje turėtų tekti individų/įmonių orientacijai į inovacinę veiklą. Taigi, siekiant plėtoti inovatyvų verslo sektorių, svarbu atkreipti dėmesį į inovatyvumo dimensijos integravimo visose antreprenerystės proceso fazėse būtinybę.

2.3.2. Strateginės iniciatyvos globalios antreprenerystės politikos kontekste

Strateginės nuostatos. Žaliojoje antreprenerystės knygoje (European Commission, COM(2003) 27 final) Europos Komisija akcentavo, kad Europai reikia daugiau naujų ir kles-tinčių įmonių, norinčių pasinaudoti rinkos atveriamomis galimybėmis ir imtis kūrybingų ir inovatyvių sumanymų įgyvendinimo platesniu mastu. Ši knyga atkreipė dėmesį į horizonta-lios ir koordinuotos antreprenerystės politikos, nukreiptos į tris pagrindinius lygius – indivi-dualų, įmonių ir visuomenės, svarbą.

Atitinkamai, antreprenersytės veiksmų plane (European Commission, COM(2004) 70 final) nurodytos šios strateginės viešosios politikos veiksmų sritys:

- antreprenerinio mąstymo kurstymas per į antreprenerystę orientuoto švietimo skatinimą;
- žmonių drąsinimas tapti antrepreneriais apimant ir žmonių grupes su specifiniais poreikiais, tokias kaip moterys ar antrepreneriai iš tautinių mažumų;
- antreprenerių nukreipimas į augimą ir konkurencingumą per nacionalinių ir tarp-tautinių bendradarbiavimo tinklų ir partnerystės skatinimą taip didinant žinių prieinamumą;
- finansinių srautų tobulinimas per įvairių finansinių instrumentų vystymą;

- mažam ir vidutiniam verslui draugiškos reguliavimo ir administracinės sistemos kūrimas.

Čia taip pat pažymima, kad būtent koordinacija ir kryptingumas yra ypatingai svarbūs, siekiant sinergijos ir realaus progreso įvardintose srityse užtikrinimo.

OECD (2008) pažymėjo šiuos antreprenerinės veiklos faktorius kaip potencialias antreprenerystės politikos sritis:

- Ištekliai: naujų technologijų, įskaitant informacines ir komunikacijų technologijas, ir finansų prieinamumas. Informacinės technologijos įvardinamos kaip turinčios vieną iš svarbiausių rolių jungiant antreprenerystės politiką ir inovacinę veiklą, kai tuo tarpu finansinių išteklių prieinamumas nurodomas kaip esminis apribojimas įmonių kūrimuisi ir inovacijoms.
- Įgūdžiai: gebėjimai ir kvalifikuotos darbo jėgos prieinamumas.
- Kultūriniai faktoriai.
- Galimybės, susijusios su rinkos sąlygomis.
- Reguliavimo sistema.

Kartu su antreprenerinės kultūros skatinimu ir palankių aplinkos sąlygų smulkiam ir vidutiniam verslui ir antreprenerystei formavimu, OECD (2010) taip pat pabrėžė žinių perdavimo tarp tyrėjų ir įgyvendintojų svarbą kaip vieną iš esminių MVĮ inovacijų ir inovatyvios antreprenerystės variklių. Tai reikalauja bendradarbiavimo problemų inovacijų sistemoje sprendimo.

Globaliame antreprenerystės monitoriuje taip pat išryškintas atidaus koordinavimo užtikrinimo ir valdžios programų, orientuotų į antreprenerinės veiklos skatinimą ir rėmimą, harmonizavimo reikalavimas (GEM, 1999). 2010 metais GEM taip pat įvardino šiuos pagrindinius antreprenerystės sistemos elementus kaip: finansai; valdžios politika; valdžios programos, orientuotos į antreprenerystę; švietimas, nukreiptas į antreprenerystę; MTEP perdavimas; komercinė ir teisinė infrastruktūra; reguliavimas; fizinė infrastruktūra; kultūrinės ir socialinės normos (GEM, 2010).

Paminėtos ir kitos antreprenerystės politikos strateginės nuostatos susistemintos 12 lentelėje.

12 lentelė. Antreprenerystės politikos prioritetai įvairiuose strateginiuose dokumentuose

Viešosios politikos prioritetai antreprenerystės srityje	1 (1998)*	2-4 (2000-07)*	5 (2000)*	6 (2003)*	7 (2004)*	8 (2005)*	9 (2007)*	10 (2008)*	11 (2008)*	12 (2010)*	13 (2010)*	14 (2011)*
Antreprenerystės kultūra ir įgūdžiai	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Geresnis antreprenerystės politikos koordinavimas				+		+					+	
Antreprenerystė, įtraukianti visus, įskaitant moteris ir tautines mažumas	+			+		+	+					+
Palanki aplinka verslo pradėjimui ir vykdymui, įskaitant su verslu susijusių teisės aktų tobulinimą, finansavimą, rizikos pasidalinimą ir kitas skatinimo veiklas	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+
Geresnė orientaciją į MVĮ poreikius	+	+		+	+	+	+		+	+	+	+
Orientacija į inovacijas ir naujas technologijas	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Dėmesys sparčiai augančioms ir inovatyvioms įmonėms	+				+					+	+	
Bendradarbiavimo tarp mokslo ir verslo sektorių kultūra	+	+	+	+				+		+	+	+
Nacionalinė ir globali tinklaveika, įskaitant MVĮ-į internacionalizavimą	+		+	+	+			+		+	+	+

* 1 – Communication from the Commission of 7 April 1998 on Fostering Entrepreneurship in Europe: priorities for the future, COM (98) 222 final.

2 – Presidency Conclusions. Lisbon European Council, 23 and 24 March 2000.

3 – European Commission. Working together for growth and jobs. Integrated guidelines for growth and jobs (2005–08).

4 – Commission of the European Communities Proposal for a Community Lisbon Programme 2008–2010, COM(2007) 804 final.

5 – The European Charter for Small Enterprises. European Council, 19-20 June 2000.

6 – Commission of the European Communities. Green Paper: Entrepreneurship in Europe, COM(2003) 27 final.

7 – Commission of the European Communities. Action Plan: The European agenda for Entrepreneurship, COM(2004) 70 final.

8 – European Commission. Implementing the Community Lisbon Programme - Modern SME Policy for Growth and Employment. Commission Communication of 11 November 2005, COM (2005) 551 final.

9 – European Commission. Small and medium-sized enterprises - Key for delivering more growth and jobs. A mid-term review of Modern SME Policy. Commission Communication of 4 October 2007, COM (2007) 592 final.

10 – OECD. Fostering Entrepreneurship for Innovation. STI Working Paper 2008/5.

11 – Commission of the European Communities. Small Business Act for Europe. COM(2008) 394 final.

12 – OECD. SMEs, Entrepreneurship and Innovation. OECD Studies on SMEs and Entrepreneurs-hip, 2010.

13 – European Commission. Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth, Communication from the Commission, COM(2010) 2020.

14 – European Commission. Entrepreneurship and Innovation Programme (EIP): Work Programme 2011.

Šaltinis: suformuota autorės

Atsižvelgiant į strateginių dokumentų analizę, pateiktą 12 lentelėje (žr. aukščiau), galima išskirti šias prioritetines su antreprenerystės skatinimu susijusių iniciatyvų sritis:

- antreprenerystės kultūra per antreprenerystės suvokimo vystymą;
- antrepreneriniai įgūdžiai per švietimo ir mokymo sistemų tobulinimą;
- verslo veikla, grįsta naujomis žiniomis ir technologijomis bei orientuota į inovacijas;
- verslui palanki aplinka, ypač MVĮ-ėms, per administracinių ir reguliavimo kliūčių mažinimą bei prieinamumo prie finansinių išteklių užtikrinimas;
- nacionalinė ir globali tinklaveika per bendradarbiavimo tarp verslo ir mokslo bei jų viduje užtikrinimą.

Toliau 13 lentelėje pateikiamas pagrindinių iššūkių, strateginių prioritetų ir deklaruotų veiksmų antreprenerystės politikos srityje sąryšis.

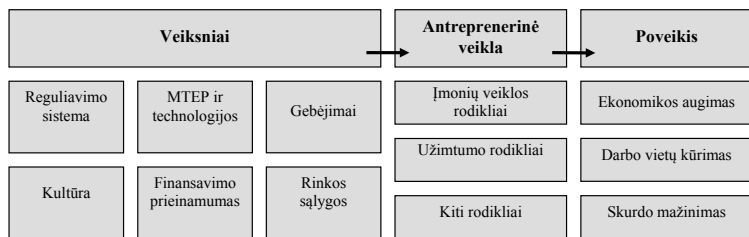
13 lentelė. Pagrindiniai iššūkiai ir iniciatyvos ES antreprenerystės politikos srityje

Pagrindiniai iššūkiai	Strateginiai prioritetai	Pasiūlyti veiksmai
<i>Žemas antreprenerystės kultūros ir įgūdžių lygis</i>	➤ Antreprenerystės kultūros ir įgūdžių skatinimas ➤ Inovacijos ir naujos technologijos, įskaitant informacines ir ryšių technologijas	- sustiprinti į antreprenerystę orientuotą švietimą ir mokymą visuose mokymosi ir mokymo lygiuose - skatinti apsikeitimą patirtimi ir žiniomis - kurti integruotas mokymų strategijas, apjungiant mokymus aukštojo mokslo institucijose, profesinį švietimą ir mokymą bei formalų ir neformalų MVĮ-ių mokymą - skatinti antreprenerinį susidomėjimą ir teigiamą visuomenės požiūrį į verslo pradžią ir vystymą - teikti paramą moterims antreprenerėms ir imigrantams, norintiems tapti antrepreneriais
<i>Ribotas priėjimas prie finansavimo šaltinių ir didelė rizika</i>	➤ Palanki aplinka verslo pradžiai ir plėtrai ➤ MVĮ-ių poreikiai	- užtikrinti įmonių priėjimą prie finansavimo, įskaitant įvairias finansavimo formas (grantus, subsidijas, kreditus, paskolų garantijas, rizikos kapitalą, verslo angelus ir kt.) - mokesčių lengvatos (pvz., mokesčių atidėjimas) - verslo paramos paslaugų plėtra, įskaitant konsultacijas, savarankiško įsivertinimo testų rengimą, paramą verslo perdavimui ir kt.
<i>Administracinės ir reguliavimo kliūtys</i>		- reguliavimo ir sistemos sąlygos pritaikytos skirtingiems antreprenerystės ir MVĮ veiklos poreikiams - Dialogas ir konsultacijos su MVĮ-ėmis - kaštų ir kliūčių verslui minimizavimas - e-valdžios ir vieno langelio principu grįstų sprendimų skatinimas

Pagrindiniai iššūkiai	Strateginiai prioritetai	Pasiūlyti veiksmai
<i>Ribotas bendradarbiavimas ir žinių srautai</i>	➤ Tinklaveika ir bendradarbiavimo kultūra	- tinklų ir partnerysčių versle skatinimas, įskaitant nacionalinį ir tarptautinį bendradarbiavimą - klasterių, verslo inkubatorių, mokslo ir technologijų parkų kūrimas - verslo ir mokslo bendradarbiavimo geresniam žinių ir technologijų perdavimui didinimas, geresnio priėjimo prie viešosios tyrimų infrastruktūros užtikrinimas bei naudojimasis MTEP paslaugomis ir rezultatais - personalo mobilumo tarp universitetų ir pramonės skatinimas

Šaltinis: suformuota autorės remiantis Žaliąja knyga (2003); Veiksmų planu (2004); OECD (2008, 2010); Smulkiojo verslo aktu (2008)

Iniatyvų įgyvendinimas: rodikliai ir rezultatai. 2008 metais OECD kartu su Europos Komisijos statistikos tarnyba Eurostat pasiūlė antreprenerinės veiklos matavimo rodiklių sistemą, orientuotą į tris pagrindines interesų sritis: (1) lemiami veiksniai; (2) antreprenerinė veikla; (3) poveikis (22 pav.). Teigiama, kad viešojoji politika veikdama nurodytų veiksmų srityse gali įtakoti antreprenerystės plėtrą ir taip siekti ekonominio bei socialinio progreso. Detalus pasiūlytų rodiklių pasiskirstymas pagal sritis pavaizduotas 14 lentelėje.

22 pav. Antreprenerystės rodiklių pagrindinės kategorijos

Šaltinis: OECD – Eurostat Antreprenerystės Rodiklių Programa (2008)

14 lentelė. Antreprenerystės rodikliai

Antrepreneriniai veiksniai		
Žinių kūrimas ir sklaida	Finansinių išteklių prieinamumas	Antrepreneriniai gebėjimai
- Verslo MTEP intensyvumas - Įmonės, vykdančios rinkai naujas inovacijas - Įmonės, bendradarbiaujančios inovacijų srityje - E-prekybos apyvarta	- Paskolų prieinamumas - Verslo angelai - Rizikos kapitalo investicijos - Aukštųjų technologijų sektorių dalis bendrame rizikos kapitale	- Gyventojai su aukštuoju išsilavinimu - Tarptautiniai studentai aukštajame moksle - Savarankiškai dirbantieji pagal gimimo vietą - Gyventojai 18-64 metų amžiaus grupėje, praėję verslo pradžios mokymus

Reguliavimo sistema	Rinkos sąlygos	Antreprenerinė kultūra
- Verslo vykdymo paprastumas - Kliūtys antreprenerystei - Gyventojų pajamų mokesčio tarifas - Pelno mokesčio tarifas	- Konkurencijos teisę ir politikos rodiklis (pagrindiniai komponentai) - Importo našta - Eksporto našta	- Pirmenybė savarankiškam darbui - Antreprenerinis suvokimas - Teigiamas antreprenerystės ir antreprenerių įvaizdis - Neigiamas antreprenerystės ir antreprenerių įvaizdis
Antreprenerinė veikla		
- Darbdavio įmonės gimstamumo dydžiai (gamyba ir paslaugos pagal pramonės sritis ir dydį) - Darbdavio įmonės uždarymo dydžiai (gamyba ir paslaugos pagal pramonės sritis ir dydį) - Vienų ir dviejų metų įmonių išlikimo dydžiai (gamyba ir paslaugos) - Vienų ar dviejų metų įmonių dalis pagal gyventojų skaičių (gamyba ir paslaugos) - Sparčiai augančių įmonių dalis (užimtumas) - Sparčiai augančių įmonių dalis (apyvarta) - Gazelių dalis (užimtumas) - Gazelių dalis (apyvarta) - Užimtumo kūrimas pagal įmonių atsiradimą - Užimtumo griovimas pagal įmonių uždarymą		

Šaltinis: OECD (2008, 2009)

Atsižvelgiant į pasiūlytų rodiklių grupes, visus juos galima suklasifikuoti į tris pagrindines antreprenerystės politikos įgyvendinimo matavimo sritis: *pasiryžimas* (interpretuojamas kaip antreprenerinės kultūros ir bendrų sąlygų verslo pradėjimui padarinys); *gebėjimai* ir *galimybės užsiimti verslu*.

Gebėjimai. Kaip vieną iš pagrindinių užduočių, siekiant skatinti antreprenerystės plėtrą, galima įvardinti teigiamų ir neigiamų visuomenės požiūrių į verslo pradžios iniciatyvas analizę. Remiantis ankstesnių tyrimų duomenimis, šioje srityje įvardinami tokie pasiryžimą pradėti savarankišką ekonominę veiklą įtakojantys veiksniai: asmeninė nepriklausomybė, savirealizacija ir įdomios užduotys, laisvė rinktis darbo vietą ir laiką, geresnių pajamų perspektyva ir kiti (pvz., verslo galimybių realizacija, palankus ekonominis klimatas ir pan.) (European Commission, 2009: p. 16).

Tuo pačiu metu, vertinant veiksnius, lemiančius norą turėti samdomo darbuotojo statusą, buvo įvardintas noras turėti reguliarias ir fiksuotas pajamas, užimtumo stabilumą, nustatytas darbo valandas, socialinė apsauga ir draudimą.

Taigi, asmeninis požiūris ir nuostatos į užsiėmimą verslu daugeliu atvejų ypač priklauso nuo turimų žinių, įgūdžių bei asmeninės ar iš kitų žinomos patirties pavyzdžių.

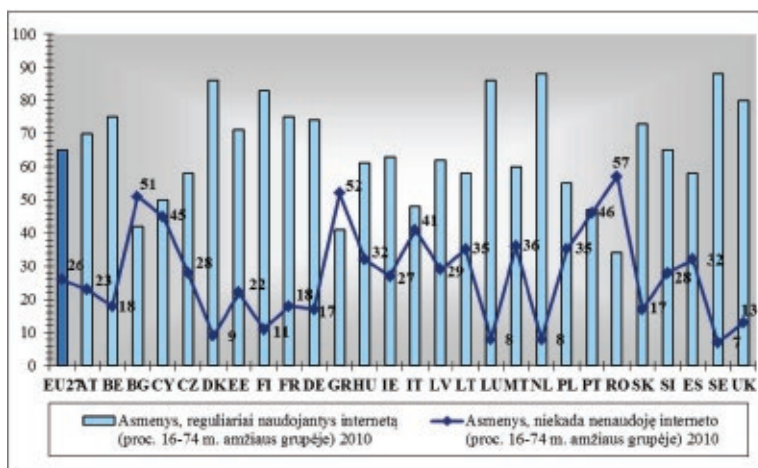
Tačiau, atsižvelgiant į faktą, kad įgyto išsilavinimo lygis tiesiogiai įtakoja antreprenerinį potencialą (OECD, 2009), neginčytiną įtaką antreprenerystės plėtrai turi švietimas ir mokymasis.

Vadinasi, šalys su aukštesniu išsilavinimo ir mokymosi lygiu turi didesnes galimybes užtikrinti nuolatinį antreprenerinės ekonomikos vystymąsi. Šiuo atveju, aukščiausias išsilavinimo lygis 2010 metais buvo Airijoje (49 proc. nuo visų gyventojų skaičiaus), Danijoje (48 proc.), Liuksemburge (46,6 proc.) ir Suomijoje (45,9 proc.). Mažiausias aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų skaičius buvo Italijoje, Slovakijoje, Čekijoje ir Rumunijoje (mažiau nei 20 proc.).

Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad greiti technologiniai pokyčiai, nestabili ekonominė situacija ir užimtumo tendencijos išryškina nuolatinio žinių ir įgūdžių tobulinimo reikalavimą, kas taip pat rodo šalies galimybes nukreipti savo žmogiškuosius išteklius į antreprenerinės veiklos vykdymą. Pagal šios srities rezultatus lyderių pozicijos taip pat tenka Skandinavijos šalims – Danijai, Švedijai ir Suomijai.

Lietuva, nors ir viršijanti ES27 šalių vidurkį (32,3 proc.) pagal aukštąjį išsilavinimą turinčių žmonių skaičių (40,6 proc.), negali pasigirti gera situacija mokymosi visa gyvenimą srityje – pagal 2010 metų statistinius duomenis tik 4 proc. visų 25-64 metų amžiaus žmonių keturias savaites iki tyrimo buvo dalyvavę kokioje nors švietimo ar mokymo veikloje (ES27 šalių vidurkis tuo pačiu laikotarpiu buvo 9,1 proc.).

Papildomai, 23 paveiklo duomenys rodo naudojimosi internetu ES27 valstybėse narėse rezultatus, kurie šiais laikais ypatingai svarbūs, vertinant galimybes įvairios informacijos sklaidai, nacionaliniam ir tarptautiniam bendradarbiavimui bei darbų atlikimo kokybei užtikrinti. Visa tai turi ypač didelę reikšmę verslo pradžiai ir vystymui.

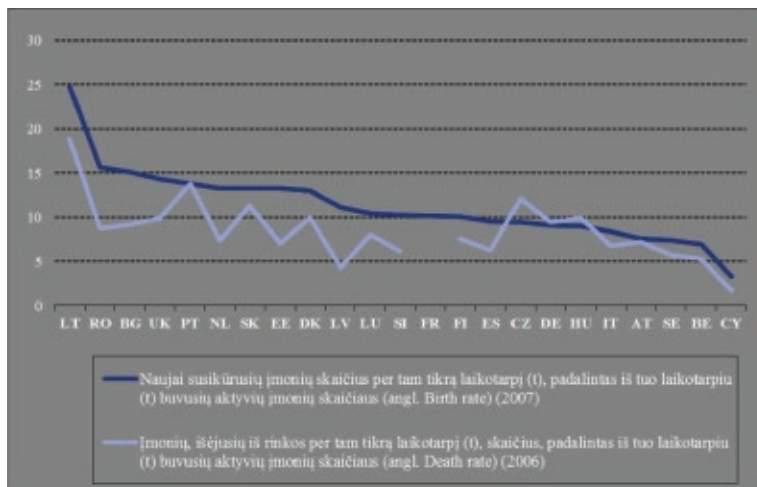
23 pav. Naudojimasis internetu ES valstybėse narėse

Šaltinis: Suformuota autorės pagal Eurostat pateiktus 2010 metų duomenis

Kaip matyti, statistiniai duomenys rodo, kad vis dar didelis skaičius žmonių kai kuriose ES šalyse niekada nesinaudojo internetu. Blogiausia situacija 2010 metais buvo Rumunijoje, Graikijoje ir Bulgarijoje, kur daugiau nei 50 proc. žmonių 16-74 metų amžiaus grupėje niekada nesinaudojo internetu.

Pastebėtina, jog Lietuvos naudojimosi internetu rodikliai taip pat galėtų būti geresni. Nepaisant gana aukštai tarptautiniu mastu vertinamos interneto Lietuvoje kokybės ir greičio, pateikti duomenys rodo, jog daugiau nei trečdalis visų Lietuvos gyventojų visiškai nesinaudoja internetu. Ir, nors šių rezultatų priežasčių nustatymas reikalauja atskirų mokslinių tyrimų, galima daryti prielaidą, jog tai didžiąja dalimi yra susiję su socialiniu ir ekonominiu pažangos lygiu šalyje, kas lemia žmonių poreikius, galimybes ir požiūrį į naujas technologijas bei jų įtaką naujoms veiklos iniciatyvoms.

Galimybės užsiimti verslu. Pagrindiniais rodikliais, iliustruojančiais verslo demografinės tendencijas, laikytini šie (European Commission, 2009): naujai atsiradusių per tam tikrą laiką įmonių skaičius; įmonių, užsidariusių per tam tikrą laiką skaičius; dviejų ar daugiau įmonių susijungimai; ir įmonių padalijimai į dvi ar daugiau naujų įmonių. Atitinkamai, 24 paveiksle pateiktas ES valstybių narių palyginimas pagal du iš šių rodiklių, kurie laikytini vieni iš svarbiausių verslo vystymosi tendencijų vertinimui.

24 pav. Įmonių atsiradimo ir uždarymo tendencijoms ES27 valstybėse narėse

Šaltinis: Suformuota autorės remiantis Eurostat pateiktais duomenimis

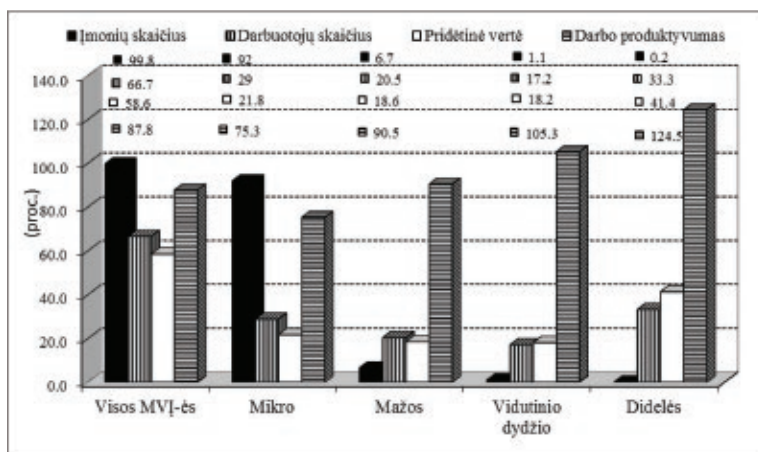
Pastaba: IE, GR, FR, MT, PL duomenys neprieinami

Nepaisant skirtingų duomenų pateikimo periodų, įmonių atsiradimo ir uždarymo tendencijos kai kuriose šalyse buvo panašios, kas leidžia daryti prielaidą, kad tokiose šalyse egzistuoja su verslo aplinka susijusios problemos, įskaitant mokesčių bazę, veiklos reguliavimo politiką ir kitus su valdžios veiksmais ir sprendimais susijusius klausimus.

Analizuojant su įmonių gyvavimu susijusias rezultatų tendencijas, matyti, kad 2007 metais žemiausi įmonių išlikimo rodiklio duomenys buvo šiose šalyse: Bulgarija, Lietuva, Čekija ir Slovakija.

Taigi, tai rodo, kad didelis valdžios dėmesys ir pastangos turi būti nukreiptas ne tik į verslo pradžios rėmimą ir skatinimą, bet ir jo gyvavimui palankių sąlygų užtikrinimą bei nuolatinę esamos, su įmonių gyvavimu susijusios, situacijos analizę.

Svarbu pabrėžti ir tai, kad, nors įmonių skaičius įvairiose valstybėse skiriasi, apie 99 proc. visų ES įmonių priskiriamos mažų ir vidutinių įmonių kategorijai, kai tuo tarpu apie du trečdalius visų privataus sektoriaus darbo vietų sukuria būtent MVĮ-ėse (25 pav.) (Eurostat, 2011).

25 pav. ES įmonių pasiskirstymas pagal įvairius jų veiklos rodiklius (2008, proc.)

Šaltinis: suformuota autorės remiantis Eurostat pateiktais 2011 metų duomenimis

Mikro įmonės sudaro didžiausią visų MVĮ-ių dalį visose ES valstybėse narėse. Būtent todėl didžiausias ES ir nacionalinės valdžios dėmesys ir iniciatyvos skiriamos šios grupės įmonėms remti ir skatinti, siekiant spartesnio ekonominio vystymosi.

Apibendrinant, kaip vieną iš pačių svarbiausių reikalavimų progresyvios antreprenerystės plėtrai galima įvardinti kryptingus ir pastovius valdžios veiksmus visose analizuotose srityse, įtakančiose visas tris antreprenerystės kategorijas – individus, verslą ir viešąjį sektorių.

2.3.3. Lietuvos antreprenerystės politikos plėtra ir rezultatai

Lietuvos ketinimai, susiję su antreprenerystės skatinimu, gali būti vertinami dvejopai. Iš vienos pusės, Lietuva pasižymi įvairiomis strateginėmis iniciatyvomis, orientuotomis į antreprenerystės plėtrą, kurios iš esmės atitinka ES prioritetus šioje srityje (15 lentelė). Tačiau, iš kitos pusės, dauguma šių iniciatyvų yra įgyvendinamos per lėtai, kas galiausia taps rimta kliūtimi, siekiant laiku adaptuotis prie greitai kintančių ekonominių ir socialinių iššūkių. Todėl tolimesnė analizė skirta probleminių antreprenerystės plėtos Lietuvoje sričių identifikavimui.

15 lentelė. Antreprenerystės politikos iniciatyvos įvairiuose Lietuvos strateginiuose dokumentuose

Viešosios politikos prioritetai antreprenerystės srityje	1 (2002)*	2 (2005)*	3 (2008)*	4 (2008)*	5 (2008)*	6 (2010)*	7 (2010)*	8 (2011)*
Atitinkantys ES dokumentus								
Antreprenerystės kultūra ir įgūdžiai	+	+	+	+	+	+	+	+
Geresnis antreprenerystės politikos koordinavimas			+					
Antreprenerystė, įtraukianti visus, įskaitant moteris ir tautines mažumas		+		+				
Palanki aplinka verslo pradėjimui ir vykdymui, įskaitant su verslu susijusių teisės aktų tobulinimą, finansavimą, rizikos pasidalinimą ir kitas skatinimo veiklas	+	+		+	+		+	+
Geresnė orientaciją į MVĮ poreikius	+	+		+				
Orientacija į inovacijas ir naujas technologijas	+	+		+	+	+	+	+
Dėmesys sparčiai augančioms ir inovatyvioms įmonėms					+	+		
Bendradarbiavimo tarp mokslo ir verslo sektorių kultūra	+	+		+		+		+
Nacionalinė ir globali tinklaveika, įskaitant MVĮ-ių internacionalizavimą	+	+		+	+	+		+
Kiti								
Antreprenerystės skatinimas regionuose	+	+						
Kūrybingumo vystymas		+		+	+			
Daugiau galimybių MVĮ-ėms dalyvauti viešuosiuose pirkimuose		+			+			+
Įmonių socialinės atsakomybės skatinimas		+		+				

- * 1 – Valstybės ilgalaikės raidos strategija
2 – Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros iki 2008 metų strateginių krypčių aprašas
3 – Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programa
4 – Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008–2010 metų programa
5 – Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa
6 – Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategija
7 – Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 metų veiklos prioritetai
8 – Nacionalinė reformų darbotvarkė

Šaltinis: suformuota autorės

Antreprenerystės kultūra. Tai viena iš svarbiausių antreprenerystės skatinimo aspektų, reikalaujantis sistemiskai ir strategiškai integruotų veiksmų viešosios politikos srityje, pradedant nuo individualaus antreprenerinio suvokimo ir ryžto, orientuoto į antreprenerinę veiklą, ir baigiant palankios aplinkos antrepreneriniai visuomenei klestėti kūrimu.

Atsižvelgiant į 2009 metais Flash Eurobarometer pateiktus tyrimo duomenis, 96 proc. visų Lietuvos respondentų sutiko, kad antrepreneriai vaidina užimtumo kūrėjų vaidmenį ir 86 proc. jų teigė suprantantis jų naudą visiems. Nepaisant to, šis tyrimas atskleidė, kad tik 50 proc. visų respondentų antreprenerio įvaizdį apibūdino palankiai. Daugiau nei pusė tyrime dalyvavusiųjų antreprenerius siejo su savanaudiškumo bruožais.

Kaip vieną iš svarbiausių priežasčių savarankiškos veiklos vykdymui, Lietuvos respondentai nurodė asmeninę nepriklausomybę. Tačiau, nepaisant to, stabilumas buvo įvardintas

kaip esminis veiksnys, lemiantis norą turėti samdomo darbuotojo statusą, įskaitant pajamų, darbo laiko ir socialinio saugumo aspektus.

Taigi, šie pavyzdžiai rodo poreikį plėtoti palankų visuomenės požiūrį į antreprenerystę, kur svarbus vaidmuo tenka ne tik palankių bendrų sąlygų pradėti verslui ir jam plėtoti kūrimui, bet taip pat įmonių socialinės atsakomybės ir socialinio teisingumo skatinimui.

Antrepreneriniai įgūdžiai. Kaip jau buvo minėta, gyventojų su aukštuoju išsilavinimu skaičius yra vienas iš pagrindinių rodiklių antrepreneriniams gebėjimams vertinti. Šiuo atveju, Lietuva turi didelį pranašumą – 2009 metais šis Lietuvos rodiklis buvo didesnis nei 40 proc. ir viršijo ES vidurkį (Innovation Union Scoreboard 2010). Be to, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2009 metais didžioji dalis visų verslininkų (62,4 proc.) turėjo aukštąjį išsilavinimą (Lietuvos statistikos departamentas, 2009).

Tačiau, nepaisant to, mokymosi visą gyvenimą rodiklis bei jo tendencijos Lietuvoje vis dar kelią didelį susirūpinimą – šio rodiklio reikšmė išlieka du kartus žemesnė nei bendras ES šalių vidurkis. Tai rodo visuomenės supratimo apie nuolatinio žinių ir įgūdžių tobulinimo svarbą vystymo poreikį.

Palanki verslo aplinka. Atsižvelgiant į pasaulio banko atliktą tyrimą (The World Bank and the International Finance Corporation, 2011), Lietuva užima 23 vietą pagal paprastumo vykdyti verslą vertinimą 183 šalių grupėje. Tai gali būti laikoma geresnio viešosios politikos įgyvendinimo verslo skatinimo srityje rezultatu. Tačiau, tai atspindi tik bendras verslo aplinkos sąlygas, susijusias su verslo pradėjimu ar uždarymu, kreditų gavimu, prekyba ir pan.

Lietuvos statistikos departamento apskaičiuoti įmonių pelningumo duomenys rodo, kad 2009 metais tik 25,6 proc. visų Lietuvos įmonių teigiamai įvardino savo pelningumo lygį. Pažymėtina ir tai, kad būtent žemas pelningumas įvardinamas kaip viena iš reikšmingų verslo plėtos Lietuvoje kliūčių (2009 metais 63,4 proc. visų verslo sektoriaus respondentų šį veiksnį nurodė kaip kliūtį) (Lietuvos statistikos departamentas, 2009).

Taip pat paminėtinos ir šios 2009 metais įvardintos kliūtys verslui Lietuvoje: korupcija viešosiose institucijose (44,1 proc.); nemokūs klientai (66,7 proc.); personalo išlaikymo kaštai (67,8 proc.); kvalifikuotų darbuotojų trūkumas (64,4 proc.); partnerių suradimas (54,5 proc.); reguliavimo ir administracinės kliūtys (45,9 proc.); esamos procedūros banko kredito gavimui (42,7 proc.); ir kt.

Taigi, visi šie įvardinti veiksniai kalba apie būtinybę sustiprinti valdžios pastangas esamų kliūčių verslui mažinimui, siekiant geresnių rezultatų antreprenerystės plėtos srityje bei skatinant spartesnę ekonominę proveržį.

Orientacija į inovacijas. Bendroje 2011 metų GII reitingų skalėje Lietuva pagal verslo sudėtingumą užima 74 poziciją, apskaičiuotą vertinant tris rodiklių grupes: žinių darbuotojai (41 pozicija), inovacijų ryšiai (82 pozicija) ir žinių įsisavinimas (116 pozicija).

Kaip jau buvo aptarta 2.2.6 skyriuje, verslo inovacinė veikla išlieka menka – tik trečdalis visų Lietuvos įmonių 2008–2010 metų laikotarpiu diegė inovacijas.

Atsižvelgiant į tai, kad daugiau nei 99 proc. visų Lietuvos įmonių sudaro smulkus ir vidutinis verslas, labai svarbu užtikrinti būtent MVĮ inovacinės veiklos plėtrą. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2009 metais tik 34 proc. visų Lietuvos MVĮ-ių vykdė inovacinę veiklą (8,4 proc. mažiau nei 2008 metais). MVĮ-ių inovacinę veiklą pagal įvairias kategorijas buvo pasiskirsčiusi taip: produkto inovacijos – 59,8 proc.; technologinės

inovacijos – 36,1 proc.; organizacinės inovacijos – 38,9 proc.; marketingo inovacijos – 52,8 proc. (Lietuvos statistikos departamentas, 2009).

Svarbu paminėti ir tai, kad 2009 metais tik 1485 tyrėjai dirbo verslo sektoriuje, įskaitant 177 tyrėjus su moksliniu laipsniu ar akademiniu vardu (t.y. tik 2,8 proc. visų tyrėjų).

Taigi, galima drąsiai teigti, kad įmonių inovacinė veikla yra viena iš pagrindinių Lietuvos silpnybių, kuriai būtinas išskirtinis dėmesys, siekiant realaus bendrų nacionalinių tikslų ekonominėje ir socialinėje srityse įgyvendinimo. Norint efektyviai kurti žinių visuomenę ir žinių ekonomiką, žinios, tyrimai ir inovacijos turi tapti ne tik įmonių veiklos, bet ir valdžios iniciatyvų bei veiksmų prioritetais. Pažangios antreprenerystės plėtros siekis reikalauja kryptingos orientacijos į inovacinės veiklos versle skatinimą, kas tuo pačiu metu išryškina antreprenerystės ir inovacijų politikų integracijos bendrų veiksmų efektyvumui ir tęstinumui užtikrinti poreikį.

2.4. Inovatyvi antreprenerystė kaip viešosios politikos kryptis

Didžioji dalis mokslinių šaltinių inovacijas ir antreprenerystę pabrėžia kaip esminius tvaraus ekonominio augimo ir visuotinės gerovės kūrimo veiksnius.

Sinha (2006) teigė, kad inovatyvi antreprenerystė daro įtaką ekonomikai trijuose lygmenyse:

- Bendrajame lygmenyje, kur inovatyvi antreprenerystė duoda naudos bendrai ekonomikai per naujų darbo vietų kūrimą ir pajamų bei potencialo naujoms investicijoms didinimą.
- Klientų lygmenyje, kur inovacijų rezultatas tampa pridėtine verte vartotojui per patobulintus produktus ar paslaugas, prieinamas mažesnėmis išlaidomis.
- Įmonių lygmenyje, kur inovatoriai gali nukonkuruoti kitas įmones, nevykdančias inovacinės veiklos. Pažymėtina ir tai, kad įmonės tiekiančios inovatyvius produktus ar teikiančios inovatyvias paslaugas taip pat yra labiau linkusios pačios taikyti inovacijas savo vidinėje veikloje.

Atitinkamai, inovatyvios antreprenerystės skatinimo poreikis išryškina du ypač svarbius klausimus viešajai politikai – ką valdžia privalo daryti viešosios politikos srityje ir kaip tai padaryti.

OECD (2010) rekomenduoja stiprinti viešojo sektoriaus iniciatyvas inovacijų srityje per antreprenerystę. Taip pat akcentuojama, kad politikos, nukreiptos į antreprenerystės stiprinimą ir inovacinių MVĮ gebėjimų didinimą turi tapti vienu iš pagrindinių valdžios inovacijų strategijų principu. Dar daugiau – viešojo politika turėtų pabrėžti, kad būtent MVĮ-ės ir antreprenerystė yra pagrindiniai naujų darbo vietų kūrimo ir ekonomikos išėjimo iš recesijos šaltiniai.

Nurodomos šios keturios pagrindinės antreprenerystės sritys, į kurias valdžia turėtų orientuoti savo pastangas:

- palankios antreprenerystei kultūros skatinimas ir aplinkos sąlygų kūrimas;
- MVĮ ir naujų įmonių dalyvavimo žinių srautuose didinimas;
- antreprenerystės žmogiškojo kapitalo stiprinimas;
- aplinkos socialinei antreprenerystei ir socialinėms inovacijoms tobulinimas (OECD, 2010).

Apskirtai, inovatyvi antreprenerystė persipina su daugeliu viešosios politikos sričių, įskaitant švietimą, mokslinius tyrimus, mokesčius, teisinius reguliavimo ir socialinės politikos klausimus. Todėl tai reikalauja valdžios nuovokumo. Viešasis sektorius gali koreguoti esamas privataus sektoriaus nesėkmes inovatyvios antreprenerystės atžvilgiu ir kartu nustatyti bei šalinti viešojoje politikoje esančias kliūtis siekiamų tikslų minėtoje srityje įgyvendinimui.

Taigi, valdžios uždavinys yra šalinti esamas kliūtis inovatyviai antreprenerystei ir tuo pačiu metu ją skatinti (Cukier, 2006).

Cukier (2006) nurodė šias keturias pagrindines sritis, kuriose reikalingos tam tikros politikos intervencijos bei reformos:

- *Švietimas ir išteklių bei tyrimų sutelkimas.* Kvalifikuota darbo jėga turi esminę reikšmę inovatyvios antreprenerystės srityje. Taip pat svarbų vaidmenį vaidina akademiniai tyrimai, kuriant modernias technologijas.
- *Investicijos.* Šioje vietoje ypatingai svarbu suvokti įvairias kapitalo formas bei galimus investuotojus.
- *Atvirumas,* orientuotas į ryšių, įvairovės ir lankstumo formavimą. Būtent orientavimasis į atviras globalias rinkas, įskaitant laisvą kapitalo ir žmonių judėjimą, gali būti įvardintas kaip vienas iš svarbiausių valdžios instrumentų inovatyviai antreprenerystei skatinti. Taip pat svarbu nepamiršti šiais laikais egzistuojančių naujų atvirumo formų, tokių kaip socialiniai tinklai, kas taip pat turi įtakos inovatyvios antreprenerystės sėkmei per tolerancijos skatinimą, reputacijos kūrimą, adaptacijos palengvinimą ir kt.
- *Politiniai veiksmai* inovacijų skatinimo būdams persvarstyti, koncentruojantis į palankios inovacijoms aplinkos kūrimą (Cukier, 2006).

Cukier taip pat pabrėžė, kad daugelis šalių pripažino inovatyvios antreprenerystės svarbą, tačiau iki šiol nerado būdų ją tinkamai remti (Cukier, 2006).

Atsižvelgiant į tai, kas buvo aptarta anksčiau, viešosios politikos vaidmuo antreprenerystės plėtros srityje dažniausiai išreiškiamas per verslo skatinimo iniciatyvas, kur labiausiai pabrėžiamos bendros aplinkos sąlygos mažoms ir vidutinėms įmonėms. Tačiau, remiantis dauguma mokslinių antreprenerystės sąvokos apibrėžimų (Schumpeter, 1934; Baumol, 1968; Drucker, 1985 ir kt.), ši koncepcija turėtų būti siejama ne tik su verslo iniciavimu ir vystymu, bet taip pat remtis gebėjimais atpažinti ir pasinaudoti naujomis galimybėmis per žinias, inovacijas ir kūrybingumą. Remiantis būtent šiuo suvokimu ir anksčiau atlikta antreprenerystės ir inovacijų politikų prioritetų analize, galima įvardinti šias pagrindines veiksmų sritis, kuriose būtinas valdžios pastangų sustiprinimas, siekiant efektyviau skatinti verslo inovacinę veiklą (16 lentelė):

- **Kultūra,** kuria verslo inovacinė veikla yra drąsinama ir išryškinama naujų žinių bei technologijų svarba. Tai turi skatinti ne tik imtis verslo, bet taip pat pastebėti ir tinkamai išnaudoti ekonomines galimybes, naudojantis naujomis žiniomis, kūrybingumu bei gerą patirtimi. Kaip teigė Michael ir Pearce (2009), antreprenieriai, kurie nevykdo inovacijų, nekuria ir vertės.
- **Žmogiškojo potencialo formavimas** ne tik per kvalifikuotos darbo jėgos vystymą, bet taip pat orientuojantis ir į įmonių, ypač MVĮ, inovacinius gebėjimus. Šioje vietoje labai svarbu pabrėžti, kad švietimo ir mokymo programos turi būti labiau orientuotos į specifinius verslo inovacinės veiklos poreikius ir patiriamus iššūkius. Be to, didesnis dėmesys turi būti skiriamas mokslinio žmogiškojo potencialo MTEP srityje

vystymui, siekiant užtikrinti naujų žinių ir technologijų raidą, ypač aukštųjų technologijų sektoriuose.

- **Bendros aplinkos sąlygos verslui**, kas įtakoja inovacijų plėtrą per įvairių išteklių ir paramos paslaugų šioje srityje prieinamumą, įskaitant finansavimą, technologijas, inovacijų paramos paslaugas ir kt.
- **Partnerystės ir žinių perdavimas**. Atsižvelgiant į OECD (2010), apsiikeitimas žiniomis, ypač naujomis mokslinėmis žiniomis, įvardinamas kaip vienas iš pagrindinių MVĮ inovacijų ir inovatyvios antreprenerystės variklių. Taip pat pabrėžiama, kad naujos įmonės ir ypač MVĮ-ės dažniausiai inovacinę veiklą vykdo bendradarbiaudamos su kitais, įskaitant universitetus, mokslo tyrimų organizacijas, tiekėjus ir klientus. Būtent dėl šios priežasties, bendradarbiavimas tampa vienu iš svarbiausių instrumentų sprendžiant įvairias su inovacine veikla susijusias problemas, įskaitant naujų idėjų, gebėjimų ar net finansavimo stygių.

16 lentelė. Antreprenerystės ir inovacijų politikų sąveika: bendros strateginės veiksmų sritys

Antreprenerystės politikos prioritetai	Inovacijų politikos prioritetai	Galimos bendros veiksmų sritys
Antreprenerystę skatinanti kultūra ir įgūdžiai	Inovacijų ir antreprenerystės kultūra	Kultūra ir žmogiškasis potencialas
Inovacijos ir naujos technologijos, įskaitant informacines ir ryšių technologijas	Pakankamos investicijos į MTEP ir inovacijas	Bendros verslo aplinkos sąlygos: - Finansiniai ištekliai - Reguliavimas ir administravimas - Technologijos
Palanki aplinka verslo pradžia ir vystymui, ypač MVĮ-ėms	Palanki reguliavimo sistema	
Tinklavedos ir bendradarbiavimo kultūra	Bendradarbiavimo kultūra	Partnerystės ir žinių perdavimas /sklaida

Šaltinis: sudaryta autorės

Tačiau, nepaisant išskirtų bendrų veiksmų sričių, kuriose būtina stiprinti valdžios veiksmus inovatyvios antreprenerystės plėtrai užtikrinti, svarbu atkreipti dėmesį ir į inovatyvaus verslo vystymo specifines sritis, reikalaujančias tiesiogiai į tai orientuotų viešosios politikos priemonių (pvz., į verslo poreikius orientuota MTEP veikla; specifinė inovatyvaus verslo paramos infrastruktūra; į verslo inovacinę veiklą orientuoti finansavimo šaltiniai ir kt.). Atitinkamai sekančioje lentelėje pateikti Lundström ir Stevenson (2005: p. 124) išskirti viešosios politikos antrepreneriams ir inovatyviems antrepreneriams skirtumai.

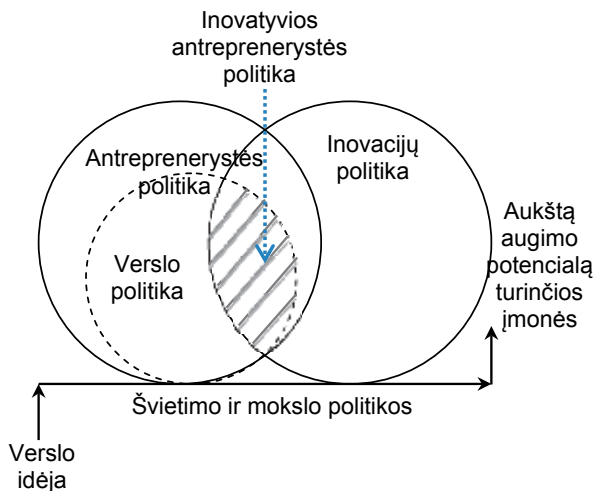
17 lentelė. Skirtumai tarp viešosios politikos antrepreneriams ir inovatyviems antrepreneriams

Politikos bruožai	Antrepreneriai	Inovatyvūs antrepreneriai
Politikos pagrindas	Darbo vietų kūrimas, socialinė integracija, įvairovė, lyčių lygybė	Vertės kūrimas, inovacijos, vertė iš MTEP veiklos
Demografinio pasirinkimo pagrindas	Grupės su žemesniais nei nacionalinis vidurkis savarankiško užimtumo ar verslo valdymo rodikliais	Asmenys su viduriniu išsilavinimu ir dirbantys aukštesnėse nei vidurinio išsilavinimo švietimo aplinkose (absolventai, tyrėjai, technologai)

Politikos bruožai	Antrepreneriai	Inovatyvūs antrepreneriai
Tikslai	Vystyti antreprenerinį potencialą; didinti naujai įsikūrusių įmonių skaičių	Skatinti naujai besikuriančias inovatyvias įmones ir aukštą augimo potencialą turinčių įmonių vystymą
Dominuojančios politikos sritys		
Finansavimas	Mikro paskolų programos; paskolų garantijų schemos	Nuosavo kapitalo finansavimo schemos (pradinio kapitalo fondai, verslo angelai, rizikos kapitalas)
Paramos infrastruktūra	Paskirti įmonių centrai/agentūros	Technologiniai inkubatoriai/inovacijų centrai
Verslo paramos priemonės	Patarimai ir konsultacijos	Techninė pagalba ir konsultacijos
Reguliavimo klausimai	Viešųjų pirkimų atidėjimo teisė	Intelektinės nuosavybės taisyklių peržiūra; patentavimo teisės ir procedūrų supaprastinimas
Tinklai	Parama antreprenerių asociacijų formavimui	Parama klasterių tinklams; aukštą augimo potencialą turinčių įmonių tinklai
Įgūdžių vystymas	Į savarankišką užimtumą orientuoti mokymai	Antreprenerianiai įgūdžiai, verslo vystymo rėmimas

Šaltinis: Lundström ir Stevenson, 2005: p. 124

Taigi, atsižvelgiant į tai, kas buvo paminėta, galima teigti, kad inovacijų ir antreprenerystės politikų tarpusavio ryšys ir skirtumai kuria prielaidas inovatyvios antreprenerystės politikos formavimui ir šio kompleksinio termino taikymui viešosios politikos praktikoje (konceptualus požiūris pateiktas 26 paveiksle).

26 pav. Konceptualus požiūris į inovatyvios antreprenerystės politiką

Šaltinis: suformuota autorės

Apibendrinant tai, kas aptarta šiame skyriuje, galima teigti, kad antreprenerystės ir inovacijų politikų integravimo į bendrą sisteminiu požiūriu grįstą viešosios politikos veiksmų sistemą poreikio suvokimas galėtų tapti vienu iš svarbiausių pradinių žingsnių produktyviai ir efektyviai verslo inovacinei veiklai plėtoti. Tai padėtų kryptingai siekti tradicinėmis veiklos šakomis grįsto verslo sektoriaus transformavimo į naujomis žiniomis ir technologijomis paremtą verslo inovacinę veiklą, kartu stiprinant Lietuvos įmonių konkurencinį potencialą bei užtikrinant greitesnę adaptaciją prie sparčiai kintančių ekonominių, socialinių bei technologinių išorinės aplinkos sąlygų.

III. VIEŠOSIOS POLITIKOS GALIMYBIŲ, SKATINANT VERSLO INOVACIJAS, ANALIZĖ

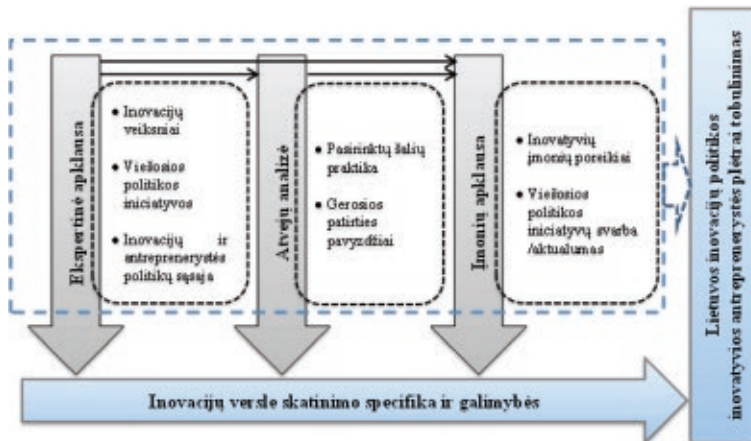
3.1. Tyrimo metodologija

Atsižvelgiant į ankstesniuose disertacinio darbo skyriuose aptartas teorines inovacijų versle skatinimo prielaidas, šiame skyriuje pateikiamas kompleksinis inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis tyrimas. Tyrimas remiasi *trianguliacijos principu*, kai siekiant išvengti tyrimo duomenų vienašališkumo bei užtikrinti tyrimo nuodugnumą ir tiriamojo reiškinio platesnį suvokimą taikomi keli tyrimo metodai.

Trianguliacija dar dažnai aiškinama kaip tyrimo būdas, analizuojantis reiškinį iš kelių pusių, remiantis nuostata, jog bet koks vieno metodo taikymas socialiniuose tyrimuose yra vienpusis, ne visa apimantis (Kardelis, 1997, p. 140).

Kaip matyti iš žemiau pateiktos tyrimo loginės schemos (27 pav.), tyrimas organizuotas trimis etapais, paremtais šiais *intervenciniais ir neintervenciniais* socialinių mokslų specifika atspindinčiais tyrimų metodais:

- I etapas: Inovacijų srities ekspertų apklausa nacionaliniame ir tarptautiniame lygyje.
- II etapas: Inovacijų versle skatinimo atvejų analizė, apimanti penkių pasirinktų užsienio šalių (Danija, Suomija, Švedija, Norvegija, Latvija) patirties nurodytoje srityje analizę.
- III etapas: Lietuvos inovatyvių įmonių struktūrizuota apklausa.

27 pav. Inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis tyrimo loginė schema

Tyrimo tikslas: nagrinėti verslo inovacinės veiklos skatinimo specifika ir galimybes ir, remiantis gautais rezultatais, pateikti rekomendacijas Lietuvos inovacijų politikos inovatyvaus verslo atžvilgiu tobulinimui.

Pagrindiniai šio kompleksinio tyrimo uždaviniai:

1. Ekspertinės apklausos pagrindu nustatyti inovacijas versle įtakojančius veiksnius ir galimus viešosios politikos veiksmus jų atžvilgiu; įvertinti inovatyvios antreprenerystės politikos formavimo poreikį ir galimybes.
2. Atlikti pasirinktų šalių inovacijų versle skatinimo atvejų analizę gerosios praktikos pavyzdžiams įvardyti.
3. Atlikti Lietuvos inovatyvių įmonių anketinę apklausą inovatyvaus verslo sektoriaus poreikių ir viešosios politikos iniciatyvų suderinamumui įvertinti.

Pasirinkta tyrimo logika, integruojanti kokybinio ir kiekybinio tyrimo metodų derinį, grindžiama turinio ir gautų rezultatų kokybės užtikrinimo siekiu, orientuojantis į tyrimo rezultatų praktinio pritaikymo naudingumą bei pagrindinio šio disertacinio darbo tikslo įgyvendinamumą.

Toliau šiame skyriuje aptariamas atskiruose tyrimo etapuose taikytas metodologinis požiūris.

I etapas: Inovacijų srities ekspertų apklausa.

Atliekant ekspertinę apklausą, taikomas kokybinis duomenų rinkimo metodas – standartizuotasis atvirasis interviu, suteikiantis respondentui galimybę laisvai reikšti savo nuomonę, žinias ir patirtį, bet tuo pačiu užtikrinantis tyrimo eigos struktūriškumą ir kryptingumą.

Šiuo atveju visi interviu klausimai yra iš anksto numatyti, tačiau respondentų atsakymai neribojami pasiūlytų atsakymų variantų ir yra atviri. Pastarasis bruožas aiškiai atskiria standartizuotąjį atvirąjį interviu metodą nuo standartizuotojo uždarojo interviu, taikomo kiekybiniuose tyrimuose, kuriame be klausimų pateikiami ir visi galimi atsakymų variantai (Bitinas, Rupšienė, ir Žydzūnaitė, 2008: p. 156).

Šis tyrimo duomenų rinkimo metodas pasirinktas siekiant tirti ir suvokti ilgametę patirtį inovacijų srityje turinčių respondentų nuomones ir požiūrius tiriamaisiais klausimais, neribojant jų atsakymų. Taip sumažinamas tyrėjo subjektyvumas, didinamas gautos informacijos išsamumas bei mažinama tikimybė gauti vieno tipo informaciją, kas taip pat padeda užtikrinti gautų duomenų interpretacijos tikslumą bei daromų tyrimo išvadų pagrįstumą.

Ekspertų apklausai vykdyti buvo pasirinktas anketos (žr. 1 priedas) pildymo būdas, kurių didžioji dalis buvo siunčiamos elektroniniu būdu, kita dalis pildyta susitikus su respondентаis „akis į akį“. Kaip teigiama mokslo tyrimų metodologijos literatūroje, tie interviu, kurių metu respondentai pildo anketas, laikytini patikimesniais dėl jų anonimiškumo (Kardelis, 1997: p. 130).

Tyrimą pasirinkta vykdyti ne tik nacionaliniame, bet ir tarptautiniame lygyje, įtraukiant iš šių šalių ekspertus: Danijos, Suomijos, Švedijos, Norvegijos, Latvijos ir Lietuvos.

Šiaurės šalys pasirinktos dėl:

- šių šalių lyderiavimo pagal įvairius tarptautinius inovacinės veiklos rezultatų vertinimo reitingus (pvz., kasmet Europos Komisijos skelbiamoje Inovacijų Sąjungos Švieslentėje pateikiama Suminį inovatyvumo indeksą bei kitas šalių vertinimo ir reitingavimo priemonės, aptariamas šiame darbe);
- viešojoje erdvėje dažnai girdimos strateginės Lietuvos orientacijos į Šiaurės šalių patirtį;
- oficialių vizitų į Daniją, Suomiją, Norvegiją ir Švediją metu (koordinuojant ir įgyvendinant šiuos Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos ir nurodytų šalių valstybinių institucijų projektus: 1) Nacionalinės inovacijų politikos iniciatyvų vystymas, atsižvelgiant į Šiaurės šalių patirtį (angl. *Development of National Innovation Policy*

Initiatives in view of Nordic Countries Experience); 2) Inovacijos ir verslas – politikos vystymas Stokholme ir Baltijos šalyse (angl. *Innovation and Business – Policy Development in the Stockholm and Baltic States*)) atsiradusių bendradarbiavimo galimybių bei įgytų žinių apie šių šalių inovacijų politikos įgyvendinimo gerąją praktiką ir patirtį.

Kaip viena iš papildomų šalių ekspertiniam tyrimui atlikti pasirinkta Latvija dėl panašios su Lietuva ekonominės pažangos lygio bei tarptautiniu lygiu panašaus inovacijų srities rezultatų vertinimo.

Atrenkant potencialius inovacijų srities ekspertus remtasi dviem pagrindiniais kriterijais:

- eksperto veiklos sritis tiesiogiai susijusi su inovacijų srities klausimais (institucijų ir organizacijų, su kuriomis siejama tyrime dalyvavusių ekspertų veikla inovacijų srityje, sąrašas pateiktas 18 lentelėje);
- eksperto profesinės patirties inovacijų srityje trukmė – ne mažiau nei vieneri metai.

Buvo stengiamasi įtraukti visų veiklos sektorių atstovus – mokslo, verslo ir valdžios sektorių inovacijų srities ekspertus.

18 lentelė. Institucijų, su kuriomis siejama ekspertų veikla inovacijų srityje, sąrašas

Šalis	Institucija/Organizacija
Danija	• Danijos inovacijų centras (angl. <i>Innovation Centre Denmark</i>) • Danijos mokslo, technologijų ir inovacijų agentūra (angl. <i>Danish Agency for Science, Technology and Innovation</i>) • Mokslo, inovacijų ir aukštojo mokslo ministerija (angl. <i>Ministry of Science, Innovation and Higher Education</i>)
Suomija	• Helsinkio regiono kompetencijų centras (angl. <i>Culminatum Innovation Oy Ltd – Helsinki Region Centre of Expertise</i>) • Suomijos technologinis tyrimų centras (VTT) (angl. <i>VTT Technical Research Centre of Finland</i>)
Švedija	• Stokholmo apskrities administracijos valdyba (angl. <i>County Administrative Board of Stockholm</i>) • Švedijos inovacijų agentūra VINNOVA (angl. <i>Swedish Governmental Agency for Innovation Systems VINNOVA</i>)
Norvegija	• Mokslinių tyrimų taryba (angl. <i>The Research Council of Norway</i>) • Prekybos ir pramonės ministerija (angl. <i>Norwegian Ministry of Trade and Industry</i>)
Latvija	• Latvijos investicijų ir plėtros agentūra (ang. <i>Investment and Development Agency of Latvia</i>) • Latvijos universiteto inovacijų centras (angl. <i>University of Latvia</i>)
Lietuva	• Biotechnologijos institutas • Lietuvos inovacijų centras • Lietuvos Respublikos ūkio ministerija • Puslaidininkių fizikos institutas • Vilniaus Gedimino technikos universitetas • Žinių ekonomikos forumas

Pažymėtina, jog iki šiol panašaus, tarptautiniu bendradarbiavimu paremto tyrimo inovacijų versle skatinimo klausimais nebuvo atlikta, todėl tikimasi, jog užsienio ekspertų

įtraukimas prisidės prie aukštesnės tyrimo duomenų kokybės bei užtikrins didesnę tyrimo rezultatų praktinį naudingumą. Ekspertinio tyrimo metu gauti duomenys leis formuoti pagrįstas išvadas bei pasiūlymus esamos Lietuvos inovacijų politikos verslo atžvilgiu tobulinimui, atsižvelgiant į tarptautinį kontekstą.

II etapas. Pasirinktų šalių inovacijų versle skatinimo patirties atvejų analizė.

Šiame tyrimo etape pasirinkta vertinti penkių šalių, kurių atstovai dalyvavo pirmame šio tyrimo etape – inovacijų ekspertų apklausoje (šalių pasirinkimo motyvai įvardinti ankstesnėje šio darbo skyriaus skiltyje „I etapas. Inovacijų srities ekspertų apklausa“), inovacijų versle skatinimo praktiką ir tendencijas.

Atsižvelgiant į tai, jog pagal viešosios politikos analizės mokslinės literatūros (Fischer ir kt., 2007: p. 422) nuostatas atvejų analizė yra holistinis, išsamus tyrimas, naudojantis įvairius duomenų šaltinius, įskaitant tiek kiekybinius, tiek kokybinius, tyrimas vykdomas trimis etapais:

- 1) Analizuojami pasirinktų šalių inovacijų srities rodikliai, kurių kaitos tendencijas galima sieti su tam tikru verslo inovacinės veiklos pažangos šalyje lygiu. Statistinių rezultatų vertinimo pagrindu siekiama išryškinti pagrindines verslo inovacinės veiklos plėtrai įtakos turinčias veiklos sritis, laikantis prielaidos, jog šių sričių vertinimo rodikliai adekvačiai atspindi atitinkamos šalies veiksmų toje srityje efektyvumą. Taip pat šio etapo duomenys prisidės prie konteksto/aplinkos, kurioje atitinkamos šalies verslo įmonės vykdo inovacinę veiklą, aprašymo.
- 2) Nagrinėjami pasirinktų šalių inovacijų versle skatinimo strateginiai aspektai, atskleidžiantys viešosios politikos intervencijų bei jų valdymo praktiką. Siekiant identifikuoti inovacijų versle skatinimo gerosios patirties pavyzdžius, atliekama tiriamųjų šalių inovacijų srities strateginių dokumentų, ankstesnių vertinimo studijų bei kitų argumentuotas išvadas leidžiančių daryti dokumentų analizę, nagrinėjamos ekspertinės apklausos metu atitinkamų šalių respondentų identifikuotos inovacijų versle skatinimo gerąją patirtį atspindinčios viešosios politikos iniciatyvos.
- 3) Pateikiamas nagrinėtų šalių tiesiogiai į verslo inovacinės veiklos plėtrą orientuotų iniciatyvų ir praktikos apibendrinimas.

Šis tyrimas originalus tuo, jog pasirinktų šalių praktika analizuojama verslo inovacinės veiklos skatinimo pjūviu, kai tuo tarpu ankstesni inovacijų srities atvejų analizės tyrimai orientavosi daugiau į bendrą inovacijų politikos apžvalgą ar kitas šios politikos intereso kryptis (pvz., A. Kiškienė (2009): mokslo žinių ir technologijų perdavimo valdymo modelių taikymo užsienio šalyse analizė; A. Leichteris (2011): mokslo ir technologijų parkų sistemų konkurencingumo vertinimas).

Tyrimo duomenys analizuojami ir vertinami remiantis kokybinių ir kiekybinių duomenų analizės metodų kompleksu. Pasirinktų šalių dokumentų analizei naudojami interpretavimo, sisteminės ir lyginamosios analizės bei kokybinės turinio analizės metodai. Statistiniai duomenys apdorojami ir vertinami aprašomosios statistikos metodo pagrindu.

Tyrimas būtinas, siekiant inovacijų srityje pirmaujančių šalių patirties analizės pagrindu identifikuoti galimas Lietuvos inovacijų politikos tobulinimo kryptis inovacijų versle skatinimo iniciatyvų, politikos įgyvendinimo organizavimo ir valdymo atžvilgiu.

III etapas. Lietuvos inovatyvių įmonių apklausa

Siekiant išsiaiškinti inovacinę veiklą Lietuvoje vykdančių verslo įmonių poreikius ir nuostatas dėl esamų ir galimų nacionalinės inovacijų politikos iniciatyvų svarbos ir įtakos vykdomos veiklos atžvilgiu, buvo atliekama Lietuvos inovatyvių įmonių apklausa.

Taikytas kiekybinių duomenų rinkimo metodas – struktūrizuota anketinė apklausa, kurios metu respondentui pateikiami uždari klausimai su iš anksto suformuluotais galimais atsakymų variantais (tyrimo klausimynas pateiktas 2 priede). Įvertinant tai, jog iš anksto nustatyti ir apibrėžti atsakymai į tyrimo klausimus gali riboti/iškreipti respondento nuomonę ar/ir patirtį bei, siekiant tyrimo duomenų išsamumo, tyrimo klausimyno gale respondentams buvo suteikta galimybę nurodyti kitus savo pasiūlymus ar komentarus nagrinėjamos problematikos atžvilgiu.

Atsižvelgiant į ribotus tyrimo atlikimo išteklius bei, siekiant užtikrinti galimybę įmonėms tyrime dalyvauti joms patogiu laiku ir prienamoje vietoje, apklausa buvo vykdoma elektroniniu būdu – nuoroda į suformuotą tyrimo klausimyną apklausų elektorinėje duomenų bazėje buvo siunčiama įmonių vadovaujamo personalo elektroninio pašto adresais.

Paminėtina ir tai, jog tyrimo duomenų rinkimą apsunkino menkas įmonių dalyvavimo atliekamoje apklausoje suinteresuotumas, pasireiškęs nedideliu gautu užpildyto klausimyno skaičiumi per pirmąją tyrimo savaitę. Tai sąlygojo pakartotinio kvietimo pasirinktoms įmonėms dalyvauti vykdomame tyrime išsiuntimo poreikį – nuoroda į tyrimo klausimyną įmonėms buvo siunčiama trimis etapais: tyrimo pradžioje; po pirmosios tyrimo savaitės; po trijų savaičių nuo tyrimo pradžios. Keletos inovatyvių įmonių vadovai buvo apklausti telefonu.

Apsaugai nuo nesąžiningų respondentų apklausos elektroninėje sistemoje buvo pasirinkta „saugiklio funkcija“, leidžianti kiekvienam respondentui pateiktą klausimyną pildyti tik vieną kartą.

Tyrimo generalinė aibė – visos Lietuvos inovatyvios įmonės, įtrauktos į inovatyvių įmonių katalogą „Gateway to Innovation in Lithuania“ arba gavusios inovacijų prizą 2005 – 2012 metų laikotarpyje. Tyrimo nesiekiamo aprašyti platesnėje imtyje, buvo tiriamas tik Lietuvos inovatyvių įmonių atvejis.

Atliekamo tyrimo originalumas grindžiamas jo turinio tematikų kompleksiskumu, leidžiančiu sistemiskai pažvelgti į inovacijų versle skatinimo problematiką. Tyrimu nagrinėjama: įmonių inovacinės veiklos specifika, šios veiklos priežastys ir galimos kliūtys, esamos inovacijų politikos reikšmingumas ir naudingumas konkrečių įmonių atžvilgiu bei galimų viešosios politikos veiksmų aktualumas. Tyrimo klausimynas suformuluotas atsižvelgiant ne tik į mokslinės literatūros analizę, bet taip pat remiantis jau atlikto tarptautinio ekspertinio tyrimo duomenimis ir užsienio šalių atvejų analize. Taip pat pažymėtina ir tai, jog iki šiol analogiško tyrimo visoje inovatyvių įmonių imtyje pagal nurodytus jų inovatyvumą patvirtinančius šaltinius dar nebuvo atlikta.

Taigi, šio tyrimo etapo metu surinkta informacija papildys ankstesnių šio disertacinio darbo metu atliktų tyrimų duomenis, kas leis daryti pagrįstas ir išsamias išvadas bei rekomendacijas dėl Lietuvos inovacijų politikos inovacijų versle skatinimo atžvilgiu tobulinimo poreikio ir galimybių.

3.2. Kokybinis inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis tyrimas: tarptautinė inovacijų ekspertų apklausa

Tyrimo metodika.

Kaip jau buvo minėta ankstesniame poskyryje, šiame tyrimo etape **siekama** inovacijų ekspertų apklausos būdu identifikuoti inovacijas versle įtakojančius veiksnus ir galimus viešosios politikos veiksmus jų atžvilgiu bei įvertinti inovacijų ir antreprenerystės politikų sąsajos poreikį ir galimybes. Atsižvelgiant į tai, įvardinti šie ekspertinės apklausos **uždaviniai**:

1. Nustatyti inovacijas versle skatinančius ir stabdančius veiksnus.
2. Įvardinti viešosios politikos iniciatyvas, reikalingas inovacijoms versle skatinti bei šių iniciatyvų gerosios patirties pavyzdžius ekspertų šalyse.
3. Įvertinti vieningos inovatyvios antreprenerystės plėtros politikos formavimo poreikį kryptingų veiksmų inovacijoms versle skatinti užtikrinimui.

Tyrimo objektas – inovacijų versle skatinimo galimybės.

Tyrimo atlikimo laikotarpis: 2012 m. liepos – gruodžio mėn.

Ekspertų skaičius: dalyvauti atliekamame tyrime pakviesta 60 ekspertų iš visų pasirinktų šalių; apklausoje sutiko dalyvauti 18 ekspertų, kurių pasiskirstymas pagal šalis pateiktas žemiau skiltyje „Tyrimo rezultatai“. Atsižvelgiant į mokslinių tyrimų metodologinės literatūros nuostatas, ekspertų skaičius laikomas pakankamu.

Kaip buvo aptarta 3.1. poskyryje, ekspertų apklausa organizuota remiantis kokybinio tyrimo principais. Apklausos klausimai buvo iš anksto suformuoti, orientuojantis į nurodytus tyrimo uždavinius, tačiau galimi atsakymai nepateikiami – palikti atviri, suteikiant ekspertams galimybę laisvai reikšti savo nuomonę, požiūrius ir patirtis. Tačiau tyrimo metu surinkti duomenys apdorojami ir vertinami vadovaujantis sisteminiu požiūriu kartu taikant tiek kokybinių, tiek kiekybinių duomenų analizės metodus.

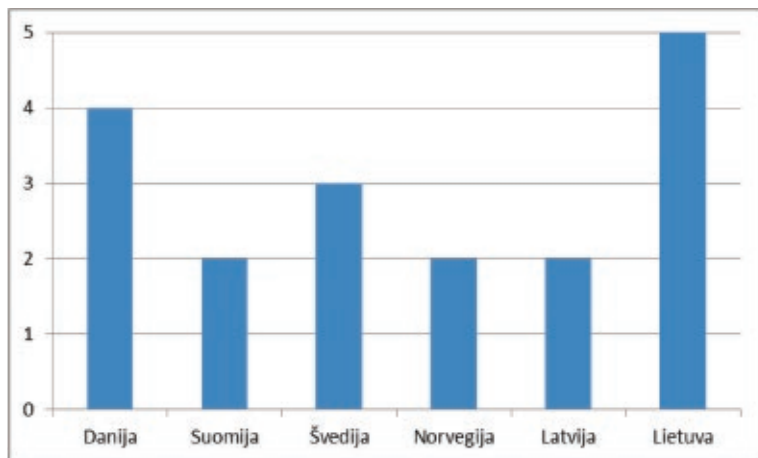
Pirmiausia surinkti duomenys analizuojami vadovaujantis kokybinės turinio analizės metodu. Laikomasi bendrojo indukcinio požiūrio kokybinių duomenų analizei (angl. *a general inductive approach for qualitative data analysis*) bei kodavimo paradigmos (angl. *Coding paradigm*) nuostatų. Vėliau apibendrinti ir susisteminti kokybiniai tyrimo duomenys įvertinami skaitine išraiška, siekiant vizualinio jų pateikimo aiškumo, palyginimo tarp atskirų duomenų kategorijų paprastumo bei tyrimo duomenų vertinimo įvairiapusiškumo ir nuodugnumo.

Tyrimo rezultatai.

I. Bendra informacija apie tyrimo respondentus

Kadangi vykdant tyrimą siekta apklausti ne tik Lietuvos bet ir užsienio šalių ekspertus, stengtasi užtikrinti panašų ekspertų kiekvienos šalies ekspertų skaičių. Nepaisant to, ne visų šalių ekspertai buvo vienodai suinteresuoti dalyvauti vykdomame tyrime. Pavyzdžiui, nors procentinė Lietuvos ekspertų, sutikusių dalyvauti tyrime, dalis yra didžiausia, tačiau, lyginant su visu pakviestų apklausai nacionalinių ekspertų skaičiumi, Lietuvos inovacijų srities ekspertai buvo mažiausiai suinteresuoti pasidalinti savo patirtimis ir nuomone tyrime nagrinėjamais klausimais – iš 22 pakviestų dalyvauti tyrime potencialių respondentų gautas tik 7 ekspertų sutikimas, iš kurių 2 ekspertų atsakymai laikyti nevertintiniais dėl ypač ribotos

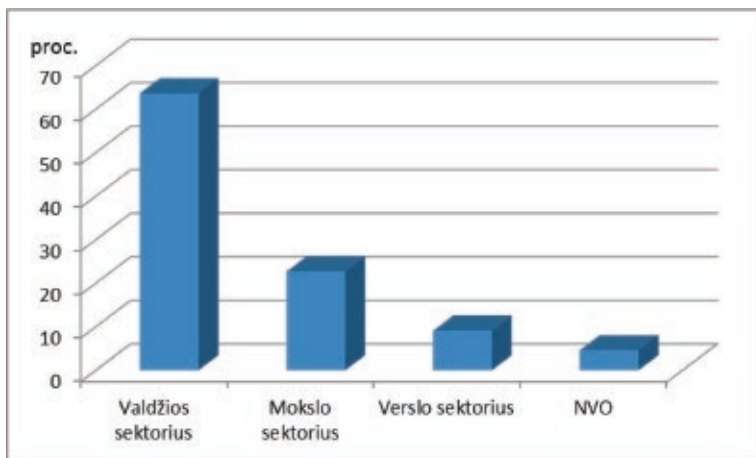
informacijos pateikimo atsakant į tyrimo klausimus. Aktyviausi šiuo atžvilgiu buvo Danijos inovacijų srities ekspertai – tyrime dalyvavo 50 proc. pakviestų ekspertų. Visų tyrime dalyvavusių ekspertų pasiskirstymas pagal šalis pateiktas 28 paveiksle.

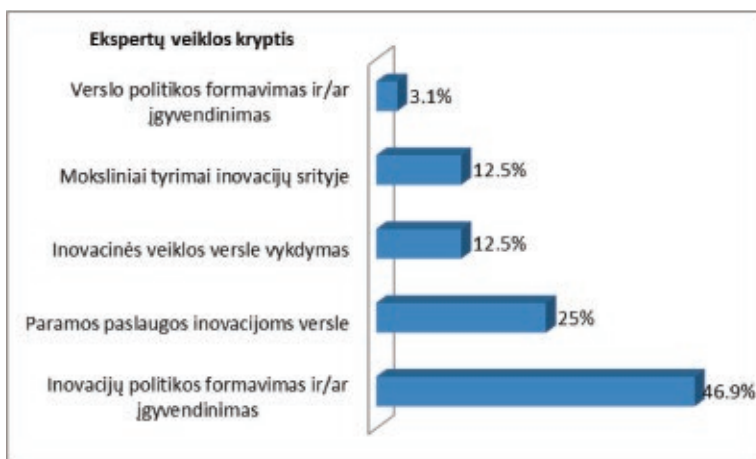
28 pav. Tyrime dalyvavusių ekspertų pasiskirstymas pagal šalis (proc.)

Vertinant apklausoje dalyvavusių ekspertų pasiskirstymą pagal jų veiklos sektorių, matyti, kad didžioji jų dalis atstovavo valdžios sektorių (29 pav.). Svarbu paminėti ir tai, kad dalis respondentų (17 proc.) save priskyrė keliems veiklos sektoriams, nurodydami darbą tiek valdžios, tiek mokslo arba/ir verslo sektoriuose.

Pagal veiklos kryptį apie pusę visų ekspertų nurodė esą susiję su inovacijų srities klausimais per inovacijų politikos formavimą ir/ar įgyvendinimą, tačiau tik 3,1 proc. visų respondentų savo veiklą siejo su verslo politikos formavimu ir/ar įgyvendinimu (30 pav.). Atrodytų paradoksalu, tačiau tik vienas iš ekspertų savo veiklą kartu siejo tiek su inovacijų, tiek su verslo politika, kas šio disertacinio darbo tematikos kontekste galėtų būti įvardinta dar vienu inovacijų ir antreprenerystės politikų atotrūkio argumentu, tuo pačiu leidžiančiu daryti ir keletą sekančių prielaidų: 1) inovacijų politika silpnai orientuota į inovacinę veiklą vykdančio verslo poreikius, ar/ir 2) esti griežtas funkcijų ar/ir strateginės orientacijos pasidalijimas tarp dirbančiųjų inovacijų politikos ir verslo politikos formavimo/įgyvendinimo srityse. Deja, pastarajai prielaidai pagrįsti būtinas papildomas valdžios sektoriuje verslo politikos klausimus atstovaujančiųjų apklausos arba jų funkcijų turinio analizės tyrimas.

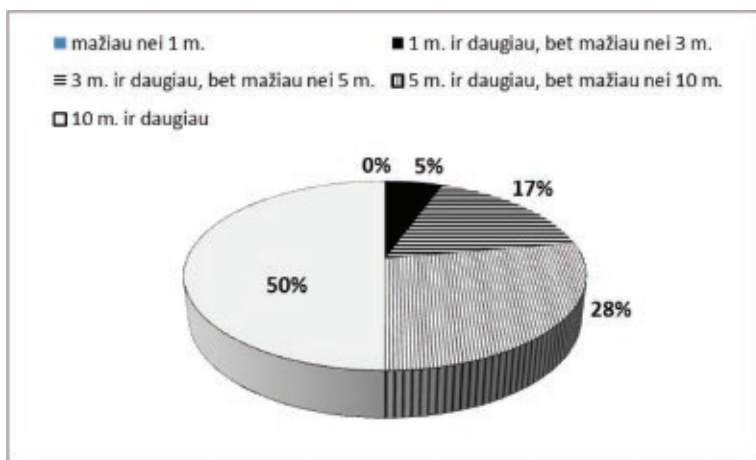
29 pav. Tyrime dalyvavusių ekspertų pasiskirstymas pagal veiklos sektorių (proc.)

30 pav. Tyrime dalyvavusių ekspertų pasiskirstymas pagal veiklos kryptis (proc.)

Pastebėtina ir tai, jog dalis apklaustų ekspertų savo veiklą kartu siejo tiek su inovacine veikla versle, tiek su viešojo sektoriaus funkcijų vykdymu, kas šio tyrimo atžvilgiu turi didelę reikšmę, siekiant užtikrinti gautų duomenų patikimumą ir išsamumą bei vengiant nuomonės vienašališkumo.

Taip pat, atsižvelgiant į tai, kad net apie 80 proc. visų respondentų nurodė turintys didesnę nei 5 metų patirtį inovacijų srityje, o 50 proc. jų ši patirtis viršija 10 metų (31 pav.), galima teigti, kad surinkti tyrimo duomenys išties atspindi kvalifikuotą nuomonę bei rodo aukštą surinktos informacijos kokybės laipsnį.

31 pav. Ekspertų pasiskirstymas pagal patirties inovacijų srityje trukmę (proc.)

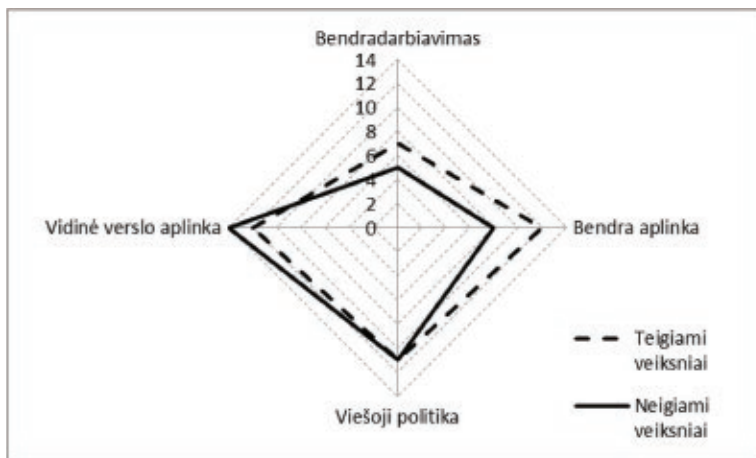
Gauti duomenys taip pat rodo, kad 55 proc. visų ekspertų, kurių patirtis inovacijų srityje viršija 5 metus, atstovavo valdžios sektorių, 28 proc. jų – mokslo sektorių ir tik keletas jų priklausė verslo ir nevyriausybinų organizacijų sektoriams.

II. Inovacijas versle įtakojantys veiksniai

Siekiant nustatyti verslo inovacinę veiklą įtakančius veiksnius, ekspertų buvo prašoma įvardinti ir pagrįsti inovacijas skatinančius (teigiamus) ir stabdančius (neigiamus) faktorius.

Atsižvelgiant į nevienodą gautų duomenų „svorį“ bei skirtingus atskirų veiksmų apibūdinimus, gauta informacija buvo grupuojama ir priskiriama jos turinį atitinkančioms veiksmų grupėms – kategorijoms. Visi inovacijas įtakojantys veiksniai paskirstyti priskiriant vienai iš šių keturių kategorijų: i) viešoji politika; ii) vidinė verslo aplinka; iii) bendra aplinka ir ivi) bendradarbiavimas. Iš viso identifikuota 30 teigiamų ir 27 neigiamų inovacijų veiksniai.

Kaip matyti iš 32 paveiksle pateiktų duomenų, didžiausias ekspertų skaičius įvardino verslo vidinei aplinkai priklausančius inovacinę veiklą teigiamai ar neigiamai įtakančius faktorius. Be šios kategorijos tarp teigiamų veiksmų ekspertai dažniau nurodė bendros aplinkos veiksmų grupei priskirtinus faktorius, kai tuo tarpu neigiamų veiksmų kontekste dažniau buvo įvardinti viešosios politikos grupės veiksniai. Rečiausiai tiek teigiami, tiek neigiami veiksniai įvardinti bendradarbiavimo veiksmų grupėje.

32 pav. Inovacijų versle veiksnų grupės (pagal ekspertų, nurodžiusių veiksnus atitinkančius vieną iš grupių, skaičių)

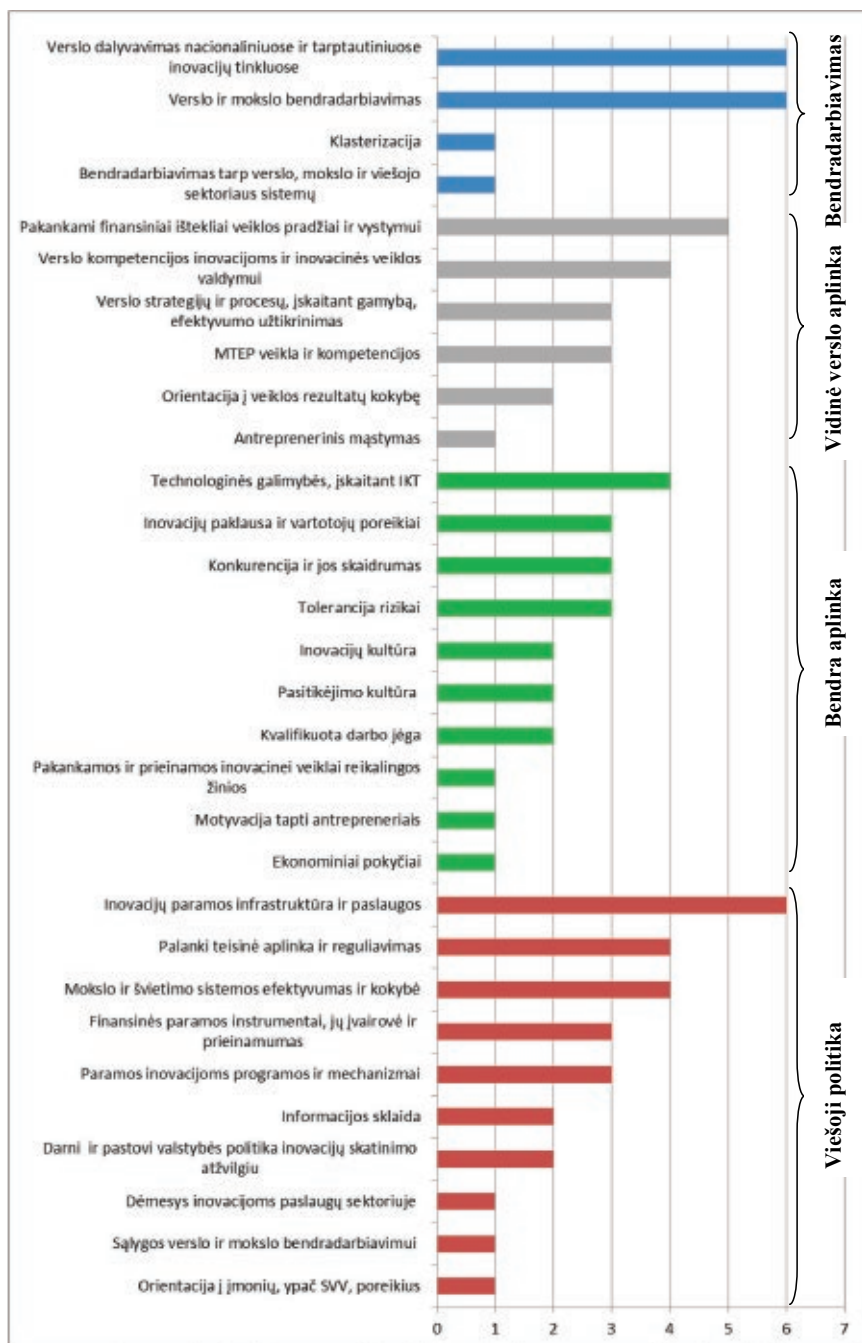
Šaltinis: sudaryta autorės pagal ekspertinio tyrimo duomenis

Remiantis minėtu veiksnų pasiskirstymo pagal atskiras veiksnų kategorijas dažniu galima daryti išvadas dėl šioms veiksnų kategorijoms priskirtinų veiksnų įtakos verslo inovacinei veiklai reikšmingumo. Laikytina, kad dažniausias tam tikros veiksnų grupės įvardinimas atspindi didžiausią tos veiksnų grupės reikšmingumą.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog dauguma ekspertų įvardino daugiau nei po vieną tos pačios veiksnų grupės veiksnį, kas rodo, kad veiksnų priskyrimas tam tikrai inovacijų veiksnų grupei nesuteikia galimybės vertinti atskirų (konkrečių) teigiamų ar neigiamų veiksnų svarbos juos įvardinusių ekspertų skaičiaus atžvilgiu. Atsižvelgiant į tai ir siekiant nustatyti atskirų inovacijas versle skatinančių ir stabdančių veiksnų svarbą, buvo apskaičiuotas kiekvieno atskirai išskirto ir savo esme skirtingo inovacijų veiksnio pasikartojamumas pagal jį įvardinusių ekspertų skaičių (33 ir 34 pav.).

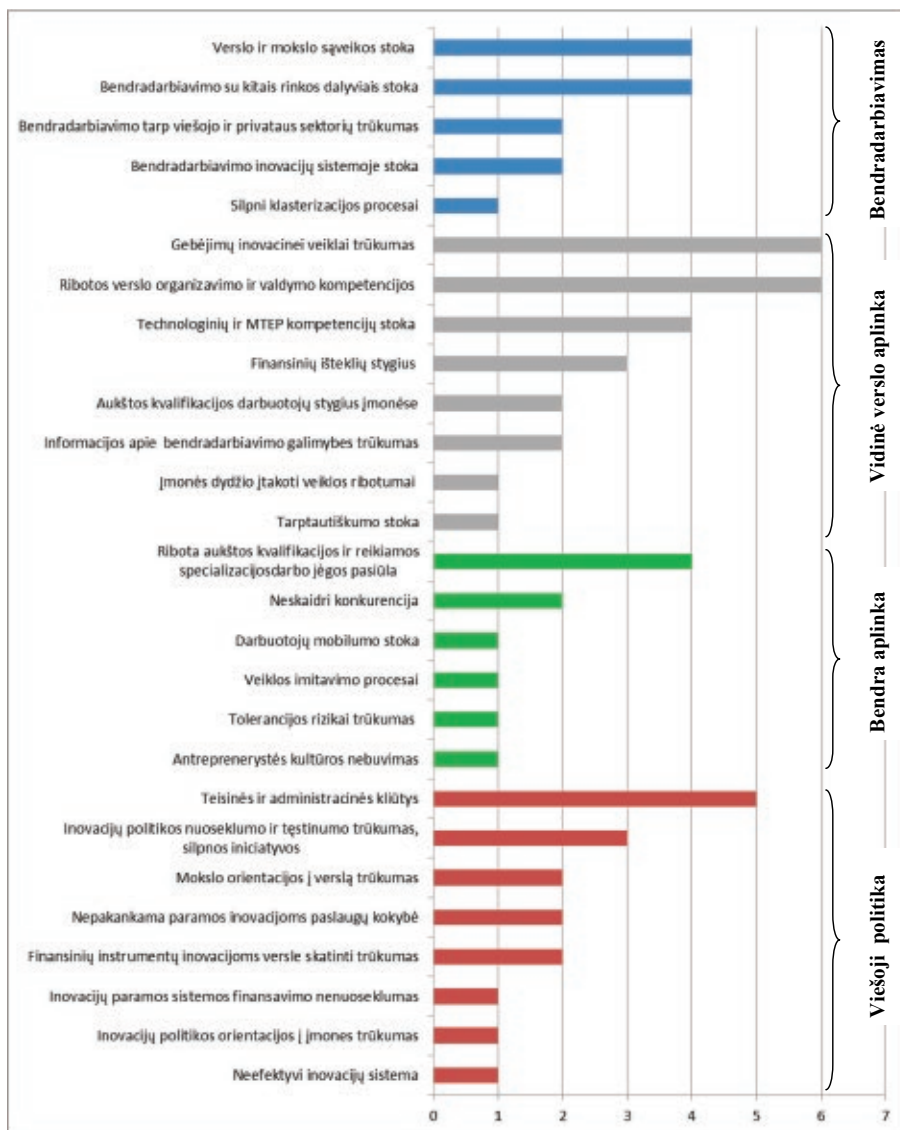
Taigi, remiantis ekspertų nuomone, **svarbiausi inovacijas versle skatinantys veiksniai yra šie:** inovacijų paramos infrastruktūra ir paslaugos; verslo dalyvavimas nacionaliniuose ir tarptautiniuose inovacijų tinkluose; verslo ir mokslo bendradarbiavimas; pakankami finansiniai ištekliai veiklos pradžiai ir vystymui.

Daugiausia atskirų teigiamai verslo inovacinę veiklą įtakančių veiksnų pagal savo įvairovę bei įvardinimo dažnį teko viešosios politikos ir bendrosios aplinkos veiksnų kategorijoms.

33 pav. Inovacijas versle skatinantys veiksniai
(pagal ekspertų, nurodžiusių atitinkamą veiksnį, skaičių)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal ekspertinio tyrimo duomenis

34 pav. Inovacijas versle stabdantys veiksniai
(pagal ekspertų, nurodžiusių atitinkamą veiksnį, skaičių)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal ekspertinio tyrimo duomenis

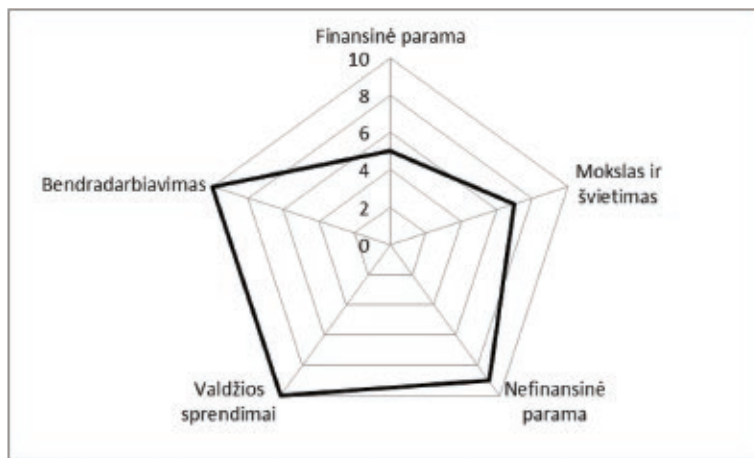
Vertinant neigiamą įtaką verslo inovacinei veiklai darančius veiksnius, stebima didelė verslo vidinėje aplinkoje veikiančių veiksnių svarba, kas, galima teigti, kartu išryškina ir

inovatyvaus verslo vystymo iššūkius. Didelė viešosios politikos srityje įvardintų inovacijų stabdančių veiksnių įvairovė taip pat „kalba“ apie valdžios veiksmų inovacijų versle atžvilgiu tobulinimo poreikį. Remiantis tyrimo duomenimis, galima įvardinti **šiuos labiausiai inovacijas versle stabdančius veiksnius**: gebėjimų inovacinei veiklai trūkumą; ribotas verslo organizavimo ir valdymo kompetencijas; teisinės ir administracinės kliūtis.

III. Viešosios politikos iniciatyvos inovacijoms versle skatinti

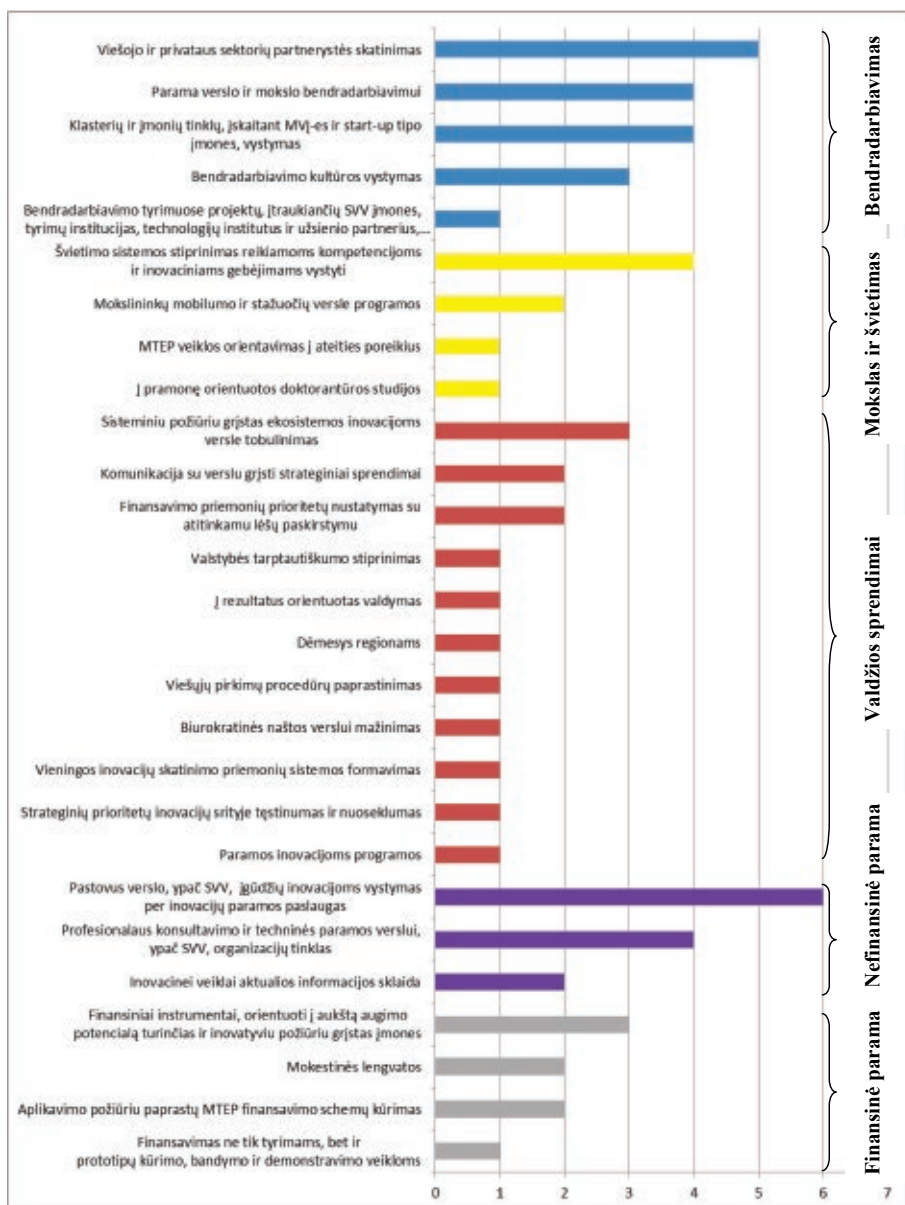
Šioje apklausos dalyje ekspertų buvo klausiama apie viešojo sektoriaus/valdžios iniciatyvas, būtinas kuriant inovacijoms versle palankią aplinką. Gauti tyrimo duomenys ne tik įgalino suformuoti išsamų **viešosios politikos veiksmų kompleksą** (36 pav.), bet taip pat išryškino sekančias pagrindines šių veiksmų grupes, toliau šiame disertaciniame darbe minimas kaip **viešosios politikos inovacijoms versle skatinti strategines kryptis**: valdžios sprendimus; bendradarbiavimą; mokslą ir švietimą; finansinę paramą; ir nefinansinę paramą (35 pav.).

Pateikti duomenys rodo, kad didžiausia ekspertų įvardintų viešosios politikos iniciatyvų dalis buvo priskirta valdžios sprendimų ir bendradarbiavimo kryptims. Tačiau, atsižvelgiant į nurodytų atskirų iniciatyvų pasikartojamumo apklaustų ekspertų imtyje dažnį, verslo inovacinei veiklai reikšmingiausias laikytini bendradarbiavimo ir nefinansinės paramos strateginės politikos kryptims priskirtini veiksmai.

35 pav. Viešosios politikos iniciatyvų inovacijoms versle skatinti grupės (pagal ekspertų, nurodžiusių iniciatyvas atitinkančius vieną iš grupių, skaičių)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal ekspertinio tyrimo duomenis

36 pav. Viešosios politikos iniciatyvos inovacijoms versle skatinti (pagal ekspertų, nurodžiusių atitinkamą iniciatyvą, skaičių)

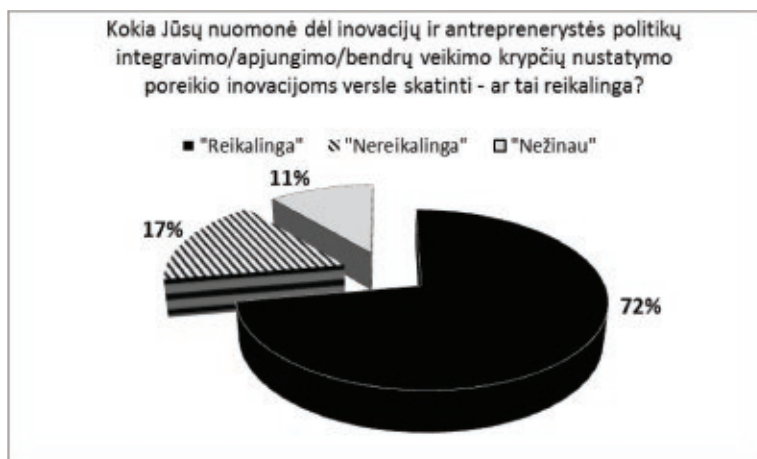
Šaltinis: sudaryta autorės pagal ekspertinio tyrimo duomenis

Kadangi ekspertų įvardintos viešosios politikos iniciatyvos tarpusavyje stipriai varijuoja, vienareikšmiškai įvardinti svarbiausias iš jų gana sudėtinga. **Didžiausias ekspertų skaičius įvardino šias iniciatyvas:** pastovaus verslo, ypač SVV, įgūdžių inovacijoms vystymą per inovacijų paramos paslaugas; ir viešojo ir privataus sektorių partnerystės skatinimą. Tačiau tai nereiškia, kad kiti įvardinti valdžios veiksmai inovacinę verslą vykdančiam verslui yra mažiau svarbūs. Siekiant nustatyti verslo nuomonę/patirtis įvardintų viešojo sektoriaus iniciatyvų svarbos atžvilgiu, ypač aktualus papildomas verslo respondentų apklausos tyrimas (atliktas ir aprašomas sekančiuose šio darbo poskyriuose).

IV. Inovatyvios antreprenerystės politikos formavimo poreikis ir galimybės

Atsižvelgiant į ankstesniuose skyriuose pagrįstą faktą, kad šiandien Lietuvoje turimų atskirų inovacijų ir verslo/verslumo politikų sąsajos gali būti įvardintos kaip tobulintinos bei siekiant pagrįsti arba paneigti šiame disertaciniame darbe keliamą ir nagrinėjamą inovatyvios antreprenerystės plėtros politikos formavimo poreikio prielaidą, tyrimo respondentų buvo prašoma pasidalinti savo nuomone dėl inovacijų ir antreprenerystės politikų integravimo/apjungimo/bendrų veikimo krypčių nustatymo poreikio inovacijoms versle skatinti.

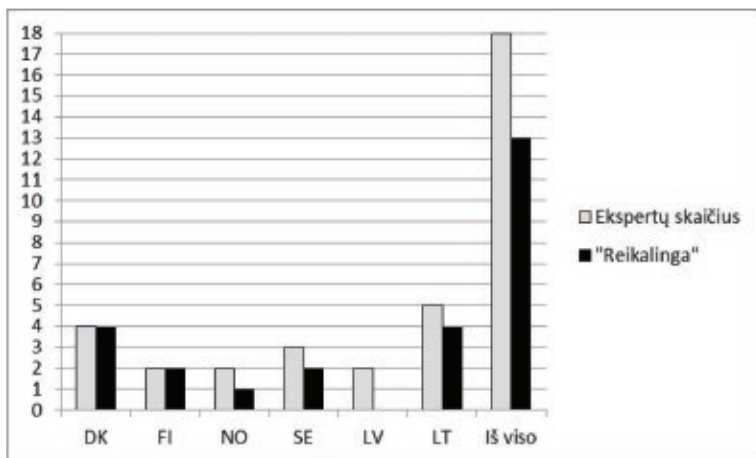
Iš 37 paveiksle pateiktų tyrimo duomenų matyti, kad net 72 proc. visų inovacijų srities ekspertų nurodė inovacijų ir antreprenerystę politikų susiejimo reikalingumą.

37 pav. Inovacijų ir antreprenerystės politikų sąsajos poreikis (proc. nuo visų ekspertų skaičiaus)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal ekspertinio tyrimo duomenis

Už inovacijų ir antreprenerystės politikų sąsają teigiamai pasisakė visi tyrime dalyvavę Danijos ir Suomijos bei didžioji dalis Švedijos ir Lietuvos respondentų, tuo tarpu po vieną Norvegijos, Latvijos ir Lietuvos inovacijų ekspertą manė, kad tai nereikalinga.

38 pav. Ekspertų, nurodžiusių inovacijų ir antreprenerystės politikų sąsajos reikalingumą, pasiskirstymas pagal šalis

Šaltinis: sudaryta autorės pagal ekspertinio tyrimo duomenis

19 lentelė. Inovacijų ir antreprenerystės politikų integracijos strateginis pagrindas

Poreikis	Sąsajos fokusas	Nauda
- Inovacijos ir antreprenerystė iš esmės yra susieti, todėl turėtų tapti integralia švietimo sistemos dalimi. - Dažnai antreprenerystė siejama su start-up tipo įmonėmis, tačiau šio tipo įmonės tuo pačiu dažnai yra ir inovatyvios įmonės. - Verslas be inovacijų taps nepajėgus reaguoti į paklausą. - Lietuvoje nėra atsakingos institucijos už verslumo politikos įgyvendinimą. - Šiuo metu Lietuvos inovacijų ir antreprenerystės politikos nesusietos. - Būtina skatinti ne tiek verslumą, kiek antrepreneriškumą	- Švietimo sistema - Inovacijų schemas - Antreprenerystės mokymai - Finansavimo optimizavimas - Atsakomybė ir koordinavimas - Bendradarbiavimas - Veiksmų darnumas ir nuoseklumas - Verslo orientacija į inovacijas	- Antreprenerystės ir inovacijų kultūros vystymas. - Verslo poreikio inovacijoms vystymas ir inovacijų versle plėtra. - Lėšų ir kitų išteklių naudojimo ekonomiškumas. - Užtikrintas verslumo politikos įgyvendinimo koordinavimas. - Bendradarbiavimas ir sąveika tarp sistemos elementų. - Užtikrintas kritinės masės inovacijoms versle ugdymas. - Ne tiek verslo, kiek antrepreneriškumo skatinimas. - Problemų, susijusių su verslo konkurencingumu, efektyviu išteklių ir darbo jėgos panaudojimu, sprendimas.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal ekspertinio tyrimo duomenis

Ekspertų, nurodžiusių poreikį susieti minėtąsias politikas, taip pat buvo prašoma nurodyti, kokias problemas ši iniciatyva padėtų spręsti skatinant inovacijas verslo sektoriuje – argumentuoti inovacijų ir antreprenerystės politikų sąsajos naudingumą. Remiantis ekspertų

pateikta informacija, suformuotas **minėtų politikų integracijos strateginis pagrindas** (žr. 19 lentelė aukščiau), identifikuojantis šiuos pagrindinius 8 jų sąveikos orientacijos taškus: švietimo sistema; inovacijų schemas; antreprenerystės mokymai; finansavimo optimizavimas; atsakomybė ir koordinavimas; bendradarbiavimas; veiksmų darnumas ir nuoseklumas; verslo orientacija į inovacijas.

Nemanantieji, kad minėtų politikų sąsaja yra reikalinga, savo požiūrį grindė šiais teiginiais: neinovatyvus verslas taip pat turėtų būti skatinamas dėl savo indėlio į darbo vietų kūrimą; tradicinio verslo ir inovatyvaus verslo poreikiai stipriai skiriasi; visuomenė pirmiausia turi būti pasirengusi pradėti verslo veiklą ir priimti riziką; viskas priklauso nuo žmonių ir politiniai veiksmai nevaizina didelės įtakos verslo veiklai. Iš dalies šiems teiginiams galima būtų pritarti, laikantis nuomonės, kad bet kokia skaidri verslo veikla savo esme vienaip ar kitaip prisideda prie ekonominės vertės šalyje kūrimo. Tačiau šiuo atveju svarbu būtų atsakyti į šiuos klausimus:

- Kokio lygio ekonomikoje mes norime gyventi ateityje?
- Ar tradicinis verslas mūsų šalyje kuria pakankamą pridėtinę vertę ekonomikos ir socialinės gerovės atžvilgiu?
- Ar šalis pajėgi išlaikyti savo konkurencingumą globalioje erdvėje nesiorientuodama į naujausias žinias ir technologijas?
- Ar pajėgsime savo šalyje išlaikyti aukštos kvalifikacijos darbuotojus nekurdami atitinkamo lygio darbo vietų arba nesudarydami sąlygų tokias pažangias darbo vietas susikurti jiems patiems?
- Kokius rezultatus turime formuodami ir įgyvendindami atskiras inovacijų ir verslo politikas, ir ar šie rezultatai pakankami šalies ir visuomenės ateities perspektyvų atžvilgiu?
- Kuri iš nurodytų politikų šiuo atveju turėtų „atsakyti“ į inovatyvaus verslo poreikius?
- Ar inovacijų ir antreprenerystės politikų sąsaja grindžiamas valdžios veiksmų „pakeistas“ verslo inovacinei veiklai skatinti kartu neprisidėtų prie sąlygų tradicinio verslo plėtrai gerinimo?

Taigi, matyti, kad visi šie pateikti klausimai išryškina nagrinėjamos tematikos sudėtingumą ir įvairiapusiškumą. Nepaisant to, Lietuvos atveju, statistikos pateikiami kiekybiniai faktai bei nacionalinių strateginių siekių ir jų realaus įgyvendinimo rezultatų palyginimas rodo esamos situacijos inovacinę veiklą vykdančio verslo atžvilgiu tobulinimo poreikį, kas tuo pačiu verčia ieškoti optimalių ir veiksmingesnių strateginių sprendimų.

V. Pasiūlymai inovacijų politikos verslo atžvilgiu tobulinimui

Siekiant užtikrinti atliekamo tyrimo nuodugnumą, apklausos pabaigoje ekspertų taip pat buvo prašoma įvardinti bendrus pasiūlymus inovacijų politikai inovatyvaus verslo plėtrai atžvilgiu tobulinti (20 lentelė).

20 lentelė. Inovacijų politikos tobulinimo kryptys inovacijų versle plėtrai pagal tyrimo duomenis

Inovacijų politikos tobulinimo sritis / Rekomendacijos				
Analizė ir vertinimai	Strateginis požiūris	Finansinė parama	Nefinansinė parama	Viešojo sektoriaus efektyvumas
Nacionalinės inovacijų politikos analizė	Orientacija į įmonių poreikius	Finansinių mechanizmų po MTEP veiklos finansavimo kūrimas, orientuojantis į kitas priemones nei grantai	Nefinansinė parama įmonių orientavimui į inovacinę veiklą	Efektyvus ir veiksmingas viešojo sektoriaus paslaugų teikimas
Inovacijų paramos schemų analizė	Dėmesys ne tik radikalioms inovacijoms, bet taip pat ir neesminiams patobulinimams	ES struktūrinės paramos naudojimo lankstumo didinimas	Verslininkų švietimas	Bendradarbiavimo inovacijų sistemoje užtikrinimas
Veiksmų ekonometriniai poveikio vertinimai	Veiksmų kompleksškumas visų sektorių – verslo, mokslo, valdžios – atžvilgiu		Verslo tarptautiškumo didinimas	Esamos inovacijų politikos pastovumas ir įgyvendinamumo užtikrinimas
Kitų šalių gerosios patirties perėmimas	Inovacijų politikos integralumas antreprenerystės, investicijų ir eksporto politikų atžvilgiu		Naujų technologijų prieinamumo verslui didinimas vietiniame ir tarptautiniame lygmenyse	Viešųjų pirkimų sistemos tobulinimas
Nacionalinės inovacijų sistemos peržiūra, remiantis tarptautiniu vertinimu	Rizikos inovacijoms mažinimas			
Orientacija į planuojamų inovacijų politikos uždavinių rezultatus ir jų įgyvendinimo vertinimas				
Įgyvendinamų projektų tolimesnė stebėseną, vertinimas ir komunikacija				

Šaltinis: sudaryta autorės pagal ekspertinio tyrimo duomenis

Pateikti pasiūlymai, atsižvelgiant į siūlomų veiksmų kryptį, buvo susisteminti, išskiriant sekančias 5 pagrindines inovacijų politikos tobulinimo kryptis:

- *Inovacijų politikos analizė ir vertinimai*, siekiant užtikrinti strateginės orientacijos pagrįstumą, numatytų iniciatyvų įgyvendinamumą ir jų rezultatyvumą bei sava-laikį atsaką į kylančius iššūkius. Atsižvelgiant į šioje politikos tobulinimo kryptyje įvardintus veiksmus, darytina prielaida, kad nuoseklūs ir išsamūs politikos analitiniai vertinimai įvairiuose politikos planavimo ir įgyvendinimo etapuose padėtų užtikrinti įgyvendinamų iniciatyvų pagrįstumą bei valdžios lygmenyje atsakingai atsakyti į šiuos dažnai kylančius klausimus: Kas turėtų būti planuojama? Kodėl tai turėtų būti daroma? Kaip tai turėtų būti daroma? Kokių rezultatų siekiama? Kaip siektini rezultatai pakeis esamą padėtį? Kokios yra rizikos ir galimybės numatytiems veiksmams įgyvendinti?
- *Strateginis požiūris*, kuriuo remiantis planuojama, organizuojama ir įgyvendinama inovacijų politika. Šioje tobulinimo kryptyje dėmesys kreipiamas į inovacijų politikos prioritetus, veiksmų kompleksiskumą ir aprėptį, įmonių vaidmenį joje.
- *Finansinė parama*, kur orientuojamasi į nacionalinę ir tarptautinę finansinę paramą inovacijoms versle skatinti, akcentuojama finansavimo galimybių visuose verslo inovacinės veiklos etapuose svarba.
- *Nefinansinė parama*, skirta inovaciniams gebėjimams vystyti, verslo technologiniam pasirėngimui didinti bei tarptautinių bendradarbiavimo galimybių plėtrai.
- *Viešojo sektoriaus efektyvumas*, orientuojantis į valdžios sektoriaus veiklos kokybės viešojo intereso tenkinimo atžvilgiu užtikrinimą.

Apibendrinant pažymėtina tai, jog, nepaisant kiekvienos šalies situacijos nagrinėjamoje srityje specifiškumo ir dažnai ne vienodų galimybių, šis ekspertinės apklausos tyrimas leido visapusiškai pažvelgti į inovacijų versle skatinimo galimybes ir problematiką bei, remiantis ilgamete inovacijų srities ekspertų patirtimi, identifikuoti aktualiausias valdžios veiksmų šioje srityje kryptis ir formas.

3.3. Pasirinktų šalių inovacijų versle skatinimo patirties atvejų analizė

Tyrimo metodika.

Tyrimui pasirinktos penkios užsienio šalys, kuriose buvo atlikta ekspertinė apklausa: **Danija, Suomija, Švedija, Norvegija ir Latvija**. Šalių pasirinkimo motyvai nurodyti šios disertacinio darbo dalies 3.1 poskyryje.

Atvejų analizės tyrimo **tikslas** – išanalizavus pasirinktų šalių inovacijų versle skatinimo praktiką ir tendencijas, nustatyti gerosios patirties pavyzdžius, galimus pritaikyti tobulinant Lietuvos inovacijų politiką verslo inovacinės veiklos skatinimo atžvilgiu. Nurodytam tikslui pasiekti iškelti šie tyrimo **uždaviniai**:

1. Analizuoti tyrimui pasirinktų šalių inovacinės veiklos rezultatus, siekiant įvertinti verslo inovacinės veiklos kontekstą/aplinką šiose šalyse. Laikomasi prielaidos, jog analizuojami statistiniai duomenys adekvačiai atspindi atitinkamos šalies veiksmų toje srityje efektyvumą.
Įgyvendinant šį uždavinį, atkreiptinas dėmesys į tai, jog, remiantis Globalaus konkurencingumo ataskaitoje pateikiamu šalių klasifikavimu pagal ekonominio išsivystymo lygį, nagrinėjamos Šiaurės šalys priskiriamos inovacijomis grindžiamoms ekonomikoms (angl. innovation-driven economies), kai tuo tarpu Latvija ir Lietuva priklauso pereinamajai ekonominio vystymosi stadijai – iš veiksmingumu grindžiamos ekonomikos (angl. efficiency-driven economy) į inovacijų ekonomiką. Taigi,

nevienodas Skandinavijos ir Baltijos šalių ekonominio išsivystymo lygis yra rimtas nagrinėjamų šalių palyginimo ribotumo argumentas. Atsižvelgiant į tai, šioje darbo dalyje nesiekama pateikti detalaus atvejų analizei pasirinktų šalių inovacijų srities rodiklių palyginimo, o dėmesys koncentruojamas į inovacijų aplinkos kiekvienoje šalyje privalumus ir trūkumus, identifikuotus remiantis šiais trimis pagrindiniais tarptautiniais inovacijų indeksais, pateikiančiais įvairių inovacinei veiklai įtakos turinčių sričių vertinimą:

- Suminiu inovatyvumo indeksu (SII), skelbiamu kasmet Europos Komisijos pristatomoje Inovacijų Sąjungos Švieslentėje (Innovation Union Scoreboard 2013);
 - Globaliu inovatyvumo indeksu (GII) (Global Innovation Index 2013);
 - Globalaus konkurencingumo indekso Inovacijų kolona (GCI Innovation), pateikiama kasmet Pasaulio Ekonomikos Forumo skelbiamoje Globalaus konkurencingumo ataskaitoje (Global Competitiveness Report 2012–2013).
2. Analizuoti tyrimui pasirinktų šalių inovacijų skatinimo strategines iniciatyvas ir jų valdymą, siekiant identifikuoti inovacijų versle skatinimo galimybes bei gerosios praktikos pavyzdžius. Įgyvendinant šį uždavinį, numatyti sekantys analizės žingsniai:
- 2.1. Aptarti tyrimui pasirinktų šalių inovacijų sistemų institucinių pagrindą.
 - 2.2. Analizuoti ir susisteminti tyrimui pasirinktų šalių pagrindinių inovacijų skatinimo dokumentų strategines nuostatas.
 - 2.3. Analizuoti ir susisteminti tyrimui pasirinktų šalių taikomas inovacijų versle skatinimo priemones.
 - 2.4. Pateikti kiekvienos tyrimui pasirinktos šalies analizės apibendrinimą, išskiriant:
 - pavyzdinius viešosios politikos inovacinės veiklos skatinimo atžvilgiu bruožus;
 - inovacijų politikos tendencijas;
 - verslo inovacinės veiklos skatinimo kryptis;
 - inovacijų versle skatinimo gerosios praktikos pavyzdžius.

Atliekant analizę remiamasi tik oficialiais pasirinktų šalių praktika atspindinčiais duomenų šaltiniais: strateginiais dokumentais (strategijos, programos, veiksmų planai); informacija, skelbiama pasirinktų šalių valstybinių institucijų interneto svetainėse; Europos Komisijos užsakomųjų tyrimų ataskaitomis. Dėl strateginių dokumentų gausos, atskirų sričių strateginės iniciatyvos nenagrinėjamos, orientuojamasi į bendrą šalies strateginę orientaciją inovacijų skatinimo atžvilgiu atspindinčius dokumentus.

3. Apibendrinti tiesiogiai į verslo inovacinės veiklos skatinimą orientuotas nagrinėtų šalių iniciatyvas ir praktiką.

Tyrimo objektas – pasirinktų šalių verslo inovacinės veiklos skatinimo praktika.

Tyrimo duomenys analizuojami ir vertinami remiantis kokybinių ir kiekybinių duomenų analizės metodų kompleksu. Pasirinktų šalių dokumentų analizei naudojami interpretavimo, sisteminės ir lyginamosios analizės bei kokybinės turinio analizės metodai. Statistiniai duomenys apdorojami ir vertinami aprašomosios statistikos metodo pagrindu.

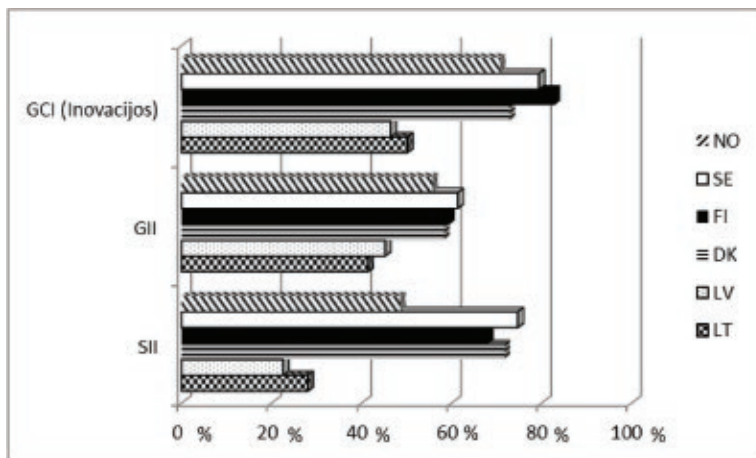
3.3.1. Inovacinės veiklos rezultatų pasirinktose šalyse analizė

Prieš pradėdant detaliau nagrinėti pasirinktų šalių (Danija (DK), Suomija (FI), Švedija (SE), Norvegija (NO), Latvija (LV)) viešosios politikos nuostatas inovacijų skatinimo atžvilgiu, pateikiama trumpa šių šalių inovacijų srities rezultatų analizė.

Pirmiausia, remiantis tarptautinių inovacijų indeksų (t. y. SII, GII ir GCI) duomenimis, pateikiamas analizuojamų šalių inovatyvumo vertinimas (39 pav.). Nepaisant to, jog ES kontekste visų Skandinavijos šalių inovatyvumo lygis laikomas gana aukštu, absoliučia inovacijų lydere laikytina Švedija. Ši šalis jau eilę metų užima inovacijų lyderės pozicijas pagal Europos Komisijos kasmet skelbiamą SII. Tačiau, kaip matyti pagal kitų dviejų inovatyvumo indeksų, GII ir GCI (Inovacijų sritis), vertinimus, su Švedija aktyviai varžosi ir Suomija. Tuo tarpu, kalbant apie Baltijos šalis, Latvija kartu su Lietuva vis dar išlieka didelių siekių, bet nepakankamų rezultatų šalių gretose – Latvijos ir Lietuvos inovacijų srities rezultatai žymiai atsilieka tiek nuo ES vidurkio, tiek nuo visų nagrinėjamų Šiaurės šalių.

Analizuojant šalių rezultatus pagal atskiras kiekvieno inovacijų indekso kategorijas (40, 41, 42 ir 43 pav.), matyti absoliutus Švedijos, Suomijos ir Danijos pirmavimas beveik visose inovacijoms įtakos turinčiose srityse. Didžiausi šių šalių privalumai stebimi šiose srityse:

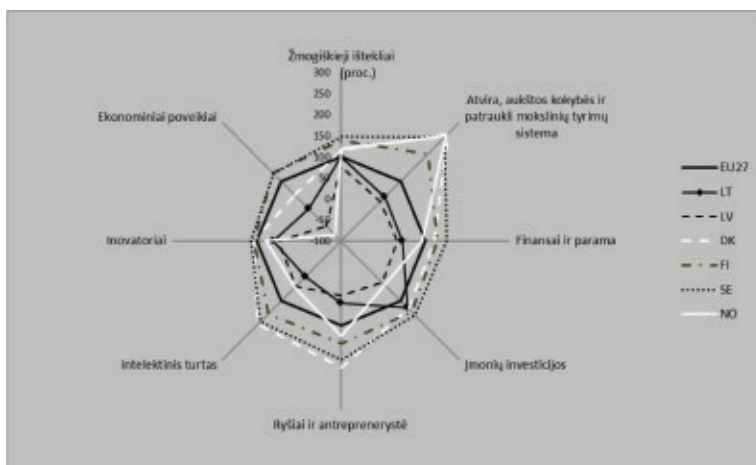
- mokslinė produkcija (SII; GII);
- ryšiai ir antreprenerystė (MVĮ, vykdančios inovacinę veiklą; inovatyvių MVĮ bendradarbiavimas; viešosios ir privačios ko-publikacijos (SII));
- intelektinės nuosavybės apsauga (patentai, prekių ženklai ir dizainas (SII; GII; GCI));
- institucinė aplinka (politinė, reguliacinė ir verslo aplinka (GII));
- inovaciniai gebėjimai (GCI);
- verslo MTEP išlaidos (SII; GCI).

39 pav. Šalių inovatyvumo vertinimas pagal skirtingus inovacijų indeksus

Pastaba: Laikoma, kad didžiausia kiekvieno indekso vertinimo skalės vertė yra lygi 100 proc.

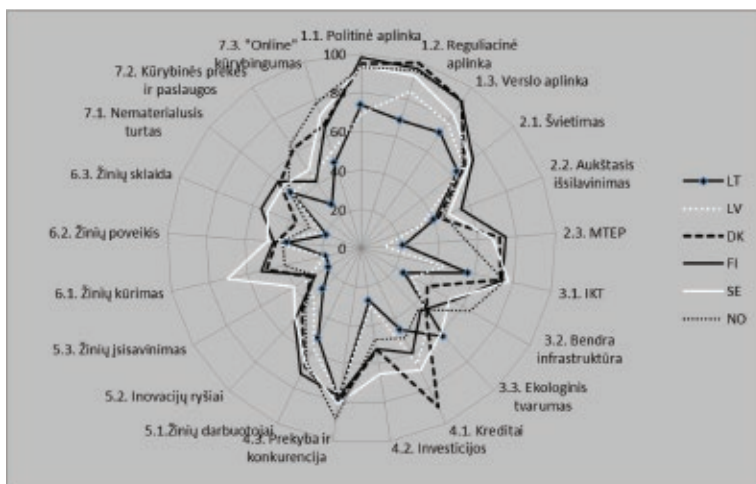
Šaltinis: sudaryta autorės pagal SII (2013), GII (2013) ir GCI (2012–2013) duomenis

40 pav. Lietuvos ir atvejų analizei pasirinktų šalių vertinimas pagal SII

Pastaba: Laikoma, kad ES27 vidurkis pagal kiekvieną iš indekso kategorijų yra lygus 100 proc.

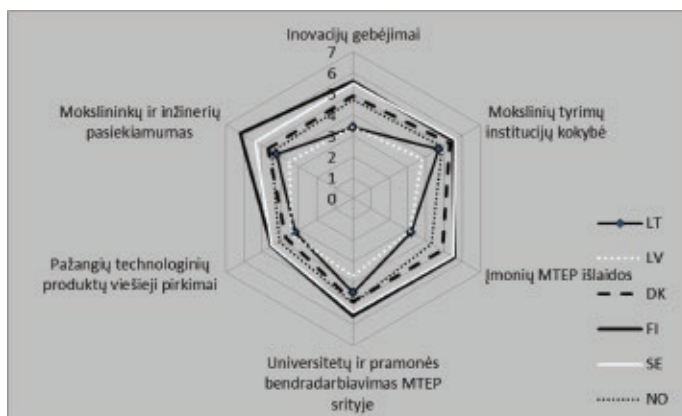
Šaltinis: sudaryta autorės pagal Inovacijų sąjungos švieslentės (2013) duomenis

41 pav. Lietuvos ir atvejų analizei pasirinktų šalių vertinimas pagal GII kategorijas

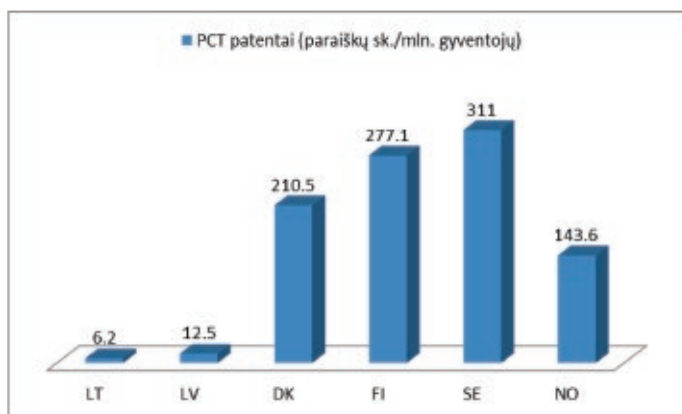
Pastaba: Indeksas apima: Indėlio sub-indeksą: 1 – Institucijos; 2 – Žmogiškasis kapitalas ir moksliniai tyrimai; 3 – Infrastruktūra; 4 – Rinkos sudėtingumas; 5 – Verslo sudėtingumas; Išiegos sub-indeksą: 6 – Žinių ir technologijų produkcija; 7 – kūrybinė produkcija

Šaltinis: sudaryta autorės pagal GII (2013) duomenis

42 pav. Lietuvos ir atvejų analizei pasirinktų šalių vertinimas pagal GCI (Inovacijos)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Globalaus konkurencingumo ataskaitos (2012–2013) duomenis

43 pav. Tarptautinės paraiškos pagal Patentinės kooperacijos sutartį (PCT)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Globalaus konkurencingumo ataskaitos (2012–2013) duomenis

Tuo tarpu santykinai silpniausiai Skandinavijos šalyse vertinami šie inovacinės veiklos ekonominiai poveikiai (SII): vidutinių ir aukštųjų technologijų produktų eksporto indėlis į prekybos balansą (DK, NO); žinioms imlių paslaugų eksportas (FI, SE); naujų rinkai ir naujų įmonei inovacijų pardavimai (SE, NO); licencijų ir patentų pajamos iš užsienio (NO).

Analizuojant Baltijos šalis – Latviją ir Lietuvą, matyti, jog šių šalių didžiausiu privalumu inovacinės veiklos plėtros kontekste galėtų būti įvardintas jų žmoniškųjų išteklių išsilavinimas (SII), kai tuo tarpu esminėmis silpnybėmis laikytinos per mažos verslo MTEP išlaidos (SII, GII, GCI), nepakankami mokslinės produkcijos rezultatai (SII, GII) ir intelektinės nuosavybės apsaugos rodikliai (SII, GII).

Atsižvelgiant į nagrinėjamų Skandinavijos ir Baltijos šalių inovacijoms įtaką turinčių sričių stiprybių ir silpnųjų kontrastą, darytina prielaida, kad būtent šiose srityse (verslo MTEP išlaidos; mokslo produkcija; intelektinės nuosavybės apsauga) Latvija ir Lietuva turėtų imtis esminių iniciatyvų pažangai užtikrinti, siekdamos didinti savo ekonomikų inovatyvumą.

Detalesnė visų analizei pasirinktų šalių ir Lietuvos inovacijų aplinkos stipriųjų ir silpnųjų pusių apžvalga pateikta žemiau (21 lentelė).

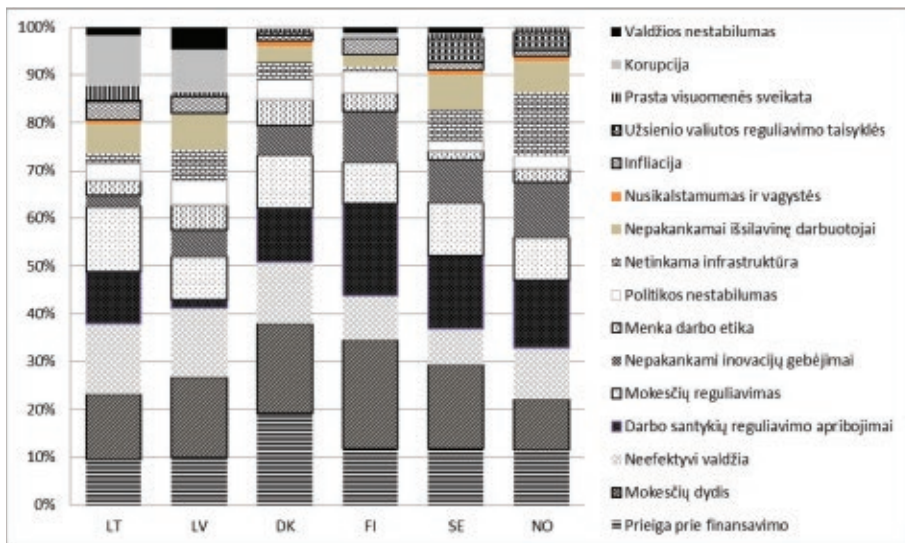
21 lentelė. Lietuvos ir atvejų analizei pasirinktų šalių inovacijų aplinkos bruožai

Šalys	Stiprybės	Silpnybės
Latvija Lietuva	Žmogiškųjų išteklių išsilavinimas (SII) Švietimas (GII) Politinė, reguliacinė ir verslo aplinka (GII) Prekyba ir konkurencija (GII)	Verslo sektoriaus MTEP išlaidos (SII, GII, GCI) Mokslinė produkcija (SII, GII) Intelektinės nuosavybės apsauga (SII, GII) MVĮ inovacinė veikla (SII) Žinių įsisavinimas versle (GII) Investicijos (GII) Bendra infrastruktūra (GII) Inovacijų gebėjimai (GCI) Pažangių technologinių produktų viešieji pirkimai (GCI)
Danija	Švietimas (GII) Mokslinė produkcija (SII, GII) Viešojo sektoriaus MTEP išlaidos (SII, GII) Verslo sektoriaus MTEP išlaidos (SII, GII, GCI) Intelektinės nuosavybės apsauga (SII, GCI) MVĮ inovacinė veikla (SII) Politinė, reguliacinė ir verslo aplinka (GII) IKT (GII) Kreditai (GII) Prekyba ir konkurencija (GII) Kūrybinės prekės ir paslaugos (GII) Mokslo žmogiškieji ištekliai (SII, GII, GCI) Inovaciniai gebėjimai (GCI)	Jaunimo vidurinis išsilavinimas (SII) Žinių įsisavinimas versle (GII) Bendra infrastruktūra (GII)
Suomija Švedija	Žmogiškųjų išteklių išsilavinimas (SII) Švietimas (GII) Mokslo žmogiškieji ištekliai (SII, GII, GCI) Mokslinė produkcija (SII, GII) Viešojo sektoriaus MTEP išlaidos (SII, GII) Verslo sektoriaus MTEP išlaidos (SII, GII, GCI) Intelektinės nuosavybės apsauga (SII, GCI) MVĮ inovacinė veikla (SII) Politinė, reguliacinė ir verslo aplinka (GII) IKT (GII) Prekyba ir konkurencija (GII) Inovaciniai gebėjimai (GCI) Universitetų ir pramonės bendradarbiavimas MTEP srityje (GCI)	Žinių įsisavinimas versle (GII)
Norvegija	Švietimas (GII) Mokslo žmogiškieji ištekliai (SII, GII, GCI) Mokslinė produkcija (SII, GII) Viešojo sektoriaus MTEP išlaidos (SII, GII) Politinė, reguliacinė ir verslo aplinka (GII) IKT (GII) Prekyba ir konkurencija (GII) Kūrybinės prekės ir paslaugos (GII) Bendra infrastruktūra (GII) Universitetų ir pramonės bendradarbiavimas MTEP srityje (GCI)	Jaunimo vidurinis išsilavinimas (SII) Žinių įsisavinimas versle (GII) Verslo sektoriaus MTEP išlaidos (SII) Intelektinės nuosavybės apsauga (SII, GCI) MVĮ inovacinė veikla (SII)

Taip pat, atsižvelgiant į bendros verslo aplinkos sąlygų įtaką verslo inovacinei veiklai, 44 paveiksle pateikiamas Pasaulio ekonomikos forumo atlikto tyrimo metu nustatytų problematiškiausių veiksnų verslo veiklai pasiskirstymas nagrinėjamosiose šalyse. Remiantis tyrimo duomenimis, matyti, kad, didžiausia dalis visų tyrimo respondentų tarp penkių problematiškiausių verslui veiksnų įvardino mokesčių dydį (visi respondentai šį veiksnių įvardino kaip problematišką (100 proc.)), prieigą prie finansavimo (73,1 proc. visų šalių respondentų), darbo santykių reguliavimo apribojimus (73 proc.), neefektyvią valdžią (70 proc.) ir mokesčių reguliavimą (62,4 proc.).

Pagal atskiras šalis svarbiausiais verslui sunkumų keliančiais veiksniais buvo įvardyti šie:

- Danija: 1) prieiga prie finansavimo; 2) mokesčių dydis; 3) neefektyvi valdžia; 4) darbo santykių reguliavimo apribojimai; 5) mokesčių reguliavimas.
- Suomija: 1) mokesčių dydis; 2) darbo santykių reguliavimo apribojimai; 3) prieiga prie finansavimo; 4) nepakankami inovacijų gebėjimai; 5) neefektyvi valdžia.
- Švedija: 1) mokesčių dydis; 2) darbo santykių reguliavimo apribojimai; 3) prieiga prie finansavimo; 4) mokesčių reguliavimas; 5) nepakankami inovacijų gebėjimai.
- Norvegija: 1) darbo santykių reguliavimo apribojimai; 2) netinkama infrastruktūra; 3) prieiga prie finansavimo; 4) nepakankami inovacijų gebėjimai; 5) neefektyvi valdžia.
- Latvija: 1) mokesčių dydis; 2) neefektyvi valdžia; 3) prieiga prie finansavimo; 4) korupcija; 5) nepakankamai išsilavinę darbuotojai.
- Lietuva: 1) neefektyvi valdžia; 2) mokesčių dydis; 3) mokesčių reguliavimas; 4) darbo santykių reguliavimo apribojimai; 5) korupcija.

44 pav. Problematiškiausi veiksniai verslo veiklai

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Globalaus konkurencingumo ataskaitos (2012–2013) duomenis

Pastebėtina, jog tik Latvijoje ir Lietuvoje apie 10 proc. visų atitinkamos šalies respondentų vienu iš problematiškiausių verslui veiksmų įvardino korupciją, kai tuo tarpu Skandinavijos šalyse, išskyrus Suomiją (1,3 proc.), šį veiksmą įvardino mažiau nei 1 proc. respondentų.

Apibendrinant galima teigti, jog nagrinėtų šalių inovacijų aplinkos rezultatų analizė patvirtina tyrimui pasirinktų šalių tinkamumą, grindžiamą disertacinio tyrimo metodologijos dalyje įvardintais argumentais: panašiu Lietuvos ir Latvijos ekonominio išsivystymo lygiu ir inovacinės veiklos rezultatais bei ES lygiu pripažintu Skandinavijos šalių lyderiavimu pagal pagrindinius tarptautinius inovacijų indeksus.

3.3.2. Danijos atvejo analizė

Daugelyje tarptautinių vertinimų Danija įvardinama kaip viena iš labiausiai ekonomiškai klestinčių bei ypač aukštu gyvenimo kokybės lygiu pasižyminčių Europos Sąjungos valstybių. Pati šalis savo ekonominį klestėjimą aiškina kultūriškai išsiskynusiu gebėjimu bendradarbiauti, prisitaikyti prie naujų reikalavimų ir rasti naujus sprendimus (Danish Strategy). Tarptautiniai vertinimai pabrėžia Danijos unikalų požiūrį ir ypač palankią kultūrinę aplinką inovacijoms ir inovacijų politikai (European Research Area Committee, 2012).

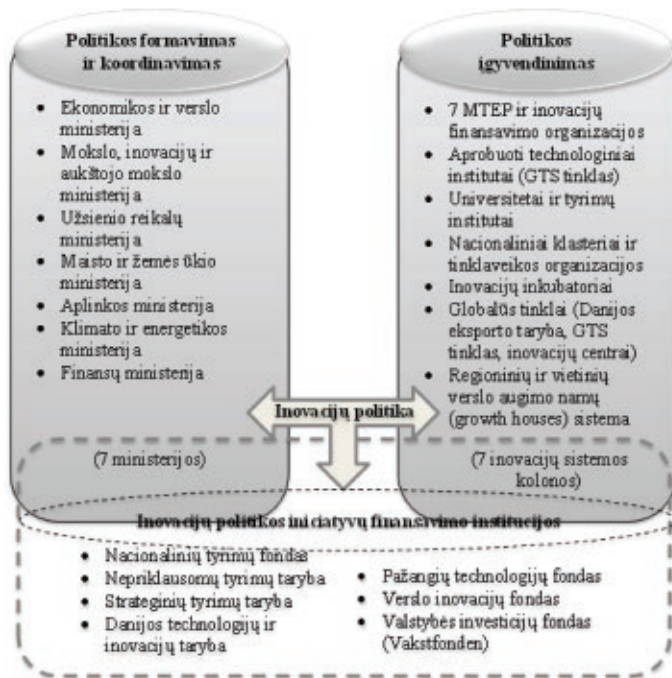
Danijos kaip inovacijų lyderės pozicijas aiškiai rodo kasmet Europos Komisijos skelbiamoje Europos Sąjungos Inovacijų Švieslentėje pateikiamo Suminio inovatyvumo indekso reitingas (aptarta ankstesniame poskyryje), pagal kurį ji nuolat priklauso penkių inovatyviausių šalių grupei. Tai rodo ne tik puikius šios valstybės inovacinės veiklos rezultatus, tačiau taip pat leidžia daryti prielaidas apie jos viešosios politikos inovacinės veiklos skatinimo atžvilgiu efektyvumą.

Taigi toliau, siekiant atskleisti gerąją šios šalies praktiką inovacinės veiklos skatinimo viešosios politikos priemonėmis srityje, pateikiama Danijos inovacijų sistemos apžvalga ir pagrindinių su nagrinėjama tematika susijusių strateginių dokumentų analizė – nagrinėjama Danijos inovacijų politika ir ir jos valdymas.

Inovacijų sistema.

Esamą Danijos inovacijų sistemą sudaro: aukščiausia valdžia, inovacijų politikos formavime ir įgyvendinime dalyvaujančios ministerijos ir joms pavaldžios politiką įgyvendinančios agentūros, Danijos technologijų ir inovacijų taryba, mokslinių tyrimų tarybos, universitetai ir mokslinių tyrimų institutai, aprotuoti technologinių paslaugų institutai, klasteriai ir inovacijų inkubatoriai. Apibendrinta Danijos inovacijų sistemos struktūra pateikta 45 paveiksle.

Viena iš pagrindinių ministerijų (kartu su Ekonomikos ir verslo ministerija), atsakingų už inovacijų politikos formavimą ir įgyvendinimą šios srities veiksmų koordinavimą yra Mokslo, inovacijų ir aukštojo mokslo ministerija (angl. Ministry of Science, Innovation and Higher Education) (iki 2012 m. buvusi Danijos Mokslo, technologijų ir inovacijų ministerija). Jos pavaldume veikia trys inovacijų, mokslinių tyrimų ir švietimo politikas įgyvendinančios agentūros: Danijos mokslo, technologijų ir inovacijų agentūra (angl. Danish Agency for Science, Technology and Innovation); Danijos agentūra tarptautiniam švietimui (angl. Danish Agency for International Education); Danijos universitetų ir aukštojo mokslo agentūra (angl. Danish University and Higher Education Agency).

45 pav. Danijos inovacijų sistemos struktūra

Šaltinis: suformuota autorės remiantis atlikta Danijos strateginių dokumentų analize

Danijos Mokslo, inovacijų ir aukštojo mokslo ministerijos žinioje taip pat veikia Danijos technologijų ir inovacijų taryba (angl. Danish Council for Technology and Innovation), kuri atlieka minėtos ministerijos patarėjos technologijų ir inovacijų klausimais funkciją bei administruoja ministro jai pavestas politikos iniciatyvas inovacijų ir žinių sklaidos tarp mokslo ir verslo skatinimo srityse ((i) bendradarbiavimui skatinti: Inovacijų konsorciškai; aprobuotos technologinės paslaugos; pramoninės doktorantūros studijos; inovacijų asistento iniciatyva; Danijos inovacinių tinklų iniciatyva; (ii) antreprenerystei ir komercializavimui: inovacijų inkubatoriai; išradėjų konsultavimo paslaugos). Į Tarybos sudėtį įeina verslo bendruomenės, politikų, viešojo administravimo ir mokslo tyrimų institucijų atstovai bei kitos suinteresuotosios pusės. Taryba taip pat laikytina viena iš pagrindinių inovacijų skatinimo iniciatyvų finansavimo institucijų.

Be jau minėtosios technologijų ir inovacijų tarybos, Danijos inovacijų sistemos finansavimo pagrindą taip pat sudaro šios institucijos:

- Nepriklausomų tyrimų taryba finansuoja visų mokslinių krypčių specifines mokslinių tyrimų veiklas, inicijuotas pačių tyrėjų ir prisidedančias prie Danijos mokslinių tyrimų kokybės ir tarptautiškumo didinimo. Taip pat didelė dalis šios tarybos lėšų yra skiriamos jaunų tyrėjų mokymams, ypač podoktorantūros stažuotių būdu. Be šių funkcijų, Nepriklausomų tyrimų taryba taip pat bendradarbiauja su Danijos

mokslo, inovacijų ir aukštojo mokslo ministerija, Danijos vyriausybė ir parlamentu atlikdama patariamąsias institucijas vaidmenį visose mokslinių tyrimų srityse.

- Strateginių tyrimų taryba, kaip nepriklausoma institucija, veikia visų krypčių strateginių mokslinių tyrimų stiprinimo srityje, siekiant kad šie tyrimai tinkamai atlieptų esamus visuomeninius iššūkius. Svarbi šios tarybos funkcija – nacionalinio ir tarptautinio bendradarbiavimo tyrimų srityje skatinimas.

Pažymėtina, kad, siekiant didinti inovacijų politikoje dalyvaujančių tarybų veiklos efektyvumą, 2012 m. pabaigoje patvirtintoje Danijos inovacijų strategijoje numatyta mažinti esamų tarybų skaičių. Nurodomoje naujoje inovacijų ir mokslinių tyrimų struktūroje vietoje Nepriklausomų tyrimų tarybos, Strateginių tyrimų tarybos, Technologijų ir inovacijų tarybos numatyta viena bendra Danijos strateginių mokslinių tyrimų, inovacijų ir pažangių technologijų taryba.

- Nacionalinių tyrimų fondas – nepriklausomas fondas, dirbantis Danijos fundamentinių tyrimų stiprinimo srityje naujų kompetencijų centrų įkūrimo ir jų finansavimo pagrindu.
- Pažangių technologijų fondas – nepriklausoma institucija, orientuota į augimo ir užimtumo šalyje stiprinimą per paramą inovacijų ir mokslinių tyrimų strateginių ir pažangių technologinių prioritetų įgyvendinimui. Fondas taip pat siekia skatinti mokslinius tyrimus ir inovacijas SVV įmonėse.
- Verslo inovacijų fondas priklauso Danijos ekonomikos ir verslo ministerijos pavaldumui ir yra orientuotas į eksporto, užimtumo ir šalies augimo skatinimą. Finansavimas nukreiptas į naujas verslo augimo galimybes, didelį dėmesį skiriant įmonių, veiklą vykdančių mažiau geografiškai patraukliose Danijos vietovėse, augimą bei aplinkai draugiškos veiklos augimo (angl. green growth) galybėms.
- Vakstfonden – valstybės investicijų fondas, orientuotas į naujų augimo potencialą turinčių įmonių kūrimą, suteikiant joms rizikos kapitalą ir reikalingas kompetencijas.

Kalbant apie Danijos švietimo ir aukštojo mokslo institucijas, dalyvaujančias inovacijų sistemoje, išskirtini šie aštuoni Danijos universitetai: Kopenhagos universitetas, Aarhus universitetas, Pietų Danijos universitetas, Roskilde universitetas, Aalborg universitetas, Danijos technologinis universitetas, Kopenhagos verslo mokykla ir Kopenhagos informacinių technologijų universitetas.

Kiti inovacijų sistemos elementai aptariami Danijos strateginių iniciatyvų inovacijų versle skatinimui analizės kontekste.

Paminėtina tai, jog tarptautinių vertinimų kontekste Danijos inovacijų ir mokslinių tyrimų sistema įvardinama kaip efektyviai funkcionuojanti. Iš to kas jau aptarta matyti, kad Danijos inovacijų valdymo pagrindą sudarančios institucijos apima ne tik ministerijas ir joms pavaldžias agentūras, bet taip pat įvairiose srityse veikiančias ir aktyviai inovacijų politikos formavime bei įgyvendinime dalyvaujančias tarybas ir fondus.

Strateginių dokumentų inovacijų srityje analizė.

2002 metais Danija, patvirtinusi savo augimo strategiją (angl. *The Danish Growth Strategy*), aiškiai įvardino inovacijų ir mokslinių tyrimų bei antreprenerystės skatinimo poreikį kaip vieną iš esminių sąlygų ekonominiam augimui užtikrinti. Dėmesys kreipiamas tiek į bendrų sąlygų verslui kurti tobulinimą, tiek į esamos reguliavimo sistemos ir kultūrinės aplinkos pritaikymą inovatyvių įmonių poreikiams. Pažymima, kad įmonių gebėjimas

kurti, perduoti ir unikaliai pritaikyti žinias ypač priklauso nuo jų bendradarbiavimo su įvairiomis „žinių“ institucijomis (pvz., mokslinių tyrimų institutai). Akcentuojama žinių sistemos efektyvesnei žinių gamybai ir sklaidai tobulinimo svarba, orientuojantis į universitetų, moksliniais tyrimais grįsto švietimo ir mokslinių tyrimų tarybų reformas. Numatoma peržiūrėti su pramoninės nuosavybės teisių apsauga susijusias procedūras naudojimuisi naujomis žiniomis ir jų sklaidai optimizuoti.

2003 metų pradžioje patvirtintas Danijos augimo strategijoje numatytas Antreprenerystės skatinimo veiksmų planas (angl. *Promoting Entrepreneurship – a Plan of Action*) atkreipė dėmesį į antreprenerio kaip inovatoriaus rolę. Teigiama, kad viešosiose diskusijose antreprenerio sąvoka dažnai aiškinama platesniame jos reišmės kontekste ir siejama ne vien su naujos įmonės kūrimu. Antrepreneris nurodomas kaip asmuo, kuris kurdamas naujus produktus ar veiklos metodus bando užtikrinti didesnę savo įmonės gamybos proceso/veiklos efektyvumą. Antreprenerystė siejama su ko nors naujo kūrimu ir buvimu inovatyviu. Taigi, šiame veiksmų plane dar kartą išryškinamas antreprenerinės veiklos ir inovacijų ryšio suvokimas, kas tuo pačiu rodo Danijos inovacijų ir antreprenerystės politikų inovacijų versle skatinimo atžvilgiu darną.

Įvardinamos šios efektyvios ir kryptingos antreprenerystės politikos veiksmų kryptys:

- *Antreprenerinės kultūros ir palankaus požiūrio į riziką vystymas* per antreprenerystės ir inovacijų elementų švietimo sistemoje integravimą bei palankių sąlygų pradėti verslą iš naujo sudarymą. Akcentuojamas visuomenės tolerancijos nepasisekusiam verslui ir naujai pradžiai ugdymas bei bankroto procedūras reguliuojančių teisės aktų tobulinimas.
- *Administracinių kliūčių verslui mažinimas* per geresnę informacinių technologijų priemonių eksploatavimą ir reikalavimų naujų įmonių steigimui minimizavimą.
- *Paramos/konsultacinių paslaugų verslui sistemos tobulinimas*, mažinant informacinių verslo centrų skaičių, tačiau tuo pat metu didinant šių centrų teikiamų paslaugų kokybę bei prieinamumą vietos ir regionų įmonėms. Taip pat numatyta skatinti privačių konsultantų tinklą, siūlantį įmonėms nemokamas arba nedidele kaina apmokstinamas paslaugas, tačiau kartu aiškiau numatant ribas tarp viešojo ir privataus sektorių teikiamų paslaugų, kas padės didinti privataus sektoriaus veiklos šioje srityje atsakomybę. Siekiama garantuoti, kad teikiamos paramos paslaugos atitiktų visų potencialių antreprenerių grupių poreikius.
- *Finansavimo užtikrinimas ir mokesčių sistemos verslui tobulinimas*. Numatyta įsteigti valstybės lėšomis finansuojamą antreprenerio fondą (angl. The Entrepreneur fund, DKK 500 million) ir pradinio kapitalo sąskaitos schemas (angl. Set-up account schemes, DKK 100000–189000) verslo pradinių stadijų finansavimui užtikrinti orientuojantis kartu tiek į tradicinį, tiek į inovatyvų verslą gamybos ir paslaugų sektoriuose.
- *Technologijų perdavimo ir mokslinių tyrimų komercializacijos skatinimas* per naujos kartos verslo inkubatorių kūrimą, orientuojantis į verslo ir mokslo bendradarbiavimo aktyvinimą bei šiuo pagrindu įsikūrusių įmonių „auginimą“.

Kitas 2004 metais pradėtas įgyvendinti Danijos strateginis dokumentas – Danijos galimybių globalioje žinių visuomenėje strategija (angl. *The Danish Strategy: Denmark's opportunities in the global knowledge society*) – taip pat pabrėžė žiniomis ir inovacine veikla grįstos antreprenerystės plėtros svarbą bei tam reikalingų sąlygų kūrimo poreikį, siekiant nuolatinio šalies augimo ir klestėjimo. Teigiama, jog, pradėjus įgyvendinti šią strategiją, buvo inicijuota 350 įvairių švietimo ir mokslinių tyrimų programų reformų bei kitų esminių patobulinimų

bendroms aplinkos sąlygoms inovacijoms ir augimui, įskaitant antreprenerystę, gerinti (Knowledge Economy Network). Strategijoje nurodoma, kad vien gerų ekonomikos sąlygų šalies gerovei kurti nepakanka, nes įmonės savo veiklai palankias sąlygas visada gali rasti, o, norint „prisijaukinti“ sėkmę globalioje žinių ekonomikoje, būtina tam sukurti specifines ir unikalias sąlygas – kokybišką mikroekonominę sistemą – unikalių sąlygų sistemą, tiesiogiai įtakojančią šalies inovacijų gebėjimus į rinkos paklausą orientuotiems naujiems produktams ir paslaugoms kurti. Taigi, buvo išskirtos šios pagrindinės naujos sistemos sąlygos:

- *Žmogiškieji ištekliai* – švietimo lygis šalyje.
- *Žinių gamyba ir jų naudojimas* – sugebėjimas kurti naujas žinias ir jas panaudoti.
- *Informacinės ir komunikacijų technologijos* – naudojimosi šiomis technologijomis įgūdžiai.
- *Antreprenerystė* – sugebėjimas kurti naujas, inovatyvias įmones, turinčias didelį augimo potencialą.
- *Lyderystė* – vadovų sugebėjimas visą sistemą nukreipti į rezultatus.

Siekiant antreprenerystės plėtros šalyje, strategija atkreipė dėmesį į šių sričių problematiką:

- (i) bankroto įstatymai, nustatantys kada antrepreneris, patyręs verslo nesėkmę, gali šią patirtį paversti nauja verslo iniciatyva. Paminėta ir tai, jog tokiose antreprenerystės atžvilgiu stipriose šalyse kaip Jungtinės Amerikos Valstijos (toliau – JAV), Korėja ir Jungtinė Karalystė (toliau – UK) nustatytas 1-2 metų laikotarpis naujo verslo pradėjimui po įvykusios bankroto procedūros, kai tuo tarpu Danijoje šis laikotarpis yra 7 metai;
- (ii) mokesčių dydis, kur akcentuojama mažo pelno mokesčio tarifo įtaka skatinant antreprenerystę. Nurodoma, kad tokiose šalyse kaip JAV, Kanada ir UK, pelno mokesčio tarifas mažam verslui yra 10-15 proc., kas sudaro apie pusę įprastinės pelno mokesčio normos;
- (iii) rizikos kapitalo rinkos. Teigiama, kad pradinio kapitalo srauto užtikrinimas reikalauja nuolatinio viešojo sektoriaus įsitraukimo. Šiuo atžvilgiu, Danija turi didelę pradinio kapitalo rinką, kur svarbų vaidmenį atlieka Danijos Investicijų Fondas (angl. Danish Investment Fund);
- (iv) antrinė kapitalo rinka. Atsižvelgiant į tai, jog antrinė kapitalo rinka įprastai steigiamą paties finansinio sektoriaus, teigiama, kad tokioms mažoms šalims kaip Šiaurės šalys ypač svarbus tampa tarpvalstybinis bendradarbiavimas, taigi ir valdžios iniciatyvos skatinant šį bendradarbiavimą.
- (v) antreprenerystės infrastruktūra, kur pagrindinis vaidmuo tenka antreprenerių patarėjų/konsultantų tinklui, apimančiam plataus kompetencijų spektro dalyvius – teisininkus, auditorius, patentų ekspertus, „verslo angelus“, rizikos kapitalo atstovus, bankų specialistus ir kt. Pažymima, kad šis tinklas gali būti formuojamas tam tikros verslo interesus atstovaujančios organizacijos, mokslinių tyrimų parko ar universitete įsteigto antreprenerystės centro, o finansuojamas iš jungtinių tiek valstybės, tiek jau įkurtų kompanijų lėšų. Danijos atveju, valdžia skelbė konkursą/kvietimą, kuriuo buvo siekiama surasti organizaciją/instituciją antreprenerystės infrastruktūrai kurti.
- (vi) antreprenerystės švietimas, kur dėmesys skiriamas ne tik informacijos/žinių pateikimui, bet taip pat ir asistavimo jaunų žmonių antreprenerinėms iniciatyvoms. Kaip pavyzdys įvardinama JAV geroji praktika, kur didžioji dalis universitetų turi specialius antreprenerystės centrus. Danijos pavyzdyje, valdžia iniciavo Danijos

antreprenerystės akademijos (angl. Danish entrepreneur academy) steigimą. Ši antreprenerystės akademija orientuojasi į mokslinius tyrimus antreprenerystės srityje atlikimą, šios srities švietimui reikalingos mokomosios medžiagos teikimą, antreprenerystės mokymus bei šviečiamąsias konsultacijas paslaugas. Tačiau, akcentuojama ir tai, jog minėta akademija neatstoja universitetuose reikalingų antreprenerystės centrų, užtikrinančių tam tikrų mokymų kursų vadybos, ekonomikos, marketingo ir inovacijų srityse parinkimą, bei verslo pradžiai reikalingų verslo inkubatorių tinklo steigimo (Danish Strategy, 2004).

Danijos augimo strategijoje taip pat siekta rasti atsakymus į klausimus dėl savo tolimesnių veiklos sričių, jų prioritetizavimo ir specializavimosi, nurodant, jog „šalys, kurios nesugeba formuluoti strategijos, prioritetizuojančios ekonomines pastangas, rizikuoja per ateinančius metus susilpninti savo nacionalinius klestėjimo išteklius“. Savo ruožtu, Danija identifikavo šias tris žinių aplinkas (angl. knowledge environments), kuriose pramonė turėtų ieškoti ateities iššūkių atitiksiančių sprendimų: *ateities sveikatos pramonė* (sveikas gyvenimas); *ateities būsto/gyvenimo sąlygų pramonė* (kokybiškas gyvenimas); *ateities žaidimų ir mokymosi pramonė* (naujos galimybės stiprios ateities pramonės potencialo vystymui, kitoks gyvenimo stilius). Siekiant vystyti nurodytas sritis, identifikuotos šios būtinos sąlygos:

- Strateginiai moksliniai tyrimai – moksliniais tyrimais grįstų žinių nurodytoje srityse kūrimas užtikrinant minėtų sričių pramonei priėmimą prie pažangiausių technologijų.
- Strateginis reikiamų žmogiškųjų išteklių kompetencijų vystymas.
- Strateginės partnerystės – glaudus bendradarbiavimas tarp visų sektorių, įskaitant subjektus reprezentuojančius nurodytų sričių žinias ir kompetencijas (verslas, tyrimų ir švietimo institucijos, valdžios institucijos, kiti rinkos dalyviai ir pan.).

Sekantis Danijos inovacijų politikos dokumentas – Danijos 2007–2010 metų veiksmų planas inovacijoms ir efektyviai žinių sklaidai (angl. *Action plan for more innovation and effective knowledge dissemination „Innovation Denmark“*) pabrėžė inovacijų politikos orientacijos į įmonių inovacinės veiklos ir konkurencingumo stiprinimą svarbą, tuo pat metu akcentuojant Danijos siekį tapti viena iš konkurencingiausių ir inovatyviausių šalių pasaulyje. Nustatyti du pagrindiniai veiksmų plano tikslai:

- 1) Danijos įmonės, įskaitant SVV, privalo tapti inovatyvesnėmis ir nuolat vykdyti inovacinę veiklą:
 - vystyti naujus inovacijų skatinimo instrumentus MVĮ-ėms;
 - plėtoti technologines paslaugas MVĮ-ėms;
 - užtikrinti, kad daugiau aukštos kvalifikacijos darbuotojų būtų įdarbinta MVĮ-ėse;
 - atsižvelgti į inovacinės veiklos paslaugų sektoriuje poreikius;
 - remti į vartotojus orientuotas inovacijas (angl. user-driven innovation);
 - supaprastinti žinių sklaidos ir inovacijų sistemą, orientuojantis į paklausą ir lengvesnę prieigą prie valstybės inovacijų skatinimo iniciatyvų.
- 2) Žinių sklaida ir sąveika tarp tyrimų ir pramonės sektorių turi būti sustiprinta:
 - didinti investicijas į žinių sklaidą ir inovacijas kartu su viešųjų investicijų į mokslinius tyrimus didinimą;
 - stiprinti viešojo sektoriaus mokslinių tyrimų komercinį pritaikymą;

- skatinti inovacijas Danijos įmonėse bei žinių sklaidą visuomenėje, didinant tarptautinį bendradarbiavimą ir užsienio žinių pasiekiamumą;
- užtikrinti greitesnį ir lengvesnį tarptautinių mokslinių tyrimų ir inovacijų programų prieinamumą Danijos įmonėms per jų dalyvavimo ko-finansavimą;
- stiprinti viešojo sektoriaus galimybes įmonių inovacinei veiklai remti.

Igyvendinamos inovacijų politikos poveikiui matuoti įvardinti šie kiekybiniai rezulto rodikliai: 2010 metais 45 proc. visų mažų Danijos įmonių turi būti inovatyvios (atskaitos taškas – 40 proc.); atitinkamai 55 proc. visų vidutinių įmonių (atskaitos taškas – 50 proc.) ir 75 proc. didelių įmonių (atskaitos taškas – 65 proc.) turi būti inovatyvios.

2010 m. patvirtintas naujo laikotarpio – 2010–2013 metų inovacijų veiksmų planas, toliau tęsiantis anksčiau pradėtų inovacijų skatinimo priemonių įgyvendinimą. Įvardintos šios pagrindinės keturis inovacijų ir žinių sklaidos skatinimo prioritetus atitinkančios iniciatyvos: (1) verslo ir mokslo bendradarbiavimas: Danijos inovacijų tinklo ir inovacijų projektų programos; (2) aukštos kvalifikacijos darbo jėgos prieinamumas: pramoninių doktorantūros studijų ir inovacijų asistento, kartais dar vadinamos žinių „pilotų“, programos; (3) autorizuotos technologinės paslaugos: autorizuotų technologinių paslaugų institutų programa (GTS-net); (4) mokslinių tyrimų komercializavimas: koncepcijos tikrinimo ir inovacijų inkubatorių programos.

Abiejų laikotarpių planai apima Danijos Mokslo, inovacijų ir aukštojo mokslo ministerijos (iki 2012 metų buvusios Danijos Mokslo, technologijų ir inovacijų ministerijos) atsakomybės sritims priklausančias iniciatyvas.

2012 m. gruodžio 20 d. Danijos Mokslo, inovacijų ir aukštojo mokslo ministerija paskelbė pereinanti prie naujos ateities inovacijų politikos paradigmos ir pradedanti įgyvendinti pirmąją Danijos nacionalinę inovacijų strategiją „Danija – sprendimų tauta. Sustiprintas bendradarbiavimas ir patobulintos sistemos inovacijoms įmonėse“ (angl. *Denmark – a nation of solutions. Enhanced cooperation and improved frameworks for innovation in enterprises*), kuri apima 27 su inovacijoms, moksliniais tyrimais ir švietimu susijusias viešosios politikos iniciatyvas šiose pagrindinėse veiksmų srityse:

1. *Inovacijos turi būti platesniu mastu orientuotos į visuomenines problemas* (nacionalinės inovacijų ir mokslinių tyrimų sistemos pertvarkymas (inovacijų ir tyrimų tarybų peržiūra, verslo inovacijų fondo pertvarkymas į rinkos subrendimo fondą (angl. *market maturation fund*)); ES-Danijos paramos programos (angl. *EU-DK Support-programme*) patvirtinimas, siekiant sustiprinti Danijos dalyvavimą ES mokslinių tyrimų, inovacijų, verslo plėtros ir antreprenerystės programose – informacija apie ES iniciatyvas ir paramos instrumentus, konsultacijos ir kita pagalba, susijusi su tyrėjų ir įmonių dalyvavimu minėtose programose; naujo visuomenės inovacijų partnerystės modelio įvedimas, norint kurti inovatyvius sprendimus visuomeninėms problemoms spręsti (pvz. energetikos, aplinkos ir kitose srityse); kt.).
2. *Daugiau žinių turi kurti vertę* (bendradarbiavimo Danijos klasterių ir tinklų politikai strategijos (angl. *a strategy for collaboration on Denmark's clusters and networks policy*) parengimas, siekiant sustiprinti vietinių, regioninių, nacionalinių ir tarptautinių klasterių ir inovacijų tinklų veiklos koordinavimą, jų tarptautinę orientaciją bei atitikimą europiniams standartams; bendros žiniomis grįstų inovacijų mažose ir vidutinėse įmonėse programos (angl. *a collective programme for knowledge-based innovation in SMEs (DK-SME)*) patvirtinimas; schemos, skirtos paskatinti jaunimą po mokslų baigimo pradėti žiniomis grįstą verslą, (angl. *a StartupGraduate scheme*)

kūrimas; trijų naujų tarptautinių inovacijų centrų įsteigimas 2013 metais (lokacija: Seoul; Sao Paulo; Bangalore), siekiant didinti Danijos ir tarptautinių institucijų bei įmonių bendradarbiavimą švietimo, mokslinių tyrimų ir inovacijų klausimais bei pritraukti į Daniją naujus talentus ir užsienio investicijas; į praktiką orientuotų inovacijų projektų finansavimas, kurių pagrindu siekiama skatinti mokslo ir verslo bendradarbiavimą per aukštojo mokslo institucijų įsitraukimą į praktinio žinių pritaikymo ir inovacines veiklas, skirtas specifiniams verslo iššūkiams spręsti (įmonės, norėdamos įsitraukti į šiuos projektus, turi pačios užtikrinti savo dalyvavimo finansavimą); kt.).

3. *Švietimas, skirtas didinti inovacinius gebėjimus* (inovacijų kompetencijų vystymas per praktikos elementą visuose švietimo lygiuose sustiprinimą – stažuotės, disertacijų rengimas bendradarbiavimo su įmonėmis pagrindu, kitos bendradarbiavimo su suinteresuotomis pusėmis formos; inovacijų ir antreprenerystės elementų įvedimas naujoje mokytojų/pedagogų mokymo programoje; naujų veiklų pamokų, orientuotų į inovacijas, mokyklose įvedimas su verslo įmonių ir kitų organizacijų įtraukimo galimybe, siekiant ugdyti kūrybingas, talentingas ir nepriklausomas asmenybes; doktorantūros studijų studentų į inovacijas ir verslą orientuotų kompetencijų stiprinimas per bendradarbiavimo su įmonėmis, rengiant daktaro disertacijas, skatinimą ir jų įdarbinimo privačiame sektoriuje rėmimą; stiprinti inovacijų ir antreprenerystės integravimą į švietimo programas; kt.).

Igyvendinant strategiją siekiama šių pagrindinių Danijos inovacijų politikos efektyvumą atspindinčių rezultatų:

- padidinti šalyje veikiančių inovatyvių įmonių dalį tiek, kad iki 2020 metų Danija atsidurtų penkių inovatyviausių OECD šalių gretose;
- padidinti privačias investicijas į MTEP tiek, kad iki 2020 metų Danija priklausytų OECD šalių, kuriose verslo investicijos į MTEP (skaičiuojant procentinę dalį nuo šalies BVP) yra didžiausios, penketukui;
- padidinti aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų skaičių verslo sektoriuje tiek, kad iki 2020 metų Danija viena iš penkių OECD šalių, kuriose aukštąjį mokslą baigusiujų asmenų skaičius verslo sektoriuje yra didžiausias.

Strategijoje ypač akcentuojamas stipria partneryste grįsto nacionalinio ir tarptautinio apsikeitimo žiniomis tarp įmonių ir žinias kuriančių institucijų poreikis, siekiant kad kuo daugiau žinių kurtų praktinę vertę šalies ekonomikai bei bendrai socialinei gerovei.

Siekiant įvertinti Danijos įmonių augimo potencialą ir esamų veiklos sąlygų tinkamumą, kas leistų tinkamai prioretizuoti valstybės veiksmus bei finansinių lėšų atskiroms veiklos sritims paskirstymą, suformuotos ekspertų darbo grupės (angl. growth teams) šiose aštuoniuose veiklos srityse: jūrų/laivybos klausimai; vandens, bio ir aplinkos sprendimai; energetika ir klimatas; turizmas ir laisvalaikis; kūrybinis verslas ir dizainas; sveikatos gerovės sprendimai; maistas; informacinės ir komunikacijų technologijos ir skaitmeninis augimas.

Atsižvelgiant į Danijos inovacijų politiką nurodančių strateginių dokumentų gausą bei numatytą inovacijų skatinimo priemonių įvairovę, jau aptartą Danijos viešosios politikos dokumentų strateginės nuostatos ir pagrindiniai veiksmai apibendrintai pateikiami 22 ir 23 lentelėse.

22 lentelė. Danijos inovacijų skatinimo strateginiai dokumentai

Šaltinis	Strateginė orientacija
Danijos augimo strategija (2002)	• Žinių komercinis pritaikymas • Viešųjų ir privačiųjų investicijų į mokslinius tyrimus ir inovacijas didinimas • Bendradarbiavimas tarp verslo ir mokslo sektorių • Augimas grįstas: žmonėmis, investicijomis, antreprenerystė, moksliniais tyrimais ir inovacijomis, laisvomis ir atviromis rinkomis
Antreprenerystės skatinimo veiksmų planas (2003)	• Antreprenerio kaip inovatoriaus rolė, antreprenerystė – kaip kažko naujo kūrimas, buvimas inovatyviu • Į augimą orientuotų naujų įmonių kūrimas • Antrepreneriams palankių sąlygų kūrimas: antreprenerystės kultūra; administracinių kliūčių šalinimas; įmonės steigimo finansavimo schemas; viešosios paramos paslaugos; technologijų perdavimas ir mokslinių tyrimų komercializavimas
Danijos strategija: Danijos galimybės globalioje žinių visuomenėje (2004)	• Kokybiška mikroekonominė sistema inovacijų pramonei kurti: žmogiškieji ištekliai; naujų žinių taikymas; IKT; antreprenerystė; lyderystė • Partnerystė tarp privataus sektoriaus, valdžios, mokslinių tyrimų ir švietimo institucijų • Prioritetinės pramonės sritys: ateities sveikatos pramonė; ateities būsto pramonė; ateities žaidimų ir mokymosi pramonė
Danijos 2007–2010 metų ir 2010–2013 metų veiksmų planai inovacijoms ir efektyviai žinių sklaidai (2007, 2010)	• Įmonių inovacinės veiklos skatinimas (kliūčių inovacijoms šalinimas; gebėjimų inovacinei veiklai tobulinimas) • Sąveikos tarp mokslo ir verslo stiprinimas; žinių sklaidos ir komercializavimo užtikrinimas • Dėmesys paslaugų sektoriaus inovacijoms, švietimo sistemos orientacijai į inovacijas ir antreprenerystę, viešojo sektoriaus veiklos kokybės užtikrinimui • Politikos formuotojų dialogas su visomis suinteresuotomis pusėmis (įmonėmis, žinių institucijomis, mokslininkais, kt.) • Daugiau pastangų sistemei inovacijų politikos įgyvendinimo stebėsenai ir vertinimui • Veiksmų prioritetinės sritys: verslo ir mokslo bendradarbiavimas; aukštos kvalifikacijos darbo jėgos prieinamumas; autorizuotos technologinės paslaugos; mokslinių tyrimų komercializacija.
Nacionalinė inovacijų strategija: Danija – sprendimų tauta. Su-stiprintas bendradarbiavimas ir patobulintos sistemos inovacijoms įmonėse (2012)	• Į globalius visuomeninius iššūkius bei inovatyvių sprendimų paklausą orientuota inovacijų politika • Į žinių taikymą ir inovacinę veiklą orientuoto verslo skatinimas • Pakankamos viešojo sektoriaus investicijos į mokslinius tyrimus, inovacijas ir švietimą • Privataus sektoriaus investicijų į MTEP didinimas • Švietimo sistema inovacijų ir antreprenerystės gebėjimams vystyti • Žinių sklaida, prieinamumas ir komercinis pritaikymas • Įvairiarūšių partnerysčių skatinimas ir inovacinių tinklų plėtra

Šaltinis: suformuota autorės

23 lentelė. Danijos inovacijų politikos priemonės inovacijoms versle skatinti

Priemonė	Paskirtis	Turinys
Įmonių ir mokslo institucijų suvedimas (angl. <i>Matchmaking</i>)	Verslo ir mokslo bendradarbiavimas	Finansuojamos tarpininkavimo paslaugos, kurių tikslas – suvesti įmone su jai reikalingų mokslinių tyrimų institucija rinkos mechanizmų riboto veikimo srityse (pvz., SVV įmonės; tam tikros aukštųjų technologijų pramonės nišos; naujos augimo sritys)
Inovacinių čekių Danijos MVI-ėms schema (angl. <i>Innovation vouchers</i>)	Verslo ir mokslo bendradarbiavimas	Finansinė parama MVI-ėms reikalingų mokslo žinių iš mokslo/mokslinių tyrimų institucijų įsigijimui. Schema įgyvendinama nuo 2008 metų. Maksimali čekio vertė – DKK 100000 (apie 14000 eurų). Būtinai įmonės finansinis indėlis (valstybės kofinansavimas – 40 proc.). Reikalavimas: MVI-ės iki tol neturėjusios bendradarbiavimo su mokslo/mokslinių tyrimų institucijomis patirties. Schemos privalumai: paprastas aplikavimas, greitas administravimas, pagalba įmonei susirandant paslaugos teikėją ir galimybė įmonei pačiai rinktis paslaugos teikėją.
Ko-finansavimo MVI-ių moksliniams projektams iniciatyva (angl. <i>‘double-up’ initiative</i>)	Verslo ir mokslo bendradarbiavimas	MVI-ių finansinio indėlio į kartu su mokslo/mokslinių tyrimų institucijomis vykdomus mokslinių tyrimų projektus padvigubinimas. Reikalavimas: pasirašytas susitarimas dėl dalyvavimo projekte
Inovacijų konsorcių schema (angl. <i>Innovation consortia</i>)	Verslo ir mokslo bendradarbiavimas	Subsidijuojamas įmonių ir mokslo/mokslinių tyrimų institucijų bendradarbiavimas inovaciniuose projektuose. Inovacijų konsorciūmą privalo sudaryti mažiausiai dvi įmonės, kurios dalyvauja visame projekte, viena mokslinių tyrimų institucija ir viena patariamoji bei žinių sklaidą užtikrinanti organizacija. Konsorciūmai remiami Danijos technologijų ir inovacijų tarybos.
Nacionalinė klasterių programa – Danijos inovacijų tinklas (angl. <i>Clusters – Innovation Network Denmark</i>)	Inovacijų tinklai	Klasterių programa bei tuo pat metu kompetencijų ir inovacijų tinklas, remiamas Danijos technologijų ir inovacijų tarybos. Tikslas – užtikrinti kad ir mažos įmonės dalyvautų tinklaveikos projektuose ir padėti joms pasinaudoti kitomis inovacijų politikos iniciatyvomis. Tinklas remiamas Danijos technologijų ir inovacijų tarybos.
Danijos technologinių paslaugų sistema (angl. <i>Danish Technological Service System (GTS-net)</i>)	Inovacijų tinklai	GTS – pažangių technologijų grupė yra tinklas susidedantis iš 9 individualių tyrimų ir technologijų organizacijų – GTS institutų. Tikslas – skleisti žinias, technologijas ir gerą patirtį įmonėms ir viešosioms institucijoms taip plėtojant inovacijas ir didinant Danijos pramonės ir visuomenės konkurencingumą

Priemonė	Paskirtis	Turinys
Pramoninės doktorantūros studijos (angl. <i>Industrial PhD programme</i>) (nuo 1970 m.)	Į pramonę ir verslo poreikius orientuoti moksliniai tyrimai	Trejų metų mokslinių tyrimų ir praktikos programa, orientuota į pramonės poreikius. Doktoranto darbo atlygis įmonėje subsidijuojamas valstybės lėšomis, mokslinio darbo laikas paskirstomas tolygiai tarp darbo universitete ir įmonėje. Programoje gali dalyvauti visų šalių universitetai ir studentai.
Doktorantūros studijos, orientuotos į inovacijas (angl. <i>PhD with focus on innovation</i>)	Į pramonę ir verslo poreikius orientuoti moksliniai tyrimai	Doktorantų skaičiaus didinimas privačiam sektoriui aktualiose srityse. Doktorantūros studijų orientacija į pramonės sektorių per specialaus inovacijų kurso įvedimą bei privalomos doktoranto darbo praktikos versle nustatymą.
Pramoninės podoktorantūros programa (angl. <i>Industrial post-doc programme</i>)	Į pramonę ir verslo poreikius orientuoti moksliniai tyrimai	Pagal šią iniciatyvą daktaro laipsnį įgijęs asmuo toliau vykdo savo mokslinius tyrimus, gaudamas finansinę ir techninę pagalbą kartu iš universiteto ir įmonės. Asmuo turi savo darbo laiką paskirstyti tolygiai universitete ir įmonėje. Iniciatyva remiama Danijos nacionalinio pažangų technologijų fondo
Inovacijų asistento schema (angl. <i>Innovation Assistant/ Knowledge pilots</i>)	Inovacijų paramos paslaugos	Valstybės subsidijuojama schema, finansuojama Danijos mokslo, inovacijų ir aukštojo mokslo ministerijos, nukreipta į universitetų absolventų įdarbinimą tose SVV įmonėse, kurios dažniausiai neturi galimybių orientotis į tokios kvalifikacijos darbuotojus
Mentoriaus schema (angl. <i>Mentor scheme</i>)	Inovacijų paramos paslaugos	SVV kompetencijų inovacinei veiklai (inovacijų valdymas ir strategijų inovacinei veiklai rengimas) vystymas per patyrusių ir kompetentingų pramonės vadovų laikiną pagalbą
Inovacijų schema kvalifikuotų darbuotojų įdarbinimui SVV įmonėse (angl. <i>Innovation pilot initiative</i>)	Inovacijoms reikalingos kompetencijos	Atlyginimo subsidijos pagrindu aukštos kvalifikacijos asmuo nustatytam laikui įdarbinamas SVV įmonėje inovaciniam projektui vystyti. Priemonės tikslas – kurti inovacijas MVĮ-ėse.
Technologijų perdavimo koncepcijų vystymas	Mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimas	5 projektai, kuriuos įgyvendindamos mokslinių tyrimų institucijos vysto ir testuoja naujus technologijų perdavimo įmonėms būdus
Koncepcijos finansavimo patikrinimas (angl. <i>Proof of concept financing</i>)	Mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimas	Finansavimas viešosioms mokslinių tyrimų institucijoms idėjų komercinėms galimybėms patikrinti
Ateities inovacijų inkubatoriai (angl. <i>Innovation incubators of the future</i>)	Inovacijų paramos paslaugos	Ko-finansavimas 7 inkubatoriams, orientuotiems į inovacijų kompetencijas ir glaudų strateginį bendradarbiavimą su universitetais. Inkubatorių viešasis kapitalas investuojamas į naujas, žiniomis grįstas įmones.

Priemonė	Paskirtis	Turinys
Išradėjų konsultavimo tarnyba (angl. <i>Inventor advisory service</i>)	Inovacijų paramos paslaugos	Valstybės finansuojama išradėjų konsultavimo tarnyba, įsikūrusi technologijos institute
Inovacijų centras e-verslui	Inovacijų paramos paslaugos	Pagalba SVV įmonių naudojimuisi IKT-jomis; žinių apie skaitmeninius sprendimus pramonei sklaida. Inicatyvai įgyvendinti naudojama aprobuotų technologinių paslaugų institutų (angl. <i>Approved Technological Service (ATS) Institutes</i>) sistema
Regioniniai inovacijų agentai (angl. <i>Regional innovation agents</i>)	Inovacijų paramos paslaugos	Įgyvendinami 3 bandomieji projektai, pagal kuriuos „inovacijų agentai“ lanko regionuose įsikūrusias, inovacinės veiklos nevykdančias ir su mokslo institucijomis nebedradarbiaujančias SVV įmones. Tikslas – skatinti įmones vykdyti inovacinę veiklą, didinant regionuose įsikūrusių MVĮ-ių prieinamumą prie bendros inovacijų ir žinių sklaidos sistemos.
SCALEit.us iniciatyva	Tarptautiškumo skatinimas	Galimybė jaunosms technologijų startup tipo įmonėms ir talentingiems antrepneriams pasinaudoti Silicio slėnio ekosistema (trukmė: 3 mėn.; http://www.scaleit.us/)
Skambučių centras	Informacijos sklaida	Vienas telefono numeris informacijai apie viešąją paramą inovacijoms gauti
Vienas bendras paramos inovacijoms tinklapis	Informacijos sklaida	Tinklapis su visomis paramos inovacijoms iniciatyvomis (http://vaekstsguiden.dk/)

Šaltinis: suformuota autorės remiantis atlikta Danijos strateginių dokumentų analize ir ekspertinės apklausos metu surinkta informacija

Remiantis pagrindinių Danijos viešosios politikos dokumentų inovacijų skatinimo srityje analize, galima teigti, jog inovatyvaus verslo sektoriaus vystymas yra centrinis šios šalies inovacijų politikos prioritetas, kai tuo tarpu veiksmai visose kitose inovacinės veiklos plėtrą šalyje įtakančiose srityse – į inovacijas ir antreprenerystę orientuotas švietimas, bendradarbiavimas, žinių sklaida ir kt. – laikytini privalomais šio esminio prioriteto įgyvendinimo uždaviniais. Strateginiai dokumentai atspindi verslo inovacinės veiklos skatinimo iniciatyvų tęstinumą, akcentuoja nuolatinį jų įgyvendinimo rezultatyvumo vertinimą bei esamos padėties analize grįšto tobulinimo svarbą.

Apibendrinant galima teigti, jog Danijos inovacijų politika verslo inovacinės veiklos skatinimo atžvilgiu pasižymi ambicingumu, nuoseklumu bei stipria orientacija į rezultatus.

Danijos atvejo apibendrinimas
Pavyzdiniai Danijos viešosios politikos inovacinės veiklos skatinimo atžvilgiu bruožai
➤ Aiškiai įvardintos atsakomybės ➤ Koordinacija ➤ Aiškus nurodomų iniciatyvų įgyvendinamumas laike ➤ Aiškus numatytų iniciatyvų įgyvendinimo matavimas (rezultato išmatuojamumas) ➤ Iniciatyvų tobulinimo pagrindų išreikštas pradėtų veiksmų tęstinumas ➤ Bendradarbiavimu su visomis suinteresuotomis pusėmis grįsti strateginiai sprendimai ➤ Aiškiai išreikštas verslo/pramonės orientacijos į inovacinę veiklą poreikis tiek antreprenerystės, tiek inovacijų skatinimo kryptyse – stebima strateginės orientacijos ir iniciatyvų inovacijų ir antreprenerystės politikų dokumentuose darna ➤ Įmonių poreikiais grįstas požiūris į inovacinės veiklos skatinimą
Inovacijų politikos tendencijos
- Inovacijų augimo potencialą turinčių įmonių vystymas - Geresnis žinių komercializavimas per glaudų verslo ir mokslo bendradarbiavimą - Žinių ir informacijos sklaida bei prieinamumas - Švietimo sistemos tobulinimas inovacijų ir antreprenerystės skatinimo pagrindų
Verslo inovacinės veiklos skatinimo kryptys
- Verslo teisinės/reguliacinės aplinkos tobulinimas - Inovacinės veiklos kompetencijų vystymas - Mokestinės lengvatos - Tiesioginės finansinės paramos instrumentai įmonių MTEP ir inovacinei veiklai - Mokslo ir verslo bendruomenės partnerystės schemos
Inovacijų versle skatinimo gerosios praktikos pavyzdžiai (Ekspertinio tyrimo duomenys)
- o Pramoninės doktorantūros studijos - o Danijos technologinių paslaugų sistema (pažangių technologijų institutų tinklas (GTS-net)) - o Nacionalinė klasterių programa – Danijos inovacijų tinklas - o Inovacijų čekių Danijos MVI-ėms schema - o SCALEit.us iniciatyva

3.3.3. Suomijos atvejo analizė

Suomijos 2011 metais patvirtintoje Vyriausybės programoje nurodoma, jog ekonominis augimas ir sėkmė reikalauja konkurencingos pramonės, paslaugų sektoriaus plėtos bei į augimą ir ekologinį veiksmingumą orientuoto verslo. Kompetentingi ir laimingi žmonės nurodomi pagrindiniu Suomijos ekonominės sėkmės faktoriumi, o aukšto lygio infrastruktūra, stabili ir saugi verslo aplinka, gerai funkcionuojantis, patikimas ir į paslaugas orientuotas administravimas – pagrindinėmis šalies stiprybėmis. Tuo tarpu mažas skaičius į augimą orientuotų įmonių laikomas vienu iš pagrindinių Suomijos iššūkių (Finnish Government, 2011).

Kasmet Europos Komisijos skelbiamoje Europos Sąjungos Inovacijų Švieslentėje Suomija, kartu su savo kaimynėmis Danija ir Švedija, jau eilę metų įvardinama kaip viena inovatyviausių ES šalių. Nepaisant to, Suomijos valdžios atstovai nuolat deklaruoja nacionalinės inovacijų politikos stiprinimo poreikį, kaip būdą šalies ekonomikos konkurencingumui ir produktyvumui užtikrinti. Taigi, toliau, siekiant atskleisti gerąją šios šalies patirtį inovacijų skatinimo srityje, analizuojama Suomijos inovacijų sistema ir strategines šalies nuostatas nagrinėjamoje srityje atspindintys viešosios politikos dokumentai.

Inovacijų sistema.

Tarptautiniuose vertinimo šaltiniuose, Suomijos inovacijų sistema vertinama kaip viena iš geriausių pasaulyje (Government's communication, 2009), o jos sėkmės faktoriais įvardinami: didelės investicijos į MTEP; didelis MTEP darbuotojų skaičius; ekonomikos ir įmonių specializacija žinioms imliose augimo srityse; stipri bendradarbiavimo kultūra; pasaulinio lygio mokyklų sistema; aukštos kokybės sveikatos priežiūros sistema; aplinkos perspektyva priimant sprendimus; gerai funkcionuojanti verslo aplinka (R&I Policy Guidelines for 2011-2015).

Nepaisant to, įvardinami šie pagrindiniai Suomijos sisteminiai iššūkiai: inovacinės veiklos versle labai koncentruotos (pvz., daugiau nei 50 proc. verslo MTEP yra IKT sektoriuje; 70 proc. verslo MTEP vykdoma įmonėse su daugiau nei 500 darbuotojų); nepakankamas Suomijos inovacijų sistemos tarptautiškumas; didelis viešasis sektorius ir padrikos struktūros; neišvystytas inovacijų politikos horizontalus valdymas (nėra horizontalaus inovacijų politikos įgyvendinimo valdymo ir darnios inovacijų strategijos viešajam sektoriui) (Finland's National Innovation Strategy, 2008).

Taigi, siekiant užtikrinti, kad Suomijos inovacijų sistema ir politika atitiktų ateities poreikius bei tarptautinės aplinkos keliamus reikalavimus, nuolat ieškoma naujų strateginių sprendimų inovacijų skatinimo ir valdymo atžvilgiu.

Viename iš Suomijos strateginių dokumentų teigiama, jog tinkamas inovacijų sistemos pagrindas turi: 1) užtikrinti pakankamus ir atsinaujinančius žmogiškuosius išteklius; 2) skatinti aukštos kokybės žinių kūrimą ir kompetencijas bei veiksmingą žinių perdavimą; 3) spartinti žinių panaudojimą ir patirtį bei inovacijų kūrimą, diegimą ir komercializavimą (Research and Innovation Policy Guidelines, 2010).

Esamoje nacionalinėje inovacijų sistemoje (46 pav.) pagrindinis inovacijų politikos formavimo ir įgyvendinimo vaidmuo tenka Suomijos užimtumo ir ekonomikos ministerijai bei jos pavaldume esančioms agentūroms ir kitoms institucijoms, iš kurių svarbiausios yra šios, MTEP ir inovacijų veiklų biudžetinį finansavimą, nepriklausomai nuo šių veiklų vykdytojo (t.y. privatus ar viešasis sektorius), užtikrinančios institucijos:

- Suomijos technologijų ir inovacijų agentūra (angl. Finnish Funding Agency for Technology and Innovation (Tekes)) – svarbiausia MTEP ir inovacijų viešojo finansavimo ir ekspertinės paramos organizacija, įkurta 1970 metais ir nuo 1984 metų pradėjusi veikti ne tik nacionaliniu, bet ir tarptautiniu mastu. Tekes biudžetinis finansavimas nukreiptas tiesiogiai į įmones, vykdančias MTEP ir inovacijų veiklas, ir taikomuosius mokslinius tyrimus atliekančius universitetus bei kitas aukštojo mokslo institucijas. Agentūra skatina platų požiūrį į inovacijas, remdama ne tik technologines, bet ir netechnologines inovacijas. Pagrindinis Tekes tikslas – skatinti įmones vykdyti MTEP ir inovacinę veiklą. Išskirtos trys pagrindinės Tekes projekcinio finansavimo sritys:
 - o Gamtos ištekliai ir tvari ekonomika: energija ir žaliavų efektyvumas; atsinaujinančios energetikos sprendimai; nauji miškų ir biomasės sprendimai; tvarūs sprendimai mineralinių išteklių panaudojimui ir vandens suvartojimui.
 - o Žmonių gyvybingumas: sveikatos skatinimas; veiksminga ir aukštos kokybės sveikatos priežiūros paslaugų sistema; darbas ir mokymas, orientuotas į žmogiškųjų igūdžių ir gebėjimų atnaujinimą; prasingos laisvalaikio patirtys.
 - o Intelektualios/gumanios aplinkos: protingos energijos sistemos ir tvari medžiagų ekonomika; gyvenamosios aplinkos apsauga ir saugumas, naudojantis skaitmeninėmis sistemomis; į vartotojus orientuoti produktai, paslaugos ir procesai.

Kiekvienais metais Tekes finansuoja apie 1500 verslo MTEP projektų ir apie 600 viešojo sektoriaus mokslinių tyrimų projektų (2012 metais buvo nuspręsta finansuoti 1640 projektų, kuriems skirtas 570 milijonų eurų finansavimas). Finansuojami ne tik nacionalinių, bet ir užsienio kompanijų, įsikūrusių Suomijoje, projektai, kurių rezultatai prisideda prie Suomijos ekonomikos vystymo (Tekes).

- Suomijos technologinis tyrimų centras (angl. VTT Technical Research Centre of Finland) – 1942 metais įkurta ne pelno siekianti, globaliai veikianti multitechnologinių taikomųjų mokslinių tyrimų organizacija (didžiausia Šiaurės Europoje), siūlanti auštos klasės technologinius sprendimus ir inovacijų paslaugas, unikalią mokslinių tyrimų infrastruktūrą ir plačią partnerystės tinklą. VTT pagrindinės užduotys – nacionalinės ir tarptautinės tinklaveikos su pramone, mokslinių tyrimų institucijomis, universitetais ir valdžios institucijomis pagrindu vykdyti MTEP veiklą, technologijų perdavimą ir testavimą. Pagrindinės siūlomos paslaugos apima: technologijų ir verslo išvalgas; strateginius mokslinius tyrimus; produkto ir paslaugos vystymą; intelektinės nuosavybės teises ir licenciovimą; ekspertines paslaugas (vertinimus, testavimus, sertifikavimą ir patikrinimus); inovacijų ir technologijų valdymą; technologinę partnerystę. VTT siekia didinti savo klientų verslų konkurencingumą, skatinti naujo verslo kūrimą, tobulinti ir greitiinti MTEP produktyvumą.
- Finpro – nacionalinė prekybos, internacionalizavimo ir investicijų plėtros organizacija, įkurta dar 1919 metais Suomijos kompanijų pastangomis ir šiuo metu apimanti apie 550 narių, įskaitant privačias įmones, Suomijos pramonės konfederaciją, Suomijos įmonių federaciją ir Suomijos technologijų pramonės federaciją. Pagrindinis Finpro tikslas – skatinti įmonių tarptautiškumą, partnerysčių, globalios tinklaveikos ir įėjimo į tarptautines rinkas galimybių paieškos pagrindu. Kaip viešoji-privati organizacija, veikianti Suomijos užimtumo ir ekonomikos ministerijos pavaldume, ji glaudžiai bendradarbiauja su kitais inovacijų sistemos dalyviais – Tekes, užimtumo ir ekonomikos plėtros centrais, Suomijos užsienio reikalų ministerija. Siekiant vykdyti aktyvią tinklaveiką, Finpro ofisai įsikūrę 50-yje šalių.
- Finnvera – valstybės valdoma specializuota finansavimo kompanija ir tuo pačiu metu oficiali Suomijos eksporto kreditų agentūra (angl. Export Credit Agency (ECA)), siūlanti finansavimo sprendimus (t.y. paskolas, garantijas, rizikos kapitalo investicijas ir kt.) Suomijos verslo pradžiai, vystymui, internacionalizacijai ir eksportui.
- Pramonės investicijos (angl. Finnish Industry Investment Ltd) – Vyriausybės investicinė bendrovė Suomijos verslui, užimtumui ir ekonomikos augimui skatinti per rizikos kapitalo ir privataus kapitalo investicijas.

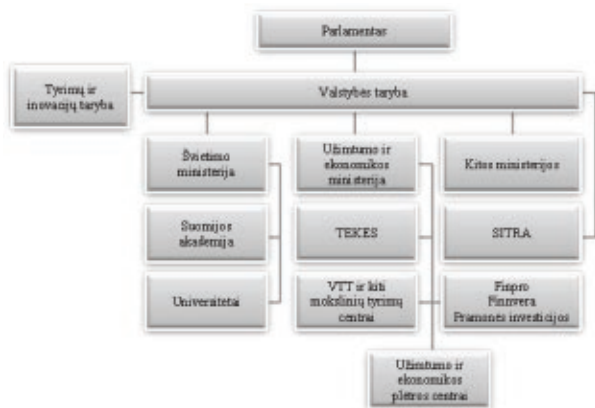
Taip pat svarbus vaidmuo inovacijų finansavimo srityje tenka Suomijos inovacijų fondui (angl. Finnish Innovation Fund (SITRA)), nukreiptam į naujų verslo modelių skatinimą tvariai šalies gerovei užtikrinti per poreikio naujiems pokyčiams identifikavimą ir jų realizavimą. Fondas vykdo praktinius eksperimentus, vysto tarptautinę tinklaveiką bei plėtoja ir finansuoja verslo veiklą. Nuo 2012 metų pradėtas įgyvendinti į projektus orientuotas fondo organizavimo modelis, orientuojantis į dvi pagrindines sritis: ekologinis tvarumas (gyvenimo stilius ir protingas gamtos išteklių naudojimas; „žalioji“ ekonomika) ir visuomenės įgalinimas (veiksmingumas ir į žmones orientuotas viešasis administravimas per lyderystės įgūdžių vystymą, bendradarbiavimo ir sprendimų priėmimo procesų stiprinimą; veiklos pasirinkimo galimybių didinimas per naujų verslo modelių verslo pradžiai kūrimą). Sitra įkurta 1967 metais ir nuo 1991 metų veikia kaip nepriklausomas fondas, atsiskaitantis tiesiogiai

šalies Parlamentui, tačiau negaunantis biudžetinio finansavimo ir veiklą vystantis kapitalo investicijų pagrindu.

Kalbant apie mokslinių tyrimų centrų svarbą paminėti ir Strateginius mokslo, technologijų ir inovacijų kompetencijų centrus (angl. Strategic Centres of Excellence for Science, Technology and Innovation (SHOKs)), skirtus verslui aktualių strateginių kompetencijų pagrindinėse mokslinių tyrimų ir inovacijų srityse stiprinimui per pažangiausių mokslinių tyrimų rezultatų testavimą ir komercializavimą. Atsižvelgiant į kiekvieno centro nustatytą strateginių mokslinių tyrimų programą, verslo įmonės ir mokslinių tyrimų organizacijos 5–10 metų laikotarpyje vykdo bendrus, į Suomijos pramonės ir visuomenės poreikius orientuotus mokslinius tyrimus. Centrai finansuojami jungtinėmis privataus ir viešojo sektorių lėšomis bei yra grįsti ilgalaikiais suinteresuotųjų pusių įsipareigojimais. Šiuo metu Suomijoje veikia šeši šio tipo centrai sekančiose mokslinių tyrimų kryptyse: 1) energetikos ir aplinkos; 2) bioekonomikos; 3) metalo produktų ir mechaninės inžinerijos; 4) statomos/kuriamos aplinkos inovacijos; 5) sveikatos ir gerovės; 6) informacinė ir komunikacijų pramonė ir paslaugos. Centrų kūrimą ir vystymą remia bei jų mokslinių tyrimų programų ir projektų finansavimą užtikrina Suomijos technologijų ir inovacijų agentūra (TEKES). Tačiau, nors Tekes yra pagrindinis šių strateginių centrų koordinatorius, ji nėra jų bendrasavininkė.

Suomijos mokslo ir mokslinių tyrimų pozicijas stiprina Švietimo ir kultūros ministerijos pavaldume veikianti Suomijos akademija (angl. Academy Finland) – agentūra, kurios pagrindinės funkcijos apima: mokslinių tyrimų ir jų taikymo skatinimą; tarptautinio mokslinio bendradarbiavimo vystymą; ekspertinę veiklą mokslo politikos atžvilgiu; mokslinių tyrimų, tyrėjų mokymo ir bendrų sąlygų moksliniams tyrimams vystymo finansavimą grantų pagrindu. Agentūros veikla taip pat prisideda prie Suomijos mokslinių tyrimų internacionalizavimo, atnaujinimo ir diversifikavimo. Kasmet agentūros skiriamas finansavimas prisideda prie maždaug 8000 žmonių mokslinio darbo universitetuose ir mokslinių tyrimų instituteuose (2013 metais tyrimų finansavimui agentūra yra numaciusi 317 milijonų eurų).

Svarbią patariamąją funkciją mokslo ir technologijų bei inovacijų politikų klausimais atlieka Suomijos Tyrimų ir inovacijų taryba (angl. Research and Innovation Council) (iki 2009 metų veikusi kaip Mokslo ir technologijų politikos taryba), vadovaujama Ministro pirmininko ir atskaitinga Vyriausybei. Taryba yra skiriama Vyriausybės kadencijos laikotarpiui.

46 pav. Suomijos inovacijų sistema (Ministry of the Employment and the Economy, 2009)

Pažymėtina, kad tiek nacionaliniai dokumentai, tiek tarptautiniai vertinimai Suomijos inovacijų sistemą vertina kaip gerai veikiančią, paremtą stiprią patirtimi ir bendradarbiavimu.

Strateginių dokumentų inovacijų srityje analizė.

2008 metais, patvirtinusi nacionalinę inovacijų strategiją (angl. **Finnish Innovation Strategy**), Suomija įvardino šias pagrindines inovacijų politikos vystymo ir įgyvendinimo kryptis:

- 1) Centrinės valdžios darbo taisyklių ir tvarkos atnaujinimas, orientuojantis į sąsajos tarp politikos sprendimų priėmimo, konsultacijų ir įgyvendinimo stiprinimą.
- 2) Į paklausą ir vartotojus orientuota inovacijų politika ir jos įgyvendinimo priemonės.
- 3) Regioninių MTEP ir inovacijų centrų stiprinimas.
- 4) Viešosios paramos inovacijoms sistemos racionalizavimas, siekiant suaktyvinti įmonių MTEP ir inovacinę veiklą ir reaguoti į įmonių, vykdančių į vartotojus orientuotą inovacinę veiklą poreikius.
- 5) Naujos iniciatyvos rizikos prisiėmimui ir rizikos kapitalo organizacijoms (pvz., mokesčių klausimai).
- 6) Švietimo ir į valdymą orientuotų mokymų stiprinimas.
- 7) E-reguliavimo sistemos galimybių vystymas ir geresnis naudojimas jomis (Ministry of the Employment and the Economy, 2009).

Įgyvendinant minėtą strategiją, 2010 m. buvo patvirtintas į paklausą ir vartotojus orientuotą inovacijų politiką ir jos įgyvendinimo veiksmus apibrėžiantis dokumentas (angl. *Demand and User-driven Innovation Policy: Framework and Action Plan*), išryškinkantis svarbią viešojo sektoriaus rolę, kuriant paklausą inovatyvių sprendimų taikymui. Teigiama, jog būtent Suomija yra viena iš šio tipo inovacijų politikos pradininkių, o iki tol vyravusi politika buvo grįsta daugiau inovacijų pasiūla nei paklausa ir rinkos (vartotojų/naudotojų) poreikiais. Tačiau į paklausą ir vartotojų poreikius orientuota inovacijų politika nesiekia pakeisti inovacijų pasiūla grįsto inovacijų politikos, o tik ją papildyti, norint kurti pusiausvyrą tarp inovacijų pasiūlos ir paklausos. Į paklausą orientuota inovacijų politika siekia tobulinti rinkos sąlygas efektyvesniam inovacijų diegimui ir sklaidai. Iš įmonių pusės tokios politikos įtakos inovacijų plėtrai pavyzdžiu galėtų būti konkurencijos rinkoje aktyvinimas, kur pranašumas tenka inovacinę veiklą vykdančiam verslui. Viešojo aspekto perspektyvoje pavyzdžiu galėtų būti įvardinami tam tikri politikos formuotojų veiksmai, orientuoti į naujų rinkos reikalavimų/standartų/normų nustatymą kaip, pavyzdžiui, reikalavimai energijos vartojimo efektyvumui didinti. Vienu iš pagrindinių į paklausą orientuotos inovacijų politikos įgyvendinimo įrankiu tampa inovatyvūs viešieji pirkimai.

Išskiriamos šios pagrindinės keturios į paklausą orientuotos inovacijų politikos sritys:

- 1) Kompetencijų vystymas: išvalgos (naujų galimybių ir tendencijų identifikavimas bei rezultatų pristatymas); tyrimai (socialinių iššūkių sričių identifikavimas; inovacinės veiklos galimybių kurti į paklausą orientuotoms inovacijoms nustatymas); švietimas ir žinios (žinių apie viešuosius pirkimus didinimas; įtaka klientų supratimui ir požiūriui apie inovacijų naudą; standartizacijos ir standartų naudojimo didinimas).
- 2) Reguliavimo vystymas: reguliavimo priemonių rengimas (į ateitį orientuoto, sisteminio reguliavimo skatinimas; ambicingų siektinų rodiklių rinkos dalyviams nustatymas); rekomendacijos ir ženklavimas (suteikti galimybę vartotojams daryti informaciją pagrįstus pasirinkimus; įtakoti vartojimą ir naudojimą); konkurencija ir rinkos (didinti rinkų funkcionalumą; orientacija į konkurenciją kaip į inovacijų „variklį“);

standartizacija (didinti standartizaciją, kuriančią rinkas ir skatinančią inovacijas; tobulinti standartizacijos sistemos funkcionalumą).

- 3) Viešojo sektoriaus veiklos modelių vystymas: į paklausą orientuota inovacijų politika kaip sisteminis požiūris (tobulinti su inovacine veikla susijusių politikos sprendimų priėmimo numatymą; kurti prielaidas pirmaujančių rinkų atsiradimui; tobulinti viešojo sektoriaus veiklų nuoseklumą, siekiant bendrai nustatytų tikslų); viešojo-privačioji partnerystė (įtakoti bendradarbiavimo funkcionalumą bei kurti naujas galimybes ir veikos modelius; didinti partnerystę teikiant viešąsias paslaugas).
- 4) Iniciatyvos į paklausą orientuotoms inovacijoms: finansinės iniciatyvos (naudoti apmokestinimu kaip valdymo priemonę; finansavimas į paklausą orientuotoms MTEP ir inovacijų veikloms); viešasis sektorius kaip pradininkas (viešasis sektorius rodo naujų sprendimų taikymo pavyzdį; investicijos į parodomuosius projektus ir etaloninius įrenginius; vystyti bandomąsias aplinkas naujiems veiklos modeliams; inicijuoti veiklas inovatyviems viešiesiems pirkimams plėtoti; lengvinti viešojo sektoriaus duomenų komercinį panaudojimą).

Ši inovacijų politikos kryptis reikalauja integruoto visų šios politikos priemonių koordinavimo bei glaudesnio bendradarbiavimo tarp atskirų jos administravimo sričių ir sektorių (efektyvaus vertikalios bendradarbiavimo tarp įvairių politikos formuotojų ir įgyvendintojų). Kaip matyti, į paklausą orientuota inovacijų politika remiasi makroekonominė perspektyva.

Tuo tarpu į vartotojus/naudotojus nukreiptos inovacijų politikos iniciatyvos paremtos mikroekonominė perspektyva, grįsta vartotojų poreikiais ir aktyviu jų dalyvavimu inovaciniuose procesuose, tiek privačiame, tiek viešajame sektoriuje. Laikomasi nuostatos, jog įmonių klientai gali būti naujų idėjų ir inovacijų šaltiniais. Ypač didelis vaidmuo šiuo požiūriu paremtos politikos įgyvendinime tenka informacinėms technologijoms ir kompiuterinėms dizaino technologijomis, kurių pagrindu rinkos dalyviai/įmonių klientai vis aktyviau įsitraukia į inovacines veiklas. Šios krypties inovacijų politika siekia plėtoti į vartotojus orientuotoms inovacijoms reikalingą veiklos aplinką, metodus ir priemones. Į vartotojus orientuota inovacijų politika, kaip ir į paklausą orientuota inovacijų politika apima šias keturias pagrindines veiklos sritis:

- 1) Kompetencijų vystymas: tyrimai (į vartotojus orientuoti moksliniai tyrimai; rodiklių į vartotojus orientuotų inovacijų paplitimo ir raidos stebėsenai vystymas); švietimas ir žinios (įtakoti klientų igūdžius; įvairių žinių pabrėžimas; investavimas į žinias, kultūrą ir dizainą; dizaino, kaip strateginės priemonės, naudojimas įmonėse; geris intelektinės nuosavybės valdymas „atvirų“ inovacijų aplinkoje); metodai ir priemonės (metodų, ypač priemonių, susijusių su įžvalgomis, etnografija, internetu ir poreikių analize, pasiekiamumo ir naudojimo skatinimas).
- 2) Reguliavimo vystymas: viešųjų duomenų ir informacijos apie vartotojus naudojimas (privatumo apsaugos svarbos vertinimas; viešosios informacijos naudojimo sąlygų tobulinimas); įtraukiantys metodai (teisės aktų, skatinančių piliečių pasirinkimo teises ir veikimo galimybes, vystymas; naudojimosi paslaugų čekiais plėtojimas); intelektinės nuosavybės teisės (reguliavimo sistemos funkcionalumo ir „atvirų“, į vartotojus orientuotų inovacijų reguliavimo tobulinimas; į vartotojus orientuotų inovacijų grąžos ir atsakomybės pasidalijimo išaiškinimas).
- 3) Viešojo sektoriaus veiklos modelių vystymas: IT infrastruktūra (kokybės, atvirumo ir pasitikėjimo tobulinimas; informacinių sistemų, ypač viešajame sektoriuje, suderinamumo skatinimas); inovacijų platformos ir aplinkos, grįstos viešąja ir privačiąja partneryste (tinklaveikos ir tarpsektorinės orientacijos į vartotoją plėtra); viešųjų

paslaugų reformavimas („orientacijos į vartotojus“ principo įvedimas; partnerystės tarp atskirų paslaugų teikėjų sektorių skatinimas; paslaugų dizaino naudojimas viešojo sektoriaus paslaugoms reformuoti).

- 4) Iniciatyvos į vartotojus orientuotoms inovacijoms: finansinės ir kitos iniciatyvos (naujų instrumentų vystymas; esamų finansavimo instrumentų kriterijų peržiūra; kitų iniciatyvų įvertinimas ir stiprinimas, ypač „atvirų“ inovacijų aplinkoje ir viešajame sektoriuje); supratimas ir poveikio galimybės (piliečių, įmonių ir viešojo sektoriaus supratimo apie orientaciją į vartotojus ir jų galimybes įtakoti gerinimas).

Suomijos Tyrimų ir inovacijų tarybos patvirtintose Tyrimų ir inovacijų politikos gairėse 2011–2015 metams (angl. *Research and Innovation Policy Guidelines for 2011–2015*) akcentuojamas platus požiūris į inovacijas, orientuojantis ne tik į technologines, bet taip pat ir į socialines, viešojo sektoriaus ir kitas netechnologines inovacijas, pabrėžiama sisteminio požiūrio į esamas problemas ir rinkos poreikius svarba bei privatus ir viešojo sektorių partneryste paremto mokslinių tyrimų ir inovacijų skatinimas. Vienu iš esminių uždavinių nurodomas verslo įmonių orientacijos į MTEP ir inovacijų veiklas stiprinimas bei tam būtinos tarptautinės tinklaveikos plėtra.

Turimus išteklius numatoma paskirstyti orientuojantis į šias prioritetines sritis: SHOK centrų (žr. Suomijos inovacijų sistemos skiltį) veiklos sektoriai; programinės įrangos patirtis; bio- ir nano- sektoriai. Taip pat numatoma remti tas sritis, kuriose Suomija turi mokslinių tyrimų kritinę masę ir yra žinoma pasaulyje bei skatinti naujas iniciatyvas, tokias kaip švariųjų technologijų sprendimai ir pan.

2012 metų gale patvirtintame tyrimų ir inovacijų politikos veiksmų plane (angl. *Action Plan for research and innovation policy “Growth through expertise”*) numatyta 21 priemonė šiems uždaviniams įgyvendinti:

- MTEP ir inovacijų sistemų tarptautiškumo didinimas (MTEP ir inovacijų veiklų finansavimo tobulinimas, naujų finansavimo schemų ilgalaikiams moksliniams tyrimams įvedimas; doktorantūros studijų peržiūra; mokslinių tyrimų infrastruktūra; nacionalinė mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklų internacionalizavimo programa; nacionalinė intelektinės nuosavybės teisių strategija; kt.);
- kokybiškesnė ir lankstesnė tyrimų ir inovacijų sistema (mokslinių tyrimų ir aukštojo mokslo institucijų sąveika su visuomene; universitetų struktūrinė plėtra (pvz., identifikuojant ir stiprinant jų kompetencijas); Inovatyvių miestų programa, siekiant kurti patrauklius inovacijų centrus; viešasis finansavimas naujų, į augimą orientuotų įmonių kūrimui; Mokslo, technologijų ir inovacijų strateginių centrų veiklos modelio tobulinimas; tyrimų ir inovacijų tarybos vaidmens, veiklų ir užduočių vertinimas; kt.);
- efektyvumo didinimas per inovacijų veiklos sričių plėtimą ir eksperimentavimą (viešieji pirkimai inovatyviems sprendimams; paramos verslui paslaugos; priemonės, orientuotos į eksperimentavimo ir rizikos prisiėmimo skatinimą; kt.);
- didesnė vertė ir nauji konkurenciniai pranašumai per nematerialias investicijas (angl. *intangible investments*) (su tyrimais ir inovacijomis susijusios skaitmeninės informacijos sklaidos, naudojimosi ir saugojimo infrastruktūra; nematerialiųjų investicijų didinimas per paslaugų inovacijų skatinimą, verslo veiklos kūrybiniame sektoriuje aktyvinimą, dizaino rėmimą ir pan.; naujų verslo galimybių ir priemonių, sąlygotų švarios energetikos paklausos, inkorporavimas į Vyriausybės energetikos ir klimato strategiją; kt.).

Veiksmų planą parengė ir jo įgyvendinimą koordinuoja dvi Suomijos ministerijos – Švietimo ir kultūros ministerija bei Užimtumo ir ekonomikos ministerija, atsižvelgdamos į Tyrimų ir inovacijų tarybos rekomendacijas.

Skatinant inovacijas per švietimą, svarbus vaidmuo tenka 2009 metais priimtam Suomijos Universitetų aktui (angl. *Universities Act*), kurio pagrindu universitetams suteiktas autonomijos statusas ir inicijuotos esminės universitetų reformos, siekiant, jog juose būtų vykdomi aukščiausio tarptautinio lygio moksliniai tyrimai. Dokumentas apima 16 Suomijos universitetų veiklos reglamentavimą.

Politiniuose debatuose taip pat svarstomas inovacijų strategijos švietimui poreikis, teigiant jog į šį procesą turėtų būti orientuotas visų lygių švietimas. Pabrėžiama, jog inovacijoms didelę įtaką daro inovacijų kultūra šalyje, tačiau taip pat akcentuojama, jog vien veiksmų švietimo srityje nepakanka – būtina į inovacijas orientuoti ir šalies darbo rinką, kur ypač svarbus tampa lyderystės darbo vietose vaidmuo (Summary Report of Finish National Seminar, 2011).

24 lentelė. Suomijos inovacijų skatinimo strateginiai dokumentai

Šaltinis	Strateginė orientacija
Suomijos inovacijų strategija (2008)	Centriniai elementai: • Orientacija į paklausą ir vartotojus (rinkos poreikiais grįstos iniciatyvos; inovacinė veikla) • Sisteminis požiūris (pokyčių valdymas; platus požiūris į inovacijas) • Inovatyvūs individai ir bendruomenės (individai ir antreprenerystė; centrai ir bendruomenės) • Pasaulis be sienų (mobilumas ir pritraukimas; dalyvavimas ir įtaka)
Universitetų aktas (2009)	• Aukšti tarptautiniai mokslinių tyrimų, švietimo ir mokymo standartai • Nemokamas mokslas • Privalomas vidinis ir išorinis universitetų veiklos vertinimas ir gautų vertinimų išvadų publikavimas
Į paklausą ir vartotojus orientuota inovacijų politika: sistema ir veiksmų planas 2010–2013 metams (2010)	• Orientacija į inovacijų paklausą: naujų rinkų inovacijoms kūrimas ir paklausos naujiems produktams ir paslaugoms stimuliavimas per inovatyvius viešuosius pirkimus, apmokestinimą, reguliavimą ir standartizaciją. • Orientacija į vartotojus/naudotojus/klientus: supratimo apie vartotojų poreikius vystymas; vartotojai kaip MTEP ir inovacijų procesų dalyviai ir ištekliai; vartotojų inovacijos ir jų komercializavimas; visuomenės dalyvavimas viešojo sektoriaus paslaugų reformoje • Sisteminis požiūris į bendradarbiavimą ir politikos veiksmų koordinavimą
Vyriausybės programa (2011)	• Geriausios sąlygos kompetencijoms vystyti ir verslui vykdyti • Orientacija į SVV sektorių, įmones, orientuotas į augimą ir tarptautinę veiklą bei kuriančias darbo vietas, užtikrinant finansavimą visose verslo vystymo fazėse

Šaltinis	Strateginė orientacija
Tyrimų ir inovacijų politikos gairės 2011–2015 m. (2011)	• Sisteminis požiūris į esančius iššūkius ir plėtros galimybes • Viešojo sektoriaus kultūros, veiklos praktikos ir valdymo tobulinimas • Tyrimų ir inovacijų tarptautiškumo skatinimas • Konkurencingos, aukšto lygio ir patrauklios inovacijų aplinkos kūrimas • Technologinių ir socialinių inovacijų integruotas vystymas • Privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimas • Antreprenerinės kultūros ir reikalingų iniciatyvų bei instrumentų antreprenerystei remti stiprinimas • Inovacijų finansavimo prioritetai: konkurencingumo ir gebėjimo atsinaujinti užtikrinimas verslo stipriosiose srityse; į paklausą ir vartotojus orientuota inovacinė veikla ir eksperimentavimas; augančių įmonių skatinimas
Tyrimų ir inovacijų politikos veiksmų planas (2012)	• Tyrimų ir inovacijų sistemos tobulinimas • Tarptautiškumo didinimas • Kompetencijų stiprinimas • Nematerialių investicijų svarba

Šaltinis: suformuota autorės

25 lentelė. Suomijos inovacijų politikos priemonės inovacijoms versle skatinti

Priemonė	Paskirtis	Turinys
Mokesčių lengvata MTEP veiklai (nuo 2013 m.)	Įmonių MTEP veiklos skatinimas	Mokesčių kompensacijos įmonėms schema, priklausomai nuo patiriamų darbo užmokesčio išlaidų MTEP darbuotojams.
Programa „Startup Sauna“	Inovacijų paramos paslaugos	Nuo 2010 metų veikianti programa, orientuota į jaunų start-up tipo įmonių auginimą (http://startupsauna.com/) ir apimanti tris veiksmų etapus: 1) antreprenerių stažuotė programa greitai augančiose įmonėse Helsinkyje ir Silicio slėnyje; 2) intensyvi 1 mėn. programa pradedančioms Šiaurės Europos ir Rusijos start-up tipo įmonėms, kurios metu teikiama talentingų antreprenerių, investuotojų ir kitų profesionalų pagalba; 3) konferencija, suvedanti antreprenerius, rizikos kapitalo atstovus ir kitas suinteresuotas šalis. Pagrindiniai programos finansuotojai: Aalto universitetas, Tekes, Sitra ir kt.
Suomijos start-up tipo įmonių ekosistema (tinklas)	Tinklaveika; Inovacijų paramos paslaugos	Parama inovatyvių start-up tipo įmonių kūrimuisi ir augimui. Ekosistema apima: prieinamos darbo vietos teikėjus, verslo inkubatorius, verslo plano konkursus, mokymus, mentorystę, suinteresuotųjų pusių suvedimo renginius ir kt. (http://www.start-smart.me/)
Tekes jaunų inovatyvių antreprenerių programa (YIC)	Finansinė parama inovatyvaus verslo pradžiai	Finansinė parama jaunų inovatyvių įmonių tarptautiniam augimui. Maksimalus finansavimas siekia apie 1 milijoną eurų vienai kompanijai.

Priemonė	Paskirtis	Turinys
Tekes veiklos modelis	Inovacijų finansavimas ir koordinavimas; informacijos sklaida	Tekes požiūrio strategija: ne tik tiesioginio finansavimo teikimas, bet ir finansavimo koordinacinei ir informavimo veiklai (renginiai, interneto tinklalapiai, naujienlaiškiai, kt. informavimo priemonės) programos

Šaltinis: suformuota autorės remiantis atlikta Suomijos strateginių dokumentų ir ekspertinės apklausos metu surinkta informacija

Kaip matyti, atlikta Suomijos strateginių dokumentų analizė išryškina stiprią šios šalies orientaciją į sisteminių požiūriu, horizontaliu koordinavimu ir bendradarbiavimu grįstą inovacijų plėtros skatinimą bei valdymą.

Verslo atžvilgiu, Suomija pasižymi stipria paramos inovatyviam verslui infrastruktūra bei joje teikiamų paslaugų įvairiapusiškumu ir kryptingumu.

Suomijos atvejo apibendrinimas
Pavyzdiniai Suomijos viešosios politikos inovacinės veiklos skatinimo atžvilgiu bruožai
➤ Koordinacija ir atsakomybė ➤ Bendradarbiavimu grįstas inovacijų politikos formavimas ir įgyvendinimas ➤ Iniciatyvų tęstinumas ➤ Sisteminiu požiūriu grįstas inovacijų skatinimas ir valdymas ➤ Aukšti reikalavimai viešojo sektoriaus paslaugų kokybei ➤ TEKES veiklos modelis ir vaidmuo inovacijų skatinimo politikoje ➤ Specializacija ir prioritizavimas ➤ Siekis kurti mokslinių tyrimų ir inovacijų kritinę masę ➤ Nuolatine stebėseną ir vertinimu grįstas inovacijų politikos įgyvendinimas
Inovacijų politikos tendencijos
- Nuo kompetencijomis grįstos prie į paklausą ir vartotojus orientuotos inovacijų politikos - Inovatyvios viešosios paslaugos - Žinių ir informacijos prieinamumas - Inovatyvių antreprenerių skatinimas
Verslo inovacinės veiklos skatinimo kryptys
- Tiesioginės finansinės paramos instrumentai įmonių MTEP ir inovacinei veiklai - Mokestinės lengvatos - Inovacijų paklausą įtakojančios priemonės: inovatyvūs viešieji pirkimai, reguliavimas ir standartizacija - Verslo kompetencijų vystymas - Galimybių įmonių tinklaveikai ir tarptautiškumui vystymas
Inovacijų versle skatinimo gerosios praktikos pavyzdžiai (Ekspertinio tyrimo duomenys)
- o Programa „Startup Sauna“ - o Jaunų inovatyvių antreprenerių programa - o Suomijos start-up tipo įmonių ekosistema - o Tekes veiklos modelis

3.3.4. Švedijos atvejo analizė

Daugelyje strateginių dokumentų Švedija drąsiai įvardina inovacijas kaip savo šalies ateities klestėjimo pagrindą. Ir, nors pagal Europos Komisijos kasmet skelbiamą ES šalių inovatyvumo reitingą – Suminių inovatyvumo indeksą Suomija tvirtai laiko absoliučios lyderės pozicijas, savo paskutiniųjų metų inovacijų politikos pastangas ši šalis linkusi vertinti kaip kuklias, kartu pabrėždama ilgalaikės, ambicingos ir visuotinai pripažįstamos viešosios politikos inovacijoms palankioms sąlygoms ir jų pagrindu grįstai visuotinei gerovei kurti poreikį. Viena iš pagrindinių savo paskutiniųjų metų silpnųjų pusių Švedija nurodo per mažą naujai besikuriančių įmonių skaičių ir nepakankamą jau įsikūrusiųjų augimą. Teigiama, jog, siekiant išlaikyti šalies konkurencingumą, būtina nuolat stiprinti pastangas verslo, ypač smulkaus ir vidutinio verslo, produktyvumui didinti ir inovaciniais gebėjimams vystyti (Innovation Plan, 2011). Taigi, stengdamasi dar labiau sutvirtinti savo inovacinį potencialą bei užtikrinti ilgalaikį augimą, 2012 metais Švedija patvirtino savo nacionalinę inovacijų strategiją. Šios strategijos pagrindinių nuostatų ir kitų inovacijų skatinimui strategiškai svarbių viešosios politikos dokumentų analizė bei Švedijos inovacijų sistemos apžvalga pateikiama žemiau.

Inovacijų sistema.

OECD atliktame Švedijos inovacijų politikos vertinime išskiriamos šios pagrindinės nacionalinės inovacijų sistemos stipriosios pusės: geros aplinkos sąlygos inovacijoms, įskaitant solidų makroekonominį pagrindą ir institucijas, tvirtą finansinę sistemą ir verslui palankią aplinką; stipri žmogiškųjų išteklių bazė; didelės investicijos į MTEP; stipri IKT infrastruktūra; stipri mokslo bazė; puikūs pramoniniai tyrimai ir pasaulinio lygio inovacijos; dalyvavimas tarptautiniuose akademiniuose ir pramoniniuose tinkluose; aukštos kokybės institucijos, skatinančios skaidrumą ir aukštą pasitikėjimo lygį; platus inovacijų pripažinimas visuomenėje ir mokslo, technologijų ir inovacijų svarbos suvokimas; kt.

Tuo tarpu prie Švedijos inovacijų sistemos silpnųjų priskiriama: sąlyginai maži universitetų kompetencijų centrai; nepakankamas ryšys tarp tradicinių universitetų ir MVĮ-ių; inovacijų politika yra silpnai susieta su kitomis politikos sritimis (pvz., aukštojo mokslo); holistinio požiūrio į inovacijų politiką stygius; daug vidutinio dydžio agentūrų yra įsitraukusios į panašias finansavimo veiklas; neaiškus valdymas regioninėse inovacijų politikose; kt. (OECD, 2012).

Kalbant apie Švedijos inovacijų sistemos institucinę struktūrą (apibendrinta Švedijos inovacijų sistema pavaizduota 47 paveiksle), pagrindinis vaidmuo šios šalies inovacijų ir pramonės politikų formavime ir įgyvendinimo koordinavime tenka Įmonių, energetikos ir komunikacijų ministerijai (angl. Ministry of Enterprise, Energy and Communications), kai tuo tarpu mokslinių tyrimų politika yra koordinuojama Švietimo ir tyrimų ministerijos (angl. Ministry of Education and Research).

47 pav. Švedijos inovacijų sistemos struktūra

Šaltinis: adaptuota pagal Per Eriksson (Vinnova), atnaujinta autorės

Taip pat inovacijų skatinimo procese dalyvauja šios pagrindinės Švedijos inovacijų sistemos institucijos:

- Švedijos Mokslinių tyrimų taryba (angl. Swedish Research Council), finansuojama Švietimo ir tyrimų ministerijos ir atsakinga už fundamentinius tyrimus. Ši institucija ne tik teikia finansavimą mokslinių tyrimų veikloms, bet taip pat atlieka Vyriausybės patarėjo vaidmenį su tyrimais susijusiais klausimais, vykdo į mokslinių tyrimų aplinkos ir atskirų sričių vertinimą orientuotą analitinę veiklą bei skatina moksliniams tyrimams reikalingą ir bendrą suvokimą šioje srityje stiprinančią komunikaciją tarp mokslininkų ir visuomenės. Taryba taip pat aktyviai veikia kurdama ir remdama Švedijos mokslinių tyrimų infrastruktūrą per įvairių tarp-universitetinių tinklų, duomenų bazių kūrimo skatinimą, bendradarbiavimą su tarptautinėmis mokslinių tyrimų organizacijomis ir centrais (pvz., Švedija yra tarptautinės CERN laboratorijos ir daugelio kitų tarptautinių mokslinių tyrimų centrų narė bei mokslinių tyrimų programų dalyvė).
- Švedijos inovacijų agentūra VINNOVA (angl. The Agency for Innovation Systems), orientuota į taikomuosius mokslinius tyrimus ir inovacijas, siekianti didinti Švedijos įmonių ir mokslininkų konkurencingumą bei bendrus šalies inovacinius gebėjimus tvariam augimui užtikrinti. Agentūra veikia nuo 2001 metų ir priklauso Ūmonių, energetikos ir komunikacijų ministerijos pavaldumui, o jos veikla apima įvairios apimties MTEP ir inovacijų programų įgyvendinimą, įskaitant tiek MVĮ-ių ir universitetų MTEP projektus, tiek ilgalaikes iniciatyvas stiprių mokslinių tyrimų ir inovacijų aplinkų vystymui, kas ilgainiui į šalį pritraukia pasaulines MTEP investicijas ir kompetencijas. Bendros VINNOVA priemonės Švedijos inovatyvumui didinti yra skirstomos į penkias pagrindines grupes:
 - o Investavimas į mokslinius tyrimus ir inovacijas: patikrinimas; panaudojimas; tyrimų ir inovacijų projektai.
 - o MVĮ-ių inovacijų kompetencijos: instruktavimas; tyrimų ir inovacijų projektai didesniai augimui; dalyvavimas tarptautinėse partnerystėse.
 - o Globalūs ryšiai: abipusės tyrimų ir inovacijų partnerystės; Švedijos dalyvavimas ES MTEP programose.
 - o Politikos vystymas: strateginė analizė; „katalizinės“ susitikimo vietos; strateginiai procesai.
 - o Inovacijų infrastruktūra: stiprios tyrimų ir inovacijų aplinkos; bandymų ir demonstracinės svetainės; inkubacija; žinių trikampis.

Visos agentūros veiklos suskirstytos į šias 11 strateginių sričių: sveikata ir sveikatos priežiūra (nauji sprendimai, reaguojant į sparčiai augantį senyvo amžiaus žmonių skaičių); susisiekimas ir aplinka (tvarūs miestai ir transportas bei efektyvus išteklių naudojimas); paslaugos ir IKT (naujų informacinių technologijų kuriamos galimybės ir pokyčiai visuomenėje); gamyba ir darbas (Švedijos produktų ir paslaugų konkurencingumas globalioje rinkoje; inovatyvi lyderystė konkurencingai gamybai); į iššūkius orientuotos inovacijos (4 socialinių iššūkių sritys, su kuriomis Švedija sieja savo stiprias globalaus inovatyvumo pozicijas: informacinė visuomenė; tvarūs, patrauklūs miestai; ateities sveikatos priežiūra; konkurencinga gamyba); partnerystės programos (partnerystės su pramone programos šiose srityse: miškininkystė ir mediena; transportas; IT ir telekomunikacijos; kasyba; plieno pramonė; biomokslas; finansinių rinkų tyrimai); inovacijų gebėjimai viešajame sektoriuje (į inovacijas orientuotas viešasis sektorius; inovacijų valdymas, grįstas stipria lyderyste ir į inovacijas orientuotais organizaciniais procesais (pvz. inovacijų viešieji pirkimai)); inovatyvios mažos ir vidutinės įmonės (MVĮ-ų sugebėjimas priimti, pritaikyti ir plėtoti naujas naujas žinias ir technikas naujoms verslo galimybėms); žinių trikampis (tinklaveika tarp švietimo, tyrimų ir inovacijų, kartu didinant universitetų veiklą svarbą ir panaudojimą); individai ir inovacijų aplinkos (stiprios tyrimų ir inovacijų aplinkos, kuriose universitetai, mokslinių tyrimų institutai ir įmonės atlieka esminį vaidmenį; tarptautinis konkurencingumas ir bendradarbiavimas); ES ir tarptautinis bendradarbiavimas (Švedijos dalyvavimo tarptautiniuose tyrimuose skatinimas ir ryšiai su kitomis ES šalimis).

Nagrinėjant VINNOVA veiklą, taip pat paminėtini Švedijos VINN kompetencijų centrai (angl. VINN Excellence Centers), kurių steigimu siekiama užtikrinti glaudų bendradarbiavimą tarp privataus ir viešojo sektorių, universitetų, tyrimų institutų ir kitų mokslinius tyrimus vykdančių organizacijų. Agentūra siekia įkurti 25 skirtingus kompetencijų centrus, užsiimančius fundamentiniais ir taikomaisiais moksliniais tyrimais ir siekiančiais užtikrinti, kad naujos žinios ir technologijos būtų naudojamos naujiems produktams, paslaugoms ir procesams kurti. Šiam tikslui pasiekti agentūra įgyvendina VINN kompetencijos centrų programą, pagal kurią jau įkurta ir šiuo metu šalyje veikia 19 kompetencijos centrų įvairiuose Švedijos universitetuose ir institutuose. Kalbant apie valstybinį mokslo sektorių, paminėtina ir tai, jog moksliniai tyrimai vykdomi 15-oje Švedijos universitetų.

- Mokslinių tyrimų taryba aplinkai, žemės ūkio mokslams ir teritorijų planavimui (angl. Research Council for Environment, Agricultural Sciences and Spatial Planning (FORMAS)), veikianti Aplinkos ministerijos pavaldume ir atsakinga už šių sričių fundamentinius ir į poreikius orientuotus tyrimus: aplinka ir gamta; žemės ūkio mokslai, gyvūnai ir maistas; teritorinis planavimas. Tarybos funkcijos apima šias tris veiklos sritis: paramą moksliniams tyrimams; strategija ir analizė; informacijos apie mokslinius tyrimus komunikavimas. Visose minėtose srityse taip pat vykdomos į tarptautinio bendradarbiavimo plėtrą orientuotos iniciatyvos.
- Mokslinių tyrimų taryba sveikatai, profesiniam gyvenimui ir bendrai gerovei (angl. Research Council for Health, Working Life and Welfare (FORTE)), įkurta 2001 metais, apjungiant Švedijos Socialinių tyrimų tarybą ir Švedijos tarybą profesinio gyvenimo tyrimams. Taryba siekia skatinti žinių apie profesinį gyvenimą ir socialines sąlygas kaupimą per: paramą fundamentaliems ir taikomiesiems minėtų sričių tyrimams; poreikio tyrimams identifikavimą; dialogą, informacijos sklaidą ir žinių perdavimą; nacionalinio ir tarptautinio mokslininkų bendradarbiavimo, ypač ES programose, skatinimą. Finansuojami tyrimai šiose srityse: cheminiai ir fiziniai pavojai darbe, įskaitant elektromagnetinius laukus; stresas, darbas ir sveikata; darbo

organizavimas; darbo rinkos klausimai; valstybinės sveikatos paslaugos; tarptautinė migracija ir etiniai santykiai; socialinė politika ir socialinė apsauga; socialinė gerovė; šeima ir vaikai; vyresnio amžiaus žmonės; negalia; narkomanija.

- Švedijos agentūra ekonominiam ir regioniniam augimui (angl. Swedish Agency for Economic and Regional Growth (Tillväxtverket)), veikianti Įmonių, energetikos ir komunikacijų ministerijos pavaldume, siekia stiprinti regioninę plėtrą bei sudaryti sąlygas įmonėms ir antreprenerystei Švedijoje, kartu užtikrinant tvarų šalies augimą. Agentūra veikia šiose pagrindinėse srityse: tvarus augimas (inovatyvus mąstymas, antreprenerystė ir inovacijos naujoms plėtros galimybėms ir augimui; sisteminis požiūris į augimą: bedarbystės ir atskirties mažinimas, geresnės sąlygos verslo kūrimuisi, verslo reguliavimo supaprastinimas, kompetencijų ugdymas, bendradarbiavimas); daugiau naujų ir augančių įmonių (pagalba verslo kūrimui, pradžiai ir plėtrai); sąlygų verslui pradėti ir vystyti gerinimas (reguliavimo supaprastinimas ir verslui reikalingos informacijos prieinamumas); regioninė plėtra (galimybės regionų plėtrai).
- Švedijos nacionalinė kosmoso valdyba (angl. Swedish National Space Board (SNSB)) – centrinė vyriausybinių agentūrų, esanti Švietimo ir tyrimų ministerijos pavaldume. Agentūra atsakinga už nacionalines ir tarptautines MTEP veiklas, susijusias su kosmosu ir nuotoliniu stebėjimu, įskaitant tarptautinį bendradarbiavimą, įgyvendinant šios srities ES programas, bei dalyvavimą tarptautinių organizacijų, tokių kaip Europos kosmoso agentūra, veikloje.

Strateginių dokumentų inovacijų srityje analizė.

Nacionalinė regioninio konkurencingumo, antreprenerystės ir užimtumo strategija 2007–2013 metams (angl. *National strategy for regional competitiveness, entrepreneurship and employment 2007–2013*) pabrėžė svarbų antreprenerio ir verslo savininko vaidmenį inovacijoms ir augimui bei tam reikalingų sąlygų tobulinimo poreikį. Buvo identifikuoti šie nacionaliniai strateginiai prioritetai: inovacijos ir atsinaujinimas (didesni gebėjimai inovacijoms; inovatyvios aplinkos; antreprenerystė; bendradarbiavimas); įgūdžių pasiūla ir pagerinta darbo jėgos pasiūla (nuolatinis įgūdžių vystymas; inovatyvios iniciatyvos grįžimui į darbo rinką po ilgalaikio nedarbo; prevencijos priemonės prieš diskriminaciją ir atskirtį darbo rinkoje); prieinamumas (transporto galimybių plėtra; IT naudojimo skatinimas visuomenėje ir versle); strateginis tarptautinis bendradarbiavimas (kliūčių tarptautiniam bendradarbiavimui šalinimas; tarptautiniai verslo bendradarbiavimo tinklai; bendradarbiavimo skatinimas tvariam ir inovatyviam gamtos išteklių naudojimui ir kultūros vystymui; kt.).

2011 metais, siekiant nustatyti nacionalinę inovacijų strategiją, jos paskirtį ir viziją, patvirtinamas Švedijos inovacijų planas (angl. *Innovation Plan Sweden*), kuriame pabrėžiama, jog solidaus reguliavimo, stabilios makroekonominės padėties ir „sveikų“ valdžios finansų nepakanka, norint užtikrinti ilgalaikį ekonominį augimą. Nurodoma, jog augimas privalo būti grįstas atsinaujinimu, kurio pagrindas – inovacijos. Deklaruojama vizija išryškina siekį apsaugoti Švedijos ateities klestėjimą per žinioms imlius verslus ir darbo vietas. Taigi, siekiama kurti geriausias įmanomas sąlygas inovacinei veiklai šalyje vykdyti ir plėtoti, tarp kurių vienu iš svarbiausių sąlyginių veiksnių nurodoma kultūra, skatinanti atsinaujinimą, inovacijas ir rizikos prisiėmimą. Pabrėžiama, jog minėtoms sąlygoms kurti reikalinga atitinkama politika, kartu užtikrinanti nacionalinės inovacijų sistemos efektyvumą.

Švedijos inovacijų plane taip pat nurodoma, jog, atsižvelgiant į ribotus valdžios išteklius remti ir skatinti inovacijas, labai svarbu tinkamai prioritetizuoti viešojo sektoriaus investicijas minėtoje veiksmų srityje. Šiam tikslui Švedija nesirenka identifikuoti konkrečių

investavimo sričių, bet siūlo tam reikalingus tikrus principus, priemones ir struktūras. Viena iš numatytų investicijų prioritetizavimo proceso efektyvumą, koordinavimą ir skaidrumą užtikrinsiančių iniciatyvų – Prioritetizavimo tarybos prie Vyriausybės įsteigimas (Innovation Plan Sweden, 2011).

Siekdama gerinti inovacijų aplinką bei užtikrinti ilgalaikį šalies ekonominį ir socialinį klestėjimą, Švedija 2012 metais patvirtinto Švedijos inovacijų strategiją (angl. *Swedish Innovation Strategy*), grįstą šiais trimis pagrindiniais principais/veiksmų kryptimis:

- 1) Geriausios įmanomos sąlygos inovacijoms:
 - inovatyvūs žmonės: žmonės nori, turi gebėjimus ir sąlygas dalyvauti inovacijų procesuose;
 - aukštos kokybės moksliniai tyrimai ir aukštasis mokslas inovacijoms: moksliniai tyrimai ir švietimas Švedijoje atitinka aukščiausius tarptautinius standartus ir orientuojasi į inovacijas;
 - inovacijoms reikalingos aplinkos sąlygos ir infrastruktūra: inovacijų sąlygos ir infrastruktūra kuria pagrindą stipriam inovacijų klimatui šalyje.
- 2) Žmonės, verslai ir organizacijos, sistemiškai dirbančios su inovacijomis:
 - inovatyvūs verslai ir organizacijos: verslai ir organizacijos Švedijoje turi pasaulinio lygio inovacijų gebėjimus;
 - inovacijos viešajame sektoriuje: inovatyvios ir bendradarbiaujančios viešųjų paslaugų organizacijos veikia efektyviai, užtikrindamos aukštą paslaugų kokybę ir jų prieinamumą;
 - inovatyvūs regionai ir aplinkos: tarptautiniu lygiu patrauklios Švedijos regioninės inovacijų aplinkos.
- 3) Strategijos, grįstos holistiniu požiūriu įgyvendinimas:
 - išvystytas bendradarbiavimas tarp atskirų politikos sričių ir lygių;
 - dialogas su pramonės, viešojo sektoriaus ir visuomenės atstovais;
 - nuolatinis (inovacijų politikos) mokymosi procesas (Swedish Innovation Strategy, 2012).

2012 metais patvirtintame Vyriausybės tyrimų ir inovacijų potvarkyje (angl. *Governmental Bill on Research & Innovation 2012*) pabrėžiama nepriklausomų mokslinių tyrimų ir švietimo svarba visuomenėje, kas leistų tyrėjams imtis ilgalaikių, naujais požiūriais paremtų mokslinių tyrimų, bei palankių sąlygų tyrimų vykdymui ir jų metu gautų rezultatų komerciniam pritaikymui vystymas. Siekiant užtikrinti aukštą mokslinių tyrimų lygį bei jų pagrindu grįstų inovacijų plėtrą, numatomas finansavimo minėtoms sritims didinimas, įskaitant investicijas į mokslinių tyrimų ir inovacijų infrastruktūrą, strategines inovacijų sritis (kurias identifikuoti pavesta Švedijos inovacijų agentūrai Vinnova), lėšas mokslinius tyrimus finansuojančioms institucijoms (pvz., Mokslinių tyrimų tarybai ir kt.), dalyvavimo ES iniciatyvose kofinansavimą, finansavimą atskiroms gamtos mokslų sritims ir kt.

Pagrindinės minėtuose Švedijos strateginiuose dokumentuose įtvirtintos bendrosios inovacijų skatinimo nuostatos ir konkretūs veiksmai inovatyvaus verslo vystymui apibendrinti žemiau pateiktose 26 ir 27 lentelėse.

26 lentelė. Švedijos inovacijų skatinimo strateginiai dokumentai

Šaltinis	Strateginė orientacija
Nacionalinė regioninio konkurencingumo, antreprenerystės ir užimtumo strategija 2007–2013 metams	• Palankios sąlygos Švedijai tapti inovatyvia, industrine ir konkurencinga šalimi • Palankios vietos, regioninė ir nacionalinė aplinka inovacijoms, atsinaujinimui ir antreprenerystei • Sėkmingas bendradarbiavimas tarp tyrimų, verslo, viešojo sektoriaus ir politinių institucijų • Žinių perdavimas ir tyrimų rezultatų komercializavimas • Daugiau naujų įmonių ir įmonių augimo užtikrinimas • Inovacijos ir kūrybingumas visose visuomenės srityse: pramonėje, viešajame sektoriuje, asociacijose ir švietime • Verslo, ypač SVV, gebėjimų naujų produktų ir paslaugų kūrimui vystymas • Antreprenerystės kultūros skatinimas
Švedijos inovacijų planas (2011)	• Įsipareigojanti, stipri ir aiški politinė lyderystė inovacijoms ir augimui • Ilgalaikis ekonominis augimas, grįstas inovacijomis • Inovacijų politika, įtvirtinta visose ministerijose • Geriausias ilgalaikės sąlygos inovacinei veiklai (inovacijų kultūra, palankus požiūris į antreprenerystę, atitinkamas švietimas ir mokymas, palankios reguliavimo normos visų tipų įmonėms, antreprenerstei ir augimui) • Produktyvumo ir tarptautinio konkurencingumo kėlimas per žinių turinio produktuose ir paslaugose didinimą • MTEP versle skatinimas, ypač MVĮ-ėse • Bendradarbiavimas žinių trikampyje (tarp švietimo, mokslinių tyrimų ir inovacijų) • Valdžios investicijų į inovacijų sistemą prioritetizavimas • Inovacijų regionuose plėtra
Švedijos inovacijų strategija (2012)	• Platus požiūris į inovacijas • Konkurencingumo didinimas ir daugiau darbo vietų globalioje žinių ekonomikoje • Efektyvesnis ir kokybiškesnis viešųjų paslaugų teikimas • Viešasis sektorius, kuriantis paklausą inovacijoms (įtaka standartų formulavimui, inovatyvūs viešieji pirkimai) • Gerai funkcionuojančios inovacijų aplinkos sąlygos (stabilūs valstybės finansai, laisvos ir atviros rinkos su efektyvia konkurencija, reguliavimas, darbo rinka, švietimo ir mokslinių tyrimų sistemos, infrastruktūra ir kt.) • Finansinė parama inovacijoms ir antreprenerystei
Vyriausybės tyrimų ir inovacijų potvarkis (2012)	• Mokslinių tyrimų laisvė, ilgalaikis požiūris ir geresnės galimybės rizikos prisiėmimui • Aukštos kokybės mokslinių tyrimų sistema ir mokslinė kompetencija su atitinkamo finansavimo užtikrinimu • Geros sąlygos tyrėjams, įskaitant tyrimų infrastruktūrą • Į visuomeninius iššūkius ir verslo poreikius orientuoti moksliniai tyrimai • Geresnis tyrimais grįstų žinių panaudojimas

Šaltinis: suformuota autorės

27 lentelė. Švedijos inovacijų politikos priemonės inovacijoms versle skatinti

Priemonė	Paskirtis	Turinys
Inovacijų viešųjų pirkimų programa	Inovacijų paklausa	Inovacijų agentūros Vinnova nuo 2011 metų įgyvendinama programa, skirta didinti inovacijų viešųjų pirkimų plėtrą bei pastangas inovacijų nacionalinei ir tarptautinei partnerystei.
Programa “Patikra augimui” (angl. <i>Verification for Growth</i>)	Mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimas	Inovacijų agentūros Vinnova programa, skirta koncepcijos komerciniam ir techniniam patikrinimui bei mokslinių tyrimų rezultatų komercinio potencialo patvirtinimui, siekiant sumažinti techninę ir komercinę riziką bei parikti tinkamiausią koncepcijos komercializavimo strategiją.
Programa “Inovacijų procesai ir antreprenerystė” (angl. <i>Innovation Processes and Entrepreneurship</i>)	Inovacijų paramos paslaugos	Inovacijų agentūros Vinnova programa, skirta įmonių inovacinei veiklai reikalingoms kompetencijoms vystyti. Didžiausias dėmesys skiriamas inovacijų procesų įmonėse valdymui ir naujų produktų ir verslų vystymo sąlygoms. Kvietimai didžiąja dalimi orientuoti į universitetų įmonėms teikiamus mokymus, pavyzdžiui, mokymai apie pradinuose inovacijų proceso etapuose reikalingas pastangas ir taikytinus veiklos modelius, išorėje sukurtų žinių ir technologijų taikymą savo vidinėje inovacinėje veikloje, kitas iniciatyvas, orientuotas į tolimesnį tyrimų rezultatų vystymą, sklaidą ir gebėjimus naujų produktų pateikimui į rinką.
Programa “Gamybos strategijos ir produktų realizavimo modeliai” (angl. <i>Production Strategies and Models for Product Realisation</i>)	Į pramonę ir verslo poreikius orientuoti moksliniai tyrimai	Inovacijų agentūros Vinnova programa, pagal kurią finansuojami mokslinių tyrimų projektai, padedantys stiprinti ilgalaikį Švedijos apdirbamosios pramonės konkurencingumą. Programos įgyvendinimo laikotarpis 2009–2015 metai.
Pramoninės podoktorantūros programa (angl. <i>SAMPOST – a Post-doctoral Programme</i>)	Į pramonę ir verslo poreikius orientuoti moksliniai tyrimai	Inovacijų agentūros Vinnova koordinuojama programa, skirta stiprinti farmacijos, biotechnologijų ir biomedicinos inžinerijos sektorių pramoninę plėtrą ir konkurencingumą didinant jaunų, perspektyvių tyrėjų mobilumą ir kompetencijų vystymo galimybes – aukštos kokybės į pramonę orientuotų mokslinių tyrimų vykdymas, grįstas glaudžiu tyrėjo ir įmonės bendradarbiavimu. Reikalavimas įmonėms: privalomas kofinansavimas
Pagrindinių veikėjų programa (angl. <i>Key actors programme</i> (KAP))	Verslo ir mokslo bendradarbiavimas; žinių perdavimas	Inovacijų agentūros Vinnova nuo 2006 metų įgyvendinama programa, orientuota į pramą universitetų ir verslo įmonių sąveikai skatinti. Siekiama geresnio žinių panaudojimo ir mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimo. Pirmasis šios programos įgyvendinimo etapas buvo skirtas aukštojo mokslo institucijų infrastruktūros ir veiklos procesų, orientuotų į bendradarbiavimą ir žinių komercializavimą, vertinimui, kuriame dalyvavo 24 universitetai ir kolegijos.

Priemonė	Paskirtis	Turinys
Inovacinių čekių iniciatyva (angl. <i>Innovation vouchers</i>)	Verslo ir mokslo bendradarbiavimas	Inovacijų agentūros Vinnova įgyvendinama inovacinių čekių schema, skirta SVV inovacijoms skatinti per verslo ir mokslo bendradarbiavimą. Finansuojamas MVI-ėms reikalingų MTEP paslaugų įsigijimas iš valstybinių mokslo įstaigų. Nauja iniciatyva (nuo 2012 metų). Schemos privalumai: paprasta aplikavimo tvarka, maža administravimo našta, mokymai, pagalba įmonei, ieškančiai paslaugų teikėjo, galimybė įmonei pačiai pasirinkti paslaugos teikėją.

Šaltinis: suformuota autorės remiantis atlikta Švedijos strateginių dokumentų analize ir ekspertinės apklausos metu surinkta informacija

Apibendrinant atliką Švedijos strateginių dokumentų inovacijų srityje analizę, galima pažymėti kryptingą šios šalies orientaciją į žinių ir mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimą, inovatyvaus verslo kūrimo ir plėtros skatinimą, verslui palankių sąlygų formavimą bei visuomenės supratimo ir įgūdžių inovacijoms vystymą. Tai atspindi ir nuolat vystoma mokslinių tyrimų ir inovacijų infrastruktūra, kurioje stiprų vaidmenį vaidina tyrimų institutai, universitetai ir juose kuriami kompetencijų centrai.

Pabaigai galima paminėti ir tai, jog pati Švedija savo pasaulinio lygio klestėjimą aiškina aukštu žinių lygiu visuomenėje ir versle grįsta ekonomika, kur esminį vaidmenį vaidina mokslinių tyrimų rezultatų praktinis pritaikymas (Governmental Bill on Research & Innovation 2012).

Švedijos atvejo apibendrinimas
Pavyzdiniai Švedijos viešosios politikos inovacinės veiklos skatinimo atžvilgiu bruožai
➤ Stipri politinė lyderystė inovacijų skatinimo atžvilgiu ➤ Politikos tęstinumas ir kryptingumas ➤ Sisteminiu požiūriu grįstas inovacijų skatinimas ir valdymas ➤ Bendradarbiavimu žinių trikampyje grįstos inovacijų politikos įgyvendinimas ➤ Nuolatinė inovacijų politikos įgyvendinimo efektyvumo stebėseną ir vertinimas
Inovacijų politikos tendencijos
- Tyrimų ir inovacijų politikų tarpusavio sąveika - Į poreikius orientuoti moksliniai tyrimai ir inovacijos - Inovacijų kultūros kėlimas - Švietimo stiprinimas ir inovacijų kompetencijų vystymas - Palankios sąlygos verslui ir inovacijomis grįstas augimas - Žinių sklaida ir komercializavimas - Intelektinės nuosavybės apsaugos sistemos efektyvumo užtikrinimas
Verslo inovacinės veiklos skatinimo kryptys
- Inovacijas skatinanti mokesčių sistema: naujos mokestinės lengvatos (rizikos kapitalo lengvata; MTEP lengvata); esamos mokesčių sistemos supaprastinimas; reguliavimo pokyčiai, užtikrinantis, kad tos įmonės, kurios be kapitalo investuoja ir į kompetencijas, nebūtų joms nepalankioje padėtyje - Inovatyvūs viešieji pirkimai - Galimybių įmonių tinklaveikiai ir tarptautiškumui vystymas - Galimybių įmonėms įdarbinti užsienio ekspertus ir tyrėjus vystymas - Tiesioginiai inovacinių veiklų ir antreprenerystės finansavimo instrumentai

Inovacijų versle skatinimo gerosios praktikos pavyzdžiai (Ekspertinio tyrimo duomenys)
- o Pagrindinių veikėjų programa - o Programa "Patikra augimui" - o Inovacinių čekių iniciatyva

3.3.5. Norvegijos atvejo analizė

Tarptautinėje perspektyvoje Norvegija save įvardina kaip vieną iš pirmaujančių šalių pagal vertės kūrimą ir produktyvumą, kieno priežastimi laikomas didelis dėmesys naujų technologijų bei naujų ar iš esmės patobulintų žinių naudojimas, o sugebėjimas vykdyti inovacinę veiklą grindžiamas stipriomis gerovės kūrimo schemomis (An Innovative and Sustainable Norway, 2008).

Ir, nors tarptautiniuose vertinimuose Norvegija laikoma kaip sėkmingai sukūrusi palankias sąlygas inovacijoms, pati šalis identifikuoja strateginių veiksmų tobulinimą šiose srityse: geresnės sąlygos MVĮ-ėms; švietimo sistemos kokybė; viešosios ir privačios investicijos į MTEP; inovatyvūs sprendimai viešajame sektoriuje ir kt. Ypač didelį dėmesį inovacijų ir technologijų srityje Norvegija skiria aplinkosaugos ir tvarumo (angl. sustainability) klausimams. Pavyzdžiui, 2008 metais išleistoje Norvegijos strategijoje tvariai plėtrai (angl. Norway's Strategy for Sustainable Development) pabrėžiamas ambicingos aplinkos apsaugos ir tvaraus vystymosi politikos įgyvendinimo poreikis, norint užtikrinti Norvegijos kaip pirmaujančios šalies minėtose srityse pozicijas, o tais pačiais metais patvirtintoje Norvegijos inovacijų baltojoje knygoje (angl. Norwegian White Paper on Innovation: An Innovative and Sustainable Norway) eko-inovacijos įvardintos kaip viena iš prioritetinių veiksmų sričių, taip pat – Norvegijos Žaliųjų technologijų strategijoje (2011) (angl. Strategy for Green Technology) numatyta vizija įvardina šios šalies siekį tapti svarbiu aplinkai draugiškų technologinių sprendimų teikėju, įvairiuose šalies regionuose veikia 11 aplinkai „draugiškų“ energijos mokslinių tyrimų centrų (angl. the Centres for Environmental-friendly Energy Research) ir kt.

Inovacijų sistema.

Kaip pagrindinė institucija, koordinuojanti inovacijų politikos klausimus, yra Norvegijos prekybos ir pramonės ministerija (angl. Ministry of Trade and Industry), tuo tarpu Švietimo ir mokslinių tyrimų ministerijai (angl. Ministry of Education and Research) tenka švietimo ir mokslinių tyrimų politikų koordinatoriaus vaidmuo. Už nacionalinę inovacijų politiką regionuose yra atsakinga Norvegijos vietos valdžios ir regionų plėtros ministerija (angl. Ministry of Local Government and Regional Development).

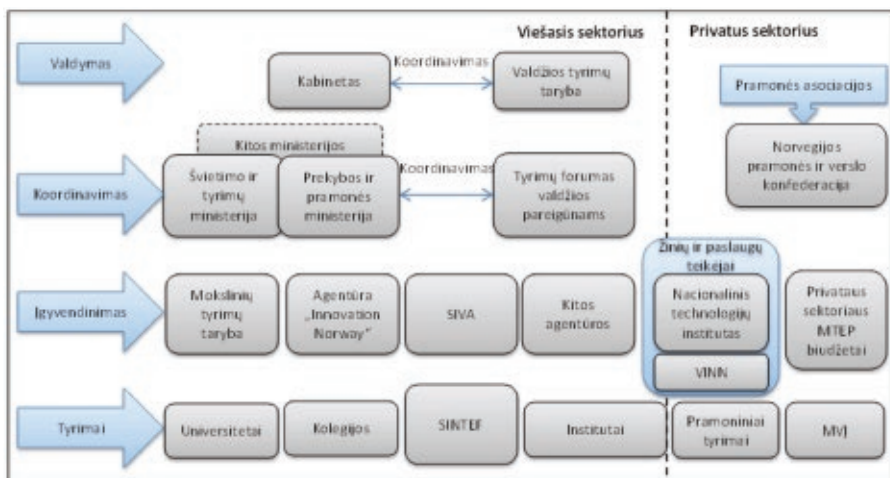
Be minėtų institucijų, taip pat galima įvardinti šias pagrindines Norvegijos inovacijų sistemoje (48 pav.) svarbų vaidmenį vaidinančias institucijas ir organizacijas:

- Norvegijos Mokslinių tyrimų taryba (angl. the Research Council of Norway), kuri įvardinama kaip viena iš pagrindinių veikėjų nacionalinėje tyrimų ir inovacijų sistemoje, atsakinga už mokslinių tyrimų finansavimą (paskirsto apie daugiau nei 50 proc. šalies bendro viešojo finansavimo MTEP veiklai), įskaitant fundamentinius mokslinius tyrimus, privataus sektoriaus MTEP veiklą bei nacionalinių tematinų prioritetų įgyvendinimą. Taryba tap pat atlieka valdžios patarėjo mokslinių tyrimų srityje funkciją bei aktyviai dalyvauja įvairiose tinklaveikos ir žinių sklaidos veiklose, įskaitant tarptautinio bendradarbiavimo savo veiklos srityse vystymą. Su inovacijomis susijusius klausimus koordinuoja Tarybos struktūroje esantis atskiras

inovacijų skyrius. Tarybos Inovacijų strategijoje 2011–2014 metams aiškiai įvardintas su verslo inovacijomis susijęs siekis – daugiau moksliais tyrimais grįstų inovacijų ir didelės mokslinių tyrimų ambicijos Norvegijos įmonėse.

- Valstybinė agentūra „Innovation Norway“ nurodoma kaip svarbiausias Norvegijos instrumentas inovacijų ir Norvegijos įmonių bei pramonės vystymui. Agentūra teikia įvairias verslo paramos paslaugas, įskaitant įvairias tinklaveikos galimybių plėtros iniciatyvas, bei finansinę paramą įmonių inovaciniais projektams, taip pat yra oficialus Norvegijos vyriausybės atstovas užsienyje prekybos klausimais. Agentūra turi daugiau nei 30 atstovybių įvairiose pasaulio šalyse, įskaitant Lietuvą. Agentūros veikla grįsta 4 pagrindinių uždavinių įgyvendinimu: 1) prisidėti prie didesnių verslo inovacijų visoje šalyje; 2) prisidėti prie verslo tarptautiškumo didinimo; 3) stiprinti tarptautinį Norvegijos bei jos verslo populiarinimą/marketingą; 4) prisidėti prie Norvegijos verslo, grįsto regioniniais pranašumais, vystymo.
- SIVA – valstybinė Norvegijos pramoninės plėtros korporacija (angl. the Industrial Development Corporation of Norway), įsteigta 1968 metais, siekiant plėtoti stiprius regioninius ir vietos pramonės klasterius, administruojant jų infrastruktūrą, investicijas, žinių tinklus bei inovacijų centrus. Bendras korporacijos tikslas orientuotas į nacionalinės infrastruktūros inovacijoms Norvegijoje tobulinimą. Organizacijos veikla organizuojama 4 pagrindinėse srityse: pramonė; inovacijos; tarptautinė veikla ir nekilnojamasis turtas. SIVA yra 80-ties Norvegijos inovacijų centrų bendrasavininkas bei taip pat aktyviai veikia didžiausios Europos verslo inovacijų skatinimo sistemos (mokslo ir tyrimų parkai; verslo sodai; verslo inkubatoriai; Norvegijos kompetencijos centrai; tarptautiniai pramoniniai parkai; investicinės kompanijos) vystymo srityje. SIVA, kaip valstybės valdoma įmonė, yra pavaldi Norvegijos prekybos ir pramonės ministerijai.
- VINN (Verdiskaping i Norsk Næringsliv) – 1956 metais įsteigta komerciniu pagrindu veikianti privati organizacija, teikianti informacijos ir mokymų paslaugas verslui. Pagrindinės kompetencijos ritys apima: aplinkos apsaugos vadybą; antreprenerystę; verslo plėtrą ir valdymą.
- Nacionalinis technologijų institutas (angl. the National Institute of Technology), įkurtas 1917 metais, teikia technologines (kalibravimas, sertifikavimas, medžiagų technologijos; kt.) ir konsultacines paslaugas verslui įvairiuose pramonės sektoriuose.
- SINTEF – didžiausia nepriklausoma, nekomercinė taikomųjų mokslinių tyrimų organizacija visoje Skandinavijoje, apimanti atskirus mokslinių tyrimų institutus šiose srityse: IKT; statyba ir infrastruktūra; jūrinės technologijos; žvejyba ir akvakultūra; medžiagos ir chemija; tyrimai energijos srityje; tyrimai degalų srityje; technologijos ir visuomenė. Organizacijos valdybos komitetas apima ne tik mokslo, bet ir privataus sektoriaus atstovus.

Paminėtina ir tai, jog Norvegijos auštojo mokslo sektorių sudaro 6 pagrindiniai universitetai (neskaitant kolegijų).

48 pav. Norvegijos inovacijų ir mokslo sistemos principinė schema

Šaltinis: adaptuota pagal Dirk Meissner

Strateginių dokumentų inovacijų srityje analizė.

Norvegijos prekybos ir pramonės internetiniame puslapyje deklaruojami šie pagrindiniai šalies inovacijų politikos prioritetai (Ministry of Trade and Industry):

- geresnės sąlygos MVĮ-ėms, siekiant kad daugiau žmonių, įskaitant jaunimą, moteris ir pagyvenusius žmones, turėtų galimybes prisidėti prie inovacijų plėtros per nuosavo verslo iniciatyvas;
- švietimo ir mokslinių tyrimų stiprinimas, siekiant užtikrinti inovacijoms reikalingų kompetencijų vystymą ir skatinti investicijas į mokslinius tyrimus, įskaitant privatų ir viešąjį sektorius;
- inovatyvesnis viešasis sektorius – nauji inovatyvūs sprendimai viešojo sektoriaus veikloje, didelį dėmesį skiriant viešojo sektoriaus paslaugų kokybei ir efektyviam viešajam administravimui, kas turi didelę įtaką stabilių sąlygų pramonės vystymuisi užtikrinimui.

2003 metais Vyriausybė patvirtindama Išsamios inovacijų politikos planą (angl. *the Government's Plan for a Comprehensive Innovation Policy: From Idea to Value*) deklaravo viziją – Norvegija taps viena iš inovatyviausių pasaulio šalių, kur išradingos ir kūrybingos įmonės bei žmonės turi galimybes pelningo verslo vystymui; žinių, technologijų ir vėrtės kūrimo atžvilgiu šalis turi pirmauti tarptautiniu mastu svarbioje srityse. Pagrindinis deklaruotas tikslas aiškiai pabrėžia didesnės vėrtės per inovacijas kūrimo siekį, kuriam pasiekti būtina įgyvendinti šiuos inovacijų politikos tikslus:

- palankios ir iš anksto žinomos sąlygos prekybai ir pramonei kaip pagrindas inovacijoms ir vėrtės kūrimui;
- išsiskirianti švietimo ir mokymosi sistema, suteikianti pramonei priėjimą prie reikalingas žinias turinčių žmogiškųjų išteklių;
- daugiau moksliniais tyrimais grįstos pramonės;

- daugiau naujai besikuriančių įmonių, turinčių potencialą augti;
- elektroninė ir fizinė infrastruktūra, skatinanti efektyvią sąveiką tarp verslų, rinkų, žinių centrų ir valdžios institucijų;
- nauja administracinė praktika, kuri palengvina efektyvios, dinamiškos ir išsamos inovacijų politikos vystymą (Government's Plan for a Comprehensive Innovation Policy, 2003).

2008 metais išleista Norvegijos inovacijų baltoji knyga (angl. *Norwegian White Paper on Innovation: An Innovative and Sustainable Norway*) pabrėžė inovacijų politikos, sugebančios užtikrinti ilgalaikį ir tvarų vertės kūrimą, poreikį, siekiant atsinaujinimu grįsto šalies augimo per naujų technologijų, naujų produktų ir naujų sprendimų vystymą. Pabrėžiama įmonių konkurencingumui palankių sąlygų kūrimo ir jų inovacinei veiklai reikalingos viešosios paramos svarba. Teigiama, jog žmonės, gyvenantys stabilioje visuomenėje, grįstoje lygybe, saugumu, teisingumu ir pasitenkinimu darbu, yra geriausia paskata šalies inovaciniam gebėjimams (An Innovative and Sustainable Norway, 2008).

Tais pačiais metais Prekybos ir pramonės ministerijos patvirtintame veiksmų plane verslo administracinėms išlaidoms mažinti „Laikas inovacijoms ir gamybai“ (angl. *Creating Time for Innovation and Production: An Action Plan to reduce the administrative costs for businesses*) akcentuotas palankių sąlygų verslui kūrimas, siekiant, jog Norvegija taptų inovatyvia, žiniomis grįsta ekonomika (An action plan to reduce the administrative costs for businesses).

Minėtų ir kitų Norvegijos strateginių dokumentų inovacijų srityje nuostatos bei konkrečios priemonės verslo inovacijoms skatinti susistemintai pateiktos 28 ir 29 lentelėse.

28 lentelė. Norvegijos inovacijų skatinimo strateginiai dokumentai

Šaltinis	Strateginė orientacija
Vyriausybės planas visapusei inovacijų politikai (2003) (angl. <i>the Government's Plan for a Comprehensive Innovation Policy: From Idea to Value</i>)	• Palankios bendros sąlygos prekybai ir pramonei (efektyvi ir veiksminga rinkos konkurencija; viešųjų pirkimų politika, skatinanti verslo ir pramonės inovacijas; palanki mokesčių sistema; į klientus orientuotas viešasis sektorius; supaprastintas reguliavimas) • Žinios ir kompetencija (švietimo institucijų tobulinimas siekiant užtikrinti aukštus tarptautinius standartus atitinkančių žinių teikimą; kompetencijų mokslo sektoriuje stiprinimas; nuolatinio mokymosi ir verslo sugebėjimų žinias konvertuoti į praktiką stiprinimas; apsikeitimo žiniomis skatinimas) • Moksliniai tyrimai, plėtra ir komercializavimas (aukštesnė kokybė ir tarptautiškumas; mokslo ir verslo bendradarbiavimas) • Antreprenerystė – naujų verslų kūrimas (antreprenerystės mokymai mokyklose ir aukštajame moksle; paprastesnis naujo verslo steigimas; geresnis priėjimas prie finansavimo ankstyvoje verslo stadijose; tiesioginiai politikos instrumentai antrepneriams ir verslui, turinčiam augimo potencialą) • Elektroninė ir fizinė infrastruktūra (efektyvi, saugi ir aplinkai „draugiška“ transporto sistema; elektroninis parašas ir elektroninio apmokėjimo sprendimai; efektyvi konkurencija elektroninių paslaugų teikime ir komunikacijų tinklų formavime)

Šaltinis	Strateginė orientacija
Norvegijos mokslinių tyrimų baltoji knyga (2005) (angl. <i>Norwegian White Paper on Research</i>)	• 5 prioritetinės veiklos sritys: globalūs iššūkiai; tyrimai verslui svarbiose strateginėse srityse; žiniomis grįsto verslo plėtra regionuose; sveikatos ir sveikatos paslaugų tobulinimas; geroje ir mokslu grįstos profesijos • 4 pagrindiniai uždaviniai: gerai funkcionuojanti mokslinių tyrimų sistema; aukštos kokybės moksliniai tyrimai; tyrimų internacionalizacija; efektyvus rezultatų ir išteklių panaudojimas
Norvegijos inovacijų baltoji knyga (2008)	• 8 pagrindinės veiksmų sritys: verslo paramos sistema; MTEP; antreprenerystė; kompetentinga darbo jėga; intelektinės nuosavybės teisės; inovacijos viešajame sektoriuje; paslaugų inovacijos; eko-inovacijos • 5 prioritetiniai sektoriai: jūros pramonė; laivų pramonė; energija; aplinka; turizmas
Veiksmų planas verslo administracinėms išlaidoms sumažinti „Laikas inovacijoms ir gamybai“ (2008)	• Įmonių administracinių išlaidų mažinimas • Verslo ir valdžios komunikacija • Užkirsti kelią papildomai administracinei naštai verslui • Į verslo reguliavimo paprastinimo procesą įtraukti tiesioginius nuostatų naudotojus (bendradarbiavimas tarp verslo ir valdžios) • Dalyvavimas tarptautiniuose žinių tinkluose
Į dizainą orientuotų inovacijų programa (2009–2010) (angl. <i>Design-driven innovation programme</i>)	• Į verslą orientuota programa, kurios būtinybė buvo numatyta jau Norvegijos inovacijų baltojoje knygoje (pirma Europos šalis iniciavusi tokio tipo programą) • Pramonės gebėjimų inovacijų idėją, jos plėtrą ir įgyvendinimą grįsti vartotojų poreikiais stiprinimas (dizaino kompetencijos inovacijoms) • Parama visų tipų Norvegijos įmonėms (privalo būti registruotos PVM mokėtojomis), siekiančioms dizainu grįstus naujus sprendimus vartotojams • Pramoninės nuosavybės teisių apsauga
Žaliųjų technologijų strategija (2011)	6 pagrindinės dimensijos „žaliajam“ augimui remti: • Parama tvariai pramoninei plėtrai, grįstai aplinkai „draugiškomis“ technologijomis • MTEP ir kvalifikacija • Tinklaveika ir bendradarbiavimas • Reguliavimo sistemos žaliųjų technologijų vystymui tobulinimas ir dalyvavimo bendrose tarptautinėse paramos programose tęstinumas • Viešieji pirkimai „žaliosioms“ technologijoms • Politikos vertinimas, įskaitant tarptautines iniciatyvas

Šaltinis	Strateginė orientacija
Nauja Norvegijos mokslinių tyrimų, paremtų ilgalaikė perspektyva, baltoji knyga (2013) (angl. <i>Norwegian White Paper on Research: Long-term perspectives – knowledge provides opportunity</i>)	• Vyriausybės iniciatyva ilgalaikiam mokslinių tyrimų planavimui (10 metų laikotarpis), ypač pabrėžiant ilgalaikio biudžetinio finansavimo šiai sričiai užtikrinimą • Asignavimų tyrimams didinimas • Geresnis pasiruošimas inovacijoms mokslinių tyrimų sistemoje • Auštojo mokslo ir tyrimų finansavimo peržiūra, siekiant aukštesnės kokybės • Jaunų tyrėjų įdarbinimo stiprinimas, grįstas ilgalaikiu mokslininkų karjeros planavimu • Atvirumo ir žinių perdavimo moksliniuose tyrimuose stiprinimas • Stipresnis ryšys tarp mokslinių tyrimų ir švietimo

Šaltinis: suformuota autorės

29 lentelė. Norvegijos inovacijų politikos priemonės inovacijoms versle skatinti

Priemonė	Paskirtis	Turinys
Mokesčių lengvatos schema (angl. <i>Tax deduction scheme „SkatteFUNN“</i>)	Įmonių inovacinės veiklos skatinimas	Mokesčių lengvata, leidžianti įmonėms (neskaitant veiklos sektoriaus, dydžio ir kt. skirtumų) į mokesčių atskaitą įtraukti iki 20 proc. su MTEP projektais susijusių išlaidų (ne daugiau 1,3 mln. eurų per metus). Projektai, kuriems gali būti pritaikyta ši schema turi aiškiai demonstruoti inovacinį potencialą. Iki mokesčių administratoriaus patvirtinimo, paraiškų vertinimą MTEP veiklos atžvilgiu atlieka Norvegijos Mokslinių tyrimų taryba kartu su agentūra „Innovation Norway“.
VRI programa MTEP ir inovacijoms regionuose	Verslo ir mokslo bendradarbiavimas	VRI programa yra pagrindinis ilgalaikis (2007–2016) Mokslinių tyrimų tarybos instrumentas inovacijoms, žinių plėtrai ir vėrtės kūrimui skatinti per regioninę bendradarbiavimą ir MTEP stiprinimui regionuose. Finansuojamos iniciatyvos, grįstos regionine partneryste tarp įmonių ir tyrėjų grupių. Iniciatyvos: mobilumo schemos; tarpininkavimas kompetencijų formavimo srityje; moksliniai tyrimai įmonėse; tinklaveika ir prieš-projektinis finansavimas įmonėms; regioninės įžvalgos. Būtinai 50 proc. ko-f finansavimas iš projekto partnerių.

Priemonė	Paskirtis	Turinys
Centrų moksliniais tyrimais grįstoms inovacijoms schema (angl. <i>Centres for research based innovation scheme</i> (SFI))	Į pramonę ir verslo poreikius orientuoti moksliniai tyrimai	Centrai (iš viso įsteigtas 21 centras) orientuoti į 6 sričių (IKT, jūros, medicinos ir sveikatos, naftos, technologijų, paslaugų) pramoninius mokslinius tyrimus, kuriuos atliekant inovatyvios įmonės aktyviai bendradarbiauja su garsiomis tyrėjų komandomis. Tikslas – stiprinti įmonių inovacinius gebėjimus. Centro konsorciumą sudaro: administruojanti institucija (gali būti universitetas, tyrimų institutas, kolegija ar įmonė, aktyviai vykdanči mokslinius tyrimus); mokslinių tyrimų partneriai; įmonė. Vienoje iš konsorciumo institucijų turi būti vykdomos doktorantūros studijos. Centro partneriai (įmonės, viešosios organizacijos ar kitos tyrimų institucijos) turi prisidėti finansiniu, kompetencijų, įrangos ar kitu indėliu. Finansavimą skiria Mokslinių tyrimų taryba, centrą administruojanti institucija turi prisidėti ne mažiau kaip to paties dydžio finansavimu, verslo indėlis – ne mažiau kaip 25 proc.
Kompetencijų centrų programa (angl. <i>Norwegian Centres of Expertise</i> (NCE-clusters) <i>programme</i>)	Inovacijų paramos paslaugos	Į pramoninę plėtrą orientuotų tarptautinių klasterių vystymas, grįstas glaudžiu bendradarbiavimu tarp mokslo, verslo ir valdžios. Įmonėms, dalyvaujančioms programoje, teikiama finansinė ir konsultacinė parama iki 10 metų laikotarpiui. Finansavimas skiriamas šioms veikloms: tinklaveikos klasteryje ir su išorės partneriais formavimui; idėjų ir pasiūlymų projektams vystymui; klasterio rinkodaros klausimams. Finansavimas sudaro ne daugiau nei 50 proc. visų projekto išlaidų. Dalyvavimas programoje ypač vertinamas, o pati programa jau pelnę visuotinį pripažinimą. Programa valdoma Mokslinių tyrimų tarybos, SIVA ir inovacijų agentūros „Innovation Norway“ (administratorius).
Klasterių programa (Angl. <i>Programme „Arena“</i>)	Inovacijų kompetencijos ir bendradarbiavimas	Regioninių verslo klasterių programa, orientuota į profesionalią ir finansinę paramą inovacijoms bei ilgalaikį verslo aplinkos vystymą regionuose. Siekiama stiprinti klasterių inovacinius gebėjimus per glaudesnės ir dinamiškesnės sąveikos tarp pramonės, mokslinių tyrimų institutų, universitetų ir viešojo sektoriaus užtikrinimą. Pagal programą gali būti finansuojama iki 50 proc. visų projekto bazinių veiklų, kurios apima: susitikimų vietų ir tinklų vystymą; strategijų vystymą ir analitinę paramą; komunikaciją ir ženklavinimą; žinių vystymą; plėtos procesų valdymą; idėjos ir projekto ankstyvojo stadijoje vystymą. Parama skiriama projekto įgyvendinimo trejų metų laikotarpiui. Programa administruojama Norvegijos inovacijų agentūros „Innovation Norway“ kartu su Mokslinių tyrimų taryba ir SIVA.
Finansavimas verslo inovaciniams projektams (angl. <i>Business driven innovation projects</i>)	Įmonių inovacinės veiklos skatinimas	Finansinė priemonė, skirta skatinti verslo ir pramonės MTEP veiklą, orientuotą į inovacijas ir tvarų vertės kūrimą įmonėse. Finansavimas skiriamas įmonėms (privalomas ne mažesnis nei 50 proc. (paprastai apie 65 proc.) įmonės indėlis; Mokslinių tyrimų tarybos parama apie 35%)

Priemonė	Paskirtis	Turinys
Kompetencijų, reikalingų pramonei, formavimo projektai (angl. <i>Competence building projects for industry</i>)	Inovacijų kompetencijos ir bendradarbiavimas	Priemonė, skirta remti ilgalaikius į pramonę orientuotus tyrėjų mokymus ir kompetencijų formavimą mokslinių tyrimų bendruomenėse. Privaloma pagrįsti strateginį verslo poreikį tam tikroms kompetencijoms ar įgūdžiams, kurie bus įgyti įgyvendinant projektą. Finansavimas skiriamas mokslinių tyrimų institutui ar universitetui (privalomas ne mažesnis nei 20 proc. įmonės/pramonės finansinis indėlis; Mokslinių tyrimų tarybos parama apie 70–80 proc.)
Finansavimas į vartotojus orientuotiems ir moksliniais tyrimais paremtiems projektams (angl. <i>BIA - User-driven research-based innovation programme</i>)	Verslo ir mokslo bendradarbiavimas	Finansinė priemonė, orientuota į inovacijų versle skatinimą. Pagrindinis dėmesys vertės kūrimui ir įmonių bendradarbiavimui su mokslinių tyrimų institucijomis, įskaitant tarptautinį bendradarbiavimą (apie 90 proc. visų projektų). Atvira konkurencija ir neapibrėžtos prioritetinės veiklos sritys.
FORNY programa MTEP rezultatų komercializavimui	Mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimas	Jungtinė Mokslinių tyrimų tarybos ir inovacijų agentūros „Innovation Norway“ programa, patvirtinta 2000 metais, bet kaip projektas egzistuojanti jau nuo 1995 metų. Finansuojama šių ministerijų: Prekybos ir pramonės; vietos valdžios ir regioninės plėtros; švietimo ir mokslinių tyrimų; žuvininkystės ir pakrančių reikalų; žemės ūkio ir maisto. Programa iš esmės nukreipta į tyrėjus ir jų grupes, o finansavimas apima šias veiklas: finansavimas infrastruktūros veikloms; tyrimų komercializavimo veiklos; technologijų (idėjos) patikrinimas; stipendijos tyrėjams, orientuotiems į idėjos komercializavimą. Programa taip pat teikia premijas už sėkmingai įgyvendintus komercializavimo projektus. Programa finansuoja ne daugiau kaip 50 proc. visų projekto lėšų.
Pramoninės doktorantūros studijos (angl. <i>Industrial PhD</i>)	Į pramonę ir verslo poreikius orientuoti moksliniai tyrimai	Nuo 2008 metų Mokslinių tyrimų tarybos įgyvendinama programa, skirta tyrėjų įdarbinimui pramonėje skatinti. Parama į pramonę orientuotoms doktorantūros studijoms skiriama pagal du kvietimus: (i) finansavimas įmonėms, turinčioms darbuotojus, kurie siekia daktaro laipsnio; (ii) užsienio mokslinių tyrimų stipendijos pagal pramoninių doktorantūros studijų schemą.
Tarptautinė augimo programa (angl. <i>International Growth Programme</i>)	Tarptautiškumo skatinimas	Inovacijų agentūros „Innovation Norway“ įgyvendinama programa Norvegijos SVV įmonių, turinčių aukštą augimo potencialą, tarptautiškumo vystymui remti. Teikiama profesionali pagalba rinkų, technologijų ir verslo plėtrai. Programos projektai finansuojami iš valstybės biudžeto (Prekybos ir pramonės ministerijos asignavimai)

Šaltinis: suformuota autorės remiantis atlikta Norvegijos strateginių dokumentų analize ir ekspertinės apklausos metu surinkta informacija

Atsižvelgiant į atliktą Norvegijos strateginių iniciatyvų inovacijų srityje analizę, matyti, jog inovacinės veiklos versle ir pramonėje skatinimas yra pagrindinis šios šalies inovacijų politikos uždavinys ir aiškiai išreikštas prioritetas, neskaitant to, kad inovacijų plėtra kitose srityse (pvz., viešajame sektoriuje) taip pat nurodoma kaip esminis reikalavimas kokybiškai ir tvariai šalies gerovei kurti. Didelis dėmesys verslo inovacijų skatinimo atžvilgiu skiriamas stiprios ir efektyviai funkcionuojančios inovacijų paramos infrastruktūros kūrimui (mokslinių tyrimų institucijos, kompetencijos centrai, inkubatoriai, kitos inovacijų paramos paslaugas teikiančios organizacijos) ir glaudaus verslo ir mokslo bendradarbiavimo vystymui.

Norvegijos atvejo apibendrinimas
Pavyzdiniai Norvegijos viešosios politikos inovacinės veiklos skatinimo atžvilgiu bruožai
➤ Glaudus tarpinstitucinis bendradarbiavimas inovacijų politikos klausimais ➤ Didelis dėmesys inovacijų politikos įgyvendinimo koordinavimui ir vertinimui ➤ Stiprus privataus sektoriaus dalyvavimas inovacijų ir mokslinių tyrimų politikų planavime ir įgyvendinime (įtraukimas į formalius dialogus ir neformalias diskusijas; privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimas politikos vykdymo lygyje per Mokslinių tyrimų tarybos ir agentūros „Innovation Norway“ iniciatyvas) ➤ Dėmesys inovacijų skatinimui regionuose ➤ Mokslo ir mokslinių tyrimų orientavimas į pramonę ➤ Aiškiai išreikšta verslo/pramonės orientacijos į inovacinę veiklą svarba kartu tiek verslo, tiek inovacijų politikų dokumentuose
Inovacijų politikos tendencijos
- Inovatyvaus verslo ir pramoninių inovacijų skatinimas kaip inovacijų politikos pagrindas - Regioninis ir tarptautinis technologinis bendradarbiavimas - Solidžios žinių bazės ir į pramonę orientuotų mokslinių tyrimų sistemos kūrimas - Inovacijų kompetencijų vystymas - Palankios sąlygos bendrai verslo veiklai
Verslo inovacinės veiklos skatinimo kryptys
- Verslo įmonių tarptautiškumo didinimas - Stiprus regioniniai pramoniniai ir žinių centrai - Inovacijų ir verslo paramos paslaugos - Galimybių įmonių tinklaveikiai ir tarptautiškumui vystymas - Mokesčių lengvatos - Tiesioginiai inovacijų finansavimo instrumentai
Inovacijų versle skatinimo gerosios praktikos pavyzdžiai (Ekspertinio tyrimo duomenys)
- o Mokesčių lengvatos schema „SkatteFUNN“ - o Į vartotojus orientuotų ir moksliniais tyrimais paremtų inovacijų programa „BIA“ - o Klasterių programa „Arena“ - o NCE/klasterių programa - o MTEP ir inovacijų regionuose programa „VRI“

3.3.6. Latvijos atvejo analizė

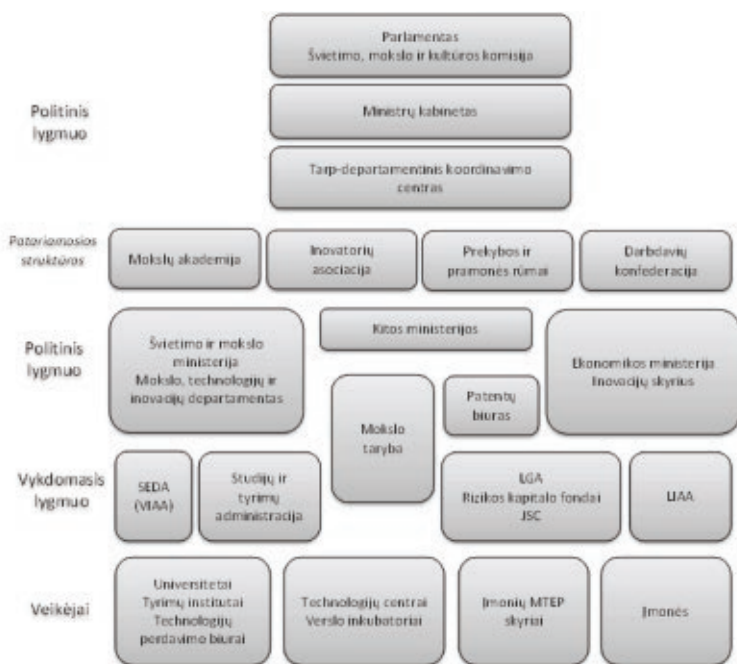
Inovacijų sistema.

Remiantis Latvijos strateginiuose dokumentuose įvardintais inovacijų ir mokslinių tyrimų sričių iššūkiais, galima įvardinti šias pagrindines su Latvijos inovacijų sistema susijusias silpnyles (National Reform Programme, 2011; Program for Promotion of Business Competitiveness and Innovation, 2007):

- ribotas inovacijų svarbos verslo, ekonominei ir socialinei plėtrai suvokimas;
- mažas mokslo ir mokslinių tyrimų darbuotojų skaičius (mokslininkų senėjimas; nepakankamas doktorantų skaičius);
- nepakankamai išvystyta specializuota inovacinei veiklai reikalinga infrastruktūra (inovacijų inkubatoriai, kompetencijų centrai, mokslinių tyrimų laboratorijos, kt.);
- silpnas mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimas, menkas mokslo ir pramonės sektorių bendradarbiavimas;
- ribotas priėjimas prie finansinių išteklių (pradinis kapitalas, rizikos kapitalas, kt.);
- mažas patentų skaičius;
- ribotas verslo naudojimas IKT e-prekybos ir kitais verslo procesų tikslais;
- didžiąją Latvijos verslo sektoriaus dalį sudaro MVĮ-ės, stokojančios galimybių investuoti į MTEP veiklą, o aukštųjų technologijų sektorius yra santykinai nedidelis.

Kalbant apie Latvijos inovacijų sistemos struktūrą, pagrindinis vaidmuo tenka Ekonomikos ministerijai (angl. *Ministry of Economics*), atsakingai už inovacijų politikos formavimą ir įgyvendinimo koordinavimą, tačiau svarbų rolę inovacijų paramos sistemoje taip pat atlieka ir Švietimo ir mokslo ministerija (angl. *Ministry of Education and Science*), inicijuojanti įvairias į mokslinių tyrimų plėtrą ir jų rezultatų komercializavimą orientuotas priemones.

Bendra organizacinė Latvijos inovacijų sistemos struktūra pavaizduota 49 paveiksle.

49 pav. Latvijos inovacijų sistema

Šaltinis: adaptuota pagal Kristapsons, Draveniece ir Adamsone-Fiskovica, 2011

Kaip matyti, be pagrindinių politiniame lygmenyje veikiančių valdžios institucijų, inovacijų politikos formavime ir įgyvendinime taip pat dalyvauja šios organizacijos:

- Latvijos mokslo taryba (angl. *Latvian Science Council*) – institucija, atskaitinga Švietimo ir mokslo ministerijai ir nuo 1990 metų atsakinga už šiuos mokslo ir mokslinių tyrimų klausimus: mokslinių tyrimų ir inovacijų perspektyvų numatymas; mokslinės veiklos rezultatų Latvijoje vertinimas ir sklaida; mokslinių tyrimų politikos kryptį numatymas; horizontalus įvairių mokslinių tyrimų kryptį integravimas. Vienu iš pagrindinių tarybos tikslų įvardinamas tarptautinio bendradarbiavimo vystymas.

Paminėtina ir tai, kad Latvija įvardina šias prioritetines mokslinių tyrimų sritis, pagal kurių plėtros programas šalyje veikia 9 nacionaliniai mokslinių tyrimų centrai (National Reform Programme, 2011): energetinių ir aplinkos išteklių naudojimas, gavybos technologijos; farmacija ir biomedicina; IKT ir signalų apdorojimo technologijos; kultūrinis paveldas ir kūrybingos technologijos; žemės ūkio išteklių naudojimas ir maisto technologijos; miško ir vandens išteklių naudojimas; nanotechnologijos ir nanomedžiagos; sveikata ir klinikinė medicina; socialinė ekonomika ir viešasis administravimas.

- Valstybės švietimo plėtros agentūra (angl. *State Education Development Agency* (SEDA)), pavaldi Švietimo ir mokslo ministerijai ir atsakinga už įvairių su švietimu ir mokymu susijusių programų ir projektų įgyvendinimą, įskaitant projektus, finansuojamus iš ES struktūrinių paramos lėšų (Europos socialinis fondas ir Europos Regioninės plėtros fondas).
- Studijų ir tyrimų administracija (angl. *Administration of Studies and Research*) – viešojo administravimo institucija, pavaldi Švietimo ir mokslo ministerijai, atliekanti paskolų studentams politikos įgyvendinimą ir valdymą. Taip pat nuo 2009 metų ši institucija atlieka fundamentinių ir taikomųjų mokslinių tyrimų projektų finansinę stebėseną ir administravimą.
- Remiantis Švietimo ir mokslo ministerijos 2008 metų duomenimis, šalyje veikia 60 aukštojo mokslo paslaugas teikiančių institucijų, tarp kurių: 19 valstybinių ir 15 privačių aukštojo mokslo institucijų; 18 valstybinių ir 8 privačios kolegijos. Didžiausia dalis MTEP veiklą atliekama šiuose 7 šalies universitetuose: Latvijos universitete; Rygos technologiniame universitete; Latvijos žemės ūkio universitete; Riga Stradins universitete; Daugpilio universitete; transporto ir telekomunikacijų institute; Venspilio universiteto kolegijoje (Ministry of Education and Science, Latvia).

Dauguma šalies mokslinių tyrimų institutų yra integruoti į universitetų struktūras (iš viso Latvijoje veikia 12 valstybinių ir 2 privatūs mokslinių tyrimų institutai).

- Latvijos technologijų centras (angl. *Latvian Technological Center*) – ne pelno siekianti organizacija, įsteigta 1993 metais (pirmasis technologijų centras Latvijoje), teikianti verslo ir inovacijų paramos paslaugas, taip pat atliekanti verslo inkubatoriaus vaidmenį. Pagrindiniai centro tikslai apima: SVV, grįsto žiniomis ir technologijomis, kūrimo skatinimas; bendradarbiavimo tarp mokslo ir pramonės vystymas; tarptautinis mokslinis ir ekonominis bendradarbiavimas; dalyvauti atviros inovacijos visuomenės formavime; skatinti darbo vietų aukštos kvalifikacijos specialistams ir tyrėjams kūrimą.

Be jau minėtojo technologijų centro Latvijoje veikia dar du technologijų parkai: Latvijos technologijų parkas (angl. *Latvian Technology Park*) ir Ventspilio aukštųjų technologijų parkas (angl. *Ventspils High Technology Park*). Abiejų šių centrų veikla nukreipta į technologijomis paremto verslo steigimo ir vystymo paramos paslaugų teikimą. Pagrindinės aukštųjų technologijų parko specializacijos sritys apima: IKT, elektroniką, mechaninę inžineriją ir kosmines technologijas.

- Latvijos investicijų ir plėtros agentūra (angl. *Investment and Development Agency of Latvia* (LIAA)) – valstybinė institucija, įkurta 1993 metais (iki 2003 metų veikusi kaip Latvijos plėtros agentūra), kurios pagrindinis tikslas yra skatinti verslo plėtrą remiant užsienio investicijas, taip pat didinti šalies antreprenierių konkurencingumą tiek vietos, tiek užsienio rinkose. Agentūra pavaldi Latvijos ekonomikos ministerijai. Kaip pagrindines agentūros veiklas galima įvardinti šias: pagalba investuojant (reikalingos informacijos apie verslo galimybes, investicijų iniciatyvas ir reikalingo nekilnojamojo turto įsigijimą teikimas; pagalba užmezgant bendradarbiavimo ryšius su Latvijos verslo partneriais; teisinė pagalba steigiant verslą); pagalba randant tinkamus Latvijos tiekėjus (informacija apie eksporto kompanijas, produktus ir paslaugas; konsultacijų apie užsienio rinkas teikimas Latvijos įmonėms; kt.); valstybės paramos programų antreprenerystės plėtrai įgyvendinimas; informacija apie bendrą ES rinką ir kt. Agentūra taip pat atsakinga už Norvegijos finansinio mechanizmo 2009–2014 metų programos „Žaliosios pramonės inovacijos“ (angl. *Green Industry Innovation*) įgyvendinimą.
- Inovacijų finansavimo vaidmuo taip pat tenka šioms institucijoms: valstybiniam Nekilnojamojo turto ir žemės bankui (JSC; angl. *Mortgage and Land Bank of Latvia*), įkurtam 1993 metais; Latvijos garantijų agentūrai (LGA; angl. *Latvian Guarantee Agency*), įkurtai 1998 metais ir teikiančiai paramą verslo idėjų įgyvendinimui (kreditai, eksporto garantijos); ir rizikos kapitalo fondams (šiuo metu šalyje veikia sekančios 6 didžiausios rizikos kapitalo įmonės: „Baltcap Management Latvia“, „EKO Investors“, „Hanseat Capital Latvia“, „NCH Advisors INC“, „Norvėgijas-Latvijas užņēmējdarbības attīstības fonds“ ir „Small Enterprise Assistance Funds“; taip pat aktyvią veiklą šioje srityje vykdo Latvijos plėtros agentūros įkurta viešoji organizacija „Latvijos privataus ir rizikos kapitalo asociacija (angl. *Latvian private equity and venture capital association*)).

Strateginių dokumentų inovacijų srityje analizė.

Latvijos inovacijų politika nukreipta šių prioritetinių tikslų įgyvendinimu (Pūce, 2011):

- Bendradarbiavimo tarp įmonių ir tyrėjų skatinimas per inovacijų paramos institucijų plėtrą: kompetencijų centrų ir technologijų perdavimo ofisų kūrimas pramoniniams moksliniams tyrimams vykdyti ir jų rezultatams komercializuoti (jau įkurta 6 kompetencijų centrai ir 8 technologijų perdavimo ofisai).
- Parama inovatyvių įmonių vystymui:
 - Tiesioginė parama: subsidijos naujų produktų plėtrai ir technologijų diegimui gamyboje; subsidijos žinioms ir technologijoms imlioms ir į aukštą pridėtinę vertę orientuotoms investicijoms; išmaniųjų technologijų fondas „žaliųjų“ technologijų vystymui ir diegimui gamyboje (Norvegijos finansinio instrumento lėšos);
 - Netiesioginė parama: verslo inkubatorių kūrimas – infrastruktūra ir konsultacijos naujai besikuriančioms įmonėms (iki šiol įkurta 10, iš kurių 9 regioniniai ir 1 verslo inkubatorius šalies sostinėje);

- Inovacijų ir antreprenerystės programos įgyvendinimas, siekiant skatinti visuo-
menę kurti nuosavą verslą, diegti inovacijas ir naudotis inovatyviais sprendimais.
- Didinti prieinamumą prie ankstyvos stadijos verslo finansavimo: rizikos ir pradinis
kapitalas, siekiant skatinti naujų inovatyvių įmonių kūrimąsi ir plėtrą.

Apibendrinta šalies inovacijų paramos sistema pavaizduota 50 paveiksle.

50 pav. Latvijos inovacijų paramos sistema

Šaltinis: adaptuota pagal Juris Pūce, Latvijos ekonomikos ministerija, 2011

Latvijos nacionalinėje Inovacijų programoje 2003–2006 metams (angl. *National Programme on Innovation*) pažymima, kad, siekiant optimalaus ekonominio efekto, inovacijų politika negali būti įgyvendinama atskirai nuo švietimo, mokslo, antreprenerystės ir regioninės plėtros politikų. Įgyvendinant šią programą siekiama didinti Latvijos inovacinį pajėgumą. Pagrindinė už programos įgyvendinimą atsakinga institucija yra Latvijos ekonomikos ministerija, tačiau efektyviam inovacijų skatinimo veiksmų koordinavimui ir valdymo procesui užtikrinti pasitelktos ir šios papildomos organizacinės struktūros: programos valdymo komitetas; programos administravimo ir koordinavimo struktūrinis skyrius; patariamoji taryba; tarptautiniai ir vietiniai ekspertai; vietos ir regioninės darbo grupės.

Minėtąją ir kitas iki 2007 metų galiojusias Latvijos inovacijų ir verslo plėtros programas apjungė Verslo konkurencingumo ir inovacijų skatinimo 2007–2013 metų programa (angl. *Business Competitiveness and Innovation Promotion Programme for 2007–2013*), įvardinusi šiuos pagrindinius tikslus: verslo steigimui ir plėtrai palankių sąlygų kūrimas ir socialinės nelygybės šalyje mažinimas; nacionalinės inovacijų sistemos pajėgumo ir efektyvumo tobulinimas, kuriant inovacinei veiklai palankias reguliavimo, finansines ir informacines sąlygas; pramonės konkurencingumo ir produktyvumo didinimas, skatinant aukštos pridėtinės vertės produktų gamybą ir inovatyvių technologijų bei pažangių valdymo metodų naudojimą. Programos įgyvendinimui užtikrinti taip pat numatyta skirti dėmesį šiems susijusių sričių uždaviniams: žmogiškojo kapitalo vystymas; energijos rinkos vystymas; transporto infrastruktūros tobulinimas; rinkos infrastruktūros ir e-prekybos plėtra.

Apibendrintai pagrindinės Latvijos inovacijų politikos strateginės iniciatyvos ir veiksmai verslo inovacijų atžvilgiu pristatyti 30 ir 31 lentelėse.

30 lentelė. Latvijos inovacijų skatinimo strateginiai dokumentai

Šaltinis	Strateginė orientacija
Nacionalinė inovacijų koncepcija (2001) (angl. <i>National Concept on Innovation</i>)	- Pirmasis Latvijos strateginis dokumentas, orientuotas į inovacijų plėtrą Latvijoje - Tikslas: Atviros inovacijoms ekonomikos vystymas - Uždaviniai: Nacionalinės Inovacijų programos patvirtinimas; institucinės struktūros, atsakingos už inovacijų veiklų vystymą ir koordinavimą steigimas; biudžetinės sistemos tobulinimas inovacijoms remti ir nacionalinei inovacijų sistemai vystyti; reikalingų teisinių dokumentų plėtojimas
Nacionalinė inovacijų programa (2003–2006)	- Nacionalinio inovacijų pajėgumo stiprinimas ir nacionalinės inovacijų sistemos koordinavimas 3 pagrindinės užduotys: (i) harmoningos ir koordinuotos sistemos inovacinės veiklos skatinimui ir rėkimui kūrimas; (ii) palanki aplinka inovatyvių įmonių steigimui; (iii) konkurencingų ekonominių struktūrų (pvz., pramoniniai klasteriai, kompetencijų centrai ir kt.) vystymas. - Sub-uždaviniai apima: didesnes investicijas į MTEP; subalansuotą bendradarbiavimą tarp viešojo ir privataus sektorių; pažangią verslo infrastruktūrą; gerai išsilavinusių visuomenę ir kt.
Verslo konkurencingumo ir inovacijų skatinimo programa (2007–2013)	- Verslui palankios aplinkos kūrimas - Finansinės paramos verslui prieinamumo didinimas - Naujų verslų kūrimo skatinimas - Verslo plėtra menkai išvystytose šalies teritorijose - Taikomųjų mokslinių tyrimų skatinimas - Žinių perdavimo ir komercializavimo skatinimas - Inovatyvių sprendimų versle skatinimas - Paklausos aukštos kvalifikacijos specialistams kūrimas ir materialinės-techninės žinių bazės gerinimas - Mokslo ir verslo bendradarbiavimas
Nacionalinis plėtros planas (2007–2013)	- Strateginis tikslas – švietimas ir žinios nacionalinės ekonomikos augimui ir technologinei kompetencijai - Strateginiai prioritetai: išsilavinę ir kūrybingi žmonės; technologinė kompetencija ir įmonių lankstumas; mokslo ir mokslinių tyrimų plėtra - Su inovacijų plėtra susiję pokyčiai švietime, moksle ir pramonės struktūroje - Parama įmonėms, siekiančioms modernizuoti savo technologijas ir diegti inovacijas

Šaltinis: suformuota autorės

31 lentelė. Latvijos inovacijų politikos priemonės inovacijoms versle skatinti

Priemonė	Paskirtis	Turinys
Finansinis instrumentas „Mezzanine“	Finansavimas inovatyvaus verslo pradžiai	Latvijos garantijų agentūros įgyvendinamas paskolų finansinis instrumentas, skirtas įmonių projektų investicinių kaštų finansavimui
Parama aukštos kvalifikacijos darbuotojų pritraukimui į verslą	Inovacinei veiklai reikalingos kompetencijos	Įgyvendinant priemonę siekiama kurti galimybes verslui įgyti reikalingas kompetencijas turinčius žmogiškuosius išteklius tam tikrų technologinių problemų sprendimui ir naujų produktų vystymui. Priemonę įgyvendina Ekonomikos min. kartu su LIAA
Parama į rinką orientuotiems moksliniams tyrimams	Verslo ir mokslo bendradarbiavimas	Finansinė priemonė, skirta mokslo ir pramonės integracijai, į technologijas orientuotų sektorių vystymui ir darbo vietų kūrimui. Skiriamas ko-finansavimas SVV ir mokslininkų bendriems projektams naujų produktų vystymui. Sutartis pasirašoma tarp mokslo institucijos, įtrauktos į šių institucijų registrą, ir Švietimo ir mokslo ministerijos (priemonės vykdytoja). Įvardinama kaip pirmoji Latvijos inovacijų politikos priemonė, pradėta įgyvendinti 1993 metais.
Žaliųjų pramonės inovacijų programa	Parama inovatyviam verslui	Norvegijos finansinio mechanizmo 2009–2014 metų programa, nukreipta į verslo plėtrą. Finansavimas skiriamas eko-inovacijų skatinimui, aplinkai draugiškų darbo vietų kūrimui ir antreprenerystei – naujų eko-technologijų, produktų ir procesų rėmimui.
Parama kompetencijos centrų kūrimui	Verslo ir mokslo bendradarbiavimas; Inovacijų paramos paslaugos	Priemonė skirta pramoninių mokslinių tyrimų skatinimui. Iki 2013 metų pabaigos numatyta įsteigti 5 kompetencijų centrus. Priemonės vykdytojai: Ekonomikos min. su LIAA
Technologijų perdavimo kontaktinių centrų kūrimas	Inovacijų paramos paslaugos	Nuo 2005 metų įgyvendinama programa, skirta technologijų perdavimo sistemai gerinti per technologijų perdavimo centrų šalies universitetuose kūrimą
Inovacijų centrų universitetuose ir nacionaliniuose tyrimų institutuose steigimas ir vystymas	Žinių sklaida ir komercializavimas; MTEP skatinimas	Priemonės vykdytoja: Ekonomikos min. Iki 2013 metų pabaigos numatyta įsteigti ne mažiau kaip 3–5 inovacijų centrus
Inovatyvių verslo idėjų konkursas „Idea Cup“	Finansinė parama inovatyvaus verslo pradžiai ir plėtrai	Inovatyvaus verslo skatinimas per finansinę paramą geriausių inovatyvių verslo planų realizavimui. Konkurso metu taip pat teikiamos ekspertinės konsultacijos, mokymai ir kita nefinansinė parama verslo pradžiai reikalingoms žinioms įgyti. Priemonę įgyvendina LIAA

Šaltinis: suformuota autorės remiantis atlikta Latvijos strateginių dokumentų analize ir ekspertinės apklausos metu surinkta informacija

Išnagrinėjus atskirus Latvijos strateginius dokumentus inovacijų skatinimo srityje, matyti, kad ši šalis ypač akcentuoja finansinės paramos inovatyvaus verslo steigimui ir vystymui poreikį bei naujų žinių kūrimui ir komercializavimui būtinos infrastruktūros formavimą.

Pažymėtinas ir nagrinėtuose dokumentuose aiškiai atspindėtas ryšys tarp inovacijų ir verslo politikų.

Latvijos atvejo apibendrinimas
Pavyzdiniai Norvegijos viešosios politikos inovacinės veiklos skatinimo atžvilgiu bruožai
➤ Išryškintas inovacijų ir antreprenerystės ryšys: atskira šias sritis integruojanti programa ➤ Inovacijų politikos įgyvendinimo vertinimas ir prognozavimas ➤ Didelis dėmesys sustiprintam inovacijų politikos koordinavimui
Inovacijų politikos tendencijos
- Mokslo ir verslo bendradarbiavimu grįstas mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimas - Finansinės paramos verslui ir inovacinei veiklai prieinamumo didinimas - Inovacijų kompetencijų vystymas - Technologijų perdavimo sistemos tobulinimas - Bendros verslo aplinkos tobulinimas
Verslo inovacinės veiklos skatinimo kryptys
- Tiesioginiai inovacijų finansavimo instrumentai - Verslo ir inovacijų paramos organizacijos ir paslaugos - Verslo ir mokslo bendradarbiavimo skatinimo iniciatyvos
Inovacijų versle skatinimo gerosios praktikos pavyzdžiai (Ekspertinio tyrimo duomenys)
- o Inovatyvių verslo idėjų konkursas „Idea Cup“ - o Technologijų perdavimo kontaktinių centrų kūrimas universitetuose - o Kompetencijos centrų kūrimas - o Parama į rinką orientuotiems moksliniams tyrimams

3.3.7. Atvejų analizės apibendrinimas inovacijų versle skatinimo atžvilgiu

Atsižvelgiant į atvejų analizės tyrimo metu nustatytą inovacijų skatinimo kryptį ir veiksmų įvairovę bei bendrą disertacinio darbo kontekstą, šiame skyriuje siekiama apibendrinti tiesiogiai į verslo inovacinės veiklos plėtrą orientuotas nagrinėtų šalių iniciatyvas ir praktiką.

Verslo inovacinės veiklos skatinimo iniciatyvų (32 lentelė) apibendrinimas atliekamas vadovaujantis įvardintomis pagrindinėmis analizuotuose šalių strateginiuose dokumentuose įtvirtintomis nuostatomis (žr. kiekvienos šalies lenteles „inovacijų skatinimo strateginiai dokumentai“). Informacija klasifikuojama remiantis tarptautinio inovacijų ekspertų tyrimo metu identifikuotomis viešosios politikos iniciatyvų inovacijoms versle skatinti kategorijomis ir sub-kategorijomis bei atvejų analizės tyrimo metu naujai paašškėjusiomis sub-kategorijomis (pateikiama, prie kategorijos „Kitos“).

Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, didžioji dalis inovacijų versle skatinimo iniciatyvų taikomos visose nagrinėtose šalyse, kas patvirtina jų svarbą ir ekspertinio tyrimo metu surinktų duomenų patikimumą.

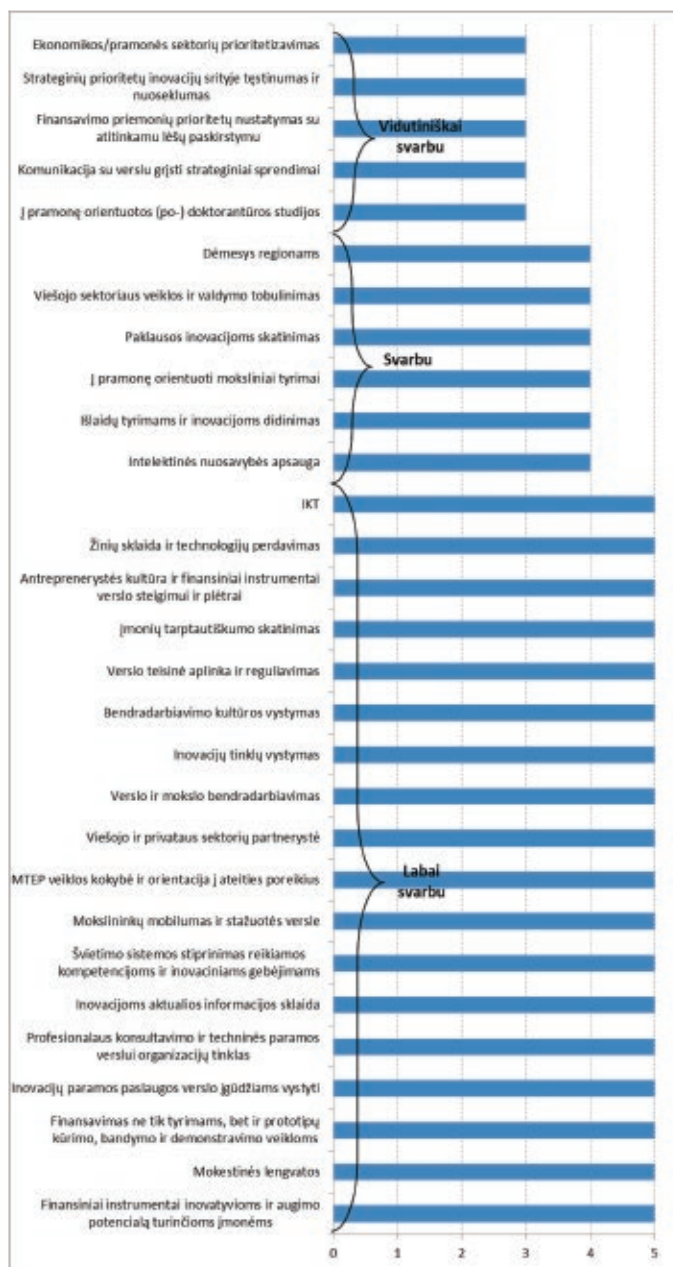
Pagal pobūdį svarbiausiomis galima laikyti finansinės (tiesioginiai ir netiesioginiai inovacijų ir MTEP finansavimo instrumentai) ir nefinansinės (inovacijų ir verslo paramos paslaugos) paramos bei bendradarbiavimo kategorijoms priskirtinas viešosios politikos iniciatyvas, kai tuo tarpu dalis naujai įvardintų veiksmų, mokslo ir švietimo bei valdžios sprendimų kategorijoms priklausančių iniciatyvų vertintinos kaip mažiau svarbios. Bendras nagrinėtose šalyse taikomų inovacijų skatinimo iniciatyvų pasiskirstymas pagal svarbą pateiktas 51 paveiksle (žr. žemiau).

32 lentelė. Šalių verslo inovacinės veiklos skatinimo iniciatyvos ir jų svarbos vertinimas

Inovacijų versle skatinimo iniciatyvos	DK	FI	SE	NO	LV	Vertinimas
<i>Finansinė parama</i>						
Finansiniai instrumentai inovatyvioms ir augimo potencialą turinčioms įmonėms	+	+	+	+	+	L. svarbu
Mokestinės lengvatos	+	+	+	+	nerasta	L. svarbu
Finansavimas ne tik tyrimams, bet ir prototipų kūrimo, bandymo ir demonstravimo veikloms	+	+	+	+	+	L. svarbu
<i>Nefinansinė parama</i>						
Inovacijų paramos paslaugos verslo įgūdžiams vystyti	+	+	+	+	+	L. svarbu
Profesionalaus konsultavimo ir techninės paramos verslui organizacijų tinklas	+	+	+	+	+	L. svarbu
Inovacijoms aktualios informacijos sklaida	+	+	+	+	+	L. svarbu
<i>Mokslas ir švietimas</i>						
Švietimo sistemos stiprinimas reikiamos kompetencijos ir inovaciniams gebėjimams	+	+	+	+	+	L. svarbu
Mokslininkų mobilumas ir stažuotės versle	+	+	+	+	+	L. svarbu
Į pramonę orientuotos (po-) doktorantūros studijos	+	nerasta	+	+	nerasta	V. svarbu
MTEP veiklos kokybė ir orientacija į ateities poreikius	+	+	+	+	+	L. svarbu
<i>Bendradarbiavimas</i>						
Viešojo ir privataus sektorių partnerystė	+	+	+	+	+	L. svarbu
Verslo ir mokslo bendradarbiavimas	+	+	+	+	+	L. svarbu
Inovacijų tinklų vystymas	+	+	+	+	+	L. svarbu
Bendradarbiavimo kultūros vystymas	+	+	+	+	+	L. svarbu
<i>Valdžios sprendimai</i>						
Komunikacija su verslu grįsti strateginiai sprendimai	+	nerasta	+	+	nerasta	V. svarbu
Finansavimo priemonių prioritetų nustatymas su atitinkamu lėšų paskirstymu	nerasta	+	+	+	nerasta	V. svarbu
Dėmesys regionams	+	nerasta	+	+	+	Svarbu
Strateginių prioritetų inovacijų srityje tęstinumas ir nuoseklumas	+	+	+	nerasta	nerasta	V. svarbu
<i>Kitos</i>						
Verslo teisinė aplinka ir reguliavimas	+	+	+	+	+	L. svarbu
Įmonių tarptautiškumo skatinimas	+	+	+	+	+	L. svarbu
Intelektinės nuosavybės apsauga	+	+	+	+	nerasta	Svarbu
Antreprenerystės kultūra ir finansiniai instrumentai verslo steigimui ir plėtrai	+	+	+	+	+	L. svarbu
Žinių sklaida ir technologijų perdavimas	+	+	+	+	+	L. svarbu
IKT plėtra ir taikymas	+	+	+	+	+	L. svarbu
Ekonomikos/pramonės sektorių prioritetizavimas	+	+	nerasta	+	nerasta	V. svarbu
Išlaidų tyrimams ir inovacijoms didinimas	+	nerasta	+	+	+	Svarbu
Į pramonę orientuoti moksliniai tyrimai	+	nerasta	+	+	+	Svarbu
Paklauskos inovacijoms skatinimas	+	+	+	+	nerasta	Svarbu
Viešojo sektoriaus veiklos ir valdymo tobulinimas	+	+	+	+	nerasta	Svarbu

*Inovacijų versle skatinimo iniciatyvų svarbos vertinimas pagal jų rašiką bendroje nagrinėtų šalių imtyje: 5: Labai svarbu; 4: Svarbu; 3: Vidutiniškai svarbu; 2: Mažai svarbu; 1: Nesvarbu

Šaltinis: suformuota autorės

51 pav. Inovacijų versle skatinimo iniciatyvos pagal svarbą

Šaltinis: suformuota autorės

Toliau 33 lentelėje pateikiama apibendrinta atvejų analizės metu nagrinėtų šalių geroji praktika konkrečių į inovacijų versle skatinimą orientuotų veiksmų atžvilgiu.

33 lentelė. Nagrinėtų šalių inovacijų versle skatinimo gerosios patirties pavyzdžiai

Veiksmų paskirtis	Pavyzdžiai*
Verslo ir mokslo bendradarbiavimas	Inovacinių čekių MVĮ-ėms schemos (DK, SE); Ko-finansavimas MVĮ-ių dalyvavimui MTEP projektuose (DK, LV); Inovacijų konsorciūmų schema (DK); Pagrindinių veikėjų programa (SE); VRI programa (NO); Finansavimas į vartotojus orientuotiems ir moksliniais tyrimais paremtiems projektams (NO)
Inovacijų tinklai	Klasterių programos (DK, NO); Technologinių paslaugų institutų tinklas (DK);
Į pramonę ir verslo poreikius orientuoti moksliniai tyrimai	Pramoninės doktorantūros studijos (DK, NO); Doktorantūros studijos, orientuotos į inovacijas (DK); Pramoninės po-doktorantūros programos (DK, SE); Programa “Gamybos strategijos ir produktų realizavimo modeliai” (SE); Centrų moksliniais tyrimais grįstoms inovacijoms schema (NO)
Mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimas	Technologijų perdavimo koncepcijų vystymas (DK); Koncepcijos finansavimo patikrinimas (DK); Programa “Patikra augimui” (SE); Inovacijų inkubatoriai (DK); FORNY programa (NO)
Inovacijų paramos paslaugos	Tarpininkavimo paslaugų įmonių ir mokslo institucijų suvedimui finansavimas (DK); Inovacijų asistento schema (DK); Mentoriaus schema (DK) Regioniniai inovacijų agentai (DK); Programa „Startup Sauna“ (FI); Programa “Inovacijų procesai ir antreprenerystė” (SE); Kompetencijų centrų kūrimas (NO, LV); Technologijų perdavimo kontaktinių centrų kūrimas (LV)
Finansinė parama inovatyvaus verslo pradžiai ir plėtrai	Tekes jaunų inovatyvių antreprenerių programa (FI); Finansavimas verslo inovaciniais projektams (NO); Finansinis instrumentas „Mezzanine“ (LV); Inovatyvių verslo idėjų konkursas “Idea Cup” (LV)
Tarptautiškumo skatinimas	SCALEit.us iniciatyva (DK); Tarptautinė augimo programa (NO)
Informacijos sklaida	Skambučių centras (DK); Bendras paramos inovacijoms tinklapis (DK)
Mokestinės lengvatos	Pelno mokesčio lengvata MTEP veiklai (DK, SE); Mokesčių kompensacijos schema MTEP darbuotojų darbo užmokesčiui (FI); „SkatteFUNN“ schema (NO)
Inovacijų paklausa	Inovacijų viešųjų pirkimų programa (SE)

*Platesnis priemonių aprašymas pateiktas atskirų šalių analizės poskyriuose

Šaltinis: suformuota autorės

Matyti, kad visos nagrinėtos šalys, siekdamos skatinti verslo inovacinę veiklą, ypač didelę dėmesį skiria galimybių (finansinė parama) ir sąlygų (infrastruktūra) verslo ir mokslo bendradarbiavimui formavimui, taip pat mokslinių tyrimų orientacijai į verslo poreikius ir jų rezultatų komercializavimui bei inovacijų paramos paslaugoms.

Taip pat, atsižvelgiant į nagrinėtų šalių inovacijų srities rezultatus, naudinga atkreipti dėmesį ir į ES inovacijų lyderių (SE, DK, FI) pavyzdinius viešosios politikos planavimo ir įgyvendinimo procesų inovacinės veiklos skatinimo atžvilgiu bruožus, pateiktus 34 lentelėje.

Apibendrintai galima teigti, kad Švedijos, Danijos ir Suomijos inovacijų politika inovatyvaus verslo plėtrai formuojama kryptingai ir nuosekliai, orientuojantis į pradėtų veiksmų tęstinumo užtikrinimą, o jos įgyvendinimas grindžiamas stipria koordinacija, nuolatinio stebėjimu ir vertinimu, kas, tikėtina, didina įgyvendinamų veiksmų veiksmingumą bei leidžia siekti optimalių planuojamų rezultatų.

Paminėtina ir tai, kad tiek strateginiame (politikos planavimas), tiek vykdomajame (politikos įgyvendinimas) lygmenyse aiškiai išreikštas bendradarbiavimo tarp įvairių suinteresuotojų pusių poreikis ir svarba.

34 lentelė. Pavyzdiniai Švedijos, Danijos ir Suomijos inovacijų versle skatinimo bruožai

<i>Strateginis lygmuo</i>	<i>Vykdomasis lygmuo</i>
• Aiškus nurodomų iniciatyvų įgyvendinamumas laike • Aiškus numatytų iniciatyvų įgyvendinimo matavimas (rezultato išmatuojamumas) • Iniciatyvų tobulinimo pagrindu išreikštas pradėtų veiksmų tęstinumas • Politikos kryptingumas • Bendradarbiavimu su visomis suinteresuotomis pusėmis grįsti strateginiai sprendimai • Specializacija ir prioritetizavimas • Stipri politinė lyderystė inovacijų skatinimo atžvilgiu	• Aiškiai įvardintos atsakomybės • Bendradarbiavimu grįstas inovacijų politikos įgyvendinimas • Nuolatinė stebėseną ir vertinimą grįstas inovacijų politikos įgyvendinimas • Stipri įgyvendinamų veiksmų koordinacija

Šaltinis: suformuota autorės

Pabaigai galima pažymėti, jog atliktos pasirinktų šalių inovacijų versle skatinimo atvejų analizės pagrindu identifikuoti gerosios praktikos pavyzdžiai leis formuoti vertingas rekomendacijas nacionalinės inovacijų politikos verslo atžvilgiu tobulinimui.

3.4. Kiekybinis inovacijų versle skatinimo Lietuvoje tyrimas: inovatyvių įmonių apklausa

Tyrimo metodika.

Atliekant inovatyvių įmonių apklausą **siekama** nustatyti inovacinę veiklą Lietuvoje vykdančio verslo poreikius ir galimų bei esamų inovacijų politikos iniciatyvų reikšmingumą jų atžvilgiu. Nurodytai analizei atlikti iškelti šie tyrimo **uždaviniai**:

1. Identifikuoti priežastis, dėl kurių įmonės vykdo inovacinę veiklą.
2. Išsiaiškinti didžiausias kliūtis verslo inovacinei veiklai Lietuvoje.
3. Nustatyti Lietuvos inovatyvaus verslo poreikius valstybės iniciatyvų inovacijų skatinimo srityje atžvilgiu.

4. Įvertinti esamų ir galimų inovacijų politikos iniciatyvų vykdomai inovacinei veiklai reikšmingumą.

Tyrimo objektas – verslo inovacinė veikla Lietuvoje.

Tyrimo atlikimo laikotarpis: 2013 m. gegužės 29 d. – liepos 8 d.

Kaip jau buvo minėta 3.1. poskyryje, tyrimui atlikti pasirinktas kiekybinis duomenų rinkimo metodas – struktūrizuota anketinė apklausa, kurios metu įmonėms buvo pateikiami uždari klausimai su iš anksto suformuluotais galimais atsakymų variantais (klausimyno struktūra pateikta 35 lentelėje, tyrimo anketą galima rasti 2 priede).

35 lentelė. Lietuvos inovatyvių įmonių apklausos klausimyno struktūra

14 tyrimo klausimų		
I dalis. Informacija apie inovacinę veiklą įmonėje	II dalis. Informacija apie viešosios politikos reikšmingumą įmonės inovacinei veiklai	III dalis. Informacija apie įmonę ir respondentą
• Vykdomos inovacinės veiklos pobūdis • Inovacinės veiklos trukmė • Inovacinės veiklos vykdymo priežastys • Kliūtys įmonės inovacinei veiklai • Valstybės intervencijos sritys, siekiant padėti įmonei vykdyti inovacinę veiklą • Įmonių bendradarbiavimas inovacinėje veikloje	• Galimų viešosios politikos iniciatyvų/veiksmų aktualumas verslo inovacinei veiklai • Esamos inovacijų politikos įmonės vykdomos inovacinės veiklos atžvilgiu naudingumo vertinimas • Esamų Lietuvos inovacijų strategijos įgyvendinimo priemonių svarba įmonės vykdomai inovacinei veiklai	• Respondento pareigos įmonėje • Įmonės juridinis statusas • Darbuotojų skaičius įmonėje • Įmonės veiklos sritis • Pasiūlymai ir komentarai

Apklausos turinys sudarytas remiantis mokslinės literatūros analize, atlikto tarptautinio ekspertinio tyrimo duomenis ir užsienio šalių atvejų analize.

Suformuotas klausimyno pradinis variantas buvo aptartas su dviem inovacijų srities ekspertais, atstovaujančiais skirtingus veiklos sektorius – Lietuvos viešojo sektoriaus atstovu, susijusiu su inovacijų srities politika (klausimyno aktualumas viešosios politikos atžvilgiu), ir Lietuvos inovatyvios įmonės atstovu, kartu priklausančiu priklausančio ir mokslo sektoriui (klausimyno suprantamumas ir aktualumas verslui). Galutinis klausimyno variantas buvo patalpintas elektroniniame apklausų tinklapyje (www.apklausa.lt), o nuoroda į šį klausimyną išsiųsta į tyrimo imtį patenkančių įmonių elektroninio pašto adresais, esant galimybei tiksline adresatų grupe laikant įmonių vadovaujantį personalą. Keletos įmonių vadovai buvo apklausti telefonu.

Tyrimo generalinė aibė: visos Lietuvos inovatyvios įmonės, atitinkančios bent vieną iš šių reikalavimų:

- įmonė yra įtraukta į Lietuvos inovatyvių įmonių katalogą „Gateway to Innovation in Lithuania“, administruojamą Lietuvos inovacijų centro;
- įmonė yra gavusi inovacijų prizą 2005 – 2012 metų laikotarpyje Lietuvos inovacijų centro kartu su Lietuvos pramonininkų konfederacija ir Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra kasmet organizuojamo inovacijų konkurso metu.

Tyrimo imtis. Nors kai kurie šaltiniai rekomenduoja su inovacine veikla susijusią informaciją rinkti tiek iš inovatyvių, tiek iš inovacinės veiklos nevykdančių įmonių (Oslo Manual 2005: p. 112), šio tyrimo imčiai pasirinktos tik inovatyvios Lietuvos įmonės, atsižvelgiant į tai, jog bendrą visų Lietuvos įmonių apklausą su inovacijomis susijusiais klausimais kas du metai atlieka Lietuvos statistikos departamentas.

Iš viso dalyvauti apklausoje buvo pakviestos 303 Lietuvos inovatyvios įmonės (t.y. visa tyrimo generalinė aibė – visos Lietuvos įmonės, atitinkančios aukščiau minėtus reikalavimus), tačiau įmonių suinteresuotumas dalyvauti atliekamame tyrime nebuvo didelis. Tyrimo klausimyną užpildė 84 įmonės iš minėtos tyrimui pasirinktos įmonių imties (respondentų atsakomumo rodiklis yra lygus 27 proc.).

Vadovaujantis mokslinėje literatūroje pateikiama kiekybinės apklausos imties apskaičiavimo formule, kai tyrimo populiacijos dydis yra žinomas, tyrime dalyvavusių įmonių skaičius turėtų būti ne mažesnis nei 138, siekiant, kad imties paklaida neviršytų 0,05, t.y. kai tyrimo patikimumas – 95 proc. (esamu atveju imties paklaida yra 0,07) (žr. lentelė 36).

Taigi, atsižvelgiant į nedidelį inovatyvių įmonių, užpildžiusių tyrimo klausimyną, skaičių, atliktą tyrimą galima laikyti pilotiniu (bandomuoju), reikalaujančiu papildomų laiko, finansinių ir žmogiškųjų išteklių jo tęstinumui alternatyviais duomenų rinkimo būdais užtikrinti.

Tačiau, nepaisant gautų užpildytų apklausos anketų skaičiaus, tyrimo rezultatus galima laikyti vertingais, atsižvelgiant į tai, jog visos tyrime dalyvaujančios įmonės atitinka vienodą jiems keliamą klasifikacinį inovatyvumo kriterijų, laikytą esminiu tiek tyrimo imtyje, tiek visoje tyrimo generalinėje aibėje. Be to, tyrimu nesiekama aprašyti platesnės įmonių imties, o atliktos apklausos rezultatai atspindi tik Lietuvos inovatyvių įmonių atvejį.

36 lentelė. Kiekybinės apklausos imties ir jos paklaidos nustatymas

Kiekybinio tyrimo imties nustatymas	Kiekybinio tyrimo imties paklaidos nustatymas
$n = \frac{N \cdot 1.96^2 \cdot p \cdot q}{\varepsilon^2 \cdot (N - 1) + 1.96^2 \cdot p \cdot q}$	$\Delta = z_{\alpha} \sqrt{\frac{p(1-p)}{n} \left[1 - \frac{n}{N} \right]}$
N – tyrimo generalinė aibė / populiacijos dydis (tiriamuoju atveju N = 303)	N – tyrimo generalinė aibė / populiacijos dydis (tiriamuoju atveju N = 303)
1,96 – reikšmė, atitinkanti standartizuotojo normaliojo skirstinio 95 proc. pasiklovimo lygmenį	z – koeficientas, gaunamas iš Stjudento pasiskirstymo lentelių ir parenkamas pagal tai, kokį tyrimo patikimumą norime gauti. Kai patikimumas 95 proc. (p = 0,5), z _α – 1,96
p – numatoma įvykio baigties tikimybė, kad nagrinėjamas požymis pasireiškė tiriamoje populiacijoje (imant blogiausio atvejo tikimybę, kai požymis būdingas pusei populiacijos – p = 0,5)	p = q = 0,5
q – tikimybė, kad nagrinėjamas požymis nepasireiškė tiriamoje populiacijoje (q = 1)	
ε – pageidaujamas tikslumas (dažniausiai 0,05)	n – imties dydis (tiriamuoju atveju n = 84)
n – imties dydis (tiriamuoju atveju 138)	Δ - imties paklaida (tiriamuoju atveju 0,07)

Šaltinis: Kardelis, 1997; Rudzkienė, 2005.

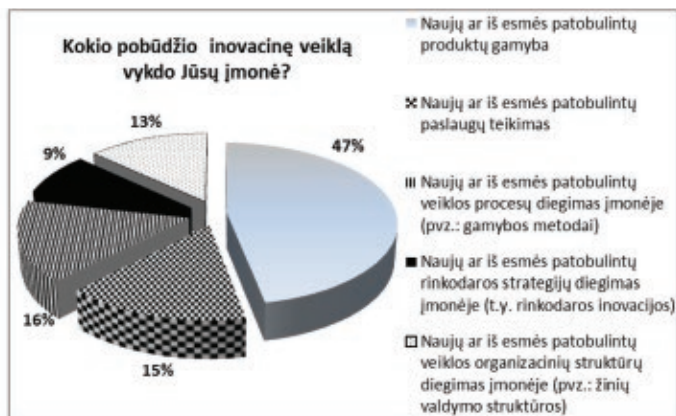
Gauti tyrimo duomenys buvo susisteminti ir išanalizuoti naudojantis Microsoft Excel programa.

Atlikto Lietuvos inovatyvių įmonių apklausos tyrimo rezultatai papildys ankstesnių šio disertacinio darbo metu atliktų tyrimų duomenis, užtikrinant bendro disertacinio tyrimo išsamumą bei formuluojamų išvadų ir rekomendacijų pagrįstumą.

Tyrimo rezultatai.

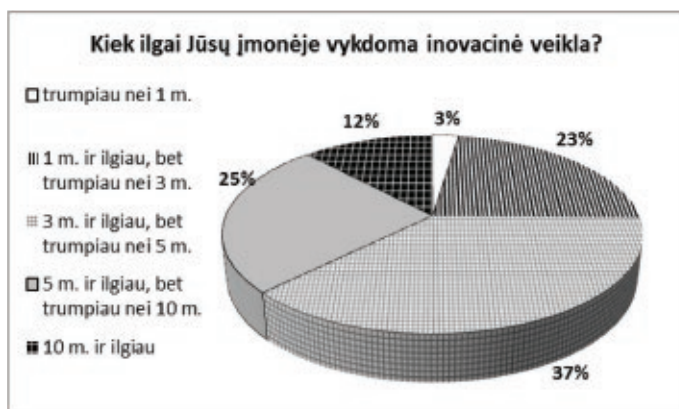
I dalis. Informacija apie inovacinę veiklą įmonėse

Siekiant įvertinti Lietuvos inovatyvių įmonių pasiskirstymą pagal atskiras inovacinės veiklos kryptis, tyrimo respondentų buvo prašoma įvardinti jų vykdomos inovacinės veiklos pobūdį. Remiantis gautais rezultatais (52 pav.), matyti, jog apie pusės visų tyrime dalyvavusių Lietuvos inovatyvių įmonių (47 proc.) inovacinė veikla yra orientuota į naujų ar iš esmės patobulintų produktų gamybą, kai tuo tarpu tik 15 proc. apklaustų įmonių atstovavo inovatyvų paslaugų sektorių (t.y. teikė naujas ar iš esmės patobulintas paslaugas). Pažymėtina, jog dauguma tyrimo respondentų nurodė diegiantys kelių veiklos sričių inovacijas, pavyzdžiui, tiek produktų, tiek paslaugų inovacijas ar produktų ir veiklos procesų inovacijas.

52 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal vykdomos inovacinės veiklos kryptis

Vertinant tyrime dalyvavusių įmonių pasiskirstymą pagal jų vykdomos inovacinės veiklos trukmę (53 pav.), stebimas inovacijų „senbuvėmis“ galimų įvardinti įmonių lyderiavimas – 74 proc. apklaustų įmonių inovacinę veiklą vykdė ilgiau nei 3 metus, iš kurių 12 proc. inovacijomis veiklą grindžia jau daugiau nei 10 metų. Tuo pat metu tik 2 įmonės atstovavo inovacinę veiklą pradedančių (<1 m.) įmonių grupę.

53 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal jų vykdomos inovacinės veiklos trukmę

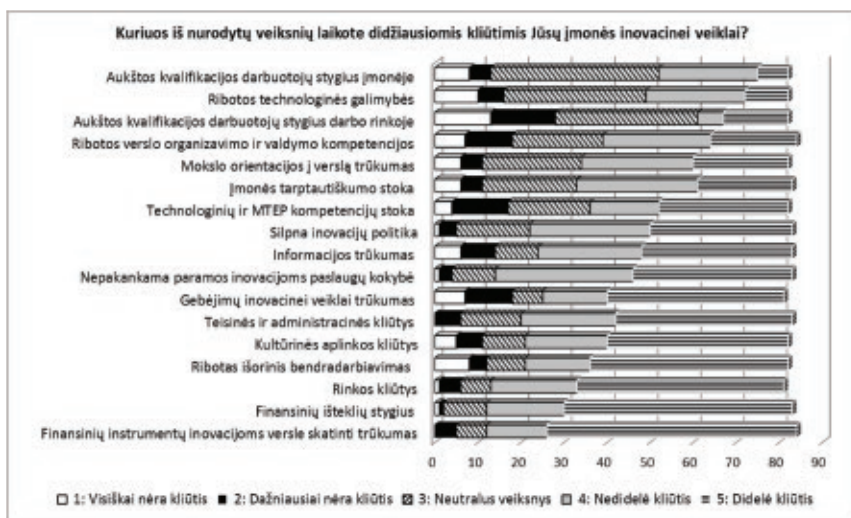
Norint pagrįsti literatūroje sutinkamus (pvz., Oslo Manual, 1996) inovacinės veiklos vykdymo motyvus, Lietuvos inovatyvių įmonių buvo prašoma įvardinti jų įsitraukimo į inovacinę veiklą priežastis, pažymint visus jų interesus atitinkančius atsakymų variantus. Gauti duomenys rodo, jog daugiau nei puse visų respondentų savo vykdomą veiklą sieja su šiais pagrindiniais ekonominiais inovacijų tikslais: reaguoti į rinkos poreikius; didinti įmonės pelningumą; tobulinti produkto kokybę ir padidinti užimamą rinkos dalį (54 pav.). Tuo tarpu, socialiniai ir visuomeniniai interesai nėra tokie aktualūs – tik apie 10 proc. visų apklaustų įmonių inovacijas diegia, siekdamos kurti darbo vietas, tobulinti darbo sąlygas, plėtoti aplinkai „draugiškus“ produktus ar sumažinti žalą aplinkai.

54 pav. Inovacinės veiklos vykdymo priežastys pagal jas įvardinusių įmonių skaičių

Siekiant analizuoti inovatyvaus verslo atstovų patirtį ankstesnio tyrimo metu inovacijų ekspertų įvardintų inovacijas versle stabdančių veiksnių atžvilgiu, respondentų buvo

prašoma kiekvieną iš nurodytų galimų inovacinės veiklos kliūčių įvertinti penkių balų skaleje, kur 5 – didelė kliūtis, 1 – visiškai nėra kliūtis. Tyrimas parodė, jog, nepaisant skirtingo tyrime dalyvavusių įmonių dydžio, veiklos sričių ir kitų skirtumų, inovatyvaus verslo atstovų nuomonė dėl pateiktų veiksnių neigiamos įtakos jų vykdomai inovacinei veiklai yra gana vieninga ir patvirtina ekspertinio tyrimo metu gautą informaciją. Kliūtimis inovacinei veiklai respondentai įvardino visus nurodytus veiksnius (55 pav.), tarp kurių didžiausių neigiamą įtaką darančiais laikytini šie (kaip didelę kliūtį įvardino daugiau nei 50 proc. įmonių): 1) finansinių instrumentų inovacijoms versle skatinti trūkumas; 2) finansinių išteklių stygius; 3) rinkos kliūtys (ribota paklausa; neskaidri konkurencija; kt.); 4) ribotas išorinis bendradarbiavimas; 5) kultūrinės aplinkos kliūtys (tolerancijos rizikai nebuvimas; inovacijų kultūros nebuvimas; pasitikėjimo kultūros nebuvimas; kt.). Daugiau neutraliais veiksniais, nei kliūtimis respondentai buvo linkę laikyti aukštos kvalifikacijos darbuotojų stygių įmonėje, aukštos kvalifikacijos darbuotojų stygių rinkoje ir ribotas technologines galimybes.

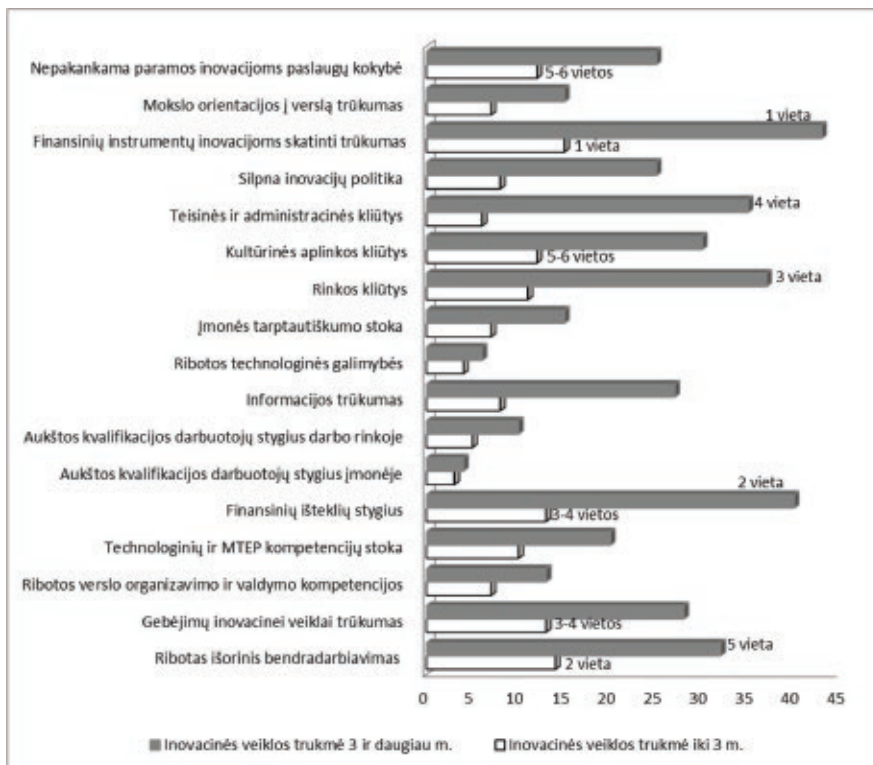

55 pav. Kliūtys įmonių inovacinei veiklai

Siekiant įvertinti kliūčių inovacijoms reikšmingumą skirtingos inovacinės veiklos trukmės įmonių kategorijose, buvo palyginti tyrime dalyvavusių inovacinės veiklos „naujokių“ (įmonė inovacinę veiklą vykdo trumpiau nei 3 metus) ir „senbuvų“ (įmonės inovacinės veiklos trukmė 3 ir daugiau metų) apklausos rezultatai didžiausių kliūčių inovacijoms (pagal respondentų vertinimą „didelė kliūtis“) atžvilgiu (56 pav.).

Iš paveikslu duomenų matyti, kad inovacijų naujokių ir senbuvų nuomonė/patirtis apie jų inovacinei veiklai neigiamą įtaką darančius veiksnius varijuoja lyginant su prieš tai aptartais apibendrintais visų respondentų duomenimis. Ir nors pirmoje vietoje pagal kliūties inovacijoms dydį/reikšmingumą abi inovatyvių įmonių grupės įvardina tą patį veiksnių – finansinių instrumentų inovacijoms skatinti trūkumą (atitinka bendrą apklaustos įmonių grupės nuomonę), didesniu inovacinės veiklos „stabdžiu“ inovacijų naujokės yra labiau linkusios laikyti ribotą išorinį bendradarbiavimą (2 vieta), nei finansinių išteklių stygių (2 vieta

pagal inovacijų senbuvių ir bendrąją visų respondentų nuomonę). Tai tik dar kartą pabrėžia ypač svarbų bendradarbiavimo galimybių vaidmenį verslo inovacinės veiklos pradžiai ir vystymui.

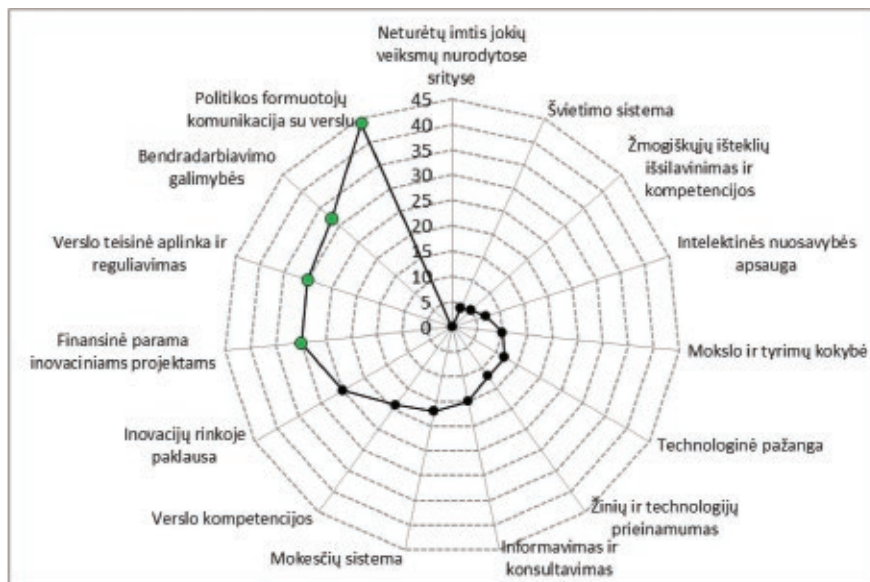
56 pav. Verslo inovacinės veiklos kliūčių reikšmingumas pagal šios veiklos trukmę

Pažymėtina ir tai, jog įmonėms, kurių inovacinės veiklos trukmė nesiekia 3 metų, tarp įvardintų didžiausių inovacinės veiklos trukdžių vienodai reikšmingas yra tiek finansinių išteklių stygius, tiek ir gebėjimų inovacinei veiklai trūkumas (3-4 vietas), kas išryškina inovacijoms reikalingų kompetencijų vystymo per įvairias švietimo ir mokymų priemones svarbą. Be to, prie pastarosios pastabos argumentavimo prisideda ir inovacinės veiklos naujokių viena iš didžiausių kliūčių inovacijoms įvardintas paramos inovacijoms paslaugų kokybės nepakankamumas (5-6 vietas). Tuo tarpu, remiantis inovacijų senbuvių vertinimu, inovacinei veiklai reikalingų gebėjimų ir inovacijų paramos paslaugų kokybės trūkumas prie penkių didžiausių inovacinės veiklos kliūčių nepriskiriamas.

Analizuojant esamas kliūtis Lietuvos įmonių inovacinei veiklai, taip pat buvo stengiamasi nustatyti, ar skiriasi nurodytų neigiamų inovacijų veiksmų reikšmingumas įmonių dydžio atžvilgiu. Ir, nors bendroje apklaustų įmonių imtyje didelės įmonės sudaro tik 7 proc. visų respondentų, matyti, kad be finansinių išteklių ir finansinių instrumentų inovacijoms versle skatinti trūkumo tarp didžiausių kliūčių savo inovacinei veiklai daugiau nei 250 darbuotojų

turinčios įmonės taip pat įvardino ribotas technologines galimybes. Paminėtina ir tai, jog didelės įmonės kliūtimis savo vykdomai inovacinei veiklai nelaiko šių veiksnių: riboto išorinio bendradarbiavimo; gebėjimų inovacinei veiklai trūkumo; technologinių ir MTEP kompetencijų stokos; ir įmonės tarptautiškumo stokos.

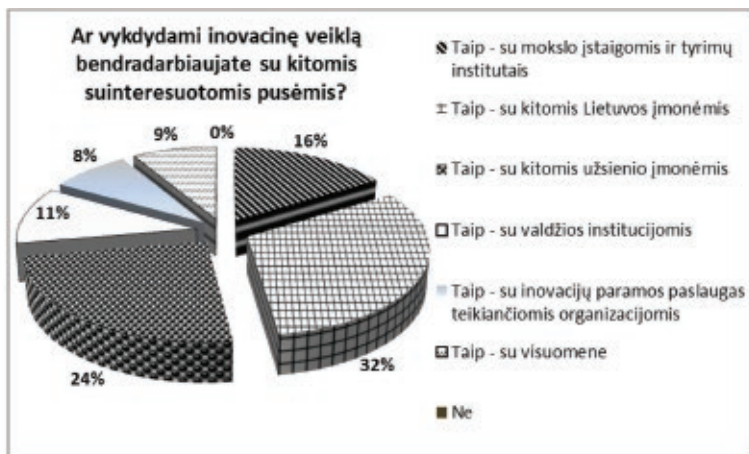
Paprašytos nurodyti pagrindines sritis (ne daugiau trijų), kuriose valstybė, siekdama kurti palankias sąlygas verslo inovacinės veiklos vystymui, turėtų imtis atitinkamų veiksmų, daugiausia tyrime dalyvavusių įmonių nurodė šias intervencijos sritis: 1) politikos formuotojų komunikacija su verslu; 2) bendradarbiavimo galimybės; 3) verslo teisinė aplinka ir reguliavimas; 4) finansinė parama inovaciniams projektams (57 pav.). Įmonių, manančių, jog valstybė neturėtų imtis jokių veiksmų nurodytose veiksmų srityse, nebuvo.

57 pav. Sritis, kuriose valstybė turėtų imtis iniciatyvų/veiksmų, siekdama padėti įmonei vystyti inovacinę veiklą

Remiantis šiais duomenimis, galima būtų teigti, jog vykdomoje viešojoje politikoje įmonių inovacinei veiklai aktualiose srityse stinga valdžios įsiklausymo į verslo poreikius bei tam reikalingos komunikacijos, kas, kaip rodo praktika, dažnai veda į minėtųjų, to paties tikslo – inovacinės veiklos plėtros – įgyvendinimo suinteresuotųjų pusių nesusikalbėjimą, valstybės iniciatyvų įgyvendinimo efektyvumo stoką bei šių priežasčių sąlygotą menką ekonominį efektą.

Be to, tyrimas rodo, jog Lietuvos inovatyvios įmonės aiškiai pabrėžia bendradarbiavimo inovacinėje veikloje svarbą: kaip viena iš didžiausių kliūčių verslo inovacinei veiklai įvardintas ribotas išorinis bendradarbiavimas; antra pagal svarbą valstybės intervencijos verslo inovacinei veiklai skatinti sritimi nurodytos bendradarbiavimo galimybių plėtros iniciatyvos; visos tyrime dalyvavusios Lietuvos inovatyvios įmonės teigė inovacijų tikslais bendradarbiausios su suinteresuotomis pusėmis (58 pav.).

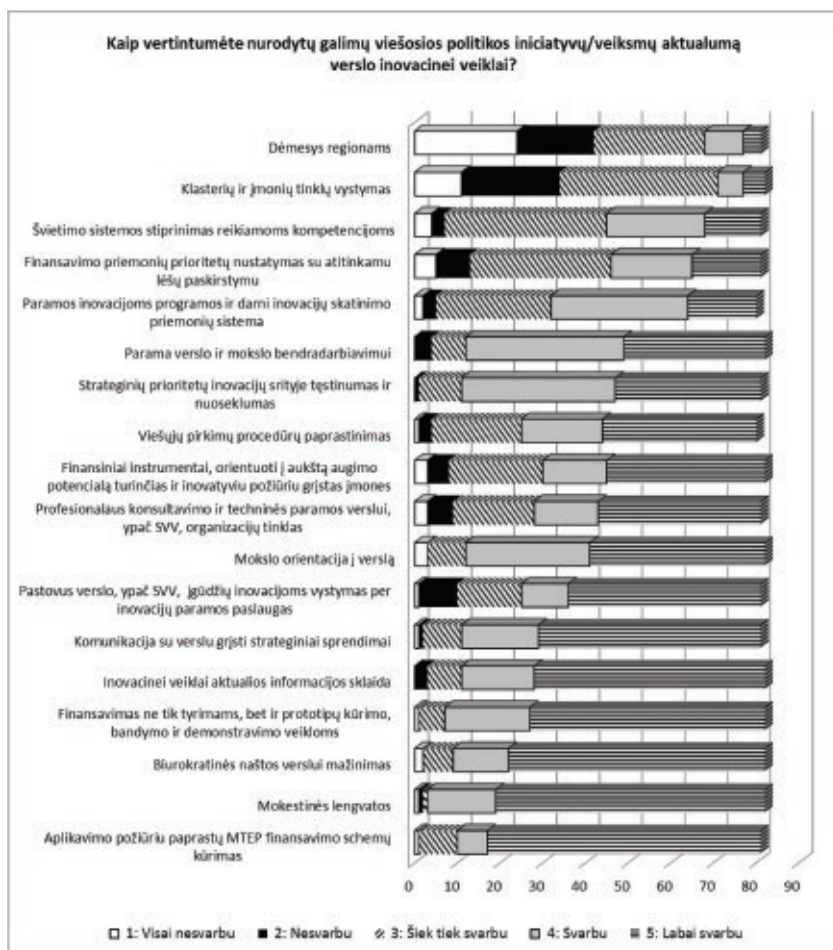

58 pav. Įmonių bendradarbiavimas inovacinės veiklos tikslais

Daugiausia apklaustų įmonių vykdydamos inovacinę veiklą bendradarbiavo su kitomis Lietuvos ir užsienio įmonėmis, dalis jų palaikė ryšius su mokslo įstaigomis ir tyrimų institutais bei valdžios institucijomis. Mažiausias skaičius įmonių bendradarbiavo su visuomene ir inovacijų paramos paslaugas teikiančiomis organizacijomis.

II dalis. Informacija apie viešosios politikos reikšmingumą įmonės inovacinei veiklai

Lietuvos inovatyvių įmonių nuomonei apie įvairių galimų valstybės iniciatyvų aktualumą verslo inovacinei veiklai analizuoti respondentų vertinimui buvo pateikti anksčiau autorės atlikto ekspertinio tyrimo metu gauti duomenys – ekspertų nurodytos būtinos viešosios politikos iniciatyvos inovacijoms versle skatinti. Įmonių apklausos rezultatai rodo, jog minėtoje srityje svarbiausiomis įmonės laiko šias viešosios politikos iniciatyvas (daugiau nei 70 proc. visų tyrime dalyvavusių įmonių įvardino kaip labai svarbias): 1) aplikavimo požiūriu paprastų MTEP finansavimo schemų kūrimas; 2) mokesstinės lengvatos; 3) biurokratinės naštos verslui mažinimas (59 pav.).

59 pav. Viešosios politikos iniciatyvų/veiksmy aktualumas verslo inovacinei veiklai

Kartu su jau minėtomis iniciatyvomis, didžiausia dalis respondentų kaip inovacinei veiklai svarbius taip pat įvardino šiuos galimus valstybės veiksmus: finansavimas ne tik tyrimams, bet ir prototipų kūrimo, bandymo ir demonstravimo veikloms; inovacinei veiklai aktualios informacijos sklaida; komunikacija su verslu grįšti strateginiai sprendimai; mokslo orientacija į verslą (į pramonę orientuotos doktorantūros studijos; MTEP veiklos orientavimas į ateities poreikius; mokslininkų mobilumo ir stažuotčių versle programos; kt.); strateginių prioritetų inovacijų srityje tęstinumas ir nuoseklumas; parama verslo ir mokslo bendradarbiavimui.

Inovacijų ekspertų ypač akcentuotas valstybės iniciatyvas pastoviam verslo, ypač SVV, įgūdžių inovacijoms vystymui per inovacijų paramos paslaugas iš esmės svarbiomis laikė

85 proc. visų apklausoje dalyvavusių įmonių (sumuojamas įmonių, pasirinkusių atsakymų variantus „šiek tiek svarbu“, „svarbu“ ir „labai svarbu“ skaičius).

Įmonių nuomone, mažiausiai inovacinei veiklai aktualu yra valdžios dėmesys regionams ir klasterių ir įmonių tinklų vystymas (atsakymus „visai nesvarbu“ ir „nesvarbu“ (skaičiuojant bendrai) prie minėtų iniciatyvų atitinkamai įvardino apie 50 ir 40 proc. visų respondentų).

Kalbant apie valstybės pastangas inovacijų skatinimui regionuose, mažesnis šios krypties viešosios politikos veiksmų aktualumas tyrimo respondentams galėtų būti paaiškintas Lietuvos inovatyvių įmonių bendro geografinio išsidėstymo dėsningumu – didžioji dalis tyrimo generalinės aibės subjektų yra išikūrę didžiuosiuose Lietuvos miestuose – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje.

Menkas klasterių ir įmonių tinklų vystymo iniciatyvų aktualumas, tikėtina, galėtų būti paaiškintas vis dar silpnomis bendradarbiavimo privačiame sektoriuje tradicijomis bei pasitikėjimo kultūros stygiumi, ką taip pat rodo anksčiau aptarti šios įmonių apklausos rezultatai.

Siekiant išsiaiškinti ar įmonių poreikiai inovacijų skatinimo iniciatyvų atžvilgiu skiriasi priklausomai nuo jų vykdomos inovacinės veiklos trukmės, papildomai buvo nagrinėjami inovacijų naujokių ir inovacijų senbuvų apklausos rezultatai pateiktų viešosios politikos iniciatyvų atžvilgiu (pagal respondentų vertinimus „svarbu“ ir „labai svarbu“).

Kaip matyti iš 60 paveikslu duomenų, abi nagrinėjamos įmonių grupės svarbiausia viešosios politikos iniciatyva jų vykdomai veiklai laiko mokesčių lengvatas (1 vieta pagal svarbą nagrinėjamų rezultatų pjūvyje). Nepaisant to, sekantys pagal svarbą inovacijų naujokių ir senbuvų įvardyti valstybės veiksmų prioritetai verslo inovacinės veiklos atžvilgiu skiriasi: remiantis inovacijų naujokių nuomone, verslo inovacinei veiklai labiau svarbu yra aktualios informacijos sklaida ir valstybės strateginių prioritetų inovacijų skatinimo srityje tęstinumas ir nuoseklumas, kai tuo tarpu inovacijų senbuvės linkusios pabrėžti biurokratinės naštos verslui mažinimo svarbą.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog abiejų įmonių grupių respondentai tarp trijų svarbiausių viešosios politikos iniciatyvų inovacijoms versle skatinti taip pat nurodė finansavimo ne tik tyrimams, bet ir prototipų kūrimo, bandymo ir demonstravimo veikloms užtikrinimo poreikį.

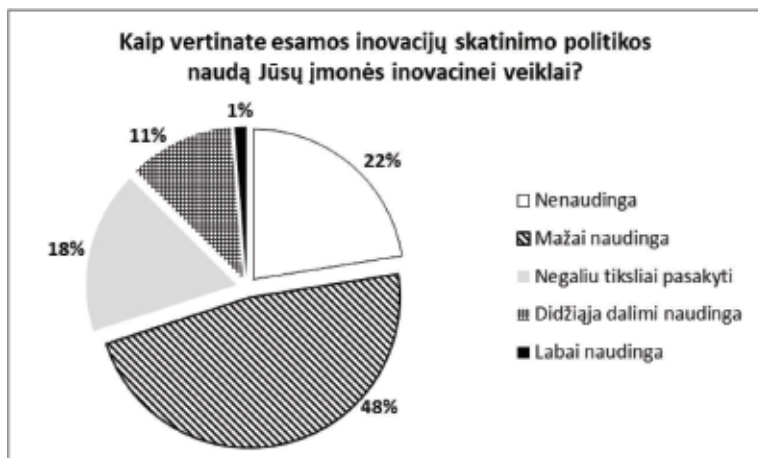
Apibendrinant galima teigti, kad daugiau nei pusei visų tyrime dalyvavusių inovatyvių Lietuvos įmonių iš esmės yra svarbios visos inovacijų ekspertų įvardintos inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis iniciatyvos.

60 pav. Viešosios politikos veiksmų svarba verslui pagal vykdomos inovacinės veiklos trukmę

Vertinant esamos nacionalinės inovacijų politikos naudą respondentų įmonių vykdomai inovacinei veiklai stebima aiški neigiamos nuomonės tendencija – tik 12 proc. respondentų nurodė, jog vykdoma inovacijų skatinimo politika iš esmės jiems yra naudinga (sumuojami atsakymų variantai „labai naudinga“ ir „didžiąja dalimi naudinga“), kai tuo tarpu 22 proc. jų vykdomą valstybės politiką nagrinėjamoje srityje laiko visiškai nenaudinga ir net 48 proc. – mažai naudinga (61 pav.).

Šie Lietuvos inovatyvių įmonių nuomonės rezultatai patvirtina esamos nacionalinės inovacijų politikos inovacijų versle skatinimo atžvilgiu tobulinimo poreikį.

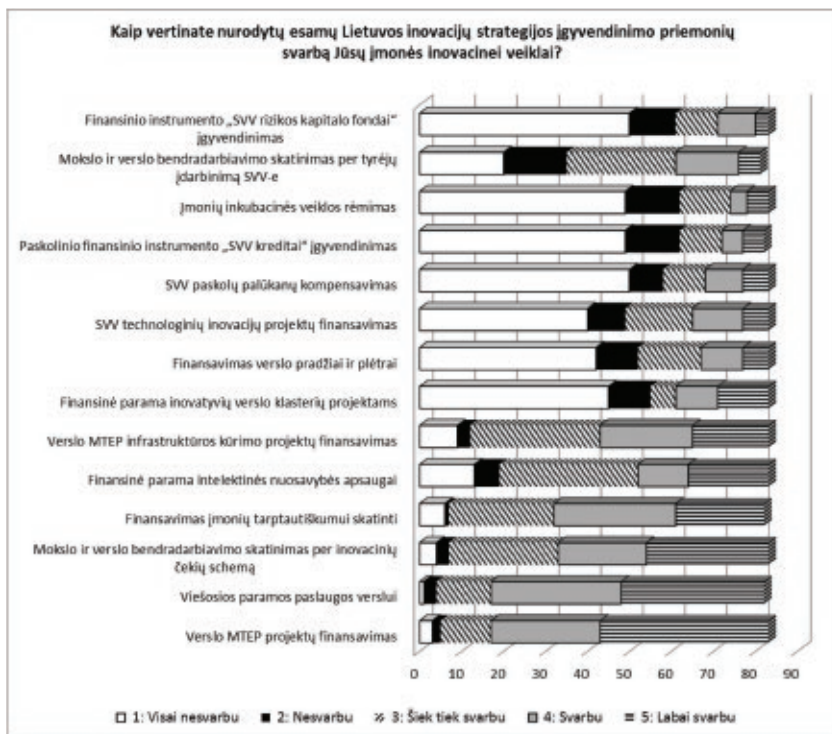
61 pav. Įmonių atstovų nuomonė apie esamos inovacijų skatimo politikos naudingumą

Toliau tyrime buvo analizuojamas esamų, į verslą orientuotų, Lietuvos inovacijų strategijos įgyvendinimo priemonių aktualumas tyrime dalyvavusių įmonių inovacinei veiklai. Įmonių vertinimui pateiktos priemonės buvo identifikuotos atlikus Lietuvos Inovacijų strategijos įgyvendinimo 2010–2013 priemonių plano analizę, plačiau aprašytą šio disertacinio darbo 2.2.5 skyriuje.

Apklauso duomenys rodo, jog Lietuvos inovatyvioms įmonėms svarbiausios yra šios dabartinės inovacijų politikos priemonės (sumuojami atsakymų variantai „labai svarbu“ ir „svarbu“ (62 pav.)): 1) verslo MTEP projektų finansavimas; 2) viešosios paramos paslaugos verslui (informacijos sklaida; mokymai; bendradarbiavimo partnerių paieška; kt.); 3) mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimas per inovacinių čekių schemą (mokslo sprendimų diegimas versle); 4) finansavimas įmonių tarptautiškumui skatinti (dalyvavimas parodose, kontaktų mugėse, verslo misijose, bendradarbiavimo partnerių paieška, kt.). Minėtas priemonės svarbiomis taip pat įvardino didžiausias tiek inovacijų naujokių, tiek inovacijų senbuvų skaičius.

Priemonės, skirtas verslo MTEP infrastruktūros kūrimo projektų finansavimui ir intelektinės nuosavybės apsaugai įmonės buvo labiau linkusios įvardinti kaip „šiek tiek svarbias“ nei „svarbias“ ar „labai svarbias“.

Visiškai nesvarbiomis savo veiklai daugiau nei 50 proc. respondentų įvardino šias LIS įgyvendinimo priemones: finansinio instrumento „SVV rizikos kapitalo fondai“ įgyvendinimas; SVV paskolų palūkanų kompensavimas; paskolinio finansinio instrumento „SVV kreditai“ įgyvendinimas; įmonių inkubacinės veiklos rėmimas; finansinė parama inovatyvių verslo klasterių projektams.

62 pav. Lietuvos inovacijų strategijos įgyvendinimo priemonių aktualumas įmonių inovacinei veiklai

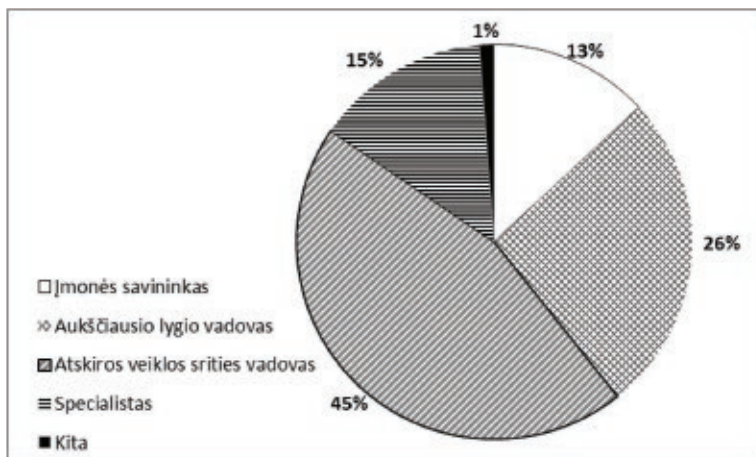
Atsižvelgiant į tai, jog didžioji dalis neaktualiomis įvardintų LIS įgyvendinimo priemonių yra orientuotos į smulkų ir vidutinį verslą, o net 93 proc. visų tyrime dalyvavusių įmonių priklauso SVV kategorijai (žr. sekančioje tyrimo dalyje), darytina prielaida, jog šios kategorijos įmonės gali būti per menkai informuotos apie galimybę pasinaudoti nurodytomis valstybės iniciatyvomis ar/ir galimybės pasinaudoti minėtomis priemonėmis per daug ap sunkintos sudėtingomis administracinėmis procedūromis ar biurokratiniais reikalavimais.

Taigi, siekiant detalčiau nagrinėti esamų LIS įgyvendinimo priemonių veiksmingumą bei kiekvienos iš jų aktualumo/neaktualumo verslui priežastis, būtinas išsamesnis ir skirtingus duomenų rinkimo ir analizės metodus apimantis tyrimas.

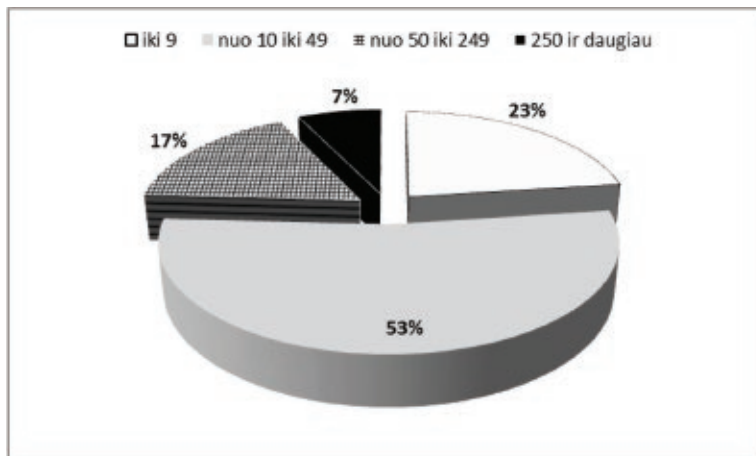
III. Informacija apie įmonę ir respondentą

Kaip jau buvo minėta anksčiau, inicijuojant tyrimą, buvo stengiamasi apklauskos klausimyną pateikti Lietuvos inovatyvių įmonių vadovams, siekiant užtikrinti, jog respondentai turėtų visą tyrimui reikalingą informaciją bei galimybes atstovauti savo įmonę. Ir, nors ne visų tyrimo generalinę aibę atitinkančių įmonių vadovus buvo įmanoma pasiekti elektroniniu paštu (t.y. kai kurių įmonių internetiniuose tinklapiuose vadovaujančio personalo ar įmonių savininkų kontaktiniai duomenys nebuvo skelbiami), atliktos apklauskos rezultatai

rodo (63 pav.), jog net 84 proc. visų respondentų priklauso įmonių vadovaujančio personalo kategorijai. Tai leidžia manyti, jog gauti duomenys yra kokybiški ir atitinka realią apklaustų įmonių veiklos situaciją.

63 pav. Įmonių atstovų pareigos

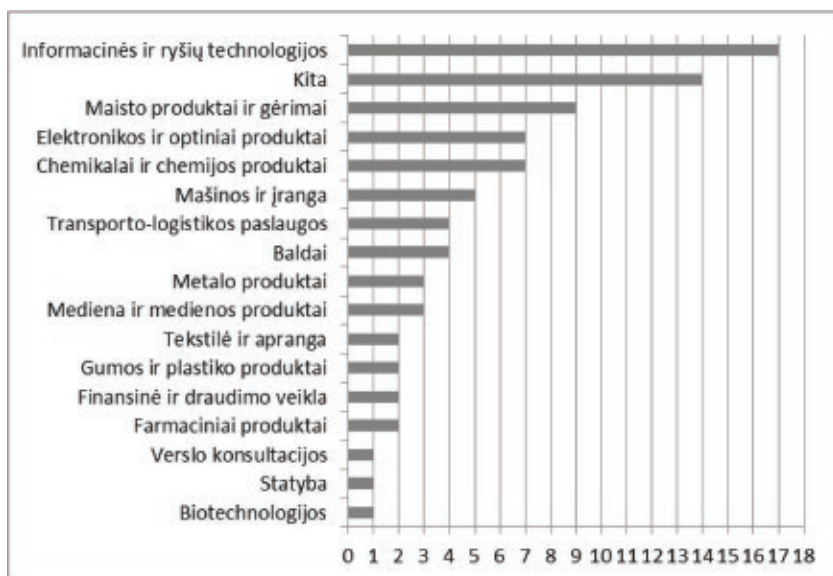

64 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių

Analizuojant tyrime dalyvavusių įmonių pasiskirstymą pagal dydį ir juridines formas matyti, jog didžioji jų dalis (82 proc.) yra uždarosios akcinės bendrovės (kai tuo tarpu individualios įmonės sudarė tik 11 proc., akcinės bendrovės – 6 proc., kitos – 1 proc.) ir priklauso smulkaus ir vidutinio verslo sektoriui (93 proc.) (žr. 64 pav. aukščiau). Atsižvelgiant į tai, jog 99 proc. visų Lietuvos įmonių sudaro MVĮ-ės, tyrime dalyvavusių įmonių pasiskirstymas

pagal dydį atitinka bendrą situaciją bei taip pat pagrindžia palankių sąlygų inovatyvaus SVV plėtrai kūrimo svarbą.

Kaip matyti iš 65 paveiksle pateiktų duomenų, apklaustos Lietuvos inovatyvios įmonės pagal savo veiklos sritį labai įvairuoja. Didžiausia tyrime dalyvavusių įmonių dalis atstovavo informacinių ir ryšių technologijų sektorių (20 proc. visų tyrime dalyvavusių įmonių), taip pat nemažai jų (17 proc.) nurodė vykdančios kitą, nei tyrimo klausimyno atsakymų variantuose nurodytą veiklą (kas tikėtina galėtų apimti tokias neįvardintas nagrinėjamos generalinės aibės veiklų sritis, kaip inžinerinė veikla, atsinaujinanti energetika, spausdinimas ir publikavimas, informacinės paslaugos, moksliniai tyrimai ir plėtra, paviršiaus apdorojimo technologijos ir kt.). Atlikto tyrimo kontekste tokia įmonių veiklos sričių pasiskirstymo įvairovė laikytina privalumu dėl galimybės gautus rezultatus laikyti reprezentatyviais skirtingų verslo sektorių atžvilgiu.

65 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių pasiskirstymas pagal veiklos sritis

Apibendrinant atliktą Lietuvos inovatyvių įmonių apklausos tyrimą, galima teigti, jog gauti rezultatai tik dar kartą patvirtina būtinybę stiprinti valdžios sektoriaus pastangas inovatyvaus verslo vystymui ir augimui palankios aplinkos kūrimui, įskaitant tiek valdžios sprendimų priėmimo procesų ir vykdomos politikos įgyvendinimo efektyvumo užtikrinimą (valdymo tobulinimas), tiek finansinių ir nefinansinių inovacijų ir verslo politikų įgyvendinimo priemonių peržiūrą, atsižvelgiant į verslo poreikius bei jau įgyvendinamų ir įgyvendintų iniciatyvų poveikį. Pažymėtina, jog tyrimas atskleidė aiškų inovacijų politikos tobulinimo, paremto glaudžia verslo, valdžios ir mokslo sektorių komunikacija poreikį bei vykdomų veiksmų nuoseklumo ir tęstinumo svarbą.

IV. LIETUVOS INOVACIJŲ POLITIKOS INOVATYVIOS ANTREPRNERYSTĖS PLĖTRAI TOBULINIMO MODELIS

Remiantis atliko kompleksinio inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis tyrimo rezultatais, šioje disertacinio darbo dalyje formuojamas Lietuvos inovacijų politikos inovatyvios antreprenerystės plėtrai tobulinimo modelis ir rekomendacijos.

Inovatyvios antreprenerystės sąvoka formuojamame modelyje traktuojama taip, kaip ji buvo apibrėžta šio darbo teorinėje dalyje – tai verslo veikla, grįsta naujomis žiniomis ir/ar MTEP rezultatais bei jų taikymu naujiems produktams ar procesams kurti. Siekiant pabrėžti inovatyvios antreprenerystės skatinimo ypatumus, 37 lentelėje pateikiami išskirti inovacijų ir inovatyvios antreprenerystės plėtrai reikalingų viešosios politikos veiksmų kategorijų skirtumai. Į įvardintus inovatyvios antreprenerystės politikos bruožus atsižvelgiama formuluojant inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis rekomendacijas.

37 lentelė. Inovacijų ir inovatyvios antreprenerystės plėtrai reikalingų veiksmų santykis

Orientacinė veiksmų kategorija	Inovacijų plėtra	Inovatyvios antreprenerystės plėtra
Žinios ir technologijos	Žinių sklaida ir kokybė; Technologijų prieinamumas ir taikymas	
Švietimas ir mokymas	Visuomenės švietimas inovacijų kompetencijoms ir supratimui	Įmonių mokymai specifinėms verslo inovacijų kompetencijoms ir jų praktiniam taikymui
Kultūra	Inovacijas ir kūrybingumą skatinanti kultūrinė aplinka	Inovacijų versle kultūra
Mokslas ir tyrimai	Bendros mokslo kokybės ir rezultatų gerinimas: - bendros MTEP veiklos skatinimas; - mokslo žmogiškojo kapitalo vystymas; - viešųjų išlaidų MTEP didinimas	Mokslo orientacija į verslo poreikius: - pramoniniai moksliniai tyrimai; - mokslo darbuotojai versle; - strateginės mokslinių tyrimų kryptys prioritetinių inovacijų skatinimo pramonės sektorių srityse; - verslo investicijų į MTEP skatinimas
Finansavimas	Finansavimas skirtingoms inovacijų veikloms (platus požiūris į inovacijas; holistinės inovacijų finansavimo programos)	Finansavimas verslo inovacinei veiklai (konkretūs finansiniai instrumentai inovatyvaus verslo kūrimui ir plėtrai)
Bendradarbiavimas	Bendra bendradarbiavimo kultūra inovacijoms	Verslo inovacijų tinklai; Verslo ir mokslo bendradarbiavimas; Verslo ir valdžios bendradarbiavimas
Valdymas	Sprendimai, grįsti esama praktika ar politine lyderyste	Komunikacija su verslu grįsti strateginiai sprendimai

Šaltinis: sudaryta autorės

Inovacijų skatinimo politikai Lietuvoje apibendrinti išskirti pagrindiniai esamos nacionalinės inovacijų politikos privalumai ir trūkumai (38 lentelė), pagrindžiantys formuojamo modelio poreikį.

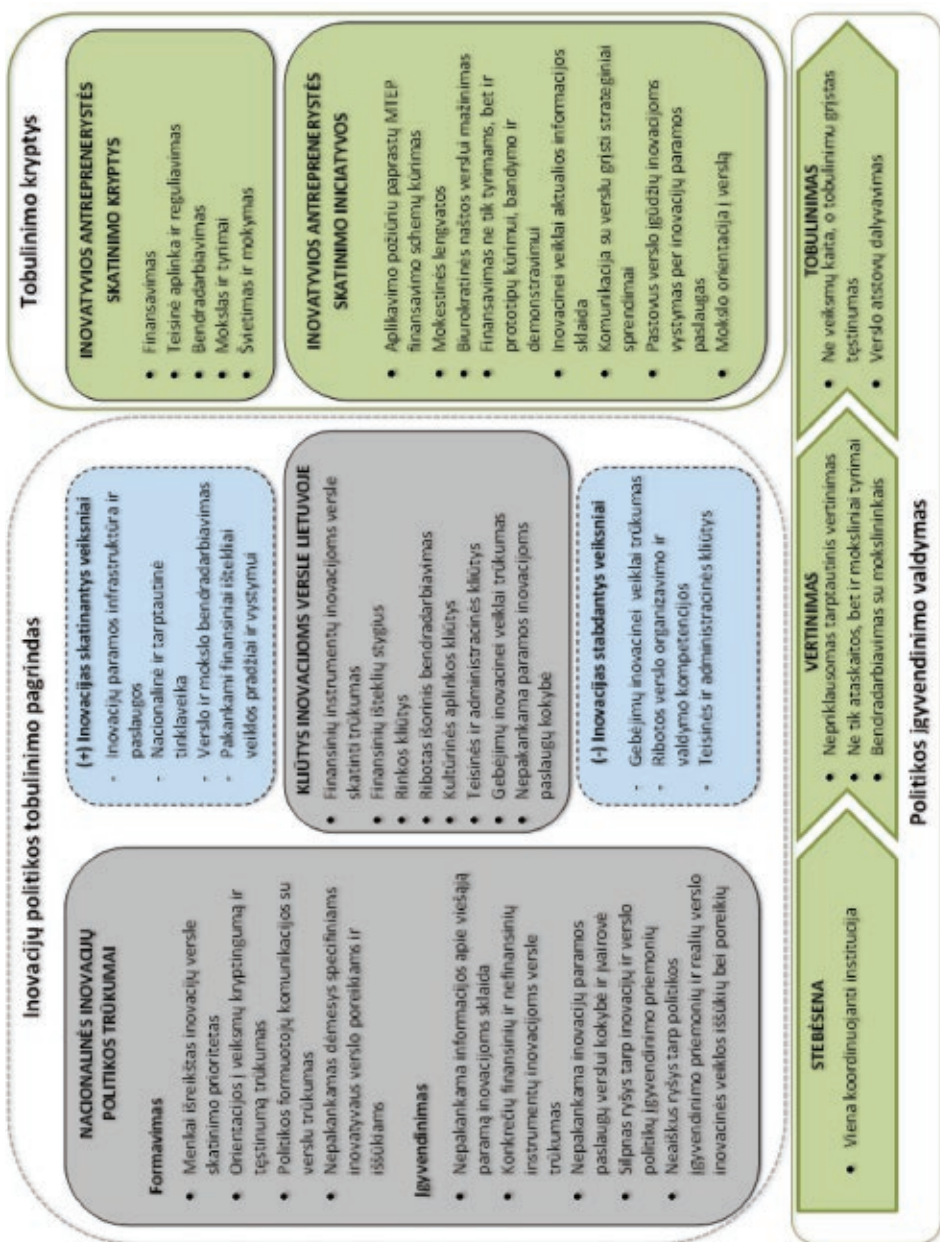
38 lentelė. Lietuvos inovacijų politikos verslo atžvilgiu bruožai ir jos valdymo ypatumai

	Privalumai	Trūkumai
Formavimas	Holistinis požiūris į inovacijų skatinimą	- Menkai išreikštas inovacijų versle skatinimo prioritetas - Orientacijos į veiksmų kryptingumą ir tęstinumą trūkumas - Politikos formuotojų komunikacijos su verslu trūkumas - Nepakankamas dėmesys specifiniams inovatyvaus verslo, ypač SVV, poreikiams ir iššūkiams
Igyvendinimas	Dėmesys ne tik „kietosioms“, bet ir „minkštosioms“ inovacijų skatinimo priemonėms	- Nepakankama informacijos apie viešąją paramą inovacijoms sklaida - Konkrečių finansinių ir nefinansinių instrumentų inovacijoms versle trūkumas - Nepakankama inovacijų paramos paslaugų verslui kokybė ir įvairovė - Silpnas ryšys tarp inovacijų ir verslo politikų įgyvendinimo priemonių - Neaiškus ryšys tarp politikos įgyvendinimo priemonių ir realių verslo inovacinės veiklos iššūkių bei poreikių
Valdymas	- Institucija, atsakinga už nacionalinės inovacijų politikos įgyvendinimą (MITA) - Platus paramos inovacijoms institucijų tinklas	- Silpni ryšiai tarp atskirų nacionalinės inovacijų sistemos elementų - Silpnas inovacijų politikos formavimo ir įgyvendinimo koordinavimas - Aukščiausios valdžios lygyje nėra už inovacijų skatinimo strateginių sprendimų priėmimą ir jų įgyvendinimo koordinavimą atsakingos organizacinės struktūros, grįstos visų suinteresuotųjų pusių (valdžios, verslo, mokslo) bendradarbiavimu - Paramos inovacijoms institucijų funkcijos dubliuotos, o teikiamų paslaugų kokybė tik iš dalies tenkina inovatyvaus verslo poreikius - Nėra esamos situacijos iššūkių ir pokyčių bei ilgalaikė perspektyva grįsto nešališko inovacijų skatinimo veiksmų vertinimo, vyrauja formalios veiklos ataskaitos ir politinių lygiu palankios informacijos sklaida - Nėra nacionalinės inovacijų versle plėtros tendencijų vertinimo rodiklių sistemos

Šaltinis: sudaryta autorės

Paminėtina ir tai, jog siūlomo modelio (66 pav.) logika grindžiama esamų nacionalinės inovacijų politikos trūkumų ir faktinių verslo inovacinės veiklos kliūčių Lietuvoje šalinimo poreikiu (modelyje *„Inovacijų politikos tobulinimo pagrindas“*), inovatyvaus verslo poreikius atspindinčiomis valstybės veiksmų intervencijos sritimis (modelyje *„Tobulinimo kryptys“*) bei pagrindiniais politikos įgyvendinimo valdymo uždaviniais (modelyje *„Valdymas“*).

Atsižvelgiant į esamas verslo inovacinės veiklos Lietuvoje kliūtis bei identifikuotus nacionalinės inovacijų politikos verslo atžvilgiu trūkumus, išskirtos 5 pagrindinės valstybės veiksmų inovatyviai antreprenerystei skatinti kryptys: finansavimas; teisinė aplinka ir reguliavimas; bendradarbiavimo galimybės; mokslas ir tyrimai; bei švietimas ir mokymas. Atitinkamai, remiantis atliktų empirinių tyrimų rezultatais, nurodytų veiksmų kryptyse pateiktos verslo inovacinei veiklai aktualiausios viešosios politikos iniciatyvos.

66 pav. Lietuvos inovacijų politikos inovatyviai antreprenerystei plėtoti tobulinimo modelis (sudaryta autorės)

Detaliau verslo inovacinės veiklos skatinimui siūlomos rekomendacijos išskirtose inovatyvios antreprenerystės vystymo prioritetinėse srityse pateiktos 39 lentelėje. Rekomendacijos apima siūlomą viešosios politikos tikslą, uždavinius ir veiksmus kiekvienoje iš atskirą uždavinį atitinkančių prioritetinių veiksmų sričių. Numatomi viešosios politikos veiksmai orientuojami į konkrečių Lietuvos inovatyvių įmonių empirinio tyrimo metu įvardintų verslo inovacinės veiklos kliūčių šalinimą.

39 lentelė. Inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis rekomendacijos

Tikslas: užtikrinti inovatyvios antreprenerystės plėtrą Lietuvoje per veiksmų kryptingumą, kompleksiskumą ir tęstinumą grįstą viešosios politikos iniciatyvų įgyvendinimą, orientuotą į esamus inovatyvaus verslo sektoriaus poreikius ir iššūkius	
Uždaviniai: 1) Pakankamas ir diversifikuotas verslo MTEP ir inovacijų projektų finansavimas 2) Palanki teisinė aplinka ir reguliavimas inovatyviam verslui vystyti 3) Glaudus verslo ir kitų su inovacijų plėtra suinteresuotų pusių bendradarbiavimas 4) Į pramonę orientuoti moksliniai tyrimai ir jų rezultatų komercializavimas 5) Stiprios verslo inovacinei veiklai reikalingos kompetencijos ir inovacijų versle kultūra	
Kliūčių šalinimas	Siūlomi veiksmai
Finansinių instrumentų inovacijoms versle skatinti trūkumas; Finansinių išteklių stygius	1) Finansavimas - Esamų MTEP ir inovacijų projektų finansavimo schemų peržiūra ir tobulinimas jų paprastinimo, tęstinumo ir prieinamumo visų tipų įmonėms atžvilgiu; - Finansinės paramos schemų inovatyvaus verslo pradžiai ir plėtrai kūrimas; - Mokestinės lengvatos ne tik verslo investicijoms į MTEP, bet ir mokslo darbuotojų įdarbinimui versle, ypač SVV
Teisinės ir administracinės kliūtys; Rinkos kliūtys	2) Teisinė aplinka ir reguliavimas - Esamų verslą tiesiogiai įtakojančių teisės aktų peržiūra kokybiniu ir kiekybiniu požiūriu, atsižvelgiant į realią verslo patirtį, rodančią atitinkamų dokumentų įgyvendinimo privalumus ir trūkumus
Ribotas išorinis bendradarbiavimas	3) Bendradarbiavimas - Inovacinių čekių schemas tęstinumas ir tobulinimas, įvertinant galimybę turėti atvirą kvietimą teikti paraiškas visus metus, atitinkamai peržiūrint reikalavimus pareiškėjams ir projektams; - Įmonių, ypač SVV, dalyvavimo MTEP bendradarbiavimo projektuose ko-finanavimas;
Ribotas išorinis bendradarbiavimas; Gebėjimų inovacinei veiklai trūkumas	4) Mokslas ir tyrimai - Pramoninės doktorantūros studijos; - Pramoninės po-doktorantūros programos; - Technologijų perdavimo centrų mokslo institucijose kūrimas; - Mokslininkų trumpalaikio įdarbinimo versle schemas kūrimas, kas įmonėms padėtų inicijuoti ir realizuoti į mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimą orientuotus projektus

Gebėjimų inovacinei veiklai trūkumas; Nepakankama paramos inovacijoms paslaugų kokybė; Kultūrinės aplinkos kliūtys	5) Švietimas ir mokymas - Į inovatyvaus verslo poreikius orientuoti mokymai inovacijų paramos paslaugas teikiančiose institucijose; - Finansinė ir nefinansinė parama verslo atstovų stažuotėms/išvykoms į tarptautinius mokslo/technologijų centrus ar inovatyvias tarptautines kompanijas; - Informacijos apie visas (finansines ir nefinansines, nacionalines ir tarptautines) viešosios politikos paramos inovacijoms versle iniciatyvas sklaida: vienas specializuotas tinklapis ir informacijos centras, kurių administravimas ir funkcijos pavestos vienai atsakingai institucijai, kaip tarpininkui tarp verslo ir valdžios (pvz., Lietuvos inovacijų centras). Tai ne tik didintų inovatyviam verslui reikalingos informacijos prieinamumą, bet taip pat padėtų išsiaiškinti šio tipo įmonių poreikius, dažniausiai kylančias problemas ir sava laikiai į tai reaguoti.
---	--

Šaltinis: sudaryta autorės

Apibendrintai galima teigti, jog efektyvus verslo inovacinės veiklos skatinimas Lietuvoje reikalauja:

- politinės lyderystės ir stipraus koordinavimo vyriausybinio lygiu;
- stebėsenos, vertinimo ir adekvataus situacijai tobulinimo sistemos sukūrimo;
- glaudaus bendradarbiavimo tarp atskirų inovacijų sistemos subjektų inovacijų versle skatinimo klausimais užtikrinimo;
- galimybių verslo subjektų dalyvavimui jiems svarbių strateginių sprendimų priėmimo užtikrinimo bei orientacijos į įvairaus dydžio ir veiklos pobūdžio įmonių, vykdančių ar ketinančių vykdyti inovacinę veiklą, poreikius stiprinimo;
- objektyvaus verslo ir mokslo sektorių atstovų dalyvavimo inovacijų politikos formavimo, įgyvendinimo ir tobulinimo procesuose užtikrinimo (ne tik per ekspertų darbo grupes, bet taip pat per viešąsias diskusijas, valdžios sektoriaus vykdomas apklausas, konsultacijas bei kitas bendradarbiavimo formas). Taip pat, bendradarbiavimu grįstų bendrų verslui ir mokslui aktualių žinių perdavimo ir komercializavimo sprendimų paieškos;
- ilgalaikės inovacijų paramos paslaugų infrastruktūros vystymo politikos nustatymo;
- inovacijų paramos paslaugų verslui kokybės ir įvairovės užtikrinimo;
- finansavimo MTEP ir inovacijų projektams diversifikavimo;
- mokslo orientacijos į verslo/pramonės poreikius;
- inovacijų versle skatinimo fragmentacijos eliminavimo.

Pažymėtina ir tai, kad suformuotas modelis ir pateiktos rekomendacijos siūlomos laikantis nuostatos, jog būtina užtikrinti jau pradėtų įgyvendinti nacionalinės inovacijų politikos priemonių verslui tęstinumą per jų tobulinimą ir naujų papildomų skatinimo instrumentų kūrimą ir įvedimą.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Siekiant įvertinti nacionalinės inovacijų politikos verslo inovacinės veiklos skatinimo srityje tobulinimo poreikį ir galimybes, šiame disertaciniame darbe teoriškai ir empiriškai buvo nagrinėjama verslo inovacinės veiklos specifika, nacionalinės ir kitų šalių viešosios politikos iniciatyvos, jų įgyvendinimo tendencijos ir praktika, įvertinta faktinė Lietuvos inovatyvių įmonių patirtis, poreikiai ir iššūkiai valstybės politikos įgyvendinimo atžvilgiu. Atliktas kompleksinis inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis tyrimas leido įgyvendinti užsibrėžtus uždavinius numatytam darbo tikslui pasiekti ir įgalina daryti šias pagrindines teoriškai ir empiriškai pagrįstas darbo išvadas:

1. Teoriniame ir praktiniame lygmenyse sutinkamas dažnas antreprenerystės sąvokos sutapatinimas su verslininkyste, bet tuo pačiu glaudaus ryšio tarp šios ir inovacijų sąvokų pabrėžimas išryškina naujos koncepcijos verslo inovacinei veiklai apibrėžti poreikį. Siūloma „inovatyvios antreprenerystės“ sąvoka akcentuoja naujomis žiniomis ar naujais jų taikymo metodais ir/ar MTEP rezultatais grįstą verslo veiklą, kuriančią pridėtinę vertę per naujų ar iš esmės patobulintų produktų/paslaugų įvedimą į rinką.
2. Verslo inovacinės veiklos specifikos analizės pagrindu suformuota teorinė inovacijų versle veiksnų sistema pabrėžia įmonės vidinės ir išorinės aplinkos sąveiką, lemiančią įmonės iniciatyvas, galimybes ir poreikį vykdyti į inovacijų vystymą ir diegimą orientuotas veiklas. Mokslinės literatūros pagrindu identifikuoti šie pagrindiniai inovacijoms įtaką turintys įmonės vidinės aplinkos veiksniai: žmogiškieji ištekliai; finansiniai ištekliai; įmonės turimos žinios ir technologijos; organizacinė struktūra ir valdymas. Tuo tarpu įmonės išorinėje aplinkoje sąveikauja politikos, mokslo ir tyrimų, švietimo sistemos, infrastruktūros, reguliavimo ir rinkos veiksnų grupės.
3. Lietuvos inovacijų sistemos bruožų ir inovacijų politikos įgyvendinimo rezultatų analizė rodo, kad nacionaliniai inovacijų skatinimo ir valdymo pajėgumai išlieka nepakankami ir reikalauja tolimesnių tobulinimo iniciatyvų.
 - 3.1. Pagrindiniais nacionalinės inovacijų sistemos trūkumais įvardinami: nefunkcionalumas, veiksmų fragmentiškumas ir silpnas bendradarbiavimas tarp atskirų sistemos elementų.
 - 3.2. Lietuvos inovacijų politikos prioritetai iš esmės atitinka bendras Europos Sąjungos iniciatyvas, tačiau nacionalinių veiksmų įgyvendinimo rezultatyvumas netenkina esamų nagrinėjamos srities iššūkių. Nors Lietuva pasižymi į inovacijų plėtrą orientuotų strateginių iniciatyvų, įtvirtintų įvairiuose viešosios politikos dokumentuose, gausa, daugelis šalies statistinių rodiklių inovacijų srityje nesiekia Europos Sąjungos šalių vidurkio ir žymiai atsilieka tiek nuo europinių siekių, tiek nuo oficialiais siekais įvirtintų nacionalinės valdžios lūkesčių. Ypač žemi išlieka verslo inovacinės veiklos Lietuvoje rodikliai, įskaitant: inovacinę veiklą vykdančių įmonių dalį nuo visų Lietuvos įmonių; verslo sektoriaus išlaidas MTEP veikloms; įmonių bendradarbiavimo su mokslo ir mokslinių tyrimų institucijomis tendencijas; ir tyrėjų verslo sektoriuje skaičių.
4. Atliktos Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategijos ir jos įgyvendinimo 2010–2013 metų priemonių plano analizės rezultatai leidžia teigti, jog verslo inovacinės veiklos skatinimas nėra aiškiai išreikštas valstybės prioritetas.
 - 4.1. Minėtos strategijos įgyvendinimo 2010–2013 metų priemonių plane įvardintų veiksmų analizę patvirtina konkrečių iniciatyvų inovatyvaus verslo sektoriaus vystymui stygių.

- 4.2. Tiesiogiai su siektina nauda verslo sektoriui susijusioms priemonėms įgyvendinti numatyta tik 30 proc. visų strategijos įgyvendinimo finansavimui skirtų lėšų.
- 4.3. Numatytų strategijos įgyvendinimo priemonių turinio, jų formulavimo pobūdžio ir išmatuojamumo vertinimas atskleidžia į verslo inovacinę veiklą orientuotų priemonių įvairovės trūkumą, esamų priemonių akivaizdžios naudos verslui pagrindimo stygių bei numatytų jų įgyvendinimo rezultatų nekonkretumą.
5. Atsižvelgiant į ekonominio vystymosi fazių klasifikaciją ir antreprenerystės vaidmenį joje, Lietuva, orientuodamasi į inovacijomis grįstą ekonomiką, turi užtikrinti inovatyvios antreprenerystės šalyje plėtrą. Viena iš galimybių kryptingai kurti inovacijoms versle palankias sąlygas galėtų būti darnios ir sisteminės inovatyvios antreprenerystės plėtros politikos formavimas, grįstas esamus iššūkius atliepiančių bei kliūtis šalinančių inovacijų ir antreprenerystės politikų veiksmų derinimu.
 - 5.1. Inovatyvios antreprenerystės politikos formavimo idėja neneigia bendrų verslui palankių aplinkos sąlygų vystymo poreikio, tačiau išryškina specialių verslo inovacinei veiklai reikalingų sąlygų užtikrinimo svarbą (mokslo orientacija į verslo poreikius, specifinės paramos inovatyviam verslui infrastruktūros kūrimas ir prieinamumas, į verslo inovacinę veiklą orientuoti finansiniai instrumentai ir kt.).
 - 5.2. Mokslinės literatūros bei Europos Sąjungos ir Lietuvos su antreprenerystės ir inovacijų skatinimu susijusių politikos dokumentų analizės pagrindu identifiukuotos šios inovacijų ir antreprenerystės politikų sąveikos sritys bendrų veiksmų iniciatyvoms: inovatyviai antreprenerystei palankios kultūrinės aplinkos vystymas, reikalingo žmogiškojo potencialo formavimas, bendros verslo aplinkos sąlygos (finansiniai ištekliai, reguliavimas ir administravimas, technologijos), bendradarbiavimas ir žinių sklaida/perdavimas.
 - 5.3. Pagal vykdyto tarptautinio inovacijų ekspertų tyrimo duomenis, inovacijų ir antreprenerystės politikos turi būti susietos, siekiant: efektyvesnio antreprenerystės ir inovacijų kultūros vystymo; didesnės verslo orientacijos į inovacijomis grįstas veiklas (motyvacija ir parama); ekonomiškesnio ribotų išteklių, įskaitant finansavimą, naudojimo; geresnės politikų įgyvendinimo koordinacijos; efektyvesnio bendradarbiavimo; ir didesnės orientacijos ne tiek į verslo vystymą, bet į antreprenerystės skatinimą.
6. Tarptautinio inovacijų ekspertų apklausos tyrimo, vykdyto šešiose šalyse (Danija, Suomija, Švedija, Norvegija, Latvija, Lietuva), siekiant nustatyti inovacijas versle įtakojančius veiksnius ir galimus viešosios politikos veiksmus jų atžvilgiu, rezultatai rodo:
 - 6.1. Identifikuoti inovacijas versle įtakojantys veiksniai atitinka šias keturias pagrindines veiksmų grupes: viešoji politika; vidinė verslo aplinka; bendra aplinka; ir bendradarbiavimas.
 - 6.2. Tarp trisdešimties nustatytų inovacijas versle skatinančių veiksmų svarbiausiais įvardintini: inovacijų paramos infrastruktūra ir paslaugos; verslo dalyvavimas nacionaliniuose ir tarptautiniuose inovacijų tinkluose; verslo ir mokslo bendradarbiavimas; pakankami finansiniai ištekliai veiklos pradžiai ir vystymui.
 - 6.3. Tarp dvidešimt septynių nustatytų inovacijas versle stabdančių veiksmų svarbiausiais išskirti: gebėjimų inovacinei veiklai trūkumas; ribotos verslo organizavimo ir valdymo kompetencijos; teisinės ir administracinės kliūtys.

- 6.4. Inovacijų ekspertų įvardintos reikalingos viešosios politikos iniciatyvos inovacijoms versle skatinti atitinka šias penkias pagrindines iniciatyvų strategines kryptis: valdžios sprendimai; bendradarbiavimas; mokslas ir švietimas; finansinė parama; ir nefinansinė parama. Nors ekspertų įvardintos viešosios politikos iniciatyvos tarpusavyje stipriai varijuoja, atsižvelgiant į nurodytų atskirų iniciatyvų pasikartojamumo apklaustų ekspertų imtyje dažnį, verslo inovacinei veiklai reikšmingiausias laikytini bendradarbiavimo (svarbiausias veiksnys: viešojo ir privataus sektorių partnerystės skatinimas) ir nefinansinės paramos (svarbiausias veiksnys: pastovaus verslo, ypač SVV, įgūdžių inovacijoms vystymas per inovacijų paramos paslaugas) strateginėms politikos kryptims priskirtini veiksmai.
- 6.5. Ekspertų pateikti pasiūlymai inovacijų politikos verslo atžvilgiu tobulinimui apima šias penkias pagrindines inovacijų politikos tobulinimo kryptis: inovacijų politikos analizė ir vertinimai; strateginis požiūris, kuriuo remiantis planuojamos, organizuojamos ir įgyvendinamos politikos iniciatyvos; finansinė parama; nefinansinė parama; ir viešojo sektoriaus efektyvumas.
7. Atlikta penkių užsienio šalių (Danija, Suomija, Švedija, Norvegija, Latvija) inovacijų versle skatinimo patirties atvejų analizė įgalino nustatyti gerosios patirties pavyzdžius tiek politikos formavimo, tiek įgyvendinimo srityse, į kuriuos siūlytina atsižvelgti tobulinant Lietuvos viešosios politikos veiksmus inovatyvaus verslo atžvilgiu.
 - 7.1. Pagal pobūdį svarbiausiomis identifikuotos finansinės (tiesioginiai ir netiesioginiai inovacijų ir MTEP finansavimo instrumentai) ir nefinansinės (inovacijų ir verslo paramos paslaugos) paramos bei bendradarbiavimo kategorijoms priskirtinos viešosios politikos iniciatyvos, kas rodo: 1) įmonių įsitraukimo į naujas rizikingas veiklas skatinimas reikalauja konkrečių šios veiklos iniciavimui ir palaikymui būtinų finansinių instrumentų įvedimo ir jų funkcionavimo tęstinumo užtikrinimo; 2) įmonių inovaciniais gebėjimams vystyti būtina užtikrinti pastovių, į verslo inovacinės veiklos specifiką orientuotų verslo paramos paslaugų prieinamumą ir įvairovę, sprendžiant konkrečius inovatyviam verslui kylančius ne tik su informacijos trūkumu, bet ir su technologine pagalba susijusius uždavinius; 3) dalyvavimas įvairiuose bendradarbiavimo tinkluose ir tarpsektorinė partnerystė tampa neatsiejamu verslo inovacinės veiklos iniciavimo ir plėtros instrumentu, kurio veiksmingumui užtikrinti didelę įtaką daro bendros šios srities kultūrinės aplinkos vystymas bei valdžios ir verslo bendradarbiavimo tradicijų stiprinimas joje.
 - 7.2. Išskirti nagrinėtų šalių inovacijų versle skatinimo gerosios patirties pavyzdžiai atitinka šias pagrindines veiksmų kryptis: verslo ir mokslo bendradarbiavimas; inovacijų tinklai; į pramonę ir verslo poreikius orientuoti moksliniai tyrimai; mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimas; inovacijų paramos paslaugos; finansinė parama inovatyvaus verslo pradžiai ir plėtrai; tarptautiškumo skatinimas; informacijos sklaida; mokestinės lengvatos; ir inovacijų paklausa.
 - 7.3. Pagrindiniai pavyzdiniai inovacijų versle skatinimo politikos formavimo ir įgyvendinimo bruožai apima: iniciatyvų kryptingumą ir tęstinumą; planuojamų veiksmų konkretumą ir įgyvendinamumą ir išmatuojamumo atžvilgiais; bendradarbiavimu tarp suinteresuotojų pusių paremtą viešosios politikos veiksmų planavimą ir įgyvendinimą; aiškų atsakomybės paskirstymą ir stiprią koordinaciją.

8. Lietuvos inovatyvių įmonių anketinės apklausos tyrimo, vykdyto su tikslu – nustatyti inovacinę veiklą Lietuvoje vykdančio verslo poreikius ir galimų bei esamų inovacijų politikos iniciatyvų reikšmingumą jų atžvilgiu, rezultatai rodo:
 - 8.1. Lietuvos inovatyvios įmonės inovacinę veiklą vykdo dėl šių pagrindinių priežasčių: reaguoti į rinkos poreikius; didinti įmonės pelningumą; tobulinti produkto kokybę; ir padidinti užimamą rinkos dalį. Šiuo atžvilgiu ekonominius inovacijų tikslus įmonės laiko svarbesniais nei socialinius ir visuomeninius.
 - 8.2. Didžiausios kliūtys verslo inovacinei veiklai Lietuvoje apima: finansinių instrumentų inovacijoms versle skatinti trūkumą; bendrą finansinių išteklių stygių; rinkos kliūtis (pvz., ribota paklausa ar neskaidri konkurencija); ribotą išorinį bendradarbiavimą; ir kultūrinės aplinkos kliūtis (pvz., tolerancijos rizikai nebuvimas ar pasitikėjimo kultūros nebuvimas). Inovatyvių įmonių apklausos duomenys taip pat patvirtina ekspertinio tyrimo metu gautą informaciją.
 - 8.3. Pagrindinėmis sritimis, kuriose valstybė, siekdama kurti palankias sąlygas verslo inovacinės veiklos vystymui, turėtų imtis atitinkamų veiksmų, įvardintos: politikos formuotojų komunikacija su verslu; bendradarbiavimo galimybės; verslo teisinė aplinka ir reguliavimas; finansinė parama inovaciniams projektams.
 - 8.4. Lietuvos inovatyvios įmonės laiko svarbiomis visas ekspertinio tyrimo metu įvardytas viešosios politikos iniciatyvas inovacijų versle skatinimui, tarp kurių mažiausiai svarbiomis įvardintos: dėmesys regionams bei klasterių ir įmonių tinklų vystymas.
 - 8.5. Lietuvos inovatyvios įmonės linkusios neigiamai vertinti esamą nacionalinę inovacijų politiką jų vykdomos inovacinės veiklos atžvilgiu (tik 12 proc. apklaustų įmonių nurodė, jog vykdoma inovacijų skatinimo politika iš esmės joms yra naudinga). Svarbiausiomis įmonės laiko šias esamos Lietuvos inovacijų strategijos įgyvendinimo priemonės: verslo MTEP projektų finansavimas; viešosios paramos paslaugos verslui (pvz., informacijos sklaida; mokymai; bendradarbiavimo partnerių paieška); mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimas per inovacinių čekių schemą (mokslo sprendimų diegimas versle); finansavimas įmonių tarptautiškumui skatinti (pvz., dalyvavimas parodose, kontaktų mugėse, verslo misijose). Tuo tarpu, didžioji dalis neaktualiomis įvardintų nacionalinės inovacijų politikos priemonių yra orientuotos į smulkų ir vidutinį verslą (pvz., finansinio instrumento „SVV rizikos kapitalo fondai“ įgyvendinimas; SVV paskolų palūkanų kompensavimas; kt.).
9. Atliktas disertacinis tyrimas patvirtino ir, remiantis tiek teoriniais, tiek empiriniais faktais, leido argumentuoti, kad Lietuvoje būtina formuoti ir įgyvendinti nuoseklią, į pamatuojamus rezultatus ir konkrečius uždavinius orientuotą inovatyvios antreprenerystės plėtros politiką, grįstą atsakymais į realius verslo inovacinės veiklos iniciavimo ir vystymo iššūkius. Atsižvelgiant į tai, suformuotas Lietuvos inovacijų politikos inovatyvios antreprenerystės plėtrai tobulinimo modelis, paremtas šiais pagrindiniais sandaros bruožais ir principais:
 - 9.1. Siūlomas modelis ir jo pagrindu pateiktos rekomendacijos remiasi kompleksinio inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis tyrimo rezultatais: ekspertinio tyrimo metu identifikuotais pagrindiniais inovacijų versle skatinančiais ir stabdančiais veiksniais; Lietuvos inovatyvių įmonių nurodytomis didžiausiomis verslo inovacinės veiklos nacionaliniame lygmenyje kliūtimis ir įvardintomis svarbiausiomis galimomis viešosios politikos nagrinėjamoje srity-

je iniciatyvomis; pasirinktų šalių atvejų analizės metu identifikuotais inovacijų versle skatinimo gerosios praktikos pavyzdžiais.

9.2. Siūlomo modelio poreikis grindžiamas identifikuotais esamos Lietuvos inovacijų politikos verslo atžvilgiu trūkumais šios politikos formavimo, įgyvendinimo ir valdymo lygmenyse. Esamas strateginis požiūris stokoja aiškos orientacijos į verslo inovacinės veiklos skatinimą, kurį atspindėtų viešosios politikos veiksmų kryptingumas, tęstinumas ir bendradarbiavimu su suinteresuotomis pusėmis grįsti sprendimai. Įgyvendinami veiksmai silpnai orientuoti į konkrečius verslo poreikius ir iššūkius. Politikos rezultatyvumo siekį riboja silpna koordinacija, neaiškus atsakomybių pasidalyjimas ir formaliai imituojamas bendradarbiavimas inovacijų sistemoje, aiškaus įgyvendinamų veiksmų ir siekiamų rezultatų pažangos stebėsenos ir vertinimo mechanizmo nebuvimas.

9.3. Laikomasi nuostatos, jog siūlomo modelio loginį pagrindą sudaro: esamų nacionalinės inovacijų politikos trūkumų ir faktinių verslo inovacinės veiklos kliūčių Lietuvoje šalinimo poreikis (Inovacijų politikos tobulinimo pagrindas), inovatyvaus verslo poreikius atspindinčios valstybės veiksmų intervencijos sritys (Tobulinimo kryptys) bei pagrindiniai politikos įgyvendinimo valdymo uždaviniai (Valdymas).

9.4. Inovatyvios antreprenerystės skatinimo ypatumai grindžiami išskirtais inovacijų ir inovatyvios antreprenerystės plėtrai reikalingų viešosios politikos veiksmų kategorijų skirtumais.

Kai bendro šalies inovatyvumo lygio kėlimas reikalauja horizontaliai integruotų inovacijų plėtrą įvairiose srityse užtikrinančių veiksmų įgyvendinimo, inovatyvios antreprenerystės skatinimo strateginiai sprendimai turėtų spręsti inovatyvaus verslo sektoriaus specifinius poreikius (švietimo, mokslo, kultūros, finansinių išteklių, bendradarbiavimo ir valdymo srityse) ir kurti inovacijoms versle palankią aplinką, atsižvelgiant į šioje aplinkoje sąveikaujančius teigiamus ir neigiamus veiksnius bei realias verslo inovacinės veiklos nacionaliniame lygmenyje kliūtis.

9.5. Pateiktos inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis rekomendacijos apima siūlomą viešosios politikos tikslą, uždavinius ir veiksmus kiekvienoje iš atskirą uždavinį atitinkančių prioritetinių veiksmų sričių. Numatomi viešosios politikos veiksmai orientuojami į konkrečių Lietuvos inovatyvių įmonių empirinio tyrimo metu įvardintų verslo inovacinės veiklos kliūčių šalinimą.

LITERATŪRA

1. Action Plan for More Innovation and Effective Knowledge Dissemination „Innovation Denmark 2007–2010“ [žiūrėta 2012-10-14] <http://fivu.dk/en/publications/2007/filer-2007/innovation-denmark-2007-2010-summary.pdf>
2. Action Plan for Research and Innovation Policy “Growth Through Expertise”, Finland, 2012. [žiūrėta 2012-11-12] http://www.tem.fi/files/36112/Action_plan_for_research_and_innovation_policy.pdf
3. Adekola A., Korsakienė R., Tvaronavičienė M. Approach to Innovative Activities by Lithuanian Companies in the Current Conditions of Development. Technological & Economic Development of Economy, 2008, Vol. 14 No. 4, pp. 595-611.
4. An Innovative and Sustainable Norway. Short Version of the White Paper, Report No. 7 to the Storting (2008–2009), Norwegian Ministry of Trade and Industry [žiūrėta 2013-01-07] http://www.regjeringen.no/upload/NHD/Vedlegg/brosjyrer_2008/innomeld_kortv_eng.pdf
5. Arimavičiūtė M. Viešojo sektoriaus institucijų strateginis valdymas. Mykolo Romerio universitetas, 2005, 336p.
6. Arizona State University. The Two Faces of Entrepreneurship, Part 2: Innovative Entrepreneurs Bring New Wealth to the Economy, Knowledge W.P. Carey, 2006 [žiūrėta 2013-07-11] <http://knowledge.wpcarey.asu.edu/pdf.cfm?aid=711>
7. Aubert J. E. Promoting innovation in developing countries: a conceptual framework. World Bank Institute, 2004.
8. Audretsch D. B. Entrepreneurship: A Survey of the Literature. European Commission: Enterprise Papers, 2003/14.
9. Baležentis A., Žalimaitė M. Ekspertinių vertinimų taikymas inovacijų plėtros veiksnių analizėje: Lietuvos inovatyvių įmonių vertinimas. Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai: mokslo darbai, Lietuvos žemės ūkio universitetas ir Latvijos žemės ūkio universitetas. Kaunas: Akademija. ISSN 1822-6760. 2011, Nr. 3(27), p. 23-31.
10. Baran D., Veličkaitė R. Building the Theoretical Framework of Entrepreneurship. 5th International Scientific Conference ‘Business and Management 2008’. 16-17 May 2008, Vilnius, Lithuania.
11. Baumol W. J. Entrepreneurship in Economy Theory. American Economic Review, May 1968, Vol. 58 Issue 2, p64, 8p.
12. Baumol W. J. On Entrepreneurship, Growth and Rent-seeking: Henry George Updated. American Economist, Spring 2004, Vol. 48 Issue 1, p9-16, 8p.
13. Baumol W.J. Entrepreneurship, Management and the Structure of Payoffs. London: MIT Press, 1993.
14. Baumol W.J. Entrepreneurship: Productive, Unproductive, and Destructive. Journal of Political Economy, October 1990 Part 1, Vol. 98 Issue 5, Part I p893-921, 29p.
15. Bitinas B., Rupšienė L., Žydzūnaitė V. Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda, 2008, 304 p.
16. Brown B. Why Innovation Matters. Research Technology Management. Nov/Dec2010, Vol. 53 Issue 6, p18-23. 6p.
17. Bulmer M. Successful Applications of Sociology. Bryant and Becker (eds), 1990.

18. Business Competitiveness and Innovation Promotion Programme for 2007–2013, the Cabinet of Ministers of the Republic of Latvia, 2007 [žiūrēta 2013-02-04] [http://www.em.gov.lv/images/modules/items/KVIP_eng%20\(2\).pdf](http://www.em.gov.lv/images/modules/items/KVIP_eng%20(2).pdf)
19. Cabrilo S., Grubic-Nesic L. IC - Based Innovation Gap Assessment: A Support Tool for the Creation of Effective Innovation Strategies in the Knowledge Era. Proceedings of the European Conference on Intellectual Capital. 2012, p96-105. 10p.
20. Centres for Research Based Innovation Scheme. Research Council of Norway, 2011 [žiūrēta 2013-01-10] <http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content-Disposition%3A&blobheadervalue1=+attachment%3B+filename%3D%22111115fiengelsk-endelig.pdf%22&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1274480269846&ssbinary=true>
21. Chamberlin T., Doutriaux J., Hector J. Business Success Factors and Innovation in Canadian Service Sectors: An Initial Investigation of Inter-Sectoral Differences. *Service Industries Journal*, 2010, Vol. 30 No. 2, pp. 225-246.
22. Chell E., Haworth J.M., Brearley S.A. *The Entrepreneurial Personality: Concepts, Cases and Categories*. London: Routledge, 1991.
23. Chesbrough H. *Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology*, Harvard Business School Press, Boston, Massachusetts, 2006.
24. Commission of the European Communities. Action Plan: The European Agenda for Entrepreneurship, COM(2004) 70 final.
25. Commission of the European Communities. Communication from the Commission of 7 April 1998 on Fostering Entrepreneurship in Europe: Priorities for the Future, COM (98) 222 final.
26. Commission of the European Communities. Proposal for a Community Lisbon Programme 2008–2010, COM(2007) 804 final.
27. Commission of the European Communities. Small Business Act for Europe. COM(2008) 394 final.
28. Commission of the European Communities. *The First Action Plan for Innovation in Europe. Innovation for Growth and Employment*, 1996.
29. *Conditions of Small and Medium-Sized Business*. Statistics Lithuania, 2009.
30. *Creating Time for Innovation and Production. An Action Plan to Reduce the Administrative Costs for Businesses*, Norwegian Ministry of Trade and Industry, 2008 [žiūrēta 2013-01-09] http://www.regjeringen.no/upload/NHD/Vedlegg/handlingsplaner_2009/Creating%20time%20for%20innovation%20and%20production.pdf
31. Cukier K. *Innovative Entrepreneurship and Public Policy: Hero with a Thousand Faces*. The Rueschlikon Conference, 2006.
32. Dalohoun D.N., Hall, A., Van Mele, P. Entrepreneurship as Driver of a 'Self-Organizing System of Innovation': The Case of NERICA in Benin. *International Journal of Technology Management & Sustainable Development*, 2009, Vol. 8 Issue 2, p87-101, 15p, p90.
33. Daugeliene R. Perspectives of Lithuania in Knowledge-Based Economy: Aspect of National Innovation System Analysis. *European Integration Studies*. 2008, Issue 2, p71-80, 10p.
34. *Demand and User-driven Innovation Policy: Framework and Action Plan*, Finland, 2010 [žiūrēta 2012-11-12] https://www.tem.fi/files/27547/Framework_and_Action_Plan.pdf

35. Denmark – A Nation of Solutions. Enhanced Cooperation and Improved Frameworks for Innovation in Enterprises. The Danish Government, 2012 [žiūrėta 2012-10-23] <http://fivu.dk/en/publications/2012/files-2012/innovation-strategy.pdf>
36. Design-Driven Innovation Programme. Norwegian Design Council, 2010 [žiūrėta 2013-01-09] http://www.norskdesign.no/getfile.php/Filer/Artikler/Om%20oss/DIP_2010_web.pdf
37. Drucker P. F. Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles. Harper & Row, New York, 1985, 288p.
38. Drucker P. F. The Discipline of Innovation. Harvard Business Review. May/Jun85, Vol. 63 Issue 3, p67-72. 6p.
39. Drucker P. F. The Essential Drucker: The Best of Sixty Years of Peter Drucker's Essential Writings on Management. HarperCollins Publishers, 2001, 293p.
40. Drucker P. F. Thinking Ahead. Harvard Business Review. Jan/Feb1959, Vol. 37 Issue 1, p25-150. 7p.
41. Drucker P. F. The Discipline of Innovation. Harvard Business Review. August 2002, 80(8): 95-103.
42. Dunn W. N. Viešosios politikos analizė. Vilnius: Homo Liber, 2006, 496 p.
43. Empowering People, Driving Change: Social Innovation in the European Union. European Commission, BEPA [žiūrėta 2011-10-23] http://ec.europa.eu/bepa/pdf/publications_pdf/social_innovation.pdf
44. Eskola, A. The Finnish Innovation Strategy, Ministry of the Employment and the Economy, 2009 [žiūrėta 2012-11-10] http://www.rat-fte.at/tl_files/uploads/Veranstaltungen/090828_Finland_Eskola.pdf
45. European Commission. Action Plan: The European Agenda for Entrepreneurship. COM(2004) 70 final.
46. European Commission. Entrepreneurship and Innovation Programme (EIP): Work Programme 2011.
47. European Commission. Europe 2020. A European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth. Communication from the Commission, COM(2010) 2020.
48. European Commission. Europe 2020 Flagship Initiative: Innovation Union. Communication from the Commission, COM(2010) 546 final.
49. European Commission. European Innovation Progress Report 2009.
50. European Commission. Flash Eurobarometer. Entrepreneurship in the EU and Beyond – Analytical Report, 2009 [žiūrėta 2011-07-29] http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/eurobarometer/index_en.htm
51. European Commission. Fostering Entrepreneurship in Europe: Priorities for the Future. Communication from the Commission to the Council, COM (98) 222 final.
52. European Commission. Green Paper of Entrepreneurship in Europe. Commission of the European Communities, COM (2003) 27 final.
53. European Commission. Green Paper on Innovation, 1995.
54. European Commission. Growth, Competitiveness, Employment: The Challenges and Ways Forward into the 21st Century - White Paper. COM (93) 700 final/A and B. http://europa.eu/documentation/official-docs/white-papers/pdf/growth_wp_com_93_700_parts_a_b.pdf

55. European Commission. Implementing the Community Lisbon Programme - Modern SME Policy for Growth and Employment. Commission Communication of 11 November 2005, COM (2005) 551 final.
56. European Commission. Innobarometer 2001: Innovation - Experience and Priorities of European Managers, 2001 [žiūrėta 2013-07-20] ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/innovationsmes/docs/f_innobarometer_report_en_2001.pdf
57. European Commission. Innobarometer 2002: Innovation - Experience and Priorities of European Managers, 2002 [žiūrėta 2013-07-20] ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/innovationsmes/docs/f_innobarometer_report_en_2002.pdf
58. European Commission. Innobarometer 2003: Innovation - Experience and Priorities of European Managers, 2003 [žiūrėta 2013-07-20] ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/innovationsmes/docs/f_innobarometer_report_en_2003.pdf
59. European Commission. Innobarometer 2004: Innovation - Experience and Priorities of European Managers, 2004 [žiūrėta 2013-07-20] ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/innovationsmes/docs/f_innobarometer_2004_en_report.pdf
60. European Commission. Innobarometer 2007: Innovation Transfer, 2007 [žiūrėta 2013-07-20] http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_215_en.pdf
61. European Commission. Innobarometer 2009: Strategic Trends on Innovation, 2009 [žiūrėta 2013-07-20] http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_267_en.pdf
62. European Commission. Innobarometer 2013: Investing in Intangibles: Economic Assets and Innovation Drivers for Growth, 2013 [žiūrėta 2013-07-20] http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_369_en.pdf
63. European Commission. Innovation in a Knowledge-Driven Economy. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM(2000) 567 final.
64. European Commission. Innovation Policy in Europe. Trendchart, 2004.
65. European Commission. Innovation Tomorrow. Innovation Papers No. 28, 2002 [žiūrėta 2012-11-24] ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/innovation-policy/studies/studies_innovation_tomorrow.pdf
66. European Commission. Innovation Union Scoreboard [žiūrėta 2013-05-04] http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2013_en.pdf
67. European Commission. Reinvent Europe through Innovation. From a Knowledge Society to an Innovation Society. Recommendations by a Business Panel on Future EU Innovation Policy, 2009.
68. European Commission. Small and Medium-Sized Enterprises - Key for Delivering More Growth and Jobs. A Mid-Term Review of Modern SME Policy. Commission Communication of 4 October 2007, COM (2007) 592 final.
69. European Commission. SME Definition: Commission Recommendation of 06 May 2003, OJ L 124 of 20.5.2003, p. 36.
70. European Commission. Working Together for Growth and Jobs. Integrated Guidelines for Growth and Jobs (2005–08).
71. European Council. Presidency Conclusions, Brussels 22 and 23 March 2005. Council of the European Union, 7619/1/05; Proposal for a Community Lisbon Programme 2008–2010. Commission of the European Communities, COM(2007) 804 final.
72. European Council. The European Charter for Small Enterprises, 19-20 June 2000.
73. European Innovation Progress Report (EIPR), 2006. Trendchart. The European Commission.

74. European Research Area Committee. Peer-Review of the Danish Research and Innovation System: Strengthening Innovation Performance, 2012 [žiūrėta 2013-06-09] http://files.conferencemanager.dk/medialibrary/a893a75a-5ce7-4366-b279-95d0de8c32bc/images/Peer-Review_of_the_Danish_Research_and_Innovation_System_-_Strengthening_Innovation_Performance.pdf
75. First Section of the Annual Report on EU Small and Medium-Sized Enterprises, 2009 (2008) [žiūrėta 2011-07-25] http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/documents/facts-figures-analysis/index_en.htm
76. Fischer F., Miller G. J., Sidney M. S. Handbook of Public Policy Analysis: Theory, Politics, and Methods. US: Taylor & Fancis Group, 2007, 642 p.
77. Freeman C. Systems of Innovation. New York, Edward Elgar, 2008.
78. Funding for Young Innovative Growth Companies (YIC), Finland [žiūrėta 2012-11-18] http://www.tekes.fi/en/gateway/PTARGS_0_200_367_859_1840_43/http%3B/tekes-ali2%3B7087/publishedcontent/publish/en_content/campaigns/niy/funding_for_young_innovative_growth_companies_yic_presentation_2013.pdf
79. Gjersem C. Strategy for Green Technology. Norwegian Ministry of Trade and Industry, 2011.
80. Global Entrepreneurship Monitor: 2010 Global Report [žiūrėta 2011-06-20] <http://www.gemconsortium.org/download/1306955311919/GEM%20GLOBAL%20REPORT%202010rev.pdf>
81. Government's Communnication on Finland's National Innovation Strategy to the Parliament [žiūrėta 2012-11-09] http://www.tem.fi/files/21010/National_Innovation_Strategy_March_2009.pdf
82. Governmental Bill on Research & Innovation 2012, Sweden [žiūrėta 2012-12-13] <http://www.government.se/content/1/c6/20/70/37/e4065807.pdf>
83. Harkema S. J. M., Henk S. Incorporating Student-Centred Learning in Innovation and Entrepreneurship Education. European Journal of Education, December 2008, Vol. 43 Issue 4, p513-526, 14p; p513.
84. Herbig P., Golden E. J. and Dunphy, A. The Relationship of Structure to Entrepreneurial and Innovative Success. Marketing Intelligence & Planning, 1994, Vol. 12 No. 9, p. 37-48.
85. Hindle K., Yencken J. Public Research Commercialization, Entrepreneurship and New Technology Based Firms: An Integrated Model. Technovation, October 2004, Vol. 24 Issue 10, p793-803.
86. Hoffmann A. N. A General Framework for Entrepreneurship Policy Review, 2007.
87. Innovation Plan Sweden – A Basis for a Swedish Innovation Strategy, Stockholm, 2011 [žiūrėta 2012-12-10] <http://www.iva.se/PageFiles/13779/201109-IVA-Innovationsplanen-O.pdf>
88. Innovation Policy. Norwegian Ministry of Industry and Trade [žiūrėta 2013-01-09] <http://www.regjeringen.no/en/dep/nhd/selected-topics/innovation.html?id=526417>
89. Innovation Strategy for Education – Do We Have One, Do We Need One? Summary Report of Finish National Seminar, 2011 [žiūrėta 2012-11-12] <http://www.oecd.org/edu/ceri/49144398.pdf>

90. Innovation Strategy for the Research Council of Norway. The Research Council's Innovation Activities 2011–2014 [žiūrėta 2013-01-07] <http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content-Disposition%3A&blobheadervalue1=+attachment%3B+filename%3D%22Innovationstrategy2011.pdf%22&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1274480331876&ssbinary=true>
91. Interested in Innovations? MITA – Lithuanian Innovation Funding Agency, 2011 [žiūrėta 2013-03-20] http://www.mita.lt/uploads/documents/brochure_mita.pdf
92. Jakubavičius A., Jucevičius R., Jucevičius G., Kriaucionienė M., Keršys M. Inovacijos versle: Procesai, parama, tinklaveika. Vilnius: Lietuvos inovacijų centras, 2008.
93. Johnson Cornell University, INSEAD, WIPO. Global Innovation Index [žiūrėta 2013-05-04] <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=gii-full-report-2013>
94. Jørgensen F., Ulhøi J.P. Enhancing Innovation Capacity in SMEs through Early Network Relationships. Creativity & Innovation Management, 2010, Vol. 19 No. 4, pp. 397-404.
95. Jucevičius R. ir kiti. Lietuvos ekonomikos augimo ir konkurencingumo šaltinių (veiksnių) kompleksinė studija, KTU Verslo strategijos institutas ir VšĮ Žinių visuomenės institutas, 2006.
96. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kauno technologijos universitetas. Kaunas, 1997, 205 p.
97. Kaufmann H.R., Tsangar H., Vrontis D. Innovativeness of European SMEs: Mission Not Yet Accomplished. Economic Research, 2012, Vol. 25, No. 2, pp. 333-360.
98. Kauno technologijos universitetas. Įvadas į viešąjį valdymą. Kaunas: Technologija, 2009, 231p.
99. Kelly G., Mulgan G. and Muers S., 2002, Creating Public Value – An Analytical Framework for Public Service Reform. Strategy Unit, Cabinet Office, UK.
100. Keršys M. Ekonominių veiksnių įtaka inovacijoms versle: Lietuvos atvejis. Daktro disertacija. Kaunas, 2008.
101. Knowledge Economy Network, 2012 [žiūrėta 2012-12-02] <http://www.knowledge-economy.net/uploads/documents/2012/briefs/KEN%20Brief,%20No.%2015,%20Year%202.pdf>
102. Kriaucionienė M. The Features of Science and Technology Knowledge Based Entrepreneurship in Lithuania. Social Sciences, 2009, Issue 1(63): 28-37.
103. Kristapsons J., Draveniece A., Adamsone-Fiskovica A. Mini Country Report: Latvia, 2011 [žiūrėta 2013-02-01] http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/countryreports/latvia_en.pdf
104. Kuper A. and Kuper J. The Social Science Encyclopedia. Routledge, London and New York, 1996.
105. Latvian National Development Plan 2007–2013, Ministry of Regional Development and Local Government of the Republic of Latvia, 2006 [žiūrėta 2013-02-01] http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/Latvia/Latvia_National_development_plan_2007-2013.pdf
106. Leichteris E. Mokslo ir technologijų parkų konkurencingumo vertinimo modelis. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2012.
107. Lietuvos inovacijų centras. Taikomojo mokslinio tyrimo darbas – programinė studija „Inovacijų versle plėtra: strateginiai prioritetai ir veiksmai“, 2007.
108. Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija. Inovacijos, Nr. 4, 2010.
109. Lietuvos statistikos departamentas. Inovacinės veiklos plėtra 2010, Vilnius, 2012, ISSN 2029-3763.

110. Lisbon European Council. Presidency Conclusions, 23 and 24 March 2000.
111. Lundström A., Stevenson L. *Entrepreneurship Policy for the Future*. 2001, Stockholm: Swedish Foundation for Small Business Research.
112. Lundström A., Stevenson L.A. *Entrepreneurship Policy: Theory and Practice*, International Studies in Entrepreneurship, Kluwer Academic Publishers, 2005.
113. Masiulis K., Sudnickas T., Židonis Ž., Gudelis D. Innovations in the European Union Regions: The Role of Public Administration Institutions. *Public Administration*, 2009, Vol. 1 No.21, pp. 6-11.
114. McAdam R., Reid R., Harris R., Mitchell N. Key Determinants of Organisational and Technological Innovation in UK SMEs: An Empirical Study. *Int. J. Entrepreneurship and Innovation Management*, 2008, Vol. 8, No. 1, pp.1-14.
115. Meissner D. Private Sector Interaction in the Decision Making Processes of Public Research Policies: Country Profile: Norway [žiūrėta 2013-01-08] http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/psi_countryprofile_norway.pdf
116. Melnikas B., Jakubavičius A., Leichteris E., Vilys M. Žinių ekonomikos kūrimas: Inovacijų paramos sistema. Vilnius, 2011, p. 93.
117. Melnikas B., Jakubavičius A., Strazdas R. Inovacijų vadyba. Mokomoji knyga, Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Vilnius: Technika, 2000.
118. Michael S. C., Pearce J. A. The Need for Innovation as a Rationale for Government Involvement in Entrepreneurship. *Entrepreneurship & Regional Development*, May 2009, Vol. 21 Issue 3, p285-302, 18p.
119. Miller D. The Correlates of Entrepreneurship in Three Types of Firms. *Management Science*, Jul83, Vol. 29 Issue 7, p770-791, 22p.
120. Miron E., Erez M., Naveh E. Do Personal Characteristics and Cultural Values that Promote Innovation, Quality, and Efficiency Compete or Complement Each Other? *Journal of Organizational Behavior*, 25: 175-199.
121. Morris M. H., Jones F. F. *Entrepreneurship in Established Organizations: The Case of the Public Sector*. *Entrepreneurship: Theory & Practice*, 1999, Vol. 24 Issue 1, p73-93, 21p.
122. National Concept on Innovation, the Cabinet of Ministers of the Republic of Latvia, 2001 [žiūrėta 2013-02-04] http://www.innovation.lv/ltc/Engl/Innovat/NIK_MK_2001_E.pdf
123. National Programme on Innovation for 2003-2006, the Cabinet of Ministers of the Republic of Latvia, 2003 [žiūrėta 2013-02-04] http://www.innovation.lv/ltc/Engl/Innovat/NIP_MK_010403_E.pdf
124. National Reform Programme of Latvia for the Implementation of the „Europe 2020“ Strategy, 2011 [žiūrėta 2013-02-01] http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_latvia_en.pdf
125. National Strategy for Regional Competitiveness, Entrepreneurship and Employment 2007-2013. The Ministry of Enterprise, Energy and Communications, Sweden [žiūrėta 2012-12-15] <http://www.government.se/content/1/c6/07/74/17/1fdb10a6.pdf>
126. Norway Grants for Green Industry Innovation Programme, Investment and Development Agency of Latvia [žiūrėta 2013-02-04] <http://www.liaa.gov.lv/norway-grants-for-green-industry-innovation-programme>
127. Norway's Strategy for Sustainable Development, Norwegian Ministry of Finance, 2008 [žiūrėta 2013-01-07] <http://www.regjeringen.no/upload/FIN/rapporter/R-0617E.pdf>

128. Norwegian White Paper on Research: Long-term Perspectives – Knowledge Provides Opportunity. Research Council of Norway, 2013 [žiūrėta 2013-01-10] http://www.forskningsradet.no/en/Newsarticle/White_paper_on_research_with_a_longterm_perspective/1253984366803/p1177315753918
129. OECD Reviews of Innovation Policy: Sweden 2012 [žiūrėta 2012-12-10] <http://www.vinnova.se/upload/EPIStorePDF/OECDReviewsOfInnovationPolicySweden2012.pdf>
130. OECD, Oslo Manual, 1996.
131. OECD. Fostering Entrepreneurship for Innovation. STI Working Paper 2008/5.
132. OECD. Innovation in Firms: A Microeconomic Perspective. 2009.
133. OECD. Innovation Strategy: Getting a Head Start on Tomorrow, 2010, 224 p.; 89p.
134. OECD. OECD – Eurostat Entrepreneurship Indicators Programme. Measuring Entrepreneurship: A Digest of Indicators, 2008 [žiūrėta 2011-06-18] http://circa.europa.eu/Public/irc/dsis/entrepreneurshipindicators/info/data/information/oecd%20measuring_entrepreneurship%20digest%20no%201%202008.pdf
135. OECD. OECD – Eurostat Entrepreneurship Indicators Programme. Measuring Entrepreneurship: A Collection of Indicators, 2009 [žiūrėta 2011-06-18] <http://www.oecd.org/dataoecd/43/50/44068449.pdf>
136. OECD. SMEs, Entrepreneurship and Innovation. OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship, 2010, 39p.
137. OECD. The OECD Innovation Strategy: Getting a Head Start on Tomorrow, 2010.
138. OECD. Understanding Entrepreneurship: Developing Indicators for International Comparisons and Assessments. Report on the OECD's Entrepreneurship Indicators Project and Action Plan, STD/CSTAT(2006)9.
139. Oksanen J., Rilla N. Innovation and Entrepreneurship: New Innovations as Source for Competitiveness in Finnish SMEs. International Journal of Entrepreneurship, 2009, Vol. 13, pp. 35-48.
140. Parsons W. Viešojo politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas. Vilnius, Eugrimas, 2001, 608 p.
141. Peltonen P. Finland's National Innovation Strategy: Framework and Key Directions, 2008 [žiūrėta 2012-11-09] http://www.gencat.cat/diue/doc/doc_12462911_1.pdf
142. Per Eriksson. Vinnova and Its Role in the Swedish Innovation System – Accomplishments Since the Start in 2001 and Ambitions Forward [žiūrėta 2012-12-14] <http://www.rieti.go.jp/en/events/bbl/06090501.pdf>
143. PRO INNO EUROPE, Innovation Poliy Trends, 2011.
144. Program for Promotion of Business Competitiveness and Innovation 2007 – 2013, the Cabinet of Ministers, 2007 [žiūrėta 2013-02-01] [http://www.em.gov.lv/images/modules/items/KVIP_eng%20\(2\).pdf](http://www.em.gov.lv/images/modules/items/KVIP_eng%20(2).pdf)
145. Programme of the Finnish Government, 2011 [žiūrėta 2012-11-09] <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/en334743.pdf>
146. Promoting Entrepreneurship – a Plan of Actions, Denmark, 2003 [žiūrėta 2012-10-23] <http://www.evm.dk/resources/oem/static/publikationer/html/english/ivaerksaetter/ren.pdf>
147. Pūce J. Priorities of Latvia in the Field of Innovation. Stakeholders' Seminar "EU Strategy for the Baltic Sea Region – Incentive for Innovative Entrepreneurship", Ministry of Economics of the Republic of Latvia, 2011.

148. Radosevic S. National Systems of Innovation and Entrepreneurship: In Search of a Missing Link. Working Paper. Centre for the Study of Economic and Social Change in Europe: 2007, p. 50.
149. Raipa A. Naujojo viešojo valdymo indikatorių diagnozavimo galimybės. Viešoji politika ir administravimas, 2011, T. 10, Nr. 2, p. 167–182.
150. Raipa A. ir kiti. Modernus viešasis valdymas. Kaunas, Vitae Litera, 2012, 369 p.
151. Reynolds P. D., Michael H., Michael-Camp, S. Global Entrepreneurship Monitor, Executive Report, 1999.
152. Rogers E. M. Diffusion of Innovation. New York: Free Press. 1983, 25p.
153. Romanainen J. Technology Foresight in Context: Shaping and Aligning Policies for Innovation. Foresight for Innovation–Thinking and Debating the Future, 2004.
154. Rosen E. Viešojo sektoriaus produktyvumo didinimas. Sąvokos ir praktika. Vilnius: Knygiai, 2007.
155. Rudzkienė V. Socialinė statistika. Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2005.
156. Sahlman W.A. Some Thoughts on Business Plans. In W.A. Sahlman, H. Stevenson, M.J. Roberts, & A.V. Bhidé (Eds), *The Entrepreneurial Venture* (pp. 138–176). Boston: Harvard Business School Press, 1996.
157. Schumpeter J. A. The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle, 1911.
158. Schumpeter J. Business Cycles: A Theoretical, Historical, and Statistical Analysis of the Capitalist Process. New York: McGraw-Hill, 1939.
159. Schumpeter J. The Theory of Economic Development. Cambridge: Harvard University Press, 1934.
160. Seelos Ch., Mair J. Social Entrepreneurship: Creating New Business Models to Serve the Poor. *Business Horizons*, 2005, Vol. 48, p. 241-246.
161. Shane S. A General Theory of Entrepreneurship. The Individual-Opportunity Nexus. Cheltenham: Edward Elgar, 2003.
162. Sinha R. The Two Faces of Entrepreneurship, Part 2: Innovative Entrepreneurs Bring New Wealth to the Economy. *Knowledge W.P. Carey*: September 13, 2006.
163. Slevin D. P., Covin J. G. Juggling Entrepreneurial Style and Organizational Structure-How to Get Your Act Together. *Sloan Management Review*, Winter90, Vol. 31 Issue 2, p43-53, 11p.
164. Snitka V. Lietuvos inovacijų sistema – potencialios grėsmės ekonomikos augimui. Tarptautinė Infobalt konferencija, Vilnius, 2003.
165. Stevenson H. H., Gumpert D. E. The Heart of Entrepreneurship. *Harvard Business Review*, Mar/Apr85, Vol. 63 Issue 2, p85-94, 10p.
166. Stevenson L., Lundstrom A. On the Road to Entrepreneurship Policy: Summary. 2002, Stockholm: Swedish Foundation for Small Business Research.
167. Stripeikis O. Entrepreneurship Formation in Lithuanian Small and Medium - Sized Business. *Management Theory & Studies for Rural Business & Infrastructure Development*, 2008, Vol. 15 Issue 4, p165-174, 10p.
168. Stripeikis O., Ramanauskas J. Factors of Organizational Culture Favourable to Innovations. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 2011, 3(27): 224-230.

169. Sundbo J. The Theory of Innovation: Entrepreneurs, Technology, and Strategy. Edward Elgar Publishing, Northampton, Massachusetts, 1998. 232 p., ISBN 1 85898 832 2.
170. Sutkus A., Vilys M., Jakubavičius A., Damkus J., Lapina G. New Approaches for Fostering Innovation Capacities in Low and Medium-tech SMEs // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. ISSN 1648-9098. 2009, Nr. 1(14), p. 263-269.
171. Svetikas K. Ž., Arimavičiūtė M. *Strateginis valdymas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, 203p.
172. Taikomojo mokslinio tyrimo darbas – programinė studija „Inovacijų versle plėtra: strateginiai prioritetai ir veiksmai“, Lietuvos inovacijų centras: 2007.
173. The Danish Growth Strategy, 2002 [žiūrėta 2012-10-23] <http://www.evm.dk/resources/oem/static/publikationer/html/english/vaekst/strategy.pdf>
174. The Danish Strategy: Denmark's Opportunities in the Global Knowledge Society, 2004 [žiūrėta 2012-10-23] <http://brie.berkeley.edu/research/Danish%20Strategy%20Paper.pdf>
175. The Government's Plan for a Comprehensive Innovation Policy: From Idea to Value. Norwegian Ministry of Industry and Trade, 2003 [žiūrėta 2013-01-07] <http://www.innovation.lv/ino2/publications/fromi033.pdf>
176. The Innovation Imperative Globalization and National Competitiveness. VINNOVA and the George Washington University. Conference Summary, April 27, 2006.
177. The Norwegian Government's Work on the White Paper on Innovation. Norwegian Ministry of Industry and Trade [žiūrėta 2013-01-09] http://www.cas.uio.no/research/0708innovation/Policysem_berge.pdf
178. The Research and Innovation Council of Finland. Research and Innovation Policy Guidelines for 2011-2015 [žiūrėta 2012-11-09] http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tiede/tutkimus-_ja_innovaationeuvosto/julkaisut/liitteet/Review2011-2015.pdf
179. The Swedish Innovation Strategy. Government Offices of Sweden, 2012 [žiūrėta 2012-09-17] <http://www.government.se/content/1/c6/20/25/58/ace0cef0.pdf>
180. The Two Faces of Entrepreneurship, Part 2: Innovative Entrepreneurs Bring New Wealth to the Economy. Knowledge W.P. Carey: September 13, 2006.
181. The World Bank and the International Finance Corporation. *Doing Business 2011: Making a Difference for Entrepreneurs*.
182. Thom N., Ritz A. *Viešojo vadyba. Inovaciniai viešojo sektoriaus valdymo matmenys*. Vilnius, 2004.
183. Tvaronavičienė M., Korsakienė R. The Role of Government in Implementation of Innovations: A Case of Lithuania. *Business: Theory & Practice*, 2007, Vol. 8 No. 1, pp. 9-13.
184. United Nations Economic Commission for Europe, *Fostering Innovative Entrepreneurship*, 2012 [žiūrėta 2013-01-12] <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/ceci/publications/fie.pdf>
185. United Nations University. *Entrepreneurship and Economic Development. Studies in Development Economics and Policy*, 2011, p.18.
186. Universities Act, Finland, 2009 [žiūrėta 2012-11-12] <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2009/en20090558.pdf>
187. Van Praag M. C. Some Classic Views on Entrepreneurship. *De Economist*, 1999, Vol. 147, No. 3 [žiūrėta 2013-07-18] <http://www1.fee.uva.nl/pp/bin/705fulltext.pdf>

188. Viešosios politikos ir vadybos institutas. Inovacijų skatinimo politikos vertinimas, 2011 [žiūrėta 2013-03-18] http://www.lrv.lt/bylos/VORTprojektas/Dokumentai/Inovaciju%20politikos%20vertinimo%20ataskaita_1%20.pdf
189. Wildawsky A. Speaking the Truth to Power: The Art and Craft of Policy Analysis. Little, Brown, Boston, Mass, 1979, p. 15.
190. Windrum P., Koch P. Innovation in Public Services: Entrepreneurship. Creativity and Management. Northampton MA, USA & Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2008, p. 251.
191. World Economic Forum. Global Competitiveness Report [žiūrėta 2013-05-04] http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf
192. Zhao F. Exploring the Synergy between Entrepreneurship and Innovation. International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research, 2005, Vol. 11, No 1, p. 25-41.
193. Ziegenbalg C., Munteanu O. Comprehensive Analysis of Programmes and Initiatives in Lithuania that Assist the Collaboration between Science and SME, 2010 [žiūrėta 2013-02-09] http://mapeer-sme.eu/en/~media/MaPEer-SME/DocumentLibrary/RTD%20programmes/Lithuania_programm_report
194. Zimmermann H. Innovation in Nonprofit Organizations. Annals of Public & Cooperative Economics. Dec99, Vol. 70 Issue 4, p589. 31p.
195. Židonis Ž. Verslumo skatinimo politika Lietuvoje: produktyvi, neproduktyvi ir destruktvyi antreprenerystė. Viešojo Politika ir Administravimas, 2008, Vol. 26, p. 9-16.

Lietuvos teisės aktai:

196. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas (Žin., 1999, Nr. 66-2127).
197. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“ (Žin., 2002, 113-5029)
198. Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. XI-52 “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos” (Žin, 2008, Nr. 146-5870).
199. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2011 m. sausio 4 d. įsakymas Nr. V-1/4-2 „Dėl aukštųjų technologijų plėtros 2011–2013 metų programos patvirtinimo“ (Žin., 2011, Nr. 17-821).
200. Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2011 m. kovo 3 d. įsakymas Nr. 4-118 „Dėl pramoninės biotechnologijos plėtros Lietuvoje 2011–2013 metų programos patvirtinimo“ (Žin., 2011, Nr. 28-1361).
201. Lietuvos Respublikos ūkio ministro ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. spalio 7 d. įsakymas Nr. 4-750/V-1692 „Dėl Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategijos įgyvendinimo 2010–2013 metų priemonių plano“ (Žin., 2010, Nr. 121-6192).
202. Lietuvos Respublikos ūkio ministro ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. lapkričio 30 d. įsakymas Nr. 4-1158/V-1645 “Dėl ūkio ministro ir švietimo ir mokslo ministro 2010 m. balandžio 20 d. įsakymo Nr. 4-305/V-546 „Dėl mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo” (Žin., 2012, Nr. 140-7193).
203. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 1646 „Dėl ilgalaikės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategijos bei Lietuvos mokslo ir technologijų baltosios knygos nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 121-5489) (neaktuali).

204. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. spalio 19 d. nutarimas Nr. 1104 „Dėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros iki 2008 metų strateginių krypčių aprašo ir smulkaus ir vidutinio verslo plėtros 2005–2008 metų priemonių aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 126-4491).
205. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. balandžio 2 d. nutarimas Nr. 339 „Dėl nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programos patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 46-1728).
206. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 1 d. nutarimas Nr. 1047 „Dėl Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008–2010 metų programos patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 124-4718) (negalioja).
207. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. 577 „Dėl inovacijų versle 2009–2013 metų programos patvirtinimo“ (Žin., 2009, Nr. 73-2971) (negalioja).
208. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 1448 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 metų veiklos prioritetų“ (Žin., 2010, Nr. 123-6285).
209. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. vasario 17 d. nutarimas Nr. 163 „Dėl Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategijos“ (Žin., 2010, Nr. 23-1075).
210. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. balandžio 27 d. nutarimas Nr. 491 „Dėl Lietuvos konvergencijos 2011 metų programos ir nacionalinės reformų darbotvarkės“ (Žin., 2011, Nr. 54-2596).
211. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 24 d. nutarimas Nr. 1318 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. kovo 21 d. nutarimo Nr. 321 „Dėl integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) kūrimo ir plėtros koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2012, Nr. 129-6484).

Interneto svetainės:

212. Academy Finland <http://www.aka.fi/en-GB/A/Academy-of-Finland/>
213. Administration of Studies and Research, Latvia <http://izm.izm.gov.lv/links/6909.html>
214. Finvera <http://www.finnvera.fi/>
215. Finnish Funding Agency for Technology and Innovation (Tekes) <http://www.tekes.fi/en/community/Tekes/339/Tekes/1279>
216. Finnish Industry Investment Ltd <http://www.industryinvestment.com/>
217. Finnish Innovation Fund (SITRA) <http://www.sitra.fi/en>
218. Finpro <http://www.finpro.fi/web/english-pages/finpro>
219. Gateway of Innovation in Lithuania 2010, Lietuvos inovacijų centras <http://www.inovacijos.lt/gate2inno/>
220. Higher Educational Establishments, Ministry of Education and Science, Republic of Latvia <http://izm.izm.gov.lv/science/5169.html>
221. Industrial Development Corporation of Norway (SIVA) <http://www.siva.no/sivabas/nyheter.nsf/nysivano/english%20summary>
222. Innovation Norway <http://www.innovasjon Norge.no/Contact-us/>
223. Inovacijų portalas <http://www.inovacijos.lt/index.php?123223897#SS>
224. Inovacijų prizas, Lietuvos inovacijų centras www.inovacijuprizas.lt
225. Investicijų ir verslo garantijos (INVEGA) <http://www.invega.lt/lt/veikla/veiklos-sritys.htm>
226. Investment and Development Agency of Latvia (LIAA) <http://www.liaa.gov.lv/about/about-liaa>

227. Investuok Lietuvoje <http://www.investlithuania.com/lt/apie/investuok-lietuvoje>
228. Latvian Guarantee Agency <http://www.lga.lv/>
229. Latvian Ministry of Economics <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?cat=30103>
230. Latvian Ministry of Education and Science <http://izm.izm.gov.lv/ministry.html>
231. Latvian Private Equity and Venture Capital Association <http://www.lvca.lv/en/>
232. Latvian Science Council <http://www.lzp.gov.lv/index.php?mylang=english>
233. Latvian Technological Center http://www.innovation.lv/ltc/eng_default.htm
234. Lietuvos inovacijų centras <http://www.lic.lt/index.php?1056471840>
235. Lietuvos mokslo taryba <http://www.lmt.lt/lt/apie-taryba.html>
236. Lietuvos verslo paramos agentūra <http://www.lvpa.lt/Puslapiai/Filosofija.aspx?>
237. Ministry of Trade and Industry, Norway <http://www.regjeringen.no/en/dep/nhd.html?id=709>
238. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA) <http://www.mosta.lt/apie-mosta/apie-mosta>
239. Mortgage and Land Bank of Latvia http://www.hipo.lv/en/about_the_bank
240. National Institute of Technology <http://www.ti-norway.com/>
241. Research and Innovation Council http://www.minedu.fi/OPM/Tiede/tutkimus-_ja_innovaationeuvosto/?lang=en
242. Research Council for Environment, Agricultural Sciences and Spatial Planning (FORMAS) <http://www.formas.se/en/>
243. Research Council for Health, Working Life and Welfare (FORTE) <http://www.forte.se/en/>
244. Research Council of Norway http://www.forskningssradet.no/en/Home_page/1177315753906
245. SINTEF <http://www.sintef.no/home/About-us/>
246. State Education Development Agency (SEDA), Latvia http://www.viaa.gov.lv/eng/about_us/about_seda/
247. Strategic Centres of Excellence for Science, Technology and Innovation (SHOKs) [http://www.tekes.fi/en/community/Strategic_Centres_for_Science__Technology_and_Innovation_\(SHOK\)/360/Strategic_Centres_for_Science__Technology_and_Innovation_\(SHOK\)/1296](http://www.tekes.fi/en/community/Strategic_Centres_for_Science__Technology_and_Innovation_(SHOK)/360/Strategic_Centres_for_Science__Technology_and_Innovation_(SHOK)/1296)
248. Studijų kokybės vertinimo centras <http://www.skvc.lt/content.asp?id=75>
249. Swedish Agency for Economic and Regional Growth (Tillväxtverket) <http://www.tillvaxtverket.se/ovrigt/englishpages.4.21099e4211fdb8c87b800017332.html>
250. Swedish National Space Board (SNSB) <http://www.snsb.se/en/>
251. Swedish Research Council <http://www.vr.se/inenglish/>
252. The Agency for Innovation Systems (VINNOVA) <http://www.vinnova.se/en/>
253. Valstybinis studijų fondas <https://www.vsf.lt/lt/apie-mus>
254. Versli Lietuva <http://www.verslilietuva.lt/lt/apie-mus/strategija/vizija-ir-misija/>
255. VINN, Private Norwegian Organization (Verdiskaping i Norsk Næringsliv) <http://www.vinn.no/category.php?categoryID=222>
256. VTT Technical Research Centre of Finland <http://www.vtt.fi/?lang=en>

Statistinių duomenų bazės:

257. Eurostat. Key Figures on European Business – With a Special Feature on SMEs, 2011 [žiūrėta 2011-07-25] http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-ET-11-001
258. Eurostat. Research and Development Expenditure [žiūrėta 2012-11-13] <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsc00001&plugin=1>
259. Eurostat. Research and Development Personnel [žiūrėta 2012-11-13] <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsc00002&language=en>
260. Eurostat. Total Researchers [žiūrėta 2012-11-13] <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsc00003&language=en>
261. Eurostat. Total Researchers (FTE) [žiūrėta 2012-11-13] <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsc00004&language=en>
262. Lietuvos statistikos departamentas. Inovacinių įmonių darbuotojai ir apyvarta [žiūrėta 2012-11-19] <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveelections.asp?MainTable=M9060102&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=20960&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>
263. Lietuvos statistikos departamentas. Technologines inovacijas diegusių įmonių inovacinės veiklos bendradarbiavimo partneriai [žiūrėta 2012-11-14] <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveelections.asp?MainTable=M9060105&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=20962&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>

PRIEDAI

1 priedas. Tarptautinio inovacijų ekspertų tyrimo anketa

VIEŠOSIOS POLITIKOS INOVACIJOMS VERSLE SKATINTI TYRIMAS

I. Informacija apie Jus. Įrašykite „x“ prie Jums tinkamo atsakymo varianto, o jei tokio nėra – nurodykite laukelyje „kita“.

1. Jūsų atstovaujama šalis:

1. Danija		5. Suomija	
2. Estija		6. Švedija	
3. Latvija		7. Norvegija	
4. Lietuva		8. Kita. Nurodykite:	

2. Jūs esate:

1. Valdžios / Viešojo sektoriaus atstovas	
2. Verslo atstovas	
3. Mokslo atstovas	
4. Kita. Nurodykite:	

3. Kaip esate susijęs (-usi) su inovacijų srities klausimais? Nurodykite savo veiklos šioje srityje kryptį (-tis):

1. Inovacijų politikos formavimas ir/ar įgyvendinimas	
2. Verslo politikos formavimas ir/ar įgyvendinimas	
3. Inovacinės veiklos versle vykdymas	
4. Moksliniai tyrimai inovacijų srityje	
5. Paramos paslaugos inovacijoms versle	
6. Kita. Nurodykite:	

4. Kiek ilgai esate susijęs su inovacijų srities klausimais? Nurodykite metų skaičių:

< 1 m.	
1>3 m.	
3>5 m.	
5>10 m.	
>10 m.	

II. Inovacijas versle i­takojantys veiksniai

Šioje dalyje pateikiami klausimai, orientuoti į inovacijas versle i­takojančių veiksnių išsiaiškinimą, siekiant įvertinti inovacinės veiklos skatinimo specifiką ir galimybes. Prie pateikto klausimo laisva forma įrašykite savo nuomonę.

5. Kokius veiksnius, Jūsų nuomone, galima įvardinti kaip skatinančius inovacijas versle? Įvardykite ir trumpai pagrįskite.

	Inovacijas versle skatinantys veiksniai	Trumpai pagrįskite
5.1.		
5.2.		
5.3.		
5.4.		
5.5.		
5.6.		
5.7.		

6. Kokius veiksnius, Jūsų nuomone, galima įvardinti kaip stabdančius inovacijas versle? Įvardykite ir trumpai pagrįskite.

	Inovacijas versle stabdantys veiksniai	Trumpai pagrįskite
6.1.		
6.2.		
6.3.		
6.4.		
6.5.		
6.6.		
6.7.		

III dalis. Viešosios politikos iniciatyvos inovacijoms versle skatinti

Šioje klausimyno dalyje siekiama išsiaiškinti Jūsų nuomonę apie palankios aplinkos inovacinę veiklą vykdančiam verslui formavimą viešosios politikos priemonėmis.

7. Kokias viešosios politikos iniciatyvas, Jūsų nuomone, galima įvardinti kaip būtinas/ypatingai svarbias inovacijoms versle skatinti? Įvardykite ir trumpai pagrįskite.

	Būtinos iniciatyvos	Trumpai pagrįskite
7.1.		
7.2.		
7.3.		
7.4.		
7.5.		
7.6.		
7.7.		

8. Kokias viešosios politikos iniciatyvas, orientuotas į inovacijų versle skatinimą, galėtumėte įvardinti kaip pavyzdines/gerosios patirties pavyzdžius savo šalyje? Įvardykite ir trumpai pagrįskite.

	Gerosios patirties pavyzdys	Trumpai pagrįskite
8.1.		
8.2.		
8.3.		
8.4.		
8.5.		
8.6.		
8.7.		

IV dalis. Inovatyvios antreprenerystės politikos formavimo poreikis ir galimybės

Sąvoka „antreprenerystė“ (angl. entrepreneurship) traktuojama ir vertinama labai įvairiai. Mokslinėje literatūroje ši sąvoka dažniausiai siejama su tam tikrais ekonominės veiklos vystymo naujoje arba jau egzistuojančioje įmonėje/organizacijoje procesais, kurių esminiais bruožais galima įvardinti kūrybiškumą, inovacijas bei rizikos priėmimą. Kiek kitaip šis terminas traktuojamas praktikoje, ypač viešojoje politikoje, kuri neretai antreprenerystę prilygina verslininkystei, o šios srities politikos pagrindiniu tikslu nurodo verslo skatinimą.

Šiandien Lietuvoje turime „inovacijų politiką“ ir „verslo/verslumo politiką“, kurių sąsajos inovacijų atžvilgiu tobulintinos.

Taigi, viena iš galimybių kurti inovacijoms versle palankias sąlygas galėtų būti inovacijų ir antreprenerystės politikų integravimas – vieningos inovatyvios antreprenerystės plėtros politikos formavimas, siekiant užtikrinti kryptingų veiksmų įgyvendinimą verslo inovacinei veiklai skatinti.

9. Kokia Jūsų nuomonė dėl inovacijų ir antreprenerystės politikų integravimo/apjungimo/bendrų veikimo kryptių nustatymo poreikio inovacijoms versle skatinti? Trumpai pakomentuokite savo nuomonę.

9.1. Ar tai reikalinga?

9.2. Jei manote, kad tai reikalinga, nurodykite, kokias problemas, Jūsų nuomone, tai padėtų spręsti skatinant inovacijas verslo sektoriuje?

10. Jūsų pasiūlymai, kaip reikėtų tobulinti inovacijų politiką, siekiant užtikrinti inovacijų versle plėtrą? Nurodykite žemiau:

2 priedas. Lietuvos inovatyvių įmonių apklausos tyrimo anketa

INOVACIJŲ VERSLE SKATINIMO LIETUVOJE TYRIMAS

1. Informacija apie inovacinę veiklą Jūsų įmonėje

1. Kokio pobūdžio inovacinę veiklą vykdo Jūsų įmonė? Pažymėkite visus tinkamus atsakymus.

- ☐ Naujų ar iš esmės patobulintų produktų gamyba
- ☐ Naujų ar iš esmės patobulintų paslaugų teikimas
- ☐ Naujų ar iš esmės patobulintų veiklos procesų (pvz., gamybos procesai) diegimas įmonėje
- ☐ Naujų ar iš esmės patobulintų rinkodaros strategijų diegimas įmonėje
- ☐ Naujų ar iš esmės patobulintų veiklos organizacinių struktūrų (pvz., žinių valdymas) diegimas įmonėje

2. Kiek ilgai Jūsų įmonėje vykdoma inovacinė veikla? Nurodykite metų skaičių.

3. Dėl kokių priežasčių/kokių tikslų siekdama Jūsų įmonė vykdo inovacinę veiklą? Pažymėkite visus tinkamus atsakymų variantus.

- ☐ Pakeisti esamus produktus
- ☐ Išplėsti produktų asortimentą
- ☐ Plėtoti aplinkai draugiškus produktus
- ☐ Išlaikyti užimamą rinkos dalį
- ☐ Padidinti užimamą rinkos dalį
- ☐ Įeiti į naujas rinkas užsienyje
- ☐ Įeiti į naujas rinkas Lietuvoje
- ☐ Tobulinti gamybos lankstumą
- ☐ Sumažinti gamybos kaštus
- ☐ Tobulinti produkto kokybę
- ☐ Tobulinti darbo sąlygas
- ☐ Sumažinti žalą aplinkai
- ☐ Didinti įmonės pelningumą
- ☐ Kurti darbo vietas
- ☐ Užtikrinti įmonės nepriklausomybę
- ☐ Reaguoti į rinkos poreikius

Jei prie 3 klausimo norėtumėte nurodyti savo atsakymo variantą, prašome jį pateikti čia:

4. Kuriuos iš žemiau išvardintų veiksnių laikote didžiausiomis kliūtimis Jūsų įmonės inovacinei veiklai? Pažymėkite visus tinkamus atsakymų variantus, įvertindami juos 5 balų skalėje.

	1: Visiškai nėra kliūtis	2: Dažniausiai nėra kliūtis	3: Neutralus veiksny	4: Nedidelė kliūtis	5: Didelė kliūtis
Ribotas išorinis bendradarbiavimas	☒	☒	☒	☒	☒
Gebėjimų inovacinei veiklai trūkumas	☒	☒	☒	☒	☒
Ribotos verslo organizavimo ir valdymo kompetencijos	☒	☒	☒	☒	☒
Technologinių ir MTEP kompetencijų stoka	☒	☒	☒	☒	☒
Finansinių išteklių stygius	☒	☒	☒	☒	☒
Aukštos kvalifikacijos darbuotojų stygius įmonėje	☒	☒	☒	☒	☒
Aukštos kvalifikacijos darbuotojų stygius darbo rinkoje	☒	☒	☒	☒	☒
Informacijos trūkumas	☒	☒	☒	☒	☒
Ribotos technologinės galimybės	☒	☒	☒	☒	☒
Įmonės tarptautiškumo stoka	☒	☒	☒	☒	☒
Rinkos kliūtys (ribota paklausa; neskaidri konkurencija; kt.)	☒	☒	☒	☒	☒
Kultūrinės aplinkos kliūtys (tolerancijos rizikai nebuvimas; inovacijų kultūros nebuvimas; pasitikėjimo kultūros nebuvimas; kt.)	☒	☒	☒	☒	☒
Teisinės ir administracinės kliūtys	☒	☒	☒	☒	☒
Inovacijų politikos nuoseklumo ir tęstinumo trūkumas, silpnos iniciatyvos	☒	☒	☒	☒	☒
Finansinių instrumentų inovacijoms versle skatinti trūkumas	☒	☒	☒	☒	☒
Mokslo orientacijos į verslą trūkumas	☒	☒	☒	☒	☒
Nepakankama paramos inovacijoms paslaugų (t.y. konsultavimas, mokymai, tyrimai, technologinės misijos ir kt.) kokybė	☒	☒	☒	☒	☒

5. Įvardinkite pagrindines sritis, kuriose valstybė turėtų imtis iniciatyvų/veiksmų, siekdama padėti Jūsų įmonei vystyti inovacinę veiklą? Pažymėkite ne daugiau 3 sričių.

- ☐ Bendradarbiavimo galimybės
- ☐ Politikos formuotojų komunikacija su verslu
- ☐ Verslo kompetencijos
- ☐ Finansinė parama inovaciniams projektams
- ☐ Žmogiškųjų išteklių išsilavinimas ir kompetencijos
- ☐ Švietimo sistema
- ☐ Mokslo ir tyrimų kokybė
- ☐ Verslo teisinė aplinka ir reguliavimas
- ☐ Mokesčių sistema
- ☐ Technologinė pažanga
- ☐ Žinių ir technologijų prieinamumas
- ☐ Inovacijų rinkoje paklausa
- ☐ Intelektinės nuosavybės apsauga
- ☐ Informavimas ir konsultavimas
- ☐ Neturėtų imtis jokių veiksmų nurodytose srityse

6. Ar vykdant inovacinę veiklą bendradarbiaujate su kitomis suinteresuotomis pusėmis? Pažymėkite visus tinkamus atsakymų variantus.

- ☐ Taip – su mokslo įstaigomis ir tyrimų institutais
- ☐ Taip – su kitomis Lietuvos įmonėmis
- ☐ Taip – su kitomis užsienio įmonėmis
- ☐ Taip – su valdžios institucijomis
- ☐ Taip – su inovacijų paramos paslaugas teikiančiomis organizacijomis
- ☐ Taip – su visuomene
- ☐ Ne

Jei prie 6 klausimo norėtumėte nurodyti savo atsakymo variantą, prašome jį pateikti čia:

II. Informacija apie viešosios politikos reikšmingumą Jūsų įmonės veiklai.

7. Kaip vertintumėte nurodytų galimų viešosios politikos iniciatyvų/veikslių aktualumą/svarbą verslo inovacinei veiklai? Įvertinkite 5 balų skalėje kiekvienos iš nurodytų iniciatyvų svarbą.

	1: Visai nesvarbu	2: Nesvarbu	3: Šiek tik svarbu	4: Svarbu	5: Labai svarbu
Finansavimas ne tik tyrimams, bet ir prototipų kūrimo, bandymo ir demonstravimo veikloms	☐	☐	☐	☐	☐
Aplikavimo požiūriu paprastų MTEP finansavimo schemų kūrimas	☐	☐	☐	☐	☐
Mokestinės lengvatos	☐	☐	☐	☐	☐
Finansiniai instrumentai, orientuoti į aukštą augimo potencialą turinčias ir inovatyviu požiūriu grįstas įmones	☐	☐	☐	☐	☐
Inovacinei veiklai aktualios informacijos sklaida	☐	☐	☐	☐	☐
Profesionalaus konsultavimo ir techninės paramos verslui, ypač SVV, organizacijų tinklas	☐	☐	☐	☐	☐
Pastovus verslo, ypač SVV, įgūdžių inovacijoms vystymas per inovacijų paramos paslaugas	☐	☐	☐	☐	☐
Paramos inovacijoms programos ir darni inovacijų skatinimo priemonių sistema	☐	☐	☐	☐	☐
Strateginių prioritetų inovacijų srityje tęstinumas ir nuoseklumas	☐	☐	☐	☐	☐
Biurokratinės naštos verslui mažinimas	☐	☐	☐	☐	☐
Viešųjų pirkimų procedūrų paprastinimas	☐	☐	☐	☐	☐
Dėmesys regionams	☐	☐	☐	☐	☐
Finansavimo priemonių prioritetų nustatymas su atitinkamu lėšų paskirstymu	☐	☐	☐	☐	☐
Komunikacija su verslu grįsti strateginiai sprendimai	☐	☐	☐	☐	☐
Mokslo orientacija į verslą (į pramonę orientuotos doktorantūros studijos; MTEP veiklos orientavimas į ateities poreikius; Mokslininkų mobilumo ir stažuočių versle programos; kt.)	☐	☐	☐	☐	☐
Švietimo sistemos stiprinimas reikiamoms kompetencijoms	☐	☐	☐	☐	☐
Klasterių ir įmonių tinklų vystymas	☐	☐	☐	☐	☐
Parama verslo ir mokslo bendradarbiavimui	☐	☐	☐	☐	☐

8. Kaip vertinate esamos inovacijų skatimo politikos naudą Jūsų įmonės inovacinei veiklai?

- pasirinkti -

9. Kaip vertinate nurodytų esamų Lietuvos inovacijų strategijos įgyvendinimo priemonių svarbą Jūsų įmonės inovacinei veiklai? Įvertinkite 5 balų skalėje kiekvieno iš nurodytų veiksmų svarbą.

	1: Visai nesvarbu	2: Nesvarbu	3: Šiek tik svarbu	4: Svarbu	5: Labai svarbu
Finansinė parama inovatyvių verslo klasterių projektams	☐	☐	☐	☐	☐
Finansavimas įmonių tarptautiškumui skatinti (dalyvavimas parodose, kontaktų mugėse, verslo misijose, bendradarbiavimo partnerių paieška, kt.)	☐	☐	☐	☐	☐
Įmonių inkubacinės veiklos rėmimas	☐	☐	☐	☐	☐
Verslo MTEP projektų finansavimas	☐	☐	☐	☐	☐
Verslo MTEP infrastruktūros kūrimo projektų finansavimas	☐	☐	☐	☐	☐
Finansavimas verslo pradžiai ir plėtrai	☐	☐	☐	☐	☐
Finansinio instrumento „SVV rizikos kapitalo fondai“ įgyvendinimas	☐	☐	☐	☐	☐
SVV technologinių inovacijų projektų finansavimas	☐	☐	☐	☐	☐
Paskolinio finansinio instrumento „SVV kreditai“ įgyvendinimas	☐	☐	☐	☐	☐
SVV paskolų palūkanų kompensavimas	☐	☐	☐	☐	☐
Finansinė parama intelektinės nuosavybės apsaugai	☐	☐	☐	☐	☐
Mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimas per tyrėjų įdarbinimą SVV-e	☐	☐	☐	☐	☐
Mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimas per inovacinių čekių schemą (mokslo sprendimų diegimas versle)	☐	☐	☐	☐	☐
Viešosios paramos paslaugos verslui (informacijos sklaida; mokymai; bendradarbiavimo partnerių paieška; kt.)	☐	☐	☐	☐	☐

10. Koks Jūsu ģimenes juridinis statuss?

- pasirinkti -

11. Kiek darbuotojų dirba Jūsų įmonėje?

- pasirinkti -

12. Kokia Jūsų įmonės veiklos sritis?

- pasirinkti -

13. Jūs esate:

- pasirinkti -

14. Jūsu pasiūlymai ar komentari:

Siųsti atsakymą

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Kristina Balkienė

LIETUVOS VERSLO PLĖTRAI PALANKIOS INOVACIJŲ POLITIKOS MODELIAVIMAS

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03 S)

Vilnius, 2014

Disertacija rengta 2009–2013 metais Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

doc. dr. Jonas Jagminas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas – 03 S).

Disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto Vadybos ir administravimo mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

prof. dr. Tadas Sudnickas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas – 03 S).

Nariai:

prof. dr. Artūras Jakubavičius (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas – 03 S);

prof. habil. dr. Julius Ramanauskas (Klaipėdos universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas – 03 S);

doc. dr. Vainius Smalskys (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas – 03 S);

prof. dr. Kostas Žymantas Svetikas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, ekonomika – 04 S).

Oponentai:

prof. habil. dr. Borisas Melnikas (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas – 03 S);

prof. dr. Alvydas Raipa (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas – 03 S).

Disertacija bus ginama viešame Vadybos ir administravimo mokslo krypties tarybos posėdyje 2014 m. vasario 21 d. 11 val. Mykolo Romerio universiteto konferencijų salėje (II-230 aud.).

Adresas: Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2014 m. sausio 21 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo (Gedimino pr. 51, Vilnius, Lietuva) ir Mykolo Romerio universiteto (Ateities g. 20, Vilnius, Lietuva; Valakupių g. 5, LT-10101 Vilnius, Lietuva; V.Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas, Lietuva) bibliotekose.

LIETUVOS VERSLO PLĖTRAI PALANKIOS INOVACIJŲ POLITIKOS MODELIAVIMAS

Santrauka

Temos aktualumas ir mokslinės problemos formulavimas. Visuotinai sutariama, kad inovacijos yra ekonominio vystymosi ir kokybinio progreso įvairiose srityse pagrindas (Schumpeter, 1911; European Commission, 2002; Brown, 2010; United Nations University, 2011) bei daugeliu atveju vienas iš esminių reikalavimų įvairių visuomeninių problemų sprendimui (European Commission, 2010). Būtent dėl tokių pozityvių efektų, kaip ekonominis ir konkurencingumo augimas, technologinė pažanga, darbo vietų kūrimas ir socialinė integracija, inovacijų skatinimas ir tam reikalingų valstybės iniciatyvų valdymas ilgainiui tapo vienu svarbiausių tiek atskirų šalių, tiek Europos Sąjungos viešosios politikos prioritetų.

Europos Komisija, 2010 metais patvirtindama Europos strategiją pažangiam, tvariam ir integraciniam augimui „Europa 2020“ (European Commission, COM(2010) 2020), vienu iš trijų veiksmų prioritetinių krypčių nurodė pažangų augimą – žiniomis ir inovacijomis grįstos ekonomikos vystymą, o šio prioriteto įgyvendinimą apibrėžiančioje „Inovacijų Sąjungos“ iniciatyvoje (European Commission, COM(2010) 546 final) deklaravo poreikį tobulinti bendras sąlygas ir finansavimo prieinamumą moksliniams tyrimams ir inovacijoms, siekiant užtikrinti, kad inovatyvios idėjos būtų paverstos produktais ir paslaugomis, kas garantuotų augimą ir darbo vietų kūrimą. Taigi, matyti, kad žiniomis ir inovacijoms grįstos ekonomikos ir visuomenės vystymo tematikos aktualumas europinėje politikoje neblėsta jau daugiau nei kelis dešimtmečius (pradedant Europos Bendrijų baltąja knyga (1993) ir Inovacijų žaliaja knyga (1995)), kas rodo tęsines optimaliausių sprendimų paieškas.

Lietuva, pripažindama inovacijų plėtros svarbą šalies ekonominiam ir socialiniam vystymuisi, 2010 metais patvirtintoje savo pirmoje holistiniu požiūriu grįstoje inovacijų strategijoje taip pat įtvirtino siekį – kurti kūrybingą visuomenę, sudaryti sąlygas plėtoti verslumą ir inovacijas (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Žin., 2010, Nr. 23-1075). Tačiau, nepaisant šios ir kitų šalies strateginių iniciatyvų inovacijų skatinimo politikos formavimo ir įgyvendinimo srityse, Lietuvos inovacijų srities rezultatų vertinimo rodikliai išlieka vieni žemiausių Europos Sąjungoje, kas neišvengiamai kelia įgyvendinamų veiksmų vertinimo ir tobulinimo minėtoje srityje klausimus.

Kaip žinoma, pagrindinis vertės per inovacijas kūrimo vaidmuo tenka verslo sektoriui, kurio gebėjimai, interesas ir galimybės žinias ir mokslinių tyrimų rezultatus paversti rinkos poreikius atitinkančiais arba poreikį sukuriančiais naujais produktais ir paslaugomis kartu lemia ir visos šalies inovacinį pajėgumą bei rezultatyvumą. Tuo tarpu Lietuvos verslo sektoriuje inovacinę veiklą vykdo tik apie 30 proc. įmonių (Lietuvos statistikos departamentas), verslo investicijos į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą išlieka daugiau nei penkis kartus mažesnės nei bendras Europos Sąjungos šalių vidurkis (Europos Sąjungos statistikos tarnyba Eurostat), o Lietuvos verslo sektoriuje dirba keturis kartus mažiau mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros darbuotojų nei vidutiniškai Europos Sąjungos šalyse (Europos Sąjungos statistikos tarnyba Eurostat). Taigi, nepaisant nacionalinių strateginių dokumentų, deklaruojančių inovacijų plėtros svarbą, gausos, verslo inovacinės veiklos skatinimo efektyvumo užtikrinimas išlieka vienu didžiausių viešosios politikos formavimo ir įgyvendinimo iššūkių. Atsižvelgiant į tai, **mokslinė problema**, analizuojama šioje disertacijoje, susijusi su

klausimu – **kaip tobulinti Lietuvos viešosios politikos iniciatyvas verslo inovacinei veiklai skatinti?** Tobulinimas nurodytos problemos kontekste suprantamas kaip valstybės politikos veiksmų įgyvendinimo rezultatyvumo ir atitikimo abiejų suinteresuotųjų pusių (verslo ir valdžios sektorių) poreikius užtikrinimo siekis.

Siekiant spręsti suformuluotą mokslinę problemą, disertacijoje verslo inovacinės veiklos skatinimo procesas analizuojamas kompleksiskai, vertinant tiek nacionalines, tiek ir tarptautines viešosios politikos nagrinėjamoje srityje iniciatyvas, inovacijų srityje pažangiausių Europos šalių patirtį bei inovatyvaus verslo sektoriaus Lietuvoje poreikius ir iššūkius.

Taip pat, atsižvelgiant į mokslinėje literatūroje argumentuojamą inovacijų ir antreprenerystės koncepcijų sąveiką, pagrindžiančią inovatyvios antreprenerystės svarbą vertės kūrimo, produktyvumo ir tvarumo kontekstuose (Schumpeter, 1934; Drucker, 1985, 2002; Baumol, 1990; Shane, 2003; Lundström and Stevenson, 2005; Blakemore, 2006; Michael and Pearce, 2009; Naudė, 2011; kt.), tiriama prielaida, kad viena iš galimybių kurti inovacijoms versle palankias sąlygas galėtų būti inovacijų ir antreprenerystės politikų integravimas – viešingos inovatyvios antreprenerystės plėtros politikos formavimas, siekiant užtikrinti kryptingų ir tęstinių veiksmų įgyvendinimą verslo inovacinei veiklai skatinti.

Pažymėtina ir tai, kad nacionaliniame lygyje panašaus kompleksinio tyrimo inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis atžvilgiu iki šiol nebuvo atlikta, taip pat netirtas inovacijų ir antreprenerystės politikų ryšys nagrinėjamos tematikos pjūviu, kas, tikėtina, galėtų būti įvardinta ir kaip viena iš nacionalinės viešosios politikos verslo inovacinės veiklos skatinimui formavimo ir įgyvendinimo neefektyvumo priežasčių.

Mokslinės problemos ištirimo lygis. Nors paskutiniu metu pastebimas į inovacijas orientuotų mokslinių tyrimų populiarumo augimas, su inovacijų versle skatinimu viešosios politikos priemonėmis susiję moksliniai tyrimai, ypač nacionaliniame lygyje, gana fragmentiški, dažnai koncentruoti į pavienių inovacijų politikos įgyvendinimo instrumentų ar atskirų nacionalinės inovacijų sistemos elementų veiklos analizę. Apibendrintai galima įvardinti šiuos dažniausiai moksliniuose straipsniuose nagrinėjamus su verslo inovacine veikla susijusius klausimus: inovacijų reikšmė ir šios veiklos šaltiniai; inovatyvių ir neinovatyvių įmonių bruožai; veiksniai, įtakojantys verslo inovacinę veiklą; asmeninių ir aplinkos charakteristikų poveikis inovacijoms; inovacijų įtaka verslo veiklos rezultatams; įmonių inovaciniai gebėjimai; ir valdžios parama verslo inovacinei veiklai. Vis didesnis dėmesys skiriamas inovatyvių mažų ir vidutinių įmonių veiklos tyrimams. Taip pat, kaip jau buvo minėta, mokslinėje literatūroje gana plačiai diskutuojamas antreprenerystės vaidmuo ir raiškos ypatumai inovacijų plėtros kontekste.

Pagal savo pobūdį esami verslo inovacijų tyrimai galėtų būti suskirstyti į dvi pagrindines grupes: 1) moksliniai tyrimai, susiję su verslo vidine aplinka ir veiksmais (inovacijų mikro lygmens klausimai); 2) moksliniai tyrimai, orientuoti į išorinės aplinkos faktorius, įtakojančius verslo sektoriaus inovacinę veiklą, įskaitant politinius, ekonominius, socialinius ir technologinius aspektus (makro lygmens klausimai).

Paminėtina ir tai, jog viešosios politikos veiksmas ir jų įtaka verslo inovacinei veiklai daugiausia nagrinėjami viešojo sektoriaus institucijų ir tarptautinių organizacijų (pvz., Europos Komisijos, OECD, Jungtinių Tautų, nacionalinių vyriausybių ir kt.) iniciijuotose mokslinėse studijose ar analitinio pobūdžio užsakomųjų tyrimų ataskaitose. Stebimas sisteminių analizuojamos srities mokslinių tyrimų, apimančių tiek valstybės politikos, tiek verslo poreikių klausimus bei atskirų politikų (pvz., inovacijų, antreprenerystės, mokslo ir

švietimo, investicijų ir kitų politikų) krypčių ir veiksmų suderinamumo inovacinės veiklos plėtros atžvilgiu trūkumas.

Su verslo inovacine veikla susijusius empirinius tyrimus aktyviai vykdė šie užsienio autoriai: Acs, Audretsch ir kiti (1987, 1988, 2009, 2010); Lundström ir Stevenson (2005); McAdam, Reid, Harris ir Mitchell (2008); Oksanen ir Rilla (2009); Chamberlin, Doutriaux ir Hector (2010); Jørgensen ir Ulhoi (2010); Kaufmann, Tsangar ir Vrontis (2012); kt.

Nacionaliniame lygmenyje verslo inovacinės veiklos klausimus savo moksliniuose darbuose nagrinėjo šie Lietuvos mokslininkai: Melnikas, Jakubavičius, Strazdas (2000); Tvaronavičienė ir Korsakienė (2007, 2008); Jakubavičius, Jucevičius ir kiti (2008); Masiulis, Sudnickas ir kiti (2009); Sutkus, Vilys ir kiti (2009); Kriauciūnienė (2009); Baležentis (2011); Stripeikis ir Ramanauskas (2011); kt.

Plačiau nurodytų mokslininkų darbai nagrinėjamos mokslinės problematikos kryptyje aptariamai tolimesniuose šio disertacinio darbo skyriuose.

Savo disertaciniuose darbuose su inovacijų versle ir inovacijų politikos tematikomis susijusius klausimus analizavo: M. Kriauciūnienė („Nacionalinės inovacijų sistemos vystymo metodologija“, 2002); A. Miliūtė („Mokslo ir technologijų parkų plėtra“, 2004); M. Keršys („Ekonominių veiksmų įtaka inovacijoms versle: Lietuvos atvejis“, 2008); O. Stripeikis („Antrepreneriškumo formavimas Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo įmonėse“, 2008); A. Kiškienė („Mokslo žinių ir technologijų perdavimo politika Lietuvoje“, 2009); J. Greblkaitė („Antrepreneriškumo raiškos raida ir šiuolaikiniai bruožai inovatyviosiose smulkiosiose ir vidutinėse įmonėse, 2011); E. Leichteris („Mokslo ir technologijų parkų konkurencingumo vertinimo modelis“, 2011); V. Tvaronavičius („Inovacijų ir materialųjų investicijų poveikis šalies ekonominiam augimui: Lietuva Europos Sąjungos šalių kontekste“, 2011); M. Vilys („Viešosios inovacijų paramos veiksmingumo didinimas Europos Sąjungos ekonominėje erdvėje“, 2011). Tačiau, pažymėtina, jog nei viename iš minėtų disertacinių darbų nebuvo kompleksškai nagrinėta viešojo politikos inovacijoms versle skatinti, tiriant tiek esamų valstybės iniciatyvų tobulinimo poreikį, tiek verslo inovacinės veiklos Lietuvoje specifiką. Taigi, šis disertacinis darbas papildys esamus mokslinius darbus inovacijų skatinimo srityje, pateikdamas vertingus teorinius ir empirinius duomenis nacionalinės inovacijų politikos iniciatyvų verslo atžvilgiu vertinimui ir tobulinimui.

Šio disertacinio darbo mokslinio tyrimo objektas yra inovacijas versle sąlygojantys veiksniai ir jų santykis su viešosios politikos iniciatyvomis inovacijų versle skatinimui. Pagrindinis dėmesys darbe skiriamas verslo inovacinės veiklos skatinimo galimybių analizei.

Disertacinio darbo tikslas – suformuoti Lietuvos inovacijų politikos inovatyviai antreprenerystei plėtoti tobulinimo modelį, atsižvelgiant į inovacijas versle įtakančius veiksnius bei esamas ir galimas viešosios politikos iniciatyvas inovacijoms versle skatinti.

Siekiant šio tikslo išskirtini sekantys pagrindiniai disertacinio darbo **uždaviniai**:

1. Mokslinės literatūros analizės pagrindu pagrįsti inovacijų ir antreprenerystės koncepcijų tarpusavio sąveiką kaip prielaidą inovatyvios antreprenerystės sąvokos formavimui.
2. Remiantis Lietuvos ir ES inovacijų ir antreprenerystės politikų iniciatyvų, jų tarpusavio ryšio ir įgyvendinimo rezultatų analize, įvertinti inovatyvios antreprenerystės plėtros politikos formavimo poreikį ir galimybes.
3. Empiriniais tyrimais nustatyti pagrindinius inovacijas versle sąlygojančius veiksnius ir galimus viešosios politikos veiksmus jų atžvilgiu.

4. Atsižvelgiant į atlikto teorinio ir empirinio tyrimo rezultatus, pasiūlyti nacionalinės inovacijų politikos inovatyviai antreprenerystei plėtoti tobulinimo modelį.

Tyrimo metodai:

- *Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė*, taikoma nagrinėjamos mokslinės problemos teorinei analizei. Šio tyrimo metodo pagrindu buvo atlikta įvairios mokslinės ir viešosios politikos informacijos sisteminė ir lyginamoji analizė bei sintezė.
- *Kiekybinė statistinių duomenų analizė*, reikalinga esamai situacijai ir pokyčių tendencijoms inovacijų ir antreprenerystės skatinimo srityse įvertinti. Analizė atliekama nacionalinių ir tarptautinių statistinių rodiklių, jais remiantis apskaičiuotų indeksų bei kitų, su inovacinės veiklos duomenų matavimu susijusių analitinių priemonių pateikiamų rezultatų vertinimo pagrindu. Rodiklių analizei naudojami duomenys, pateikti Europos Sąjungos statistikos tarnybos „Eurostat“ ir Lietuvos statistikos departamento duomenų bazėse.
- *Metaanalizė*, skirta anksčiau atliktų tyrimų nagrinėjamoje srityje apibendrinimui.
- Inovacijų srities *ekspertų apklausa* nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyse.
- Pasirinktų šalių inovacijų skatinimo *atvejų analizė*.
- Lietuvos inovatyvių įmonių *anketinė apklausa*.

Disertacinio darbo teorinis reikšmingumas ir mokslinis naujumas:

- Pagrįstas inovacijų ir antreprenerystės koncepcijų ryšys verslo inovacinės veiklos atžvilgiu, apibrėžta inovatyvios antreprenerystės koncepcija.
- Suformuota verslo inovacinės veiklos specifika atspindinti teorinė inovacijų versle veiksmų sistema.
- Išanalizuotos ir susistemintos Lietuvos ir Europos Sąjungos inovacijų ir antreprenerystės politikų iniciatyvos, įvertintas jų tarpusavio ryšys ir faktiniai įgyvendinimo rezultatai.
- Išanalizuotas Lietuvos strateginis požiūris į inovacijų versle skatinimą, įvertintas verslo inovacinės veiklos skatinimo priemonių „svoris“ bendrame nacionalinės inovacijų strategijos įgyvendinimo priemonių rinkinyje tiek turinio, tiek finansavimo atžvilgiu.
- Vykdytas kompleksinis inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis tyrimas, paremtas kokybinių ir kiekybinių tyrimų metodų deriniu, įgalinęs:
 - nustatyti inovacijas versle įtakančius veiksmus ir galimus viešosios politikos veiksmus jų atžvilgiu bei įvertinti inovatyvios antreprenerystės politikos formavimo poreikį ir galimybes;
 - išanalizuoti ir apibendrinti penkių užsienio šalių patirtį inovacijų versle skatinimo srityje, išskirti gerosios praktikos pavyzdžius;
 - išsiaiškinti verslo inovacinės veiklos Lietuvoje iššūkius ir poreikius viešosios politikos iniciatyvų atžvilgiu.

Praktinis darbo reikšmingumas:

- Esamų Lietuvos inovacijų strategijos įgyvendinimui numatytų veiksmų turinio, formulavimo pobūdžio bei užsibrėžtų įgyvendinimo rezultatų analizės pagrindu pateiktos pastabos, į kurias siūlytina atsižvelgti rengiant naujo laikotarpio strategijos veiksmų planą.

- Nustatyti pagrindiniai Lietuvos inovacijų politikos verslo atžvilgiu privalumai, trūkumai ir valdymo ypatumai, pagrindžiantys esamos viešosios politikos tobulinimo poreikį ir identifikuojantys reikalingų veiksmų sritis.
- Remiantis empirinio tyrimo rezultatais, pasiūlytas nacionalinės inovacijų politikos inovatyvios antreprenerystės plėtrai tobulinimo modelis.
- Atsižvelgiant į nagrinėtų šalių inovacijų versle skatinimo gerosios patirties pavyzdžius bei strateginio ir vykdomojo lygmens pavyzdinius bruožus, pateiktos rekomendacijos Lietuvai inovacijų versle skatinimui viešosios politikos priemonėmis. Pateiktos rekomendacijos orientuojamos į konkrečių Lietuvos inovatyvių įmonių empirinio tyrimo metu įvardintų verslo inovacinės veiklos kliūčių šalinimą.

Ginamieji disertacijos teiginiai:

1. Inovatyvios antreprenerystės sąvokos praktinį taikymą suponuoja conceptualiai pagrįsta inovacijų ir antreprenerystės sąveika.
2. Inovacijų versle specifika, poreikį ir galimybes lemia įmonės vidinės ir išorinės aplinkos veiksmų rinkinys, kurio teigiamai ir neigiamai įtakai valdyti esminį vaidmenį vaidina viešosios politikos inovacijoms versle skatinti iniciatyvos.
3. Nacionaliniai inovacijų skatinimo ir valdymo pajėgumai išlieka nepakankami ir reikalauja tolimesnių tobulinimo iniciatyvų. Verslo inovacinės veiklos plėtra yra aktualus ir esminių sprendimų reikalaujantis viešosios politikos uždavinys.
4. Originalus, kokybinių ir kiekybinių tyrimo metodų deriniu paremtas, kompleksinis inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis tyrimas, apimantis inovacijų ekspertų, Lietuvos inovatyvių įmonių ir pasirinktų šalių inovacijų versle skatinimo patirties analizę, įgalina visapusiškai ir išsamiai įvertinti nacionalinės viešosios politikos verslo inovacinės veiklos skatinimo atžvilgiu tobulinimo poreikį:
 - 4.1. Ekspertinio tyrimo metu nustatyti inovacijų versle veiksniai ir galimos viešosios politikos iniciatyvos jų valdymo atžvilgiu formuoja strateginę viešosios politikos nagrinėjamoje srityje formavimo pagrindą.
 - 4.2. Lietuvos inovatyvių įmonių apklausos tyrimo metu identifikuotos faktinės inovacinės veiklos nacionaliniame lygmenyje kliūtys bei verslo atstovų nuomone grįstas galimų ir esamų inovacijų versle skatinimo iniciatyvų aktualumo vertinimas leidžia argumentuotai pagrįsti esamos viešosios politikos tobulinimo poreikį.
 - 4.3. Pasirinktų šalių inovacijų skatinimo atvejų analizės metu išskirti šalių gerosios patirties pavyzdžiai įgalina pateikti konkrečius pasiūlymus nacionalinės inovacijų politikos verslo inovacinės veiklos skatinimo atžvilgiu tobulinimui.
5. Suformuotas Lietuvos inovacijų politikos inovatyvios antreprenerystės plėtrai tobulinimo modelis suteikia galimybę kompleksiskai pažvelgti į esamų nacionalinės inovacijų politikos trūkumų ir verslo inovacinės veiklos kliūčių Lietuvoje šalinimą per siūlomų veiksmų penkiose pagrindinėse inovatyvios antreprenerystės skatinimo kryptyse (1) Pakankamas ir diversifikuotas verslo MTEP ir inovacijų projektų finansavimas; 2) Palanki teisinė aplinka ir reguliavimas inovatyviams verslui vystyti; 3) Glausdus verslo ir kitų su inovacijų plėtra suinteresuotų pusių bendradarbiavimas; 4) Į pramonę orientuoti moksliniai tyrimai ir jų rezultatų komercializavimas; 5) Stiprios verslo inovacinei veiklai reikalingos kompetencijos ir inovacijų versle kultūra) įgyvendinimą.

Disertacinį darbą sudaro: įvadas, 4 dalys, pagrindinės darbo išvados ir pasiūlymai. Tiriama problema išdėstyta 197 puslapiuose (be priedų ir literatūros sąrašo), įskaitant 66 paveikslus ir 39 lenteles. Darbo pabaigoje pateikti 2 priedai (atliktų tyrimų anketos) ir naudotos literatūros šaltinių sąrašas, apimantis 263 pozicijas.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Siekiant įvertinti nacionalinės inovacijų politikos verslo inovacinės veiklos skatinimo srityje tobulinimo poreikį ir galimybes, šiame disertaciniame darbe teoriškai ir empiriškai buvo nagrinėjama verslo inovacinės veiklos specifika, nacionalinės ir kitų šalių viešosios politikos iniciatyvos, jų įgyvendinimo tendencijos ir praktika, įvertinta faktinė Lietuvos inovatyvių įmonių patirtis, poreikiai ir iššūkiai valstybės politikos įgyvendinimo atžvilgiu. Atliktas kompleksinis inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis tyrimas leido įgyvendinti užsibrėžtus uždavinius numatytam darbo tikslui pasiekti ir įgalina daryti šias pagrindines teoriškai ir empiriškai pagrįstas darbo išvadas:

1. Teoriniame ir praktiniame lygmenyse sutinkamas dažnas antreprenerystės sąvokos sutapatinimas su verslininkyste, bet tuo pačiu glaudaus ryšio tarp šios ir inovacijų sąvokų pabrėžimas išryškina naujos koncepcijos verslo inovacinei veiklai apibrėžti poreikį. Siūloma „inovatyvios antreprenerystės“ sąvoka akcentuoja naujomis žiniomis ar naujais jų taikymo metodais ir/ar MTEP rezultatais grįstą verslo veiklą, kuriančią pridėtinę vertę per naujų ar iš esmės patobulintų produktų/paslaugų įvedimą į rinką.
2. Verslo inovacinės veiklos specifikos analizės pagrindu suformuota teorinė inovacijų versle veiksmų sistema pabrėžia įmonės vidinės ir išorinės aplinkos sąveiką, lemiančią įmonės iniciatyvas, galimybes ir poreikį vykdyti į inovacijų vystymą ir diegimą orientuotas veiklas. Mokslinės literatūros pagrindu identifikuoti šie pagrindiniai inovacijoms įtaką turintys įmonės vidinės aplinkos veiksniai: žmogiškieji ištekliai; finansiniai ištekliai; įmonės turimos žinios ir technologijos; organizacinė struktūra ir valdymas. Tuo tarpu įmonės išorinėje aplinkoje sąveikauja politikos, mokslo ir tyrimų, švietimo sistemos, infrastruktūros, reguliavimo ir rinkos veiksmų grupės.
3. Lietuvos inovacijų sistemos bruožų ir inovacijų politikos įgyvendinimo rezultatų analizė rodo, kad nacionaliniai inovacijų skatinimo ir valdymo pajėgumai išlieka nepakankami ir reikalauja tolimesnių tobulinimo iniciatyvų.
 - 3.1. Pagrindiniais nacionalinės inovacijų sistemos trūkumais įvardinami: nefunkcionalumas, veiksmų fragmentiškumas ir silpnas bendradarbiavimas tarp atskirų sistemos elementų.
 - 3.2. Lietuvos inovacijų politikos prioritetai iš esmės atitinka bendras Europos Sąjungos iniciatyvas, tačiau nacionalinių veiksmų įgyvendinimo rezultatyvumas netenkina esamų nagrinėjamos srities iššukių. Nors Lietuva pasižymi į inovacijų plėtrą orientuotų strateginių iniciatyvų, įtvirtintų įvairiuose viešosios politikos dokumentuose, gausa, daugelis šalies statistinių rodiklių inovacijų srityje nesiekia Europos Sąjungos šalių vidurkio ir žymiai atsilieka tiek nuo europinių siekių, tiek nuo oficialiais siekiais įtvirtintų nacionalinės valdžios lūkesčių. Ypač žemi išlieka verslo inovacinės veiklos Lietuvoje rodikliai, įskaitant: inovacinę veiklą vykdančių įmonių dalį nuo visų Lietuvos įmonių; verslo sektoriaus išlaidas MTEP veikloms; įmonių bendradarbiavimo su mokslo ir mokslinių tyrimų institucijomis tendencijas; ir tyrėjų verslo sektoriuje skaičių.

4. Atliktos Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategijos ir jos įgyvendinimo 2010–2013 metų priemonių plano analizės rezultatai leidžia teigti, jog verslo inovacinės veiklos skatinimas nėra aiškiai išreikštas valstybės prioritetas.
 - 4.1. Minėtos strategijos įgyvendinimo 2010–2013 metų priemonių plane įvardintų veiksmų analizė patvirtina konkrečių iniciatyvų inovatyvaus verslo sektoriaus vystymui stygių.
 - 4.2. Tiesiogiai su siektina nauda verslo sektoriui susijusioms priemonėms įgyvendinti numatyta tik 30 proc. visų strategijos įgyvendinimo finansavimui skirtų lėšų.
 - 4.3. Numatytų strategijos įgyvendinimo priemonių turinio, jų formulavimo pobūdžio ir išmatuojamumo vertinimas atskleidžia į verslo inovacinę veiklą orientuotų priemonių įvairovės trūkumą, esamų priemonių akivaizdžios naudos verslui pagrindimo stygių bei numatytų jų įgyvendinimo rezultatų nekonkretumą.
5. Atsižvelgiant į ekonominio vystymosi fazių klasifikaciją ir antreprenerystės vaidmenį joje, Lietuva, orientuodamasi į inovacijomis grįstą ekonomiką, turi užtikrinti inovatyvios antreprenerystės šalyje plėtrą. Viena iš galimybių kryptingai kurti inovacijoms versle palankias sąlygas galėtų būti darnios ir sisteminės inovatyvios antreprenerystės plėtros politikos formavimas, grįstas esamus iššūkius atliepiančių bei kliūtis šalinančių inovacijų ir antreprenerystės politikų veiksmų derinimu.
 - 5.1. Inovatyvios antreprenerystės politikos formavimo idėja neneigia bendrų verslui palankių aplinkos sąlygų vystymo poreikio, tačiau išryškina specialių verslo inovacinei veiklai reikalingų sąlygų užtikrinimo svarbą (mokslo orientacija į verslo poreikius, specifinės paramos inovatyviam verslui infrastruktūros kūrimas ir prieinamumas, į verslo inovacinę veiklą orientuoti finansiniai instrumentai ir kt.).
 - 5.2. Mokslinės literatūros bei Europos Sąjungos ir Lietuvos su antreprenerystės ir inovacijų skatinimu susijusių politikos dokumentų analizės pagrindu identifikuotos šios inovacijų ir antreprenerystės politikų sąveikos sritys bendrų veiksmų iniciatyvoms: inovatyviai antreprenerystei palankios kultūrinės aplinkos vystymas, reikalingo žmogiškojo potencialo formavimas, bendros verslo aplinkos sąlygos (finansiniai ištekliai, reguliavimas ir administravimas, technologijos), bendradarbiavimas ir žinių sklaida/perdavimas.
 - 5.3. Pagal vykdyto tarptautinio inovacijų ekspertų tyrimo duomenis, inovacijų ir antreprenerystės politikos turi būti susietos, siekiant: efektyvesnio antreprenerystės ir inovacijų kultūros vystymo; didesnės verslo orientacijos į inovacijomis grįstas veiklas (motyvacija ir parama); ekonomiškesnio ribotų išteklių, įskaitant finansavimą, naudojimo; geresnės politikų įgyvendinimo koordinacijos; efektyvesnio bendradarbiavimo; ir didesnės orientacijos ne tiek į verslo vystymą, bet į antreprenerystės skatinimą.
6. Tarptautinio inovacijų ekspertų apklausos tyrimo, vykdyto šešiose šalyse (Danija, Suomija, Švedija, Norvegija, Latvija, Lietuva), siekiant nustatyti inovacijas versle įtakančius veiksnius ir galimus viešosios politikos veiksmus jų atžvilgiu, rezultatai rodo:
 - 6.1. Identifikuoti inovacijas versle įtakojančius veiksniai atitinka šias keturias pagrindines veiksmų grupes: viešojo politika; vidinė verslo aplinka; bendra aplinka; ir bendradarbiavimas.
 - 6.2. Tarp trisdešimties nustatytų inovacijas versle skatinančių veiksmų svarbiausiais įvardintini: inovacijų paramos infrastruktūra ir paslaugos; verslo dalyvavimas

- nacionaliniuose ir tarptautiniuose inovacijų tinkluose; verslo ir mokslo bendradarbiavimas; pakankami finansiniai ištekliai veiklos pradžia ir vystymui.
- 6.3. Tarp dvidešimt septynių nustatytų inovacijas versle stabdančių veiksnių svarbiausiais išskirtini: gebėjimų inovacinei veiklai trūkumas; ribotos verslo organizavimo ir valdymo kompetencijos; teisinės ir administracinės kliūtys.
 - 6.4. Inovacijų ekspertų įvardintos reikalingos viešosios politikos iniciatyvos inovacijoms versle skatinti atitinka šias penkias pagrindines iniciatyvų strategines kryptis: valdžios sprendimai; bendradarbiavimas; mokslas ir švietimas; finansinė parama; ir nefinansinė parama. Nors ekspertų įvardintos viešosios politikos iniciatyvos tarpusavyje stipriai varijuoja, atsižvelgiant į nurodytų atskirų iniciatyvų pasikartojamumo apklaustų ekspertų imtyje dažnį, verslo inovacinei veiklai reikšmingiausias laikytini bendradarbiavimo (svarbiausias veiksnys: viešojo ir privataus sektorių partnerystės skatinimas) ir nefinansinės paramos (svarbiausias veiksnys: pastovaus verslo, ypač SVV, įgūdžių inovacijoms vystymas per inovacijų paramos paslaugas) strateginėms politikos kryptims priskirtini veiksmai.
 - 6.5. Ekspertų pateikti pasiūlymai inovacijų politikos verslo atžvilgiu tobulinimui apima šias penkias pagrindines inovacijų politikos tobulinimo kryptis: inovacijų politikos analizė ir vertinimai; strateginis požiūris, kuriuo remiantis planuojamos, organizuojamos ir įgyvendinamos politikos iniciatyvos; finansinė parama; nefinansinė parama; ir viešojo sektoriaus efektyvumas.
 7. Atlikta penkių užsienio šalių (Danija, Suomija, Švedija, Norvegija, Latvija) inovacijų versle skatinimo patirties atvejų analizė įgalino nustatyti gerosios patirties pavyzdžius tiek politikos formavimo, tiek įgyvendinimo srityse, į kuriuos siūlytina atsižvelgti tobulinant Lietuvos viešosios politikos veiksmus inovatyvaus verslo atžvilgiu.
 - 7.1. Pagal pobūdį svarbiausiomis identifikuotos finansinės (tiesioginiai ir netiesioginiai inovacijų ir MTEP finansavimo instrumentai) ir nefinansinės (inovacijų ir verslo paramos paslaugos) paramos bei bendradarbiavimo kategorijoms priskirtinos viešosios politikos iniciatyvos, kas rodo: 1) įmonių įsitraukimo į naujas rizikingas veiklas skatinimas reikalauja konkrečių šios veiklos iniciavimui ir palaikymui būtinų finansinių instrumentų įvedimo ir jų funkcionavimo tęstinumo užtikrinimo; 2) įmonių inovaciniais gebėjimams vystyti būtina užtikrinti pastovių, į verslo inovacinės veiklos specifiką orientuotų verslo paramos paslaugų prieinamumą ir įvairovę, sprendžiant konkrečius inovatyviam verslui kylančius ne tik su informacijos trūkumu, bet ir su technologine pagalba susijusius uždavinius; 3) dalyvavimas įvairiuose bendradarbiavimo tinkluose ir tarpsektorinė partnerystė tampa neatsiejamu verslo inovacinės veiklos iniciavimo ir plėtos instrumentu, kurio veiksmingumui užtikrinti didelę įtaką daro bendros šios srities kultūrinės aplinkos vystymas bei valdžios ir verslo bendradarbiavimo tradicijų stiprinimas joje.
 - 7.2. Išskirti nagrinėtų šalių inovacijų versle skatinimo gerosios patirties pavyzdžiai atitinka šias pagrindines veiksmų kryptis: verslo ir mokslo bendradarbiavimas; inovacijų tinklai; į pramonę ir verslo poreikius orientuoti moksliniai tyrimai; mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimas; inovacijų paramos paslaugos; finansinė parama inovatyvaus verslo pradžia ir plėtra; tarptautiškumo skatinimas; informacijos sklaida; mokesstinės lengvatos; ir inovacijų paklausa.
 - 7.3. Pagrindiniai pavyzdiniai inovacijų versle skatinimo politikos formavimo ir įgyvendinimo bruožai apima: iniciatyvų kryptingumą ir tęstinumą; planuojamų

- veiksmų konkretumą jų įgyvendinamumo ir išmatuojamumo atžvilgiais; bendradarbiavimu tarp suinteresuotųjų pusių paremtą viešosios politikos veiksmų planavimą ir įgyvendinimą; aiškų atsakomybės paskirstymą ir stiprią koordinaciją.
8. Lietuvos inovatyvių įmonių anketinės apklausos tyrimo, vykdyto su tikslu – nustatyti inovacinę veiklą Lietuvoje vykdančio verslo poreikius ir galimų bei esamų inovacijų politikos iniciatyvų reikšmingumą jų atžvilgiu, rezultatai rodo:
 - 8.1. Lietuvos inovatyvios įmonės inovacinę veiklą vykdo dėl šių pagrindinių priežasčių: reaguoti į rinkos poreikius; didinti įmonės pelningumą; tobulinti produkto kokybę; ir padidinti užimamą rinkos dalį. Šiuo atžvilgiu ekonominius inovacijų tikslus įmonės laiko svarbesniais nei socialinius ir visuomeninius.
 - 8.2. Didžiausios kliūtys verslo inovacinei veiklai Lietuvoje apima: finansinių instrumentų inovacijoms versle skatinti trūkumą; bendrą finansinių išteklių stygių; rinkos kliūtis (pvz., ribota paklausa ar neskaidri konkurencija); ribotą išorinį bendradarbiavimą; ir kultūrinės aplinkos kliūtis (pvz., tolerancijos rizikai nebuvimas ar pasitikėjimo kultūros nebuvimas). Inovatyvių įmonių apklausos duomenys taip pat patvirtina ekspertinio tyrimo metu gautą informaciją.
 - 8.3. Pagrindinėmis sritimis, kuriose valstybė, siekdama kurti palankias sąlygas verslo inovacinės veiklos vystymui, turėtų imtis atitinkamų veiksmų, įvardintos: politikos formuotojų komunikacija su verslu; bendradarbiavimo galimybės; verslo teisinė aplinka ir reguliavimas; finansinė parama inovaciniams projektams.
 - 8.4. Lietuvos inovatyvios įmonės laiko svarbiomis visas ekspertinio tyrimo metu įvardytas viešosios politikos iniciatyvas inovacijų versle skatinimui, tarp kurių mažiausiai svarbiomis įvardintos: dėmesys regionams bei klasterių ir įmonių tinklų vystymas.
 - 8.5. Lietuvos inovatyvios įmonės linkusios neigiamai vertinti esamą nacionalinę inovacijų politiką jų vykdomos inovacinės veiklos atžvilgiu (tik 12 proc. apklaustų įmonių nurodė, jog vykdoma inovacijų skatinimo politika iš esmės joms yra naudinga). Svarbiausiomis įmonės laiko šias esamos Lietuvos inovacijų strategijos įgyvendinimo priemones: verslo MTEP projektų finansavimas; viešosios paramos paslaugos verslui (pvz., informacijos sklaida; mokymai; bendradarbiavimo partnerių paieška); mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimas per inovacinių čekių schemą (mokslo sprendimų diegimas versle); finansavimas įmonių tarptautiškumui skatinti (pvz., dalyvavimas parodose, kontaktų mugėse, verslo misijose). Tuo tarpu, didžioji dalis neaktualiomis įvardintų nacionalinės inovacijų politikos priemonių yra orientuotos į smulkų ir vidutinį verslą (pvz., finansinio instrumento „SVV rizikos kapitalo fondai“ įgyvendinimas; SVV paskolų palūkanų kompensavimas; kt.).
 9. Atliktas disertacinis tyrimas patvirtino ir, remiantis tiek teoriniais, tiek empiriniais faktais, leido argumentuoti, kad Lietuvoje būtina formuoti ir įgyvendinti nuosekliai, į pamatuojamus rezultatus ir konkrečius uždavinius orientuotą inovatyvios antreprenerystės plėtros politiką, grįstą atsakymais į realius verslo inovacinės veiklos iniciavimo ir vystymo iššūkius. Atsižvelgiant į tai, suformuotas Lietuvos inovacijų politikos inovatyvios antreprenerystės plėtrai tobulinimo modelis, paremtas šiais pagrindiniais sandaros bruožais ir principais:
 - 9.1. Siūlomas modelis ir jo pagrindu pateiktos rekomendacijos remiasi kompleksinio inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis tyrimo rezultatais: ekspertinio tyrimo metu identifikuotais pagrindiniais inovacijas versle skati-

nančiais ir stabdančiais veiksniais; Lietuvos inovatyvių įmonių nurodytomis didžiausiomis verslo inovacinės veiklos nacionaliniame lygmenyje kliūtimis ir įvardintomis svarbiausiomis galimomis viešosios politikos nagrinėjamoje srityje iniciatyvomis; pasirinktų šalių atvejų analizės metu identifikuotais inovacijų versle skatinimo gerosios praktikos pavyzdžiais.

- 9.2. Siūlomo modelio poreikis grindžiamas identifikuotais esamos Lietuvos inovacijų politikos verslo atžvilgiu trūkumais šios politikos formavimo, įgyvendinimo ir valdymo lygmenyse. Esamas strateginis požiūris stokoja aiškos orientacijos į verslo inovacinės veiklos skatinimą, kurį atspindėtų viešosios politikos veiksmų kryptingumas, tęstinumas ir bendradarbiavimu su suinteresuotomis pusėmis grįsti sprendimai. Įgyvendinami veiksmai silpnai orientuoti į konkrečius verslo poreikius ir iššūkius. Politikos rezultatyvumo siekį riboja silpna koordinacija, neaiškus atsakomybių pasidalyjimas ir formaliai imituojamas bendradarbiavimas inovacijų sistemoje, aiškaus įgyvendinamų veiksmų ir siekiamų rezultatų pažangos stebėsenos ir vertinimo mechanizmo nebuvimas.
- 9.3. Laikomasi nuostatos, jog siūlomo modelio loginį pagrindą sudaro: esamų nacionalinės inovacijų politikos trūkumų ir faktinių verslo inovacinės veiklos kliūčių Lietuvoje šalinimo poreikis (Inovacijų politikos tobulinimo pagrindas), inovatyvaus verslo poreikius atspindinčios valstybės veiksmų intervencijos sritys (Tobulinimo kryptys) bei pagrindiniai politikos įgyvendinimo valdymo uždaviniai (Valdymas).
- 9.4. Inovatyvios antreprenerystės skatinimo ypatumai grindžiami išskirtais inovacijų ir inovatyvios antreprenerystės plėtrai reikalingų viešosios politikos veiksmų kategorijų skirtumais.
Kai bendro šalies inovatyvumo lygio kėlimas reikalauja horizontaliai integruotų inovacijų plėtrą įvairiose srityse užtikrinančių veiksmų įgyvendinimo, inovatyvios antreprenerystės skatinimo strateginiai sprendimai turėtų spręsti inovatyvaus verslo sektoriaus specifinius poreikius (švietimo, mokslo, kultūros, finansinių išteklių, bendradarbiavimo ir valdymo srityse) ir kurti inovacijoms versle palankią aplinką, atsižvelgiant į šioje aplinkoje sąveikaujančius teigiamus ir neigiamus veiksnius bei realias verslo inovacinės veiklos nacionaliniame lygmenyje kliūtis.
- 9.5. Pateiktos inovacijų versle skatinimo viešosios politikos priemonėmis rekomendacijos apima siūlomą viešosios politikos tikslą, uždavinius ir veiksmus kiekvienoje iš atskirų uždavinių atitinkančių prioritetinių veiksmų sričių. Numatomi viešosios politikos veiksmai orientuojami į konkrečių Lietuvos inovatyvių įmonių empirinio tyrimo metu įvardintų verslo inovacinės veiklos kliūčių šalinimą.

AUTORĖS MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS

1. Balkienė, K. Tvarus inovatyvumas: iššūkiai ir viešojo politika (orig. Sustainable Innovativeness: Issues and Public Policy). *Journal of Security and Sustainability Issues*, 2013, Tomas 3, Nr. 2, p. 53–76. ISSN 2029-7017, ISSN 2029-7025 (online). [http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2013.3.2\(5\)](http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2013.3.2(5))
2. Balkienė, K. Verslo inovacijų skatinimas Lietuvoje: teoriniai, strateginiai ir statistiniai aspektai (orig. The State of Play of Business Innovation Promotion in Lithuania: Theoretical, Strategic and Statistical Aspects). *Intelektinė ekonomika*, 2013, Tomas 7, Nr. 2(16), p. 230–244. ISSN 1822-8011, ISSN 1822-8038 (online). doi:10.13165/IE-13-7-2-07
3. Balkienė, K. Inovatyvios antreprenerystės vystymas: nuo verslo iššūkių prie viešosios politikos veiksmų (orig. Development of the Innovative Entrepreneurship: From Business Challenges to Policy Actions). Tarptautinės mokslinės konferencijos – 12-to tarptautinio antreprenerystės forumo – medžiaga, Essex universitetas (Jungtinė Karalystė) ir kt. ISSN 2222-7318 (online), ISSN: 2070-6944 (DVD/CD).
4. Balkienė, K., Jagminas, J. Šiuolaikinis antreprenerystės politikos supratimas: dėmesys inovacijoms (orig. Up-To-Date Awareness of Entrepreneurship Policy: Focus on Innovation). *Viešojo politika ir administravimas*, 2011, Tomas 10, Nr. 4, p. 501-521. ISSN 1648-2603, ISSN 2029-2872 (online).
5. Baležentis, A., Balkienė, K. Lietuvos inovacijų politikos prioritetų analizė Europos Sąjungos iniciatyvų kontekste (orig. Analysis of Lithuanian Innovation Policy Priorities in the Context of European Union Initiatives). *Viešojo politika ir administravimas*, 2011, Tomas 10, Nr. 2, p. 212-230. ISSN 1648-2603, ISSN 2029-2872 (online).
6. Balkienė, K., Jagminas, J. Užuomina viešajai politikai: inovatyvi antreprenerystė (orig. Allusion to Public Policy: Innovative Entrepreneurship). *Viešojo politika ir administravimas*, 2010, Nr. 34, p. 32-46. ISSN 1648-2603, ISSN 2029-2872 (online).

GYVENIMO APRAŠYMAS

ASMENINĖ INFORMACIJA

Vardas / Pavardė: **Kristina Balkienė** (mergautinė pavardė – Daujotaitė)

Tautybė: Lietuvė

El. paštas: kristinabalkiene@gmail.com

IŠSILAVINIMAS

2009–2013 **Vadybos ir administravimo krypties doktorantūros studijos**
Mykolo Romerio universitetas, Lietuva

2006–2008 **Viešojo administravimo magistro laipsnis**
Mykolo Romerio universitetas, Lietuva

2002–2006 **Vadybos ir verslo administravimo bakalauras**
Vilniaus Gedimino Technikos universitetas, Lietuva

DARBO PATIRTIS

2012 m. kovas – **Stažuotė Europos Komisijoje, Belgija, Briuselis**

2012 m. liepa **Įmonių ir pramonės generalinis direktoratas**
Politikos vystymo pramoninėms inovacijoms skyrius
Pagrindinės veiklos: metodologinio ir analitinio pobūdžio veiklos, rengiant politikos dokumentus pramonės ir viešojo sektoriaus inovacijų srityje; inovacijų srities tyrimo “Innobarometras 2012” instrumentarijaus vystymas; įvairių renginių ir dokumentų rengimas.

2008 m. balandis – **Vyriausioji specialistė**

2012 m. vasaris **Lietuvos Respublikos ūkio ministerija**
Inovacijų politikos skyrius; Lisabonos strategijos skyrius
Pagrindinės veiklos: Lietuvos inovacijų politikos formavimas ir koordinavimas

2009 m. kovas – **Lektorė**

2010 m. birželis **Vilniaus kooperacijos kolegija**
Verslo vadybos departamentas
Pagrindinės veiklos: Inovacijų vadybos studijų dalyko paskaitų vedimas; vadovavimas student bagiamiesiems darbams

2006 m. rugsėjis – **Vyriausioji specialistė**

2008 m. kovas **Vilniaus regiono mokesčių inspekcija**
Švietimo ir konsultavimo skyrius
Pagrindinės veiklos: Konsultavimas ir seminarų vedimas pridėtinės vertės mokesčio srityje

2005 m. rugpjūtis – **Finansinės analizės skyriaus asistentė**

2006 m. rugpjūtis **Privati įmonė, Lietuva**
Pagrindinės veiklos: įmonių kreditingumo analizė ir vertinimas

DALYVAVIMO TARPTAUTINIUOSE PROJEKTUOSE PATIRTIS

- 2011:** **Projekto vadovė**
Lietuvos projektas “Nacionalinės inovacijų politikos iniciatyvų vystymas, atsižvelgiant į Šiaurės šalių patirtį”, vykdytas bendradarbiaujant su Danijos, Suomijos ir Norvegijos partneriais / Šiaurės ir Baltijos šalių mobilumo programa viešajam sektoriui
Pagrindinės veiklos: projekto paraiškos finansavimui rengimas ir administravimas; bendradarbiavimas su šalių-partnerių institucijomis; darbinių vizitų į šalių-partnerių institucijas planavimas ir koordinavimas.
- 2011:** **Projekto koordinatorė Lietuvoje**
Švedijos projektas “Inovacijos ir verslas – politikos vystymas Stokholme ir Baltijos valstybėse”, administruojamas Švedijos tarptautinio bendradarbiavimo plėtros agentūros
Pagrindinės veiklos: pasiūlymų projektui rengimas ir bendradarbiavimo koordinavimas

EKSPERTINĖ PATIRTIS

- 2010 m. vasaris – **Lietuvos mokslų tarybos ekspertas**
2010 m. balandis **Sritis: Aukštųjų technologijų plėtros programa**
- 2011 m. rugsėjis – **Nacionalinės reformų darbotvarkės tarpinstitucinės darbo grupės**
2012 m. vasaris **narė**
Lietuvos Respublikos ūkio ministerija

DALYVAVIMAS MOKSLINĖSE KONFERENCIJOSE

- 2013 m.
rugsėjo 4-6 d.,
Vilnius (Lietuva): 12-asis Tarptautinis Antreprenerystės Forumas, organizuotas Essex universiteto Tarptautinio antreprenerystės mokslinių tyrimų centro (Jungtinė Karalystė) kartu su Lietuvos partneriais.
Pranešimas: Balkienė K. Inovatyvios antreprenerystės vystymas: nuo verslo iššūkių prie politikos veiksmų (orig. Development of the Innovative Entrepreneurship: From Business Challenges to Policy Actions).
- 2010 m.
balandžio 8,
Vilnius (Lietuva): Praktinė-mokslinė konferencija apie viešojo sektoriaus efektyvumą, organizuota Mykolo Romerio universiteto.
Pranešimas: Daujotaitė K. Dėmesys mokslo žmogiškajam potencialui – šalies konkurencingumo perspektyva (orig. *Focus on Scientific Human Potential – Perspective of Country's Competitiveness*).

UŽSIENIO KALBOS

Anglų k. (C1), vokiečių k. (B1), prancūzų k. (A1), rusų k. (A2)

PAGRINDINĖS MOKSLINIO INTERESO SRITYS

Inovacijų ir antreprenerystės politikos, verslo inovacinė veikla, antreprenerystė

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Kristina Balkienė

**MODELING OF INNOVATION POLICY
FAVOURABLE FOR THE LITHUANIAN
BUSINESS DEVELOPMENT**

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Management and Administration (03 S)

Vilnius, 2014

Doctoral Dissertation was prepared in 2009–2013 at Mykolas Romeris University.

Scientific supervisor:

Assoc. Prof. Dr. Jonas Jagminas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Management and Administration – 03 S).

The Doctoral Dissertation is defended in the Management and Administration Research Council of Mykolas Romeris University:

Chairman:

Prof. Dr. Tadas Sudnickas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Management and Administration – 03 S).

Members:

Prof. Dr. Artūras Jakubavičius (Vilnius Gediminas Technical University, Social Sciences, Management and Administration – 03 S);

Prof. Habil. Dr. Julius Ramanauskas (Klaipėdos universitetas, Social Sciences, Management and Administration – 03 S);

Assoc. Prof. Dr. Vainius Smalskys (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Management and Administration – 03 S);

Prof. Dr. Kostas Žymantas Svetikas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Economics – 04 S).

Opponents:

Prof. Habil. Dr. Borisas Melnikas (Vilnius Gediminas Technical University, Social Sciences, Management and Administration – 03 S);

Prof. Dr. Alvydas Raipa (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Management and Administration – 03 S).

The public defence of the Doctoral Dissertation will take place at the Management and Administration Research Council on February 21, 2014 at 11:00 a.m. in the Conference Hall II-230 of Mykolas Romeris University.

Address: Ateities str. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania.

The summary of the Doctoral Dissertation was sent out on January 21, 2014.

The Doctoral Dissertation is available at Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius, Lithuania) and in the libraries of Mykolas Romeris University (Ateities str. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania; Valakupių str. 5, LT-10101 Vilnius, Lithuania; V. Putvinskio str. 70, LT-44211 Kaunas, Lithuania).

MODELING OF INNOVATION POLICY FAVOURABLE FOR THE LITHUANIAN BUSINESS DEVELOPMENT

Summary

Topicality of the subject. It is commonly agreed that innovation is a foundation of economic development and brings a qualitative progress into other various fields (Schumpeter, 1911; European Commission, 2002; Brown, 2010; United Nations University, 2011). In many cases the innovation is also a crucial response to different societal challenges (European Commission, 2010). Regarding the following positive effects such as economic and competitiveness growth, technological progress, job creation and social integration, the innovation promotion became one of the most important priorities of public policy both at national and EU levels.

Lithuania also understands the importance of innovation for its economic and social development. In 2010 the first Lithuanian innovation strategy based on holistic approach was approved which highlighted an aim – to build a creative society and create the conditions for the development of entrepreneurship and innovation (Government of the Republic of Lithuania, Žin., 2010, Nr. 23-1075). However, despite this and other various national public policy initiatives directed at innovation promotion, the Lithuania's innovation performance results remain insufficient and stand among the lowest in the EU. Thus, it is obvious, that this situation raises the questions on current policy actions evaluation and improvement.

Moreover, as it is known, the business sector plays the major role in wealth creation through innovation, and its abilities, interest as well as possibilities to transform the knowledge and research results into new products and services at the same time determine the country's innovative potential. Meanwhile, the Lithuanian business sector is weakly focused on innovation activity: only 30 per cent of all Lithuanian enterprises perform to innovation oriented activities (Statistics Lithuania); business R&D investments remain more than five times lower comparing with the EU average (Eurostat); and a number of R&D personnel employed in Lithuanian business sector is four times lower than in the EU (Eurostat). Thus, despite an abundance of Lithuanian strategic documents declaring the importance of innovation development, the promotion of business innovation activity is still one of the most challenging tasks of national government. According to this, **the scientific problem analysing in this Doctoral Dissertations** is: how to improve Lithuanian public policy initiatives for the promotion of business innovation activity? The improvement is perceived here as an aim to ensure an effectiveness of public policy actions' implementation as well as their conformity with both business and government needs.

In order to solve the main scientific problem, the process of business innovation promotion is taken into account as a complex analysing the national and international public policy initiatives, the best practise examples of other countries leading by innovation performance results as well as the needs and challenges of innovative business sector in Lithuania.

Additionally, in respect that scientific literature confirms the link between innovation and entrepreneurship concepts, what at the same time emphasises the significance of innovative entrepreneurship in the context of wealth creation, productivity and sustainability (Schumpeter, 1934; Drucker, 1985, 2002; Baumol, 1990; Shane, 2003; Lundström and Stevenson, 2005; Blakemore, 2006; Michael and Pearce, 2009; Naudé, 2011; et al.), it is

investigated an assumption of innovation and entrepreneurship policies integration as a possibility for more effective creation of environment favourable for innovation in business sector.

It is also important to note, that the research provided in this Doctoral Dissertation is the first complex investigation of business innovation promotion possibilities in Lithuania.

Review of scientific literature. Despite the growing popularity of researches oriented to various innovation issues, the investigations in field of business innovation promotion by public policy measures are still very fragmented, especially at national level, and are usually concentrated on analysis of discrete innovation policy instruments or separate operational national innovation system's elements. Generalizing, it can be identified the following issues, which are usually examined in the scientific articles concerned with business innovation topic: significance and sources of innovation activity; attributes of innovative and non-innovative companies; factors influencing business innovation activity; impact of personal and environmental characteristics on innovation; impact of innovation on business performance results; governmental support for business innovation activity. A great emphasis is paid on different facets of small and medium size enterprises' innovation activity. The scientific literature also quite extensively discusses a role of entrepreneurship and its particularities in the context of innovation development.

By nature the existing business innovation researches can be divided into two main groups: 1) researches concerned with business internal environment and actions (micro-level issues); 2) researches oriented to external environment's issues influencing business innovation activity, including political, economic, social and technological aspects (macro-level issues).

It is also noted, that public policy actions and their impact on business innovation activity are mainly explored in scientific studies or analytical reports initiated by public sector institutions and international organizations (e.g. European Commission, OECD, United Nations, national governments, etc.). A lack of systematic researches analysing together the issues of public policies and their coherence with real business needs as well as a link between different policies (e.g. innovation, entrepreneurship, science and education, investments, etc.) in terms of innovation development is observed.

The empirical researches related to business innovation activity actively performed by these foreign authors: Acs, Audretsch ir kiti (1987, 1988, 2009, 2010); Lundström ir Stevenson (2005); McAdam, Reid, Harris ir Mitchell (2008); Oksanen ir Rilla (2009); Chamberlin, Doutriaux ir Hector (2010); Jørgensen ir Ulhøi (2010); Kaufmann, Tsangar ir Vrontis (2012); etc.

At national level, the following scientists investigated the issues concerned with business innovation activity: Melnikas, Jakubavičius, Strazdas (2000); Tvaronavičienė ir Korsakienė (2007, 2008); Jakubavičius, Jucevičius ir kiti (2008); Masiulis, Sudnickas ir kiti (2009); Sutkus, Vilys ir kiti (2009); Kriaučionienė (2009); Baležentis (2011); Stripeikis ir Ramanauskas (2011).

More about the scientific works mentioned above can be found in separate parts of this Doctoral Dissertation.

Research object of the Doctoral Dissertation is a number of factors influencing the business innovation activity, and their link to public policy initiatives for business innovation promotion. The research is focused on the analysis of possibilities to promote the business innovation activity.

An aim of the Dissertation – to form a model of Lithuanian innovation policy improvement for the innovative entrepreneurship development taking into account the factors influencing the business innovation activity as well as the existing and possible public policy initiatives for business innovation promotion.

In order to achieve the aim, the following **goals of this Doctoral Dissertation** were set:

1. On the basis of scientific literature, to justify a liaison between innovation and entrepreneurship concepts as a prerequisite for the formation of innovative entrepreneurship concept.
2. According to the analysis of Lithuanian and the EU innovation and entrepreneurship policies' initiatives, their interrelationship and implementation results, to assess the need and possibilities of the innovative entrepreneurship development policy formation.
3. To perform the empirical investigations in order to identify the factors influencing business innovation activity and possible public policy actions with respect to them.
4. Taking into account the results of theoretical and empirical investigations, to suggest the model of national innovation policy improvement for the innovative entrepreneurship development.

Research methods used in this Dissertation:

- *Systemic and comparative analysis of scientific literature and public policy documents* used to theoretically analyse the scientific problem of this Dissertation.
- *Quantitative analysis of statistical data* necessary for the evaluation of factual situation and changes in field of innovation and entrepreneurship promotion. The analysis is performed on the basis of national and international statistical indicators, global indexes and results of other innovation measurement tools. The data provided by the statistical office of the European Union "Eurostat" and Statistics Lithuania are used in this analysis.
- *Meta-analysis* required for the review of previous researches in the area of interest of this Dissertation.
- *Qualitative international innovation expert survey.*
- *Case studies* on innovation promotion in other countries.
- *Quantitative Lithuanian innovative companies' survey.*

Theoretical significance and scientific novelty of this Doctoral Dissertation:

- The link between innovation and entrepreneurship concepts in terms of their relation to business innovation activity was substantiated, and the concept of innovative entrepreneurship was defined.
- The theoretical system of factors reflecting the particularity of business innovation activity was formed.
- The initiatives of innovation and entrepreneurship policies at national and the EU levels, their interrelationship and implementation results have been analysed and systematized.
- The general Lithuania's strategic view of business innovation promotion has been assessed and the business innovation support measures planned for the implementation of national innovation strategy have been evaluated taking into account both their content and funding.

- The complex empirical research oriented to business innovation promotion by public policy measures was performed, what enabled:
 - To determine the factors influencing the business innovation activity and possible public policy actions required for their management as well as to estimate the need and possibilities for the formation of innovative entrepreneurship policy.
 - To analyse the five countries' experience in field of business innovation promotion and to identify the best practice examples possible to adapt in Lithuania.
 - To explore the challenges and needs of business innovation activity in Lithuania in terms of public policy initiatives.

Practical significance of this Dissertation:

- On the basis of analysis of current Lithuanian innovation strategy implementation actions and their factual results, the remarks were made, that need to be considered when the new action plan of the strategy mentioned will be initiated.
- The main advantages, disadvantages and management features of Lithuanian innovation policy for the promotion of business innovation activity were identified what at the same time justified a need and areas of the improvement of current public policy actions.
- According to the results of empirical research, a model of Lithuanian innovation policy improvement for the innovative entrepreneurship development was suggested.
- Taking into account the best practice examples of other countries analysed, the recommendations for business innovation promotion by national public policy measures were provided. These recommendations are focused on the removal of specific barriers of business innovation activity indicated by Lithuanian innovative companies.

Defended propositions:

1. The conceptually justified linkage between innovation and entrepreneurship implies a practical application of the innovative entrepreneurship concept.
2. The need, particularity and possibilities of business innovation activity are determined by the set of factors operating in company's internal and external environment. The public policy initiatives for business innovation promotion play a key role in management of these factors' positive and negative impact.
3. The national capabilities of innovation promotion and management remain insufficient and require further initiatives for the current situation's improvement. The development of business innovation activity is relevant national public policy task requiring crucial decisions for positive changes.
4. The original and complex research focused on business innovation promotion by public policy measures, including the analysis of innovation experts', Lithuanian innovative companies' experience and other countries' best practice, gives an opportunity to thoroughly and comprehensively assess a need of the improvement of national innovation policy for business innovation promotion:
 - 4.1. The business innovation factors and possible public policy actions necessary for their management, identified during the innovation experts' survey, form a strategic foundation of the public policy in the field analysed.
 - 4.2. The factual barriers for business innovation activity, indicated by Lithuanian innovative companies, and the evaluation of the significance of various business

innovation promotion initiatives, based on business representatives view, allows to justify the need of current public policy improvement.

- 4.3. The best practice examples of other countries, indicated during analysis of five countries' experience, reflect the concrete suggestions for national innovation policy improvement in terms of business innovation promotion.
5. The suggested model of Lithuanian innovation policy improvement for the innovative entrepreneurship development provides a comprehensive insight into removal of current national innovation policy's disadvantages and obstacles of business innovation activity in Lithuania through the implementation of actions in five main fields: 1) sufficient and diversified financing of business R&D and innovation projects; 2) favourable legal environment and regulation for the innovative business development; 3) Close collaboration between business and other parties related to the innovation development; 4) Industrial researches and the commercialization of their results; 5) Strong competencies for business innovation activity and business innovation culture.

Structure of the Doctoral Dissertation: The work consist of the general characteristics of the Dissertation, 4 chapters, final conclusions, summary, list of references and appendixes. The total scope of the Dissertation is 197 pages (excluding the appendixes, summary and list of references), 66 figures, 39 tables and 2 appendixes. The list of references includes 263 sources of literature used in this work.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

In order to assess the need and opportunities of national innovation policy's improvement for business innovation promotion, the following aspects were theoretically and empirically analysed in the Dissertation: the particularity of business innovation activity; the Lithuanian and other countries' public policy initiatives and their implementation results; the factual situation and challenges of business innovation activity in Lithuania. The complex research focused on business innovation promotion by public policy measures enabled to implement all the goals and to achieve the main aim of this Doctoral Dissertation, what at the same time can be summarised into these final conclusions:

1. At theoretical and practical levels a concept of entrepreneurship is often equated just with business activity. However, the close link between entrepreneurship and innovation concepts highlights a need of new notion to define the business innovation activity. According to this, the proposed concept of innovative entrepreneurship underlines the business activity based on new knowledge or new methods of their application and/or R&D results, which creates the added value through the introduction of new or significantly improved products and services to the market.
2. The theoretical system of business innovation factors, formed on the basis of the analysis of business innovation activity's particularity, emphasizes the interaction between company's internal and external environments, what determines its initiatives, possibilities and need to perform the innovation activities. The scientific literature shows that business internal environment includes the following key innovation factors: human resources; financial resources; knowledge and technologies inside the company; organizational structure and management. Meanwhile, the external com-

pany's environment consists of such innovation factors' groups as: policy; science and research; education system; infrastructure; regulation and market.

3. The analysis of Lithuanian innovation system's attributes and innovation policy implementation results shows, that national innovation promotion and management capabilities remain insufficient and require further initiatives for their improvement.
 - 3.1. The main weaknesses of national innovation system are indicated: dysfunctionality; fragmentation of actions; and weak collaboration between different system's elements.
 - 3.2. Despite the fact, that the priorities of Lithuanian innovation policy basically correspond with common EU initiatives, an efficiency of national actions' implementation do not meet the current challenges in the field analysed. While various Lithuanian innovation policy documents include many strategic initiatives oriented to the innovation development, the majority of national statistical indicators in innovation field are well below EU average and lag significantly behind both European and national goals. In particular, the Lithuania's indicators of business innovation activity remain extremely low, including: a number of companies performing the innovation activity; business R&D expenditures; the tendencies of business and science cooperation; and number of researchers working in business sector.
4. The results of the analysis of Lithuanian innovation strategy for 2010–2020 and its action plan for 2010–2013 show, that the promotion of business innovation activity is not an explicit national priority.
 - 4.1. The analysis of measures included in the Lithuanian innovation strategy's action plan for 2010–2013 confirms a lack of concrete initiatives for the development of innovative business sector.
 - 4.2. Only 30 per cent of total funding planned for the implementation of the strategy mentioned before is allocated to the implementation of actions directed at business benefits.
 - 4.3. The evaluation of strategy's actions, including the review of their content, nature and measurability, reveals a lack of diversity of measures oriented to business innovation activity and does not clearly show neither their benefit for companies nor concrete target results.
5. According to the classification of economic development phases and the role of entrepreneurship within, Lithuania should ensure the development of innovative entrepreneurship in order to build the innovation-based economy. The formation of coherent and systematic innovative entrepreneurship policy, oriented to the existing challenges and bottlenecks, could be the one of the possibilities to purposefully create the environment favourable for business innovation activity.
 - 5.1. An idea of innovative entrepreneurship policy formation does not argue about the need to develop general favourable environment for business to flourish, but highlights the importance of specific conditions that need to be ensured in order to promote the business innovation activity (e.g. science orientation to business needs; building and accessibility of innovative business support infrastructure; financial instruments focused on business innovation activity; etc.).
 - 5.2. On the basis of analysis of the EU and Lithuanian public policy documents related to entrepreneurship and innovation promotion, the following common fields of innovation and entrepreneurship policies' actions were identified and

should be strengthened further: development of cultural environment favourable for innovative entrepreneurship; formation of human potential required; general business environment (financial resources, regulation and administration, technologies); collaboration and knowledge transfer.

- 5.3. According to the results of international expert survey, the innovation and entrepreneurship policies should be related in order to ensure: more effective development of innovation and entrepreneurship culture; better business orientation to innovation based activities (through motivation and support); more economical use of limited resources, including funding; better coordination of actions' implementation; more efficient cooperation; and better orientation not just to business development, but rather to entrepreneurship promotion.
6. The results of international innovation experts survey performed in six countries (Denmark, Finland, Sweden, Norway, Latvia and Lithuania) with an aim to identify the business innovation factors and their link with possible public policy actions, give an evidence about the following findings:
 - 6.1. The factors influencing business innovation activity can be divided in the following four actions' groups: public policy; internal business environment; general environment; and collaboration.
 - 6.2. The most important factors accelerating the business innovation activity include: the innovation support infrastructure and services; a participation of companies in various national and international innovation networks; the business and science cooperation; sufficient financial resources for business start-up and development.
 - 6.3. The most important factors that impede the business innovation activity include: a lack of skills necessary for business innovation activity; the limited competences of business organization and management; the legal and administrative barriers.
 - 6.4. The public policy initiatives for business innovation promotion indicated by experts can be divided into the five main categories of strategic initiatives: business decisions; collaboration; science and education; financial support; non-financial support. It is seen, that the actions which belong to collaboration (the most important factor: promotion of public-private partnership) and non-financial support (the most important factor: consistent development of business innovation skills through innovation support services) fields are the most significant for business innovation activity.
 - 6.5. The suggestions provided by experts for the improvement of innovation policy in terms of business sector can be grouped into the following five fields: the analysis and evaluations of innovation policy; strategic approach on which the formation, organization and implementation of public policy initiatives is based; financial support; non-financial support; and public sector's effectiveness.
7. The case studies analysis of five countries (Denmark, Finland, Sweden, Norway, Latvia) enabled to provide the best practice examples of business innovation promotion which can be adapted to improve Lithuanian innovation policy, both at its formation and implementation levels.
 - 7.1. By the nature, the public policy initiatives which belong to financial (direct and indirect innovation and R&D funding instruments), non-financial (innovation and business support services) and collaboration categories were identified as the

most important. This shows, that: 1) the promotion of business involvement in the new risky activities requires the introduction of concrete financial instruments and their functionality; 2) the accessibility and diversity of business support services oriented to innovation activity (including not only information services, but also technological support) should be ensured in order to develop business innovation skills; 3) the participation in various cooperation networks and cross-sectoral partnerships become an integral part of business innovation activity, where the development of general collaboration culture as well as the business and government cooperation plays an essential role.

- 7.2. The best practice examples of business innovation promotion show the following main directions of actions used in the countries analysed: business and science cooperation; innovation networks; industrial and to business needs oriented R&D activity; commercialization of research results; innovation support services; financial support for innovative business start-up and development; promotion of internationalization; dissemination of information; tax reliefs; and stimulation of innovation demand.
- 7.3. The main definitive features of the formation and implementation of business innovation promotion policy include: purposefulness and continuity of strategic initiatives; concreteness of actions in terms of their implementation and measurability; public policy actions' formation and implementation based on collaboration between different interested parties; clear distribution of responsibility and strong coordination.
8. The findings of Lithuanian innovative companies' survey, accomplished in order to identify the needs of innovative business sector and the significance of various public policy initiatives for its innovation activity, show:
 - 8.1. Lithuanian innovative companies perform the innovation activity regarding the following main reasons: reaction to the market needs; increase of company's profitability; improvement of product's quality; and enlargement of market share. In this regard, the economic objectives of companies' innovation activity are more important than social or public.
 - 8.2. The major obstacles for business innovation activity in Lithuania include: a lack of financial resources for business innovation promotion; a lack of finance in general; market barriers (e.g. limited innovation demand or non-transparent competition); limited external collaboration; and cultural obstacles (e.g. a lack of trust or a lack of tolerance for risk). The findings of Lithuanian innovative companies' survey confirm the information provided by innovation experts.
 - 8.3. The main fields, in which the government should take initiatives for the creation of the conditions favourable for business innovation activity, indicated: the communication between policy makers and business; more collaboration opportunities; business legal environment and regulation; and financial support for business innovation projects.
 - 8.4. All the initiatives for business innovation promotion, indicated during the international experts' survey, are perceived by Lithuanian innovative companies as important for their innovation activity. However, the focus on regions and development of business networks were identified as the least important measures.
 - 8.5. The Lithuanian innovative companies tend to negatively evaluate the current national innovation policy in terms of its impact on their innovation activity (only

12 per cent of all companies interviewed indicated the current innovation promotion policy as useful). The following Lithuanian innovation strategy's implementation measures were perceived as the most important: funding of business R&D projects; business support services (e.g. dissemination of information, trainings, services oriented to finding the cooperation partners, etc.); promotion of business and science cooperation through innovation vouchers scheme (to business oriented science solutions); funding for companies' internationalization (e.g. participation in various exhibitions, contact fairs, business missions). Meanwhile, the vast majority of national innovation policy's measures oriented to SMEs were evaluated by companies as not relevant (e.g. the implementation of financial instrument "SMEs venture capital funds", compensation of SMEs loans, etc.).

9. The research of this Dissertation confirmed and theoretically as well as practically justified the need to form and implement the national innovative entrepreneurship development policy based on concrete goals and measurable results responding to the real challenges of business innovation activity in Lithuania. According to this, a model of Lithuanian innovation policy improvement for the innovative entrepreneurship development was formed, a logic of which is based on the following main features and principles:
 - 9.1. The model proposed and the recommendation for its implementation are based on the results of complex research performed: the innovation factors identified during the international experts' survey; the major obstacles of business innovation activity and the most important public policy initiatives for innovation in business sector indicated by Lithuanian innovative companies; the business innovation promotion best practice examples of other countries analysed.
 - 9.2. The need of proposed model is based on the disadvantages of current Lithuanian innovation policy for business innovation promotion, including all the levels of policy formation, implementation and management. The current strategic view lacks for clear orientation to business innovation promotion, which would be reflected by actions' purposefulness, continuity and collaboration with all interested parties based decisions. The actions planned are poorly oriented to real business challenges and needs. The effectiveness of policy is limited by weak coordination, unclear sharing of responsibilities and formally simulated cooperation in the innovation system as well as by absence of clear actions' monitoring and results' evaluation mechanism.
 - 9.3. The logic of proposed model is oriented to: the need of removal of existing national innovation policy's disadvantages and factual obstacles for business innovation activity in Lithuania (Foundation of innovation policy improvement); the action fields of public policy intervention based on the needs of innovative business sector (Fields of improvement); and the main management tasks of public policy implementation (Management).
 - 9.4. The particularities of the innovative entrepreneurship promotion are based on the differences between public policy actions required for the development of innovation and innovative entrepreneurship. While the enhancement of innovativeness level in the country requires the implementation of horizontally integrated and on innovation development in various fields focused actions, the strategic decisions oriented to the innovative entrepreneurship promotion should respond to the specific needs of innovative business sector (in the fields of sci-

ence, education, culture, financial resources, collaboration and management) and create the environment favourable for business innovation activity, taking into account the positive and negative factors interacting in this environment as well as the real obstacles for such type of activity existing at national level.

- 9.5. The recommendations of business innovation promotion by public policy measures include the main objective of public policy and five goals for its implementation as well as the actions necessary for removal of the obstacles for business innovation activity in all priority fields indicated.

A LIST OF AUTHOR'S SCIENTIFIC PUBLICATIONS IN THE FIELD OF DOCTORAL DISSERTATION

1. Balkienė, K. Sustainable Innovativeness: Issues and Public Policy. *Journal of Security and Sustainability*, 2013, Volume 3, No. 2, p. 53–76. ISSN 2029-7017, ISSN 2029-7025 (online). [http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2013.3.2\(5\)](http://dx.doi.org/10.9770/jssi.2013.3.2(5))
2. Balkienė, K. The State of Play of Business Innovation Promotion in Lithuania: Theoretical, Strategic and Statistical Aspects. *Intellectual Economics*, 2013, Volume 7, No. 2(16), p. 230–244. ISSN 1822-8011, ISSN 1822-8038 (online). doi:10.13165/IE-13-7-2-07
3. Balkienė, K. Development of the Innovative Entrepreneurship: From Business Challenges to Policy Actions. *Proceedings of International Scientific Conference – 12th International Entrepreneurship Forum*, University of Essex, UK et al. ISSN 2222-7318 (online), ISSN: 2070-6944 (DVD/CD).
4. Balkienė, K., Jagminas, J. Up-To-Date Awareness of Entrepreneurship Policy: Focus on Innovation. *Public Policy and Administration*, 2011, Volume 10, No. 4, p. 501-521. ISSN 1648-2603, ISSN 2029-2872 (online).
5. Baležentis, A., Balkienė, K. Analysis of Lithuanian Innovation Policy Priorities in the Context of European Union Initiatives. *Public Policy and Administration*, 2011, Volume 10, No. 2, p. 212-230. ISSN 1648-2603, ISSN 2029-2872 (online).
6. Balkienė, K., Jagminas, J. Allusion to Public Policy: Innovative Entrepreneurship. *Public Policy and Administration*, 2010, No. 34, p. 32-46. ISSN 1648-2603, ISSN 2029-2872 (online).

CURRICULUM VITAE

PERSONAL INFORMATION

First name / Surname: **Kristina Balkienė** (maiden name – Daujotaitė)
Nationality: Lithuanian
E-mail: kristinabalkiene@gmail.com

EDUCATION

2009–2013 **Doctoral Studies** in field of Management and Administration
Mykolas Romeris University, Vilnius, Lithuania
2006–2008 **Master's degree** of Public Administration
Mykolas Romeris University, Vilnius, Lithuania
2002–2006 **Bachelor** of Management and Business Administration
Vilnius Gediminas Technical University, Vilnius, Lithuania

WORK EXPERIENCE

March 2012 – July 2012 **Blue Book Trainee**
European Commission
DG Enterprise and Industry, Belgium
Main activities: Methodological and analytical contribution to the policy studies in the field of industrial and public sector innovation, the development of innovation analytical tool “Innobarometer 2012”, preparation of relevant events and documents.

April 2008 – February 2012 **Chief Official**
Ministry of Economy of the Republic of Lithuania
Innovation Policy Unit; Lisbon Strategy Unit
Main activities: Formation and coordination of Lithuanian innovation policy

March 2009-June 2010 **Lecturer**
Vilnius Cooperative College
Business Management Department
Main activities: Preparation and reading lectures on Innovation Management; Supervisor of students' final writing thesis

September 2006 – March 2008 **Chief Official**
State Tax Inspectorate of Vilnius Region
Education and Consultation Unit, Lithuania
Main activities: Consultation and taking the seminars in field of Value-Added Tax

August 2005 – August 2006 **Assistant of Financial Analysis Unit**
Private company, Lithuania
Main activities: Analysis and assessment of the creditworthiness of the enterprises

INTERNATIONAL PROJECT EXPERIENCE

- 2011:** **Project manager**
Lithuanian project 'Development of National Innovation Policy Initiatives in view of Nordic Countries Experience' in cooperation with Denmark, Finland and Norway /Nordic-Baltic Mobility programme for Public Administration administered by Nordic Council of Ministers' Office in Estonia
Main activities: Preparation and administration of a project application for funding; the collaboration with host institutions; planning, preparation and coordination of the visits.
- 2011:** **Project coordinator in Lithuania**
Swedish project 'Innovation and business – policy development in the Stockholm and the Baltic States' administered by Swedish International Development Cooperation Agency
Main activities: Preparation and coordination of the suggestions regarding the project.

EXPERT ACTIVITIES

- February 2010 – **Expert under the Research Council of Lithuania**
April 2010 Field: The High Technology Development Programme
- September 2011 – **Member of National Reform Programme**
February 2012 **Interdepartmental Working Group**
Ministry of Economy of the Republic of Lithuania

CONFERENCES/PRESENTATIONS

- 4-6 September 12th International Entrepreneurship Forum organized by the
2013, Vilnius International Centre for Entrepreneurship Research, University of
(Lithuania): Essex, UK, et al.
Conference paper: Balkienė K. Development of the Innovative Entrepreneurship: From Business Challenges to Policy Actions.
- 8 April 2010, Practical-Scientific Conference on Efficiency in the Public Sector
Vilnius (Lithuania): organized by Mykolas Romeris University, Lithuania.
Conference paper: Daujotaitė K. Focus on Scientific Human Potential – Perspective of Country's Competitiveness.

FOREIGN LANGUAGES

English (C1), German (B1), French (A1), Russian (A2)

SCIENTIFIC INTERESTS

Innovation and Entrepreneurship Policies, Business Innovation Activity, Entrepreneurship.

Balkienė, Kristina

Lietuvos Verslo Plėtrai Palankios Inovacijų Politikos Modeliavimas: daktaro disertacija. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidyba, 2014, 251 p.

Bibliogr. 198–211 p.

ISBN 978-9955-19-612-9

Pagrindinis vertės per inovacijas kūrimo vaidmuo tenka būtent verslo sektoriui. Todėl tiek nacionaliniame, tiek tarptautiniame lygmenyje didelis dėmesys skiriamas valstybės veiksams verslo inovacinei veiklai skatinti. Tačiau, nepaisant strateginių dokumentų, deklaruojančių inovacijų plėtros svarbą, gauses, verslo inovacijų skatinimo efektyvumo užtikrinimas išlieka vienu didžiausių viešosios politikos iššūkių. Atsižvelgiant į tai, šiame darbe analizuojama mokslinė problema – kaip tobulinti Lietuvos viešosios politikos iniciatyvas verslo inovacinei veiklai skatinti?

Disertaciniame tyrime inovacijų versle skatinimo procesas analizuotas kompleksiskai, vertinant tiek nacionalines, tiek tarptautines viešosios politikos iniciatyvas, inovacijų srityje pažangiausių šalių patirtį bei inovatyvaus verslo sektoriaus Lietuvoje poreikius ir iššūkius. Kaip viena iš prielaidų kryptingam inovacijų versle skatinimui taip pat analizuota inovatyvios antreprenerystės politikos formavimo prielaida.

Gauti tyrimo rezultatai atskleidė nacionalinės inovacijų politikos verslo atžvilgiu trūkumus ir pagrindines verslo inovacinės veiklos Lietuvoje kliūtis, kas leido suformuoti Lietuvos inovacijų politikos verslo inovacinei veiklai skatinti tobulinimo modelį ir pateikti į šio modelio įgyvendinimą orientuotas rekomendacijas.

The business sector is the key player of wealth creation through innovation. Therefore, the policy actions directed at business innovation promotion are extremely important here. However, despite an abundance of strategic documents, the promotion of business innovation activity in Lithuania remains one of the most challenging tasks of national government. According to this, the scientific problem analysing in this work is: how to improve Lithuanian public policy initiatives for the promotion of business innovation activity?

A process of business innovation promotion is taken into account as a complex analysing the national and international policy initiatives, the best practise examples of other countries leading by innovation performance results as well as the needs and challenges of Lithuanian innovative companies. Additionally, an assumption of integral innovation and entrepreneurship policy formation is investigated as a possibility for more effective creation of environment favourable for business innovation activity.

The research results showed the weaknesses of national innovation policy in terms of innovative business sector development and revealed the existing barriers for business innovation activity in Lithuania. Agreeably, a model of Lithuanian innovation policy improvement and the recommendations for its implementation were proposed.

Kristina Balkienė

MODELING OF INNOVATION POLICY FAVOURABLE FOR THE LITHUANIAN BUSINESS DEVELOPMENT

Doctoral Dissertation

Maketavo Romanas Tumėnas

SL 585. 2014 01 15. 15,8 leidyb. apsk. l.

Tiražas 20 egz. Užsakymas 21 393

Mykolo Romerio universitetas

Ateities g. 20, Vilnius

Puslapis internete www.mruni.eu

El. paštas leidyba@mruni.eu

Parengė spaudai UAB „Baltijos kopija“

Kareivių g. 13B, Vilnius

Puslapis internete www.kopija.lt

El. paštas info@kopija.lt

Spausdino UAB „Vita Litera“

Kurpių g. 5-3, Kaunas

Puslapis internete www.bpg.lt

El. paštas info@bpg.lt

ISBN 978-9955-19-612-9

